

ЛІНА
КОСТЕНКО

Вибране

ЛІНА
КОСТЕНКО

Вибране

Київ
Видавництво
художньої
літератури
„Дніпро“
1989

Книжка віршів
та поем відомої
української поетеси
містить твори,
опубліковані
впродовж останніх десятиліть,
поезії з книг «Зоряний інтеграл» (1963)
та «Бняжа гора» (1972),
які свого часу не побачили світу,
а також пайковікі вірші,
що склали розділ «Інкрустації».

Редактор *M. H. Москаленко*

КРІЗЬ РОКИ І ПЕЧАЛІ

К 4702640202—107 107.89
М205(04)—89

ISBN 5-308-00376-9

© Склад, художнє оформлення,
вірші, позначеці у змісті *
Видавництво «Дніпро», 1989.

* * *

І засміялась провесінь: — Порал —
за Чорним Шляхом, за Великим Лугом —
дивлюсь: мій прадід, і пра-пра, пра-пра —
усі ідуть за часом, як за плугом.

За ланом лан, за ланом лан і лан,
за Чорним Шляхом, за Великим Лугом,
вони уже в тумані — як туман —
усі вже йдуть за часом, як за плугом.

Яка важка у вічності хода! —
за Чорним Шляхом, за Великим Лугом.
Така свавільна, вільна, молода —
невже і я іду вже, як за плугом?!

І що зорю? Який засію лан?
За Чорним Шляхом, за Великим Лугом.
Невже і я в тумані — як туман —
і я вже йду за часом, як за плугом?..

* * *

Ой ні, ще рано думати про все.
Багато справ ще у моєї долі.
Коли мене снігами занесе,
тоді вже часу матиму доволі.

А поки що — ні просвітку, ні дня.
Світ мене ловить, ловить... доганя!

Час пролітає з реактивним свистом.
Жонглює будень святістю і свинством.

А я лечу, лечу, лечу, лечу!
— Григорій Савич! — тихо шепочу.

Минає день, мипас день, микає дені
А де ж мій сад божествених пісень?

Он бачиш, хто сидить в тому саду?
Невже я з ним розмову заведу?

Невже я з'їм те яблуко-гібрид,
що навіть дух його мені набрид?

...Прикипіли ноги до постаменту, хліб у торбі
закам'янів.— Біда,— каже Григорій Савич.—
Він мене таки спіймав, цей світ, добре хоч,
що на тому світі. Нічого, якось відштовхнуся
від постаменту, та й підемо.

...От ми йдемо. Йдемо удвох із ним.
Шепоче ліс: — Жива із кам'янином!
— Диви, дивай! — дивується трава.—
Він кам'яний, а з ним іде жива!

І тільки люди зморшили чоло:
— Не може бути, щоб таке було.

Та їх давпо вже хтось би зупини!
...Тим часом ми проходим серед нив.

Ніхто не сміє зупинити нас.
...Тим часом ми проходимо крізь час.

Віп твердо ставить кам'яну стопу.
Йдемо крізь ніч, крізь бурю у степу.
Крізь дощ і сніг, дебати і дебюти.
Ми є тому, що нас не може бути.

* * *

Страшний калейдоскоп:
в цю мить десь хтось загинув.
В цю мить. В цю саму мить. У кожну із хвилип.
Розбився корабель. Горять Галапагоси.
І сходить над Дніпром гірка зоря-полин.

Десь вибух. Десь вулкан. Руйновище. Загада.
Хтось цілиться. Хтось впав. Хтось просить:
«Не стріляй!»

Не знає вже казок Шехерезада.
Пад Рейном не співає Лорелай.

Летить комета. Бавиться дитя.
Цвітуть обличчя, острахом пе стерти.

Благословенна кожна мить життя
на цих всесвітів косовицях смерті!

* * *

Відмикаю світанок скрипичним ключем.
Чорна піч інкрустована ніжністю.
Горизонт піdnімає багряним плечем
день —

як нотну сторінку вічності.
Що сьогодні?

Який веселий фрагмент
із мосї шаленої долі?
Усміхається правда очима легенд
і свобода — очима неволі.

Любов неповторна —
моя валторна.
Шляхи прощальні —
перша скринка печалі.
А в сірі будні
буду бити, як в бубни.
Дуже мені легко. Дуже мені трудно.

Еволюція гусачих пер.
Філософій заброханий німб.
Слово — прізвище думки тепер,
а частіше — її псевдонім.

Так чого ж я шукаю і чим я живав?
Велемовний світ, велелюдний.
Ви поезія, вірші?
Чи тільки слова?
У майбутнього слух абсолютний.

* * *

Вечірнє сонце, дякую за день!
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
і за волошку в житі золотому.
За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпеченні зеніти.
За те, що завтра хоче зелепіть,
за те, що вчора встигло оддзвеніти.
За небо в пебі, за дитячий сміх.
За те, що можу, і за те, що мушу.
Вечірнє сонце, дякую за всіх,
котрі пічим не осквернили душу.
За те, що завтра жде своїх натхненів.
Що десь у світі кров ще не пролито.
Вечірнє сонце, дякую за день,
за цю потребу слова, як молитви.

* * *

*
Послухаю цей дощ. Підкрався і шумить.
Бляшаний звук води, веселих крапель кроки.
Ще мить, ще мить, ще тільки мить і мить,
і раптом озирнусь, а це вже роки й роки!

Л це уже віки. Ніхто уже й не запа,
в туманостях душі чи, може, Андромеди —
я в мантиях дощу, прозора, як склина,
приходжу до живих, і згадую про мертвих.

Цілу вісі ліси. Спасибі скрипалю.
Він добре вам зіграв колись мою присутність.
Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.
І, може, це і є моя пайвища сутність.

* * *

*
Криши,
ламай,
трощи стереотипи!
Вони кричать, пручаються, — ламай!
Хоч давня звичка з профілем Ісантинії
благас, плаче, просить: «Не займай!»

Відкинь її в м'яку дрімоту спаленъ.
Вона тобі пелюба. Ти болиш.
Гори. Щезай в пожежах самоспаленъ,
в гірких руїнах власних попелищ!

Обувглюйся. З дияволом грай в теніс.
Згори на попіл в думах і літах.
Хай вилітає не той самий фенікс,
а зовсім інший, пеймовірпий птах!

* * *

*

ПІСЕНЬКА З ВАРІАЦІЯМИ

Шукайте цензора в собі.
Він там живе, дрімучий, без гоління.
Він там сидить, як чортик у трубі,
і тихо вилучає вам сумління.
Зсередини, потроху, не за раз.
Все познімає, де яка іконка.
І непомітно вийме вас — із вас.
Залишиться одна лиш оболонка.

I все на світі треба пережити.
I кожен фініш — це, по суті, старт.
I наперед не треба ворожити,
i за минулим плакати не варт.
Тож веселімось, людоњки, на людях.
Хай меле млин свою одвічну дерть
Застряло серце, мов осколок, в грудях.
Нічого, все це вилікує смерть.
Хай буде все небачене побачено.
Хай буде все пробачене прощано.
Хай буде вік прожито як належить.
На жаль, від нас пічого не залежить.
Л треба жити. Якось треба жити.
Це зветься досвід, витримка і гарта.
I наперед не треба ворожити.
I за минулим плакати не варт.
Отай, як є. А може бути й гірше.
А може бути зовсім, зовсім зло.
А поки розум од біди не згірк ще,—
не будь рабом і смійся, як Рабле!
Тож веселімось, людоњки, на людях.
Хай меле млин свою одвічну дерть
Застряло серце, мов осколок, в грудях.
Нічого, все це вилікує смерть.
Хай буде все небачене побачено.
Хай буде все пробачене прощано.
Єдине, що від нас іще залежить,—
припайні вік прожити як належить.

* * *

Очима ти сказав мені: люблю.
Душа складала свій тяжкий екзамен.
Мов тихий дзвін гірського кришталю,
несказане лишилось несказанним.

Життя ішло, минуло той перон.
Гукала тиша рупором вокзальцім.
Багато слів написано пером.
Несказане лишилось несказанним.

Світали ночі, вечоріли дні.
Не раз хитнула долі терезами.
Слова як сонце сходили в мені.
Несказане лишилось несказанним.

* * *

Затінок, сутінок, день золотий.
Плачуть і моляться білі троянди.
Може, це я, або хто, або ти
есь там сидить у куточку веранди.

Може, він плаче, а може, він жде —
кроки почулись, чи скрипнула хвіртка.
Може, він встапе, чолом припаде,
там, на веранді, чолом до одвірка.

Де ж ви, ті люди, що в хаті жили?
Світку мій білий, яке тут роздоля!
Смуток нащадків — як тапець бджоли,
тапець бджоли до безсмертного поля.

Може, це вже через тисячу літ —
я і не я вже, розбуджена в гепах,
тут на землі я шукаю хоч слід
роду мого у плачах і легендах!

Голос криниці, чого ж ти замовкі?
Руки пшовковиць, чого ж ви заклякли?
Вікна забиті, і висить замок —
ріжава сережка над кітком клямки.

Білий причілок оббила сльота.
Хто там квилить у цій хаті ночами?
Може, живе там сама самота,
совас пустку у піч рогачами.

Може, це біль наш, а може, вина,
може, бальзам на занедбані душі —
спогад криниці і спогад вікна,
спогад стежини і дикої груші...

ПОВЕРНЕННЯ ШЕВЧЕНКА

Заслання, самота, солдатчина. Нічого.
Нічого — Оренбург. Нічого — Косарал.
Не скаржився. Мовчав. Не плакав ні від чого.
Нічого, якось жив і якось не вмирав.

Вернувся в Петербург, і ось у Петербурзі —
після таких років такої самоти! —
овацію таку йому зробили друзі! —
коли він увійшов.

І він не зміг іти.

Він прихилився раптом до колони.
Сльоза чомусь набігла до човік.
Бо, знаєте... із каторги в салони...
не зразу усміхнеться чоловік...

* * *

Я вранці голос горлиці люблю.
Скрипучі гальма першого трамваю
я забиваю, зовсім забиваю.

Я вранці голос горлиці люблю.

Чи, може, це ввижкається мені
той несказаний камертон природи,
де зорі яспі і де тихі води? —

Я вранці голос горлиці люблю!

Я скучила за дивним зойком слова.
Мого народу гілочка терпова.
Гарячий лоб до шибки притулю.

Я вранці голос горлиці люблю...

* * *

СТАРИЙ ГОДИНИКАР

Гроза проходила десь поруч. Було то блискавка,
то грім.
Дорога йшла кудись на Оврут в лісах і травах
до колін.

Латаття піjkилось в озерах, хитали ряски карасі.
Черкнула блискавка по зелах, аж полягали вони всі.

Над світом білим, світом білим хтось всі спіралі
перегрів.
А хмари бігли, хмари бігли і спотикалися об грім.

Гроза погримувала грізно, були ми з нею тет-а-тет.
Тремтіла річечка рогізна, човни ховала в очерет.

Ще пароплавчики чаділи, наче праски.
ще ми шукали крем'яхи в піску,—
на погранічній дійсності і казки
стояв той дім за хмарами бузку.

Там жив дідок, що схожий був на графа,
в краватці чорній, не як всі діди.
В трельяжі віддзеркалена карафа
була як сон криничної води.

Усмішкою дитячої фортуни
було для нас потрапити в той дім.
Там все було блискуче і латунне,
і на роялі гномик там сидів.

Були там сови і якісь личини.
Коти робили хижий променад.
Трельяж дивився срібними очима
на все, що не хотіло промипати.

А той старий, достоту Каліостро,
щось прецизійне маочи в руці,
дивився в шкельце, наче кібець, гостро,
і поціяв у гвинтики й зубці.

Навколо нього час лежав павалом.
Співали птиці в шибку із куща.
А він, старий, спів як за штурвалом,—
в руках крутив макіоньке коліща.

Куди він плыв? Немов стояче озеро,
за ним тьминів у сутінках трельяж.
Всі механізми цокали загрозливо,
і з пітьми хтось казав йому: «Приляж!»

У мерехтівні маягників мідних,
округлених, як очі камбалі,
дзигарики замовників безслідних
на підвіконні цекали, ішли.

Він дарував нам шкельця та брелоки.
Ми ще тоді не знали ні про що.
Був тридцять сьомий. Він вслухався: кроки.
Якийсь замовник знову не прийшов.

Старенка жінка вносила соломки
і, вся залита сяйвом золотим,
чогось палила у печі іконки,
поцілававши кожну перед тим.

Мені стояло в пам'яті роками,
як ми тоді не відали про те,
чого старий тремтічими руками
ловив секунди крильце золоте.

Крихкий комод вивірчувала шашіль.
З куточка сяяв срібний образок.
Його душили спогади, і кашель,
і павіт той за вікнами бузок.

І як хисткий підсвічник на роялі,
де вже у світці доторяє гпіт,
він був для нас вже майже пересаланий —
отої старезпій загадковий дід.

Чогось він так дивився і дивився,
він міг дивитись і годину, і дві.
Коли один годинничок розбився,
він лиш погладив нас по голові.

Ми розмикались в часі і у просторі.
Йому було, мабуть, уже віки.
І пабалдашник на старому костурі
уже забув тепло його руки.

* * *

І дощ, і сніг, і віхола, і вітер.
Високовольтна лінія Голгоф.
На біле поле гайвороння літер
впадо як хмари, цілі хмари строф.

Нове століття вже на видноколі,
і час новітню створює красу.
А ритми мчать — як вершники у полі.
А рима віршам запліта косу.

І в епіцентрі логіки і стресу,
де все змішалось — рідне і чуже,
цінує розум вигуки прогресу,
душа скарби прадавні стереже.

* * *

Я хочу на озеро Свіязь,
в туман таємничих лісів.
Воно мені виникло звідкись,
у нього сто сот голосів.
Воно мені світить, і світить,
таке воно в світі одне.
— Я Свіязь, я Свіязь, я Свіязь!
Невже ти не чуши мене?!

І голосом дивним, похмурим,
як давній надтріснутий дзвін:
— Батурин, Батурин, Батурин! —
лунає мені павздогін.

Я річку побачила раптом.
Питаю: — А хто ж ти така?
— Я Альта, я Альта, я Альта! —
тонесенько плаче ріка.

Згоріли їхні селища, прощали їхні мули.
Бредуть, бредуть вигнанці в дорсгу неблизьку.
Щоб мову свою рідину їх діти не забули,
їм літери виводять вірменки на піску.

А вітер, вітер, вітер!..
Який палючий вітер!..
Обувгліпі обличчя січе, січе, січе!..
Лиш виведеш те слово із тої в'язі літер,
а слово ж без коріння, покотиться, втече.

І десь, в якісь пустелі, з'їдять його верблюди.
Забудуть його діти, і виростуть німі.
Бредуть, бредуть вигнанці...
бредуть бездомні люди...
Ні даху ж, пі притулку,— буквар їм на умі!

Згоріли їхні храми. Мужчини їхні вбиті.
Втонули їхні дзвони у озері Севан.
О, як їм далі жити? На тім кровопролитті
не місяць в небі сходить — турецький ятаган.

А вітер, вітер, вітер!..
Як шариас той вітер!..
Куди їх ще, вигнанців, педоля заведе?
Нема коли писати отих маленьких літер.
Немас чим писати. Нема писати де.

І тільки на привалі, в ті рідкісні хвилини,
коли ще в свої тачки жілки не запряглись,
ті буковки вірменські виводять, як стеблинини,
і слізми поливають, і букви прийнялися.

В пісках пустили коріль — а вітер, вітер, вітер!..
Бредуть, бредуть вигнанці в дорогу неблизьку!..

А скрізь по всій пустелі

тоненські стебла літер,
як трави, проростають в палючому піску.

Їх топчуть ситі коні, дзвенять чужі стремена.
А букви проростають в легенди і пісні.
«Цвіт танем!» — як кажуть, прощаючись, вірмени.
Твій біль беру на себе. Печаль твоя в мені.

КАЗОЧКА
ПРО ТРІОХ ВЕЛЕТНІВ

У чистім полі, в полі на роздоллі,
де колосочки проти сонця жмуряться,
Вернігора, Вернівода й Вернідуб —
три велетні —
зібралися та й журяться.

— Ми велетні, ми велетні, ми велетні!
Ми телепні, ми телепні, ми телепні!

І сила ж є, і серце не мізерне,
і сто віків пі вмерти, ні заснути, —
все вернем, вернем, вернем, вернем!
А вже пора було й перевернути.

* * *

В мастку гетьмана Івана Сулими,
в сучасному селі, що зветься Сулимівка,
до кінських грив принадені грудьми,
промчали хлонці — загула бруківка —

і тільки гриви... курява... і свист...
луківих копит оддалепілій цокіт...
і ми... і степ... і жохтий падолист...
і цих дворів передвечірній клопіт...

І як за сонцем повертає сочях,
так довго вслід чомусь дивились ми.
А що такого? Підлітки на конях...
В мастку гетьмана... Івана Сулими...

* * *

Шалені темпи. Час не паша власність.
Фантастика — не мріяв і Жюль Верн.
Кипить у нас в артеріях сучасність.
Нас із металу виклепав модерн.

Душа належить людству і епохам.
Чому ж її так раптом потрясли
осіпні яблука, що сумно пахнуть льохом,
і руки матері, що яблука впесли?

ТРИ ПРИНЦЕСИ

* * *

Немов чарівні декорації —
жасмип, троянди і бузок.
Кузини мамині, три грації,
як три принцеси із казок.

Які ж були вони вродливі,
три Лади-Либеді тоді!
І трішки-трішки вередливі,
і дуже-дуже молоді.

До них у гості ми приходили,
вони жили через город.
О тихий сад моєго подиву,
де сливи звалися репклод!

Де шпак літас,
сойка літус,
принцеси ходять серед клумб.
А їх давпо вже переслідує
страшний безжалісний чаклун.

Він поселився в домі їхньому,
під зорепадом жолудів.
Колись я ввечері приїхала
і чула, як він шарудів.

В тому годиннику з зозулькою
він причаївся у кутку.
Вона з віконечка вигулькує,
ніяк не вимовить:
«Ку-ку!»

Над тою гиркою деркучою
вже й не ворушиться вона,
бо хтось підкручує, підкручує
залізні вуса чаклуна...

Стоять садів квітучі повені.
А я зайти туди боюсь.
Там три принцеси зачакловані
у сивих зморщених бабусь.

Стоїть у ружах золота колиска.
Блакитні вії хата підпіма.
Світ пезбагненпий здалеку і зближка.
Початок є. А слова ще пема.
Ще дивен дим, і хата ще казкова,
і ще ніяк нічого ще не звуть.
І хмари, не прив'язані до слова,
от просто так — пливуть собі й пливуть.
Ще кожен пальчик сам собі Бетховен.
Ще все на світі гарне і мое.
І світить сонце оком загадковим.
Ще слів нема. Поезія вже є.

* * *

Меші завжди здавалося, що у Греції
навіть статуї теплі.
А сьогодні передавали, що у Греції випав сніг.

Муза історії Кліо, мабуть, одморозила душу.

Бідпі священі бики бога Геліоса,
де ж їм тепер пастися —
на ракетній базі?!

* * *

Мій перший вірш написаний в окопі,
на тій синій од вибухів стіні,
коли згубило зорі в гороскопі
моє дитинство, вбите на війні.

Лилася пожежі вулканічна лава.
Горіла хата. Ніч здавалась днем.
І захлипалася наша переправа —
через Дніпро — водою і вогнем.

Гула земля. Сусідський плакав хлопчик.
Хрестилася баба, і кінчався хліб.
Двигтів отой вузесенький окопчик,
Де дві сім'ї тулились кілька діб.

О, перший біль тих не дитячих вражень,
який він слід на серці залиша!
Як невимовне віршами не скажеш,
чи не німо зробиться душа?!

Це вже було піз зайчиком, піз вовком,
кривавий світ, обувглена зоря! —
а я писала мало не осколком
великі букви, щойно з букваря, —

той перший віршик, притулившиесь скраю,
щоб присвітила попочі війна.
Який він був, я вже не пам'ятаю.
Снаряд упав — осипалась стіна.

ПАСТОРАЛЬ ХХ СТОРІЧЧЯ

Ік їх зносили з поля!
Набрякли від крові рядна.

Трос їх, пастушків. Павло, Сашко і Степан.
Розбирали гранату. І ніяка в житті Аріадна
вже не виведе з горя отих матерів.

А степам

будуть груди пекти ті залишенні в полі гранати,
те покиддя війни па грузьких слідах череди.
Отакі вони хлопці, кирпаті сільські аргонавти,
голуб'ята, апциболи, хоч не роди!

Іх рвонуло павідліг. І бризнуло кров'ю в багаттн.
І несли їх діди, яким не хотілося жити.
Під горою стояла вагітна, як поле, мати.
І кріпчала та мати:

— Хоч личко його покажіть!

Личка вже не було. Кісточками, омитими кров'ю,
осміхалася шия з худеньких дитячих ключиць.
Гарні діти були. Козацького доброго крою.
Коли зносили їх, павіть сонце упало ниць.

Вечір був. І цвіли під вікнами мальви.
Попід руки держала отих матерів рідня.
А одна розродилася, і стала упісте — мати.
А один був живий. Він умер наступного дня.

Юдоль плачу, земля моя, планета,
блакитна зірка в часу на плаву,
мій білий світ, міцні твої тенета,—
страждаю, мучусь, і живу!

Страждаю, мучусь, і живу, і гину,
благословляю біль твоїх тенет.
Цю грудочку тепла — у Всесвіті — людину!
І Всесвіт цей — акваріум планет.

ДОЛЯ

Наснivся мені чудернацький базар:
під небом, у чистому полі,
для різних людей,
для щедрих і скнpar,
продавалися різні Долі.

Одні були царівен не гірш,
а другі — як бідні Міньйони.
Хто купляв собі Долю за гріш.
А хто — і за мільйони.

Дехто щастям своїм платив.
Дехто платив сумлінням.
Дехто — золотом золотим.
А дехто — вельми сумпівним.

Долі-ворожки, тасуючи дні,
до покупців горнулись.
Долі самі набивались мені.
І тільки одна відвернулась.

Я глянула їй в обличчя смутне,
душею покликала очі.
— Ти все одне не візьмеш мене, —
сказала вона пеохоче.

— А може, візьму?
— Ти собі затим, —
сказала вона суворо. —
За мене треба платити життям,
а я принесу тобі горе.

— То хто ж ти така?
Як твое ім'я?
Чи варта такої плати?
— Позія — рідна сестра моя.
Правда людська — наша мати.

І я її прийняла, як закон.
І диво велике сталося:
минула ніч. І скінчився сон.
А Доля мені зосталась.

Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться —
у мене жодних претензій нема
до Долі — моєї обраниці.

* * *

ИЕЗИЯТИЙ КАДР
НЕЗІГРАНОЇ РОЛІ

Іванові МИКОЛАЙЧУКУ.

Ті, що народжуються раз на століття,
умерти можуть кожен день.

Кулі примхливі, як дівчата,—
вибирають найкращих.

Підлість послідовна, як геометрія,—
вибирає найчесніших.

В'язниці гостинні, як могили,—
вибирають неприборканих.

Криваві жоржини ростуть над шляхом
у вічність.

Тріпочутъ під вітром короткі обривки життя.
І тільки подвиг людського духу
доточить їх до безсмертя.

Його в обличчя знали вже мільйони.
Екран приносить славу світову.
Чекали зйомки, зали, павільйони,—
чекало все!

Іван косив траву.

О, як натхнено вміє він не грати!
Як мимоволі творить він красу!
Бур'ян глушив жоржини біля хати,
і в генах щось взялося за косу.

Чорпіли вікна долями чужими.
Іван косив аж ген десь по корчі.
Хрести, лелеки, мальви і жоржини
були його єдині глядачі.

І не було па вербах телефону.
Русалки виглядали із річок.
Щоденні старти кіномарафону
несли на грудях фініші стрічок.

Десь блискавки — як бліци репортера,
проекція на хмару грозову.
На плечі стрибне слава, як пантера,—
він не помітив, бо косив траву.

Іваночку! Чекас кіоплівка.
Лишай косу в сусіда на типу.
Іди у кадр, екран — твоя домівка,
два виміри, і третій — в глибину.

Тебе чекають різні дивовижі.
Кореспонденти прагнуть інтерв'ю.
Москва. Гран-Прі. Овації в Парижі!..
Іван косив у Халеп'ї траву.

* *

Не треба думати мізерно.

Безсмертя є ще де-не-де.

Хтось перевіяний, як зерно,
у ґрунт поезії впаде.

Митцю не треба нагород,
його судьба нагородила.

Коли в людини є народ,
тоді вона уже людина.

Над шляхом, при долині, біля старого граба,
де біла-біла хатка стоїть на самоті,
живе там дід та баба, і курочка в них ряба,
вона, мабуть, несе їм яєчка золоті.

Там повені двір любистку, цвітуть такі жоржини,
і вишні чорвоокі стоять до холодів.
Хитаються патлашки уздовж всії стежини,
і стомлений лелека спускається на хлів.

Чись дитя приходить, беруть його на руки.
А потім довго-довго па призьбі ще сидять.
Я знаю, дід та баба — це коли є онуки,
а в них сусідські діти шовковицю їдять.

Дорога і дорога лежить за гарбузами.
І хтось до когось їде тим шляхом золотим.
Остання в світі казка сидить під образами.
Навишинки виглядають жоржини через тин...

НА СПИЛЯНОМУ ОСОКОРІ

Ішов дід з містечка, через гору, у свій присілок,
з трьома буханками хліба ішов у Маковщину.
Найкоротша стежка туди — про звінтар.

Сів дід на спилляному осокорі, думас.

Запалив цигарку — що це ж йому вісімдесят год.
Закашлявся — а зимою ж буде слизъко.
Натрусив попелу на коліна — уже й осокір спилили.

Оніно його хата, а тут охітніше.

Бо у хаті ж анікогісінько,
а тут і жінка, й сусіди.

* * *

Дзвенять у відрах крижані кружальця.
Село в снігах, і стежка ані руш.
Старенька груша дихає на пальці,
їй, певно, сняться повні жмені груш.

Їй сняться хмари і липневі грози,
чиясь душа, прозора при свічі.
А вікна спілять, засклів мороз їм слози.
У вирій полетіли рогачі.

Дощу і снігу наковтався комин,
і тин упав, навіцо городить?
Живе в тій хаті сивий-сивий спомин,
улітку він під грушевою сидить.

І хата, і тин, і груша серед двору,
і кияниня чорне де-не-де,
все згадує себе в свою найкращу пору.

І стежка, по якій вже тільки спіг іде...

Стояла груша, зеленів лісочок.
Стояло небо, дивне і сумне.
У груші був тоненький голосочок,
вона в дитинство кликала мене.

Ми з нею довго в полі говорили,
не чули навіть гуркоту доріг.
Мої важкі, мої щоденці брили
старий Сізіф тим часом постеріг.

Стояли ми одна супроти одноЯ.
Ні з чим не крились, не хотіли йти.
Вона боялась осені холодної,
а я боялась шуму й суети.

Удвох ми з нею слухали зозульку.
І хмари йшли, як нетутепній дим.
Сізіф курив свою гіркущу люльку,
йому хотілось бути молодим.

На конвертики хат
літо клейть віконця, як марки.
Непогашені марки — біда це не ставила штами.
Пролітають над ними віки, лихоліття і хмарки.
Я там теж пролітаю, я теж пролітаю там.

Опускаюсь па землю,
на сизий глобус капусти.
На самісінький полюс, де ходе жук, як пінгвін.
Під склепінням печалі така хороша акустика.
Ледве-ледве торкнєшся, а все вже гуде, як дзвін.

Ходить мати в городі. І лащається плюшевий песик.
І ніхто ще не вбитий, не вбитий піхто па війні.
Дики гуси летять. Пролітає Івасик-Телесик.
Всі мости ще кленові. Всі коні іще вороні.

* * *

Щасливиця, я маю трохи неба
і дві сосни в туманному вікні.
А вже здавалось, що живого нерва,
живого перва не було в мені!

Уже душа не знала, де цей берег,
уже втомилася від усіх кормиг.
У громі дня, в оркестрах децибелів
ми вже були, як хор глухонімих.

І рантом,— Боже! — після того чаду
і таранати, рівної пуль,—
я чую дощ. Він тихо плаче правду,
що я когось далекого люблю.

І чую типу. І співають птиці.
Проходять люди гарні і пезлі.
В нахучій хмарі дощової глици
стоїть туман, як небо на землі.

Пасуться тілі вимерлих тарпанів,
навশиньки ходять сутінки і сини.
Весна підніме келихи тюльпанів,—
за небо вип'ю і за дві сосни!

АКВАРЕЛІ ДИТИНСТВА

Дніпро, старенький дебаркадер, левипо-жовті береги
лежать, на кігті похиливші
зелену гриву шелюги.

В пісок причалює пірога. Хтось варить юшку, дим і дим.
Суха, порепана дорога
повзе, як спраглий крокодил.

В Дніпрі купається Купава. Мені ще рочків, може, три.
А я чекаю пароплава
із-за трипільської гори.

Мос печуване терпіння інше ніхто не переміг,
бо за терпінням є Трипілля,
а за Черніговом — Черніг.

Черніг страшний, він дуже чорний.
Як звечоріє на Дніпрі,
Черніг сідає в чорний човен
і ставить чорні ятері.

І ті корчі, і те коріння, розмите повінню з весни,
і золотаве звечоріння
в зелених кучерях сосни.

І ті роки, що так промчали,
і пароплав той, і гора...
Де вже невидимі причали
в глибокій пам'яті Дніпра.

**ПЕЛЮСТКИ
СТАРОВІШОГО РОМАНСУ**

Той клавесин і плакав, і плекав
чужу печаль. Свічки горіли кволо.
Старий співак співав, як пелікан,
процідюючи музику крізь воло.

Він був старий і плакав не про пас.
Той голос був як з іншої акустики.
Але губив під люстрами романс
прекрасних слів одквітлі вже пелюстки.

На голови, де, наче солов'ї,
свос гніздо щодня звивають будні,
упав романс, як він любив її
і говорив слова їй незабутні.

Він цей вокал підпосир, як бокал.
У нього був метелик на мапіжці.
Якісь красуні, всуперед вікам,
до нього йшли по місячній доріжці.

А потім зникла музика. Антракт.
Усі мужчини говорили прозою.
Жінки мовчали. Все було не так.
Їм не хотілось пива і морозива.

Старий співав без гриму і гримас.
Були слова паликими й не сучасними.
О, заспівайте дівчині романс!
Жінки втомились бути не прекрасніми.

МУЗЫКИ

Ішли музики із весілля.
Цимбали, бубон і скрипаль.

Місток вузенький над потічком!

З якої тут ступить ноги?

Тут як не ступиш, то не втрathiш.
Іще цимбали й скрипку втратиш.

Двигти місточок у дві дошки.

— Не бійтесь, куме, іще тропки!

Гукпіть сусідам і родині,
що ми уже посередині!

Та вдарте в бубон з тої прикорості.

Де страшно так, то тра павприядки.

СУВИД

Ми завжди проїжджаємо це село.
Ім'я у нього праслов'янське — Сувид.
Тут навіть хмари особливо супутні —
суетна синь на бронзове чоло.

І хоч Стрибог на поїзд пересів,
і вже дахи струсились од соломи, —
тут, за щитом смарагдових лісів,
моїх жар-птиць блакитні космодроми.

Я забиваю сумніви і сум.
Я воду п'ю у Сувиді з криниці.
В крайні сосен, сувидських красунь,
зі мною грають в піжмурки супиці.

Тут Сувид скрізь. Він ходить по росі.
Учора він прикинувся сосною.
То коней пашував у Десні,
а то як грім гуркоче за Десною.

І хто він — Сувид?
Може, бог лісів,
що десь пішов у нетрі й буреломи?
Він, може, чує луни голосів
і хоче теж вгадати собі, хто ми?

Спасибі вам, двори і явори,
що ви лице дали його розгледіть —
у тиші вод, у борознах кори,
у хмарі, що як профіль і як лебідь.

Здригнувся лось. Регоче браконьєр.
— Який там Сувид? — каже. — Все нормальноНо.
Він міф. Він мох. Він сутінь цих озер.
Його ніде па світі вже немає.

Неправда, е! Бо хто у небесах
на дощ поверне місяця рогами?
Хто після тебе пройде по лісах,
вогонь притопче босими ногами?

Не може бути, щоб його — піде.
Без нього людям сущно і сумно.
І я гукаю: — Су-ви-де!

— ...ви де?
— Ви де?.. Ви де?.. — відгукується Сувид.

* * *

Мене ізмалку люблять всі дерева,
і розуміє бузиновий Шап,
чому верба, від крапель кришталева,
мені сказала: «Здрастуй!» — крізь туман.
Чому ліси чекають мене знову,
на щит піднявши сонце і зорю.
Я їх люблю. Я знаю їхню мову.
Я з ними теж мовчашням говорю.

B. Ц.

* * *

Цей ліс живий. У нього добре очі.
Шумлять вітри у нього в голові.
Старезні пні, кошлаті поторочі,
літониси тиші пишуть у траві.
Дубовий Нестор дивиться крізь пальці
на білі вальси радісних беріз.
І сонний гриб в смарагдовій куфайці
дощу пасився і за день підріс.
Багряне сонце сутінню лісною
у просвіт хмар показує кіно,
і десь на пні під сивою сосною
ведмеди забивають доміно.
Малі озерця блискають незлісно,
колише хмара втомлені троми.
Пойдемо поговорити з лісом,
а вже тоді я можу і з людьми.

* * *

О, не взискай гіркого меду слави!
Той мед недобрий, від кусючих бджіл.
Взискай сказать поблідими вустами
хоч кілька людям необхідних слів.
Взискай прожить несусіно і дзвінко.
Взискай терпіння витримати все.
А справжня слава — це прекрасна жінка,
що на могилу квіти принесе.

* * *

Ще назва с, а річки вже немас.
Усохли верби, вижовкли рови,
і дика качка тоскно обминає
рудиментарії залишки багві.

І тільки степ, і тільки спека, спека,
і озеряви проглиси скуні.
І той у небі зморений лелека,
і те гніздо лелече на стовпі.

Куди ти ділась, річенъко? Воскресни!
У берегів потріскались вуста.
Барвистих лук не знають твої весни,
і світить спека ребрами моста.

Стоять мости над мертвими річками.
Лелека зробить декілька кругів.
Очерети із чорними свічками
ідуть уздовж колишніх берегів...

* * *

Ластівки тікають із Європи.
Що поробиш? Скргіт, рогіт, рев.
Чад, бензин, вібрації, галопи,—
птиці мертві падають з дерев.
Може, десь є лотоси і гіпко,
тихі ріки і рожева даль —
у краю неляканіх фламінго,
де росте ісламаний мигдаль.
Може, там є птицям привілеї...
А гніздо ліпнити, ластівки,—
все одно вам, із якого глею,—
з Рейну, з Нілу чи з Угрюм-ріки?
Ну, а потім, — я люблю вас з малку.
А іще — спасибі вам за все.
Тільки хто ж це королеві Марку
золотинку в дзьобі прилесе?

* * *

Прощай, морська корово із Командорських островів!
Чудовисько, релікт, створіння ластогруде.
Десь бачили тебе, останцю із корів.
Ти вимерла як вид. Тебе уже не буде.

Десь бачили тебе. Ти вийшла із води
екологічним зойком океану.
Останній дивогляд морської череди —
жив тисячу століть, а я вже не застану.

Корівонько, що їла, що пила?
Медузами цвіли твої альгієські луки.
Коли на глибині ти царствено пливла,
всі мертві кораблі дивилися крізь люки.

Сиділа б собі там і паслася на дні.
Десь, може б, набрела вголулу Атлантиду.
Там цар морський Нептун живе у курені,
пасе морських корів зникаючого виду.

Чи нафта розплівлась, чи, може, це казки,—
на Командорах, кажуть, серед літа
з морської піни вийшла па піски
коров'яча остання Афродіта.

Прощай. І не журись, що піна — як мазут.
Ще місце є у тій «Червоцій книзі».
Ще ходить по землі останній вільний зубр,
твої брати моржі ще гріються па кризі!

Чоловіче мій, запрягай коня!
Це не кінь, а змій,— миготить стерня.

Доберемся за три годиночки
за стонадцять верст до родиночки.

Чуєш, роде мій, мій ріднесенький,
хоч би вийшов хто хоч однесенький!

Що ж це двері всі позамікани?
Чи приїхали ж ми некликані?

Ой ти ж роде мій, роде, родоньку!
Чом бур'ян пішов по городоньку?

Работягий мій з діда-прадіда!
Двір занедбаний, Боже праведний!

Дев'ять день душа ще пручаеться,
а тепер вже десь привичайтесь.

Ту морквиночку, тую ж крітоньку
не прополеш із того світоньку...

Люди згадують. Ми навідались.
От ми, родоньку, ї перевідались.

Чомусь пам'ятаю, що річка звалася Леглич.
Було в ній каміння — як сто бегемотячих спин.
А той цибатий, на клуні, авався лелечич.
А те запахуще — любидра, канупер і кмин.

Чомусь пам'ятаю — в почі ревли бегемоти.
Виходили з річки і дуже чомусь ревли.
І падали груші, і звались вони бергамоти.
Воли ремигали, і звались вони — воли.

Чомусь бегемоти вишивали річку щоліта,
і пирхали важкоrudими ніздрями злив.
Чомусь пам'ятаю, як плив між камінням шуліка,
убитий шуліка чомусь між камінням плив...

* * *

Коли вже люди обляглися спати,
коли вже місяць вилузнувся з хмар,
коли спартанка Києва, не Спарті,
лиш я світила вікнами в бульвар,—
тоді із ночі, з пітьми, з порожнечі,
де зіп'ялася вежа на котури,
мені хтось душу тихо взяв за плечі —
заговорив шопенівський ноктюрн.
А то були якісь магічні пальці.
Вони піміли па якомусь «фа».
І прислухались...
І боялись фальші.
Так, як боїться і моя строфа.
Вони вертались, мутились, питали.
Вони відклали славу на колись.
Вони ту фальш роздерли, розтоптали,
і аж збліли, так вони сплелись.
Ніхто не знов. Цього й пе треба знати,
як десь ламає пальці віртуоз...
Щасливий той, хто ще не вміє грati.
Він сам собі Шопен і Берліоз.

* * *

Ще вчора була я висока, як вежа.
Здається, ще трохи — дістану зеніт.
І раптом, як вибух, — обвал і пожежа.
Розтрощений камінь — уже не граніт.

Руйновище віри, і розпач, і розпач!
Під попелом смутку похованій шлях.
Зажурені друзі сахнулися вrozтіч.
Посіяне слово не сходить в полях.

На те й погорільці, — будуємо хатку.
Над хаткою небо. А знов голубе.
Найвище уміння — почати спочатку
життя, розуміння, дорогу, себе.

* * *

Стоять жоржини мокрі-мокрі.
Силлять діамантові жуки.
Під грушевою у дикій моркві
до ранку ходять їжаки.

А в сні далекому, туманному,
не похиляючи траву —
Дюймовочка в листочку капустяному,—
я у життя із вічності пливу.

* * *

Пишіть листи і надсилайте вчасно,
коли їх ждуть далекі адресати,
коли є час, коли немає часу,
і коли навіть ні про що писати.
Пишіть про те, що ви живі-здорові,
не говоріть, чого ви так мовчали.
Не треба слів, навіщо бандеролі?
Ay! — і все, крізь роки і печалі.

* * *

Готичні смереки над балями буків,
гаркаві громи над країною кроп.
Ночей чорнокпижжя читаю по буквах,
і сплю, прочитавши собі Оріон.

А вранці повстапу. Обуренням серця,
веселим азартом очей і ума.
На вікнах розсиплеться сонячне скерцо
і рух засміться пад скрипом гальма.

Обридли відьомські піабаті фікцій
і ця конфіскація душ під гармонь.
І хочеться часом в двадцятому віці
забитись в печеру і няньчить вогонь.

Свободи предтеча —
розхристана птеча
з мудрованих дум
у мандруючий дим.
Дзвенить ручай в стрімголова малеча
блакитною кров'ю камінних глибин.

Світанки мої у смарагдовій ворсі
над кумканим всіх ропухатих дрібниць —
готика самотності,
рубінові розспища супиць...

Отут я стою під замисленим небом
на чорних вітрах світових веремій,
і в сутинці вічній святого з ганебним
світлішає розум зацкований мій.

Болять дисонанси. Сумують симфонії.
Пручаються ноти в розічений залп.
Будую мовчання, як зал філармонії.
Колопний
безсонний
смерековий зал.

* * *

Ой, із загір'я сонечко, з загір'я,
із-за далеких марев і морів.
Щоранку йде в холонучі сузір'я
одвічний дим одвічних димарів.

Чабанська ватра тліс коло зáватри,
на довгій палі шелестить стіжок,
і бурелом громіздко, мов гекзаметри,
лежить у лісі поперек стежок.

Співає ліс захриплими басами,
веде за повід стежечку худу.
І це вже, певно, зветься небесами,
бо я уже пад хмарами іду.

Тут, в небі, тихо. Апі шум потічка,
ні вітру шум, ні пташка лісова.
І тільки деся Іванова Марічка
із того світу кличе його: — Йва-а-а!..

* * *

Мабуть, ще людство дуже молоде.
Бо скільки б ми не загинали пальці,—
ХХ вік! — а й досі дє-не-де
трапляються іще неандертальці.

Подивишся: і що воно таке?
Не допоможе й двоопукла лінза.
Здається ж, люди, все у пих людське,
але душа ще з дерева не злізла.

* * *

Пливли ми ввечері лиманом.
Моторчик чахкає спроквола.
Десь там за морем, за туманом
уже Туреччина була.

Співали пісню ми про Байду
і про турецького царя,
як Байда стрілами глобально
царя у голову ціля.

'А хтось виводив тонко-тонко,
гули замріяші баси.
В туман, лиман, у річку Конку
впадали паші голоси.

І так нам вільно, так повільно,
таке роздолля степове! —
що так ніхто і не помітив,
що човен далі не пливе!

Чи, мо', наскочили на камінь?
чи, мо', бензину вже не є?
Підводне царство з павуками
нам зрушить з місця не даде.

А ми ж про це не мали й гадки.
Сміється Байда з далині:
— Що, доспівалися, нашадки?
Зіпхніться перше з мілини.

* *

*

Вже почалось, мабуть, майбутнє.
Оде, либопъ, вже почалось...
Не забувайте незабутнє,
воно вже і не єм взялось!

І не знецінююте коштовне,
не загубіться у ѹрбі.
Не проміняйте неповторне
на сто ерзаців у собі!

Минають фроцди і жіроцди,
минає славне і гучне.
Шукайте посмішку Джокопди,
вона ніколи не мине.

Любіть травинку, і тваринку,
і сонце завтрашнього дня,
вечірнцю в попелі жаринку,
пляхетну інохід' коня.

Згадайте в поспіху вагона,
в невідворотності апікань,
як рафаелівська Мадонна
у вічі дивиться вікам!

В епоху спорту і синтетики
людей велика ряснота.
Нехай тендітні пальці етики
торкнутуть вам серце і вуста.

* *

*

Іду в полях. Нікого і ніде.
Півнеба захід — золото червоне.
Я йду, і одуд стежкою іде,
моїх полів маленький чичероне.

Де бджоли носять сонячний шилок
і муравель лад здобиччю міркус, —
ледь я зміню дистанцію на крок,
він перецурхне її далі чимчикус.

Я чую смутку пальці крижані.
Розрісся цвінтар. Груша постаріла.
Мабуть, людину десь на чужині
отак би жодна пташка не зустріла.

І він іде, і я собі іду.
Йдемо удвох під вечір по стежині.
А він мені дудукає: лу-ду!
А далі ир і діти у ѿжині.

СЛАЙДИ

У нашому саду була розкішна флора,—
жоржини й кропива, любисток і ревень.
І прадід мій ходив, як привид Ельсінора,
і сойка у кущах пищала цілий день.

Була в тому саду смородина й порічки.
Малина розрослась, як дикій чагарник.
Індустріальний подих п'ятирічки
до нас у сад тоді ще не проник.

Ще півники цвіли. Ще яблуня родила.
В городі ще стояв локальний, свій, туман.
Бабуся той город так-сяк обгородила,
а потім щовесни білила той паркан.

А потім в паркаші хтось виламав штакету,
ліхтариками груш вчарований між віт.
В ту дірку в паркані відкрився світ цоєту —
великий, і складний, і пезбагненний світ.

Прорубане вікно — з укропу у Європу.
В Європі вже був млин, двигучий, паровий.
І прадід мій ходив, як Ной після потопу.
А я себі, мала — як херувим.

Я пурхала в саду, розгойдуvalа квітку.
Полохала в гнізді пташину боязку.
А вранці крізь бузок дивилася па тітку,
котра була чомусь — як свіжий кущ бузку.

Ідилія? Кажіть. Архаїка? Но треба.
У закутку дупні хай буде трохи сад.
Вже дожились — забули колір пеба,
воно бувас кольору досад.

Хай буде сад, і дерево крислате,
і кіт-воркіт, і ще багато див.
Доросла пам'ять — то уже не слайди.
Тоді вже доля глянс в об'єктив.

Навіщо ж декламація? Все значно
і важче, і складніше. І бува,
така пласка глупота однозначна
себе ховас за гучні слова.

Здається, що ж тут, невелика шкода —
так-сяк той вірш на пафосі стулить.
Але поет природний, як природа.
Од фальші в нього слово заболить.

ЛЬВІВСЬКІ ГОЛУБИ

Тінь чорна стрімко падас уніз —
то білий голуб так злітає вгору.
Проспект пташиний, сонячний карніз
вінчак строгі дінії собору.

Строкаті ритми вулиць і юрби,
дахів похилих старовинні плечі.
Над містом розмовляють голуби.
Про що, не знаю. Про цікаві речі.

Про той собор. Про людство. Про війну.
Про білий світ, про небо з далиною.
А може, він голубці каже: — Ну,
як я літав, ти скучила за мною?

* * *

Я виросла у Київській Венеції.
Цвіли у нас під вікнами акації.
А повінь прибукуала по інерції
і заливала всі комунікації.
Гойдалися причали і привози.
Світилися кіоски, мов кіотики.
А повінь заливала верболози
по саме небо і по самі котики.
О, як було нам весело, як весело!
Жили ми на горищах і терасах,
Усе махало крилами і веслами,
і кози скубли сіно на баркасах.
І на човнах, залитимі кварталами,
коли ми поверталися зі школи,
дзвеніли сміхом, сонцем і гітарами
балкончишів причалені гондоли.
І слухав місяць золотистим вухом
страшні легенди про князів і ханів.
І пропливав старий рибалка Трухан.
Труханів острів... острів Тугорханів...
А потім бомби влучили у спокій.
Чорніли крокв обувглені трапеції.
А потім повінь позмивала попіл
мосії дерев'яної Венеції.

* * *

У Корчватому, під Києвом,
рік сорок другий, ожеледь, зима.
Рябенький цуцик п'ятами накиуве.
Знічев'я німець зброю піdnima.
І цілиться. Бо холодно і нудно
йому стоять, аріцю, на посту.
А навкруги безсмертно і безлюдно,
бо всі обходять німця за версту.
Лишас мить у пам'яті естампи.
Ворона небо скинула крильми.
Вже скільки снігу і подій розтануло
там після тої давньої зими!
Вже там цвіли і квіти незліченні,
вже там і трасу вивели в дугу.
...А все той німець цілиться знічев'я.
...А все той песик скімлить на снігу.

* * *

Колись давно, в сумних біженських мандрах,
коли дитям я ледве вже брела,
старі хатки в солом'яних скафандрах
стояли в чорпих крагерах села.
Дроти бриніли арфою Ерделі.
Гострила вухо темрява у шклі.
Як тяжко стукать у чужі оселі,
бездомним бувши на своїй землі!
Чужі оселі... Темний отвір хати.
Ласкавий блиск жіночої коси.
А потім довго будуть затихати
десь па печі дитячі голоси.
Уже сидиш зі жменькою насіння.
Уже привітио блимка каганець.
Уже в такому запашному сіні
в твій сон запріся коник-стрибунець!
І піч глуха. І пес надворі вис.
І світ кривавий, матінко свята!
Чужа бабуся ковдрою укриє,
свое розкаже, ваше розпита.
І ні кепійки ж, бо не візьме зреду,
бо що ви, люди, на чужій біді?!.
А може, то в душі свого цароду
я прихилила голову тоді?

СМЕРТЕЛЬНИЙ ПАДЕГРАС

Земля кружляє у космічнім вальсі.
Вітри галактик — вічні скрипалі.
Гармонія крізь тугу дисонансів
проносить ритми танцю по землі.

І серцю в грудях тісно, тісно, тісно!
Смички піллюють задубілій сум.
Зненацька м'язи вибухнути первісно,
ударить кров, як електричний струм.

І не паркет, зачовганий до глянцю,
не долівки, налипні до чобіт,—
вже вся планета — п'єдестал для танцю,
де сходять вальси з голубих орбіт.

Гримить високий гонор полонеза,
і лихом б'є об землю перепляс,
лезгинка чорна срібні гострить леза
і граціозно ходить па-де-грас.

Штурляє канкан мережки парижанок.
Шмагав аркан по сивих постолах.
І відчайдушний танець між ножами
шотландки танцювали на столах.

Велике діло — тапець між ножами!
Танцюй собі, лиши пальчика не вріж.
Доріг війни смутні подорожані,
ми знали інший — танець бездоріж.

Десь труп коня вмерзає в сизу осінь.
І смерть впритул до мене підступа.
А я іду. А я роблю наосліп
на міннім полі обережні па.

Півкроку вбік — і все це піде прахом.
І цілий всесвіт вміститься в сльозу.
Дрімотні міни — круглі черепахи —
в землі шорсткій ворушаться, повзуть.

О піруети вимушених танців!
Хто йшов по полю мінному хоч раз,
той мимохіть і на паркетних глянцях
пригадув смертельний падеграс.

* * *

Одкам'янійте, статуї античні,
одкам'янійте і кричіть на гвалт!
В Лос-Анжелесі пальми синтетичні
уже вростають корепем в асфальт.

Там смог навис, і сонце тяжко гріє,
потік машин тісніший череди,
і алігатор міста — алергія —
виходить із асфальтів, як з води.

Дерева вже тримаються за стіпи,
вопи ідуть із міста ледь живі.
Невже колись і їх уже не стане,
ні коника в реліктовій траві?

Сухі гілки — це вже вінок терпovий.
Останній клен світ за очі забіг.
Залишиться єдиний лист кленовий —
бетонний лист — розв'язкою доріг.

Ліси мої, гаї мої священні!
Пребудьте нам вовіки незпищенні!

* * *

Мені відкрилась істина печальна:
життя зникає, як ріка Почайна.

Через віки, а то й через роки,
ріка вже стане спогадом ріки.

І тільки верби знатимуть старі:
киян хрестили в ній, а не в Дніпрі.

* * *

Ти знов прийшла, моя печальна музо.
Не бійся, я не покладаю рук.
Пливе над світом осінь, як медуза,
і мокре листя падає на брук.
А ти прийшла в легесеньких сандаликах,
твій плащик ледь приш'ятій на плечі.
О, як ти йшла в таку негоду, здалеку,
така одна-однісілька вночі!
Ти де була, у Всесвіті чи в Спарті?
Яким вікам світилася вві млі?
І по якій несповідимій карті
знаходиш ти поетів на землі?
Ти їм диктуваш долю, а не вірші.
Твое чоло шляхетне і яспе.
Поети ж є і краці, й щасливіші.
Спасибі, що ти вибрала мене.

* * *

Чи їй справді необхідно,
щоб жінка була мужчина?
Спасибі вам, спасибі за цей пріоритет.
Поетам всіх віків була потрібна Музा.
А жінці хто потрібен, якщо вона — поет?

Хіба дві жінки — ми — подужаєм цю зграю
проблем і протиріч, що жалять кожну мить?
Я в неї на очах, розтерзана, вмираю, —
що ж її робити, бідній? — лиши руки заломить.

I хто нам допоможе? Єдиний у трьох лицях?
Кому я кину квітку, прекрасну, як зорю?
Ми з Музою — ми дві — дві жінки — де наш лицар?!

Ось Муза продиктус, а я його створю.

Там, за віками, за гірким туманом,
де трубить вічність у Роландів ріг,
любов була єдиним талісманом,
а талісман ще звався — о б е р і г.

Було життя осяяне красою,
любов і честь цінились над життя.
І що там смерть з великою косою? —
мужчина, лицар, сонячне дитя!

В моїх садах мелодії Провансу,
і жінка, жінка, жінка всіх віков! —
за неї лицар гинув без авансу,
вона чекала цокоту підків.

В монастирях, фортецях і столицях,
з глухих палаців, схожих на тюрму.
якщо він лицар,—
о, якщо він лицар! —
вона троянду кидала йому.

Гриміли вальси, пурхали амури,
давили будні, смикала сім'я,—
жіноча туга билася об мури:
де лицар мій, молитва де моя?!

І хоч в'яжіть, хоч плітку або клітку,
хоч бозна-хто розкаже бозна-де,
якщо він лицар — жінка кине квітку,
на все життя очима проведе.

Будь щедрою, хай плаче твое листя,
роздай плоди і знову зацвітай.
Хай попліткує наволоч тілиста.
Що в душі? — у неї не питай.

Як є, то є. Нема — то нікотрої.
Віки надбали мудрості, не я.
Кассандра плаче на руїнах Трої.
В руїнах Трої гріється змія.

Не треба класти руку на плече.
 Цей рух доречний, може, тільки в танці.
 Довіра — звір полоханий, втече.
 Він любить тиху паморозь дистанцій.

Він любить час. Хвилини. Дні. Роки.
 Він дивний звір, він любить навіть муку.
 Він любить павіт відстань і розлуку,
 Але не любить на плечі руки.

У цих садах, в сопатах солов'їв,
 він чує тихі кроки браконьєра.
 Він пастки жде від погляду, від слів,
 і дей спектакль йому вже не прем'єра.

Душі людської туго і тайго!
 Це гарний звір, без нього зло живеться.
 Але не треба кликати його.
 Він прийде сам і вже не відсахнеться.

Отак, як зроду, потасмно, з тилу,
 усіх міщан оцирені лай
 ненавидять в мені мою скажену силу,
 непавиджу я слабкості свої.

І скільки їх! Я зіткана з печалі.
 Для близких зпято тисячі свитин.
 Коліна преклонивши, як Почаїв,
 стоїть душа перед усім святым.

Дзижчати і жаляти міріади версій.
 Ну, що ж, нехай. Я сильна, навіть зла.
 Я знаю: слабкість — це одна з диверсій.
 А я ще в диверсантах не була.

ПРИЧМЕЛЕНІ ГНОМИКИ

В пивничці на лото сиділи п'яні гномики.
Вони кричали: — Хто
поруйнував нам домики?

Вони горлали: — Ми
всіх наб'ємо, налуємо! —
Хтось усміхався: — Хми,—
і розглядав крізь лупу їх.

Вони гукали: — Бой!
Іще вина, три порції.—
Зітхнула мишка: — Ой,
велика річ пропорції.

Настане день, обтяжений плодами.
Не страшно їм ні слави, ні хули.
Мої суп'їття, биті холодами,
ви добру зав'язь все-таки дали.

І то нічого, що чигали круки,
що проминуло так багато літ.
З такого болю і з такої муки
душа не створить бутафорський плід.

* * *

І місячу сонату уже створив Бетховен.
І тінь місяцехода вже зорям не чужа.
А місяць все такий же: і молодик, і повен,
і серпик, і рогалик, і місяць, як діжка.

А місяць все такий же, він — місяць,
місяченько,
як вчора, позавчора і хтозна ще коли!
І добре, що над нами він висить височенько,
а то б уже й на ньому болото розвели.

Ходили б там по ньому п'янички петельгузі.
Питали б його зорі, чого він не блищиць.
Стойть над нами Всесвіт у зоряній кольчуві,
і повен місяць сходить над нами, піби щит.

МАРКОВА СКРИПКА

Сумління — річ тендітна і марка.
Вже дехто з нього й пилу не стирає.
Маркові що? Є скрипка у Марка.
Де хтось би плакав, а Марко заграс.

Грай, Марку, грай! Веселу, не яку.
Куди ж ти, Марку, дінешся? Ти — вічний.
На кожне лихо масм по Марку:
Марко Пекельний і Марко Сточний.

Міркусіш, Марку: так то воно так.
А все не так, і ти міркусіш марно.
Закінчив польку, почипай голак,—
грай, Марку, грай, бо дуже грасш гарно!

Воно, звичайпо, що там говорить.
Отож-бо й с, нема чого балакать.
А що поробиш, хай воно згорить,
сміяться краще все-таки, піж плакать.

Та й те сказати, як його, гай-гайл
Воно й спочти — щастя недолуге.
Смеркає — грай. Розвидніється — грай.
Бо світ великий,— як не те, то друге.

Бо що було, а що і загуло.
Біда біду, як кажуть, перебуде.
Не може ж бути, щоб якось не було,
вже як не с, а якось воно буде.

Ти, Марку, грай. Ти знай собі одне,
що що кому коли не замапеться,—
біда мине, і щастя теж мине,—
те, що ти грасш, тільки зостанеться.

* * *

Що доля нелегка,— в цім користь і своя є,
Блаженний сон душі мистецтву не сприяє.

* * *

Ми виїхали в ніч. І де було шаленство.
Збиравось на грозу. Ми виїхали в ніч.
Притихлі явори стояли безшесно.
І зблиснула гроза — як вихопила піж!
Осліплені па мить, ми врізалися в пітьму.
Машину повело, і ми згубили шлях.
Усі мої ліси, удень такі привітні,
с хрестилися вночі із небом ча шаблях.
Я думала в ту мить: привіт мой гордині.
Ми виїхали в ніч. Дороги не видать.
Було мос життя — як ночі горобині.
Нічого у житті не вміла переждать.
О, як мені жилось і як мені страждалось!
І як мені навіки взнаки воно далось!
А що таке життя? Чи те, що переждалось?
Чи все-таки життя — це те, що відбулось?

Буває мить якогось потрясіння:
побачиш світ, як вперше у житті.
Звичайна хмара, сіра і осіння,
пропише ратром барви золоті.

Стойни, як стогін, під склепінням казки.
Душа прозріє всесвітом очей.
Кричить гілля. З облич спадають маски.
Зі всього світить суть усіх речей.

І до віків благењка приналежність
переростає в сяйво голубе.
Прямим проломом нам'яті в безмежність
уже аж звідти вгадуєш себе,

Поетів ніколи не був мільйон.
Не кожен з них був засновником.
Розбійником був Франсуа Війон,
а Гете, Вольфганг, сановником.

Були серед них дипломати, купці,
сангвініки і холерики.
Були різночинці, лорди, ченці,
лунатики і венерики.

Хто коми вживав, хто писав без ком.
Блондином був чи брюнетом.
Героєм,
співцем,
мудрецем,
диваком.
Але жоден поет не був іспоетом.

* * *

Дощ полив, і день такий полив'яний.
Все блищить, і люди як нові.
Лиш дідок старесенький, кропив'яний,
бліскавки визбирує в траві.

Струщується сад, як парасолька.
Мокрі ниви, і порожній шлях...
Ген корів розсипана квасолька
доганяє хмари у полях.

* * *

Яка різниця — хто куди пішов?
Хто що сказав, і рима вже готова.
Поезія — це свято, як любов.
О, то не є розмовка побутова!

I то не є дзвінкій асортимент
метафор, слів,— на користь чи в догоду.
А що, не знаю. Я ліпш інструмент,
в якому плачуть сни моого народу.

ЗОНЬКА

В. Ц.

Маленький хлопчик пас верблюда.
То був життя його прелюд.
Верблюд довірливий, як люди.
І терпеливий — як верблюд.

Було це десь там, біля Таврії,
в степах, де гнеться ковила,
де обрій пішиться старою, —
колега коника й вола,

горбате диво, привид Азії,
сумирний жовтий страхолюд,
з якоїсь придбаній оказії, —
іде під вербами верблюд!

Собаче кодло сполоситься,
тікає кішка на вербу.
Нахарапуджена лопиця,
рвонувши, виверне гарбу.

А він іде, не ображається.
Скубне травинку на гарбі.
А він іде — як увижається
степам, і людям, і собі...

В степу верблюдові роздолля,
він каже хлопчику: диви,
така скуча на щастя доля
послала стільки нам трави!

А хлопчик згорнеться калачиком,
уткнеться в шерсть йому стару.
Малює сон веселим квачиком
і Самарканд, і Бухару.

Степ половецький половіє,
трава аж срібна від роси.

Коли душа посоловіє,
тоді уже не до краси.

Гуляє вітер. Чорні круки
сидять на плечах скіфських баб.
І вечір гріє сині руки
над жовтим воғнищем кульбаб.

...А часом вийде вовк з уроцищ,
очима обрії макис.
Верблюд високий — не доскочи.
Верблюд силенний — як хвицнє!

Тож вовк паде на хижі лаши.
У нього план свій в голові.
Впovзе на череві у злаки,
скавчить, качається в траві.

Та так ласково, так облесно
хребет лукавий вигина.
І так верблюду інтересно —
це що в траві за очмана?

Тварина добра, неледача,
ще її голову нахилить впиз.
Цікавість — хиба його вдачі,
тому і вовк його загриз.

Степи, степи, стерня та роси.
Веселка в літа на брові.
Маленький хлопчик став дорослим.
...А вовк качається в траві.

МАТИ

Вона була красуня з Катеринівки.
Було у неї п'ятеро вже вас.
Купляла вам гостинчика за гривеник,
топила піч і поралась гаразд.

Ходила в церкву, звісно, як годиться.
Гладущики сушила на тину.
Така була хороша молодиця
і мала мрію гарну і чудну.

У ті часи, страшні, аж волохаті,
коли в степах там хто не воював,—
от їй хотілось, щоб у неї в хаті
на стелі небо хтось намалював.

Вона не чула зроду про Растреллі.
Вона ходила в степ на буряки.
А от якби не сволок, а па стелі —
щоб тільки небо, небо і зірки.

Уранці глянеш —
хочеться літати.
Вночі заснеш у мужа на плечі.
Де б маляра такого напитати?
Навколо ж орачі та сіячі.

Уваживши ту мрію дивовижну,
приходив небо малювати шуряк.
Вона сказала:
— Перестань, бо вижену.
У тебе, — каже, — небо, як сіряк.

Якийсь художник у роки голодні
зробити небо взявся за харчі.
Були у нього пензлі боговгодні,
став па осліп, одсупув рогачі.

У нього й хмари вигинались зміямі,
уже почав і сонце пломінке.

Вона сказала: — Ні, ви не зумісте.
Злізайте, — каже. — Небо не таке.

Вона тим небом у тій хаті марила!
Вона така була ще молода!
Та якось так — то не знайшлося маляра.
Все якось так — то горе, то біда.

І вицвітели писані тарелі,
і плакав батько, і пливли роки,—
коли пад нею не було вже стелі,
а тільки небо, небо і зірки...

Заворожили вірбони світанок —
не сходять сопце — тільки кар та кар.
Розбивши грудьми об полустанок,
в траві лежить березовий Ікар.

Пливе перо за сизими шлібками.
Тумал... ІІлагбаум... Тиші... Переїзд...
Дерева, як закидані шапками,
стоять у гронах ще порожніх гнізд.

Пройти уранці вулицями тиші.
Знайти готелік. Скинути пальто.
Іде я, хто я, — полустанків тисячі, —
хоч день, хоч два не знайдиме піхто.

І тільки шум далекого црибою —
дерева, люди, вулиці, мости...
Валізу віршів привезти з собою
з цього притулку тиші й самоти.

Коли у тузі вічної розлуки
супутник людям голос подає, —
я думаю —

у точності науки
яке мистецтво і патхнення є!
Ані строфи сумнівної, ні слова,
ані одного зайвого рядка...

А скільки в нас поезій випадкових
з пічого й ні для чого виника!
Байдужих слів металу нетривкого,
думок затертих
і порожніх слів...

Зроби супутник із добра такого, —
напевно,
вище носа б не злетів.

Кобзарю,
знаєш,
нелегка епоха
оцей двадцятий невгомонний вік.
Завихрень — безліч.
Тиші — анітрохи.
А струсам різним утрачаєш лік.

Звичайні норми починають старіти,
тревожний пошук зводиться в закон,
коли стойть історія на старті
перед ривком в космічний стадіон.

Вона трудьми па фініші розірве
Чумацький Шлях, мов стрічку золоту.
І, невагома, у блакитній прізві
відчус враз вагому самоту.
І позивні прокотяться луною
крізь далі неосяжно голубі...

А як же ми,
співці краси земної?
Чи голоси у нас не заслабі?
Чи не потопуть у вітрах простору?
Чи сприймутъ велич нової краси?..

Тарас гранітний дивиться суворо:
— А ви гартуйте ваші голоси!
Не пустослів'ям, пишним та барвистим,
не скаргами,
не белькотом надій,
не криком,
не переспівом на місці,
а заспівом в дорозі нелегкій.
Бо пам'ятайте,
що на цій планеті,
відколи створив її пан Бог,
ще не було епохи для поетів,
але були поети для епох!

Два чорні лебеді
календарного білого моря
виplивають із почі і знову кудись у піч
лебедині і лебідка

лебедині і лебідка
чорні лебеді часу з лебединої піспі сторіч
потім випливуть знову
з багряної дельти світанку
віковічні абсурди кричати в пельошках «кува!»
22-го березня 22-го вересня
22-го жовтня

22 22 (двадцять два)
чорні лебеді часу з якого вони Дунаю
де почують вони і які вони зорі клюють
я нічого не знаю пічого нічого не зпаю
буду я чи не буду через місяць вони приплівуть
о які певзоруши над морями вселюдської крові
виplивають із почі і знову кудись у піч
а як глянути зблизька —
дзьоби у них пурпурові
чорні лебеді часу з лебединої піспі сторіч

* * *

Ми прилетіли вранці у Європу.
Бліскучий лайнер випустив пасі.
І кинув міст сталеву антилопу
в ласо доріг,

тунелів

і таксі.

Все зарябіло, як газетні шпалти.
Бетон, гудрон і пляжна пастораль.
Тіспі двори, запечені в асфальти,
і вільний шлях, закутий в магістраль.
За дінь обличчя сірі, як трепанги.
Глуше двигтіння титанічних стуц.
Гіантське місто витискає штали —
гуп-гуп, гуп-гуп, гуп-гуп, гуп-гуп!!!
Мигтять в очах реклами балагани,
світ закидає вудлица алтен.

Шматка землі немає під ногами,
в яку б ще міг упертися Антей.
Пелюстки скронь — чавунні, як гантелі.
Гараж, віраж, транзистор, віадук!
...І ось вночі, в модерному готелі,
мене збудив якийсь космічний звук.
Я потяглась рукою по годиппік.
Вже ледь світало. Ранок був сумний.
І де він взявся, звідки він тут виник,
такий незвичний,

дивний,

неземний?!

Це зойк світів? Чи падсвідома згадка?
Чи, може, сон прекрасний паяву?
...А то звичайній європейський дядько
косив у нас під вікнами траву.

* * *

Бліскоче піч перлипою Растреллі.
З гори збігає Боричів узвіз.
І солов'ї, пташи пі менестрелі,
всю ніч доводять яблупі до сліз.
Цвіте весна садами молодими,
шумлять вітри, як гості з іменин.
В таке цвітіння, князю Володимире,
тобі не важко бути кам'яним?

ШПІЛЬ ТУГИ

В підніжжі Туги — остраху квіток.
Вібрус троє, блищає на сонці дуги.
Прощай же, радосте, бо я беру квіток,
беру квіток на шпиль самої Туги!
Там холодно. Там високо і спіг.
Там чорний Всесвіт паляга на плечі.
Там крижаної ціфії триніг
куриться димом білої хуртечі.
Сліпучий магій спігових пустель,
хребтів баских затягнуті попруги.
Нема осель. Весела карусель —
червоноп-жовті крісла, як папуги.
На стиках трости кидає у дріж,
висока даль читається складами.
Лечу пад білим болем бездоріж,
над вовчими голодними слідами.
А времі — сиптеа. Врешті — результат.
Отак злетіть без дріб'язку валізи
на верховищу Туги серед Татр,
в гірських вітрів трагічні вокалізи.
Людина, я, всіх горестей мішень,
на самий шпиль дісталася, — і от я!
Десь чоловічик, схожий на женщину,
сotas звук тірольського юдля.
Зимове сонце на плечі, мов глек.
Внизу далеко смужечка дороги.
Сніги і я. Над присмерком смерек —
усіх пеззелей білі епілоги.

ОТА САМА ІВГА

Ходила у чорпій керсетці. Хромові чобіточки.
Голову посила високо. Ні посмішки, ні слізози.
А в її чорнобривцях сокотали щоліта квочки.
А на її перелазі вішались гарбузи.
А всі казали про неї: це Івга, це ота сама!
А що «та сама», до чого —
спробуй в дитипстві втям.
Сама — то де було видно. Гарна була, як сарна.
А решта, хто його знає, решта була життям.
А я ніколи не бачила, щоб хто заходив до двору,
щоб хто спиняв серед вулиці або до хати провів.
І ходила та Івга в курявлі шоговору,
в червоних і чорних маках вишиваних рукавів.
Ніхто не спітав ці в кого:
людошники, що ж це койться?
А Івга сіяла м'яту, та сама, сіяла кмин.
І в чорних сльозах стояла,
в солодких сльозах шовковиця,
і чорні сльози шовковиці капали через тин.
Але усе це минуло.
Скрипкі на весіллях терликають.
Дівчата б'ють закаблучками.
Співають хлонці басами.
Тепер, слава Богу,
ца Івгу пальцями не витикують.
Тепер їй восьмий десяток. Тепер вона пе та сама,

ПІДМОСКОВНИЙ ЕТЮД

По двійко лиж — і навпростець лісами,
в сніги, у сосни, в тишу — без лижні.
Сполохати піч дзвінкими голосами,
зайти у петрі, збитися — аж пі!

То там, то там над соснами димочок,
і в крижаних бурульках бахроми
стоїть такий чудесний теремочок —
друбок бурштину в кружеvі зими!

Там Пастернак, а там живе Чуковський,
а там живе Довженко, там Хікмет.
Все так реальню, а мороз — чукотський,
а ми на лижах — і вперед, вперед!

Ще всі живі. Цитуємо постів.
Ми ще студенти, пам по двадцять літ.
Незрячі сфіпкси спігових заметів
перелягли пам стежку до воріт.

Зметнеться вгору білочка-біжёнка.
Синеться спіgom, як вишневий сад.
І ще вікно світилось у Довженка,
як ми тоді верталися назад.

Ще нас в житті чекало що завгодно.
Стояли сосни в білих кімопо.
І це було так просто і природно —
що у Довженка світиться вікно...

Умирають майстри, залишаючи спогад, як рапу.
В барельєфах печалі уже їм спицилася мить.
А підмайстри ѹще не зробились майстрами.
А робота не жде. Її треба робить.

І приходять якісь безпardonні пропози.
Потираючи руки, беруться за все.
Поки геній стоїть, витираючи сліози,
метушлива бездарність отари свої пасе.

Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти.
Сьоме небо своє пригинає собі суста.
При майстрах якось легше. Вони — як Атлапти.
Держать небо на плечах. Тому і з висота.

* * *

Сосновий ліс перебирає струни.
Рокоче тиша па глухих басах.
Бриняль берези. І блукають луни,
людьми забуті звечора в лісах.

Це — сивий лірник. Віш багато знає.
Його послухати сходяться віки.
Усе іде, але не все минає
над берегами вічної ріки.

Світас світ в терпомому галуззі.
Кладуть вітри смичок на тятиву.
Десь голос мій шукає моїх друзів,
і хтось чужий кричить мені: ау!

І знову тиша. Лиш блукають луни.
Крізь день, крізь мить,
крізь душу, крізь віки.
Сосновий ліс перебирає струни
над берегами вічної ріки...

* * *

У селі одному на Поділлі —
все життя, а й досі не знайшов —
дід Карпенко ходить щонеділі
у степу шукати бозна й що.

Бо якийсь там гетьман чи отаман
закопав печувані скарби —
біля груші дикої, отам он,
через довжик до тії верби.
Правда, груша двісті літ як всохла,
zarівняла й місце борона.
Та була могила там висока,
тільки ж там могила пе одпа.
Десятиріків од тії могили,
тихі трави... гайворон кричить...
Сірий ідол, витесаний з брили,
от хто знає, але він мовчить.

Був тоді там, кажуть, қущик глоду.
Кущик с, та — терен, а не глід.
І дурний в очах всього пароду —
вже вкоторе! — йде додому дід.
І сміються люди вже у вічі:
треба ж так от збутися ума,
щоб оце в двадцятому сторіччі
та шукати те, чого нема!
Смійтесь, люди. А діди зникають.
Сивий сон у вічність однесе...
Є скарби, допоки їх шукають.
Перестануть — от тоді вже все.

* * *

Майбутні злочинці ішо в личинці.
Колишньому глоду вже не до плоду.
А десь в Березівці чи в Чучинці
чучикає баба майбутнє народу.

Вопо лежить у рожевій льолі,
йому на поріг прибита підкова.
Над ним схилилось обличчя Долі,—
її усмішка така загадкова!

Слова підлітають пад гривою казки,
і серце підказує правду уму.
Не східні царі, не волхви, не під часки; —
жоржини прийшли поклонитись йому.

І верби прийшли. І прийшло незабутнє.
І люди, їх не люди, добро і зло.
Але майбутнє тому і майбутнє,
що має бути, що б не було!

Морями пшениці, у пахощах м'яти,
де літо стойть, як мальований глек,—
пливуть і пливуть колискові фрегати,
летять космопавти на крилах лелек...

* * *

Здається, часу і не гаю,
а не встигаю, не встигаю!
Щодня себе перемагаю,
від суети застерігаю,
і знов до стрічки добігаю,
і знов себе перемагаю,
і не встигати не встигаю,
і пі хвилиночки ж не гаю!

Летять на землю груші, як з рогаток.
Б'є в тамбурини осені горіх.
Сади, омиті музикою згадок,
ковтають пил міжселищних доріг.

В старім гнізді танцюють лелечатка,
і, одірвавши піжки від землі,
немов малі русалоньки, дівчатка
гойдаються в зеленому гіллі.

Ой доле, доле, що з людьми ти койш?
Цим осокорам вже по двісті літ.
Із катапульти гойдалки такої ж
колись я звідси вилетіла в світ.

Ось я зійду з паждачного перону
у цей зелений, цей черлений вир.
Сидить просмолена ворона
в береті сонця набакир.

Стара дзвіниця й досі ловить гави.
Танцює ціц на житньому току.
Ну що мені магнолії, агави?
Я поцілую мальву у щоку.

Після дощів смарагдова діброва,
на білій ріші річка говірка.
І смужка сонця тонко пурпурова
далекий обрій пеиззиком торка.

Лежить городів гарбузова Мекка.
У тихе небо струменить тепло.
І пад старенським комином лелека
після дощу просушує крило.

ІСПАНКА КАРМЕНСІТА

Студептські вечори... Тащють чи не всі там
і чардаш, і мазурку, і танці всіх племен.
Приходила до нас іспанка Карменсіта.
Любила танцювати, на те ж вона й Кармен.

Найкращі кабальєро кружляли її в танці.
І кожен усміхався, і кожен щось читав.
Усі її любили, і павільйонастайці
декан сивоголовий на плечах покатав.

А десь іржаві бомби рибалські рвали сіті.
А десь народ іспанський копав, як Прометей.
Було її років вісім, іспанці Карменсіті.
Була вона вже діти іспанських тих дітей.

Така іще маленька, а маля кастаньсти.
Танцюй, танцюй, дитино! І ми тащюємо теж.
Нема вітчизни в тебе,
але у неї є ти!
А всі ці генерали,— ти їх переживеш!

Той час іще настапе, ще та хвилина приайде.
Колись же вони щезнуть, всі скрині всіх Пандор.
Танцюй, танцюй, дитино!
Життя — страшпа корида.
На сотню Міпотаврів — один тореадор.

Ще будеш і в Мадріді, ще будеш в Барселоні.
Іще тебе в Гранаду твій тато повезе.
Життя — це і усмішка, і слізози ці солоні.
І кров, і барикади, і музика Бізе!

* * *

Старої казки пісня лебедина,
нема-нема, а раптом запече.
Ішла людина, просто йшла людина,
закипувши шарманку за плече.

Гули мости, дзвігтили автостради,
машини мчали паче навмання.
І явори просили христа ради
хоч жменьку тиші у долоні дия.

І так і щодня, щовечора, щоранку,
так щодуші! — мигтить у всі кінці.
А він ішов, наспистував. Шарманку
підгітував щораз на реміщі.

Стара гравюра, вицвіла картишка,
зворуцливий чудний анахронізм.
Колись вона ще звалась «катеринка»,—
з якої казки він її пріпіс?

Крути шарманку, пожалій нас трохи.
У нас ще с і зорі он, і клен.
Великі вуха нашої епохи
нехай хоч мить побудуть без антен!

В його волоссі заблудився вітер.
Фонтаном бив асфальт, як риба-кит.
То, може, був звичайний реквізитор
і йшов на склад здавати реквізит.

А всі були вже трішечки поети,
і розплівались посмішки до вух,
і вечір сипав золоті монети
в його потертій сірий капелюх...

ДОСВІД. АКАЦІЯ

* * *

Велосипед почус па балконі,
наставив роги на туманце скло.
Сміються всі ретроспективні коні,
уздрівши ту пародію — сідло.
Сміється кожна квітка копюшини,
рекоче пилом Сагайдачний шлях.
Сміються гори, доли, і вершини,
і всі підкови, згублені в полях.
Сміється хміль, повитий на балконі.
Сміється місяць, він ще поет.
А що із того, що сміються коні?
Нема тих копей. Є велосипед.

Весна, дівчисько в ластовинці,
ще не ціловане в уста,
світанки жовті, аж левині,
хорал, проспіваний з листа
такими щиглями, капарками,
перепелиними капелками,
дзвенить ліспими закамарками,
цвіте рясними закапелками!
Цвіте акація, акація —
на хмарі біла аплікація —
моого дитинства експлікація —
і просто так — цвіте акація!

Тепер дітей годуй не кетями.
— Дівча, а кинь-по і мені! —
Ряхтять акацій білі кетяги
в прудкій дитячій пелені.
Весна збиває шумовину
у цеплюсткове ескімо,—
а що ж ми випні, що ж ми винні,
що вже акацій не ємо?!

О, як їх їлося — як ласощі!
З росою, сонцем і стеблом.
Як смачно цлямкалось, як лазплюсь
по верховіттях над селом!
О, як їх їлося, вмишалося,
хрумтілося із мокрих жменів!
А щось таке в житті миналося,
мипалося із дня у день...

Тепер куштую цвіт з галузки —
струшу росу... зломлю стебло...
Дивлюсь, щоб там якої кузки,
якої кузки не було.

* *

*

Посмішки,
цвітіння людських облич —
чорвоні троянди пристрасті,
білий гнів ломикаменю,
колюча шишшина зневаги,
сині їриси втоми,—
мене морозить, коли я бачу посмішку пошляка
або лакизи.

Хлопавкою для мух
убивати б такі посмішки!

РОЗПУСНА ВДОВИЦЯ

(Фрагмент із поеми «Мандрівки серця»)

Вечір-мисливець
підстрелене сонце
песе у сірому ягдаші.
Тягнуться хмари — скривавлені крила —
по травах,
по обрію,
по душі...

Уже сутепіс.
Туман каламутно
клубочиться в синіх ярах...

В такі хвилини
мандрівникам смутно.
Здається далеким шлях.
І роси холодні.
І втому нестерпна.
І стежка в село не пряма.
І плечі від поїзді пайлегшої терпуть.
І на ніч притулку нема.

Зводить в село степова дорога.
Ні краю її, ні межі.
Над пею — тини, перелази, пороги.
Ta все чужі і чужі.

Іде Мандрівник.
Іде, обмишає...
І раптом спинився як стій.
У п'яного пічого свого немає.
Ta він уже й сам не свій.

Ішов, не спіткнувся, по цілому світу,
то й тут не спіткнеться, ачей...

Стойте молодиця,
як тихе літо,
не зводить з нього очей.

А оті у неї — такі тривожні,
і голос брипить — як струна:

— Скажи мені, хто ти,
чудний подорожній? —
питас зневацька вона.—
Ти здалеку йдеш,
ти, нацевно, втомився,
ти ноги об камінь побив.
Зайшов би в хату,
води напився.
Зайшов би в хату,
спочив.

— Спасибі за ласку,
за слово гостищє.
Я й справді йду вже давно.

А жінка стелить лляну скатертину
і ставить на стіл вино.
А брови у неї — такі шовкові!
Вуста у неї — такі малинові!
Руки у неї — такі теплітні!
Очі у неї — такі привітні!

І вся вона — як жаринка, глянув — і обпікся.

Е-е-е,
поки не пізно,
пора прощатись.
А то тут можна павіки зостатись.

Шапку узяв,
почав її м'яти:
— Що ж, па добрашіч,
пора вирушати...

Пильно вона йому глянула в очі:
— Куди ж ти підеш супроти почі?
— Куди завгодно, аби із двору.
Хіба не боїшся ти поговору?

— Сказати правду — вже не боюся.
Люди говорять, а я сміюся.

Бо в тому правди нема і крихти.
Як мені легко, щоб їм так дихати!
Рано я, рано зосталась вдовою,
та й попливла, як лист за водою.

Живу одна,
живу, як червониця.
А люди кажуть — розпусна вдовиця.

Кажуть, гуляю,
кажуть, чаклю,
кажуть, чужих чоловіків чарую.
Кажуть, хлопців з розуму зводжу.
Кажуть, любити щиро не можу.
Кажуть, горілку я п'ю, як воду.
Кажуть, я маю відьомську вроду.
Трохи до мене чорти не літають...
Все вони знають!
Тільки не бачать моєї муки,
як в самотині ламаю руки.

Що ж ти притих?
Будеш спати на сіні.
Між пами будуть двері та сіни.
Та два пороги.
Та клямка й засув.
Щоб я ти тебе не зачарувала часом.

І засміялася гірко, невесело.
Вийшла у клушию.
Свічку світила.
Постіль на сіні пахучим стелила.
Чистим рядечем її пакривала,
блілу подушку на соп підбивала...
Та я побажала спокійно спати.
Та я повернулась —
пішла до хати.
Грюкнули двері.
І зачинились.

...Зорі крізь щілини в клушию дивились
поглядом тихим, далеким, глибоким:
— Холодно в почі усім одиночкам!

Холодно...

Холодно...

Холодно...

Холодно...

Ніч проминула.

Нічого не снилось.

Ледве на світ благословилось,—
встала вдова,
пирогів інекла,
Майдрівника до воріт провела.

До оболоні,
до шляху в поле.

Ще й уклонилася:

— Іщасти тобі, доле!

А сусідки на неї дивилися,
і плювалися,
і хрестилися:

— Безсоромниця
і розпутниця,
вже й не криється, шалапутниця.
Бач, відплів від берега човник...
Що не піч,
то повий полюбовник!

* * *

Люблю чернігівську дорогу —
весною, влітку, восени.
Там досі моляться Стрибогу
високі в сонці ясени.
Дівчата ходять, мов княгині.
Цвітуть смарагдові луги.
Русявокосі Берегині
позолотили берги.
Там переходять шлях уповні.
Під осінь в кожному селі
пемов димки димлять жертвопі —
кошають люди картоплі!
Бори стоять, такі соснові!
Ведмедів бачать уві спах.
Вінки цибулі бурштинові
там висять просто на тицах.
Від магістралі за два метри,
уся закутана в що є,
сидить бабуся, як Деметра,
у відрах моркву продає.
Шофер гальмує мимоволі,
стоять колеса в шелюзі,—
несе хтось яблука в приполі,
несе хтось груші в картузі.
І знову мчиш, як метеор ти.
І довго світяться в душі
оті розкішні натюрморти
уздовж доріг на спориші...

ЛІС

Вовтузяться в ґрунті гриби.
Цвітуть черемухи млоспо.
Дубів золоті герби
горять під коропами сосен.

Біліють храми беріз.
То мудра і древня держава —
вкарований профілем ліс
в черленого сонця кружала.

Тут кожен сам собі пан,
живе по своему закону.
І сопце — найвищий Іоран
І корона — пайкраща корона

Століття — лише на розгін.
Звір'я — від мурашки до лева.
У сосен державний гімн:
«Ненавиджу дрова з дерева!»

І тільки при людях, мабуть,
дерева тримтять від жаху,
бо кращих із них поведуть
ні за що пі про що на плаху.

Каліками — тими погребують.
Найкращих зрубають, повалять...
Задзвонять над ними погребно
білі дзвони конвалій.

І гірко в пічній глушині
запалять люльки серед моху
старі бородаті пні —
піддапці царя Гороха.

В пустелі сизих вечорів,
в полях безмежних проти пеба
о, скільки слів
і скільки слів
мені насхилося про тебе!

Не знаю, хто ти,
де живеш,
кого милуєш і голубиш.
А знаю — ти чекаєш теж,
тривожно вгадуєш і любиш.

І я прийду в життя твое.
Тебе, незнаного, впізнаю,
як син вигнаця впізнає
прикмети батьківського краю.

Я ради цього ладна жить.
Всі інші хай проходять мимо,
аби в повторах не згубить
один,
своє,
неповториме.

Нехай це — витвір самоти,
нехай це — вигадка й омана!
Моєму серцю спишає ти,
як морю снятися урагани.

БІЛА СИМФОНІЯ

Було пам'ято не до сміху.
Ніч підняла завісу —
..біла симфонія снігу
пливла над щоглами лісу.

А ліс, як дрейфуюча шхуна,
скрипів, у льоди закутий.
І хлопець, зворушливо юпий,
сказав із дорослим смутком:

— Ти після моя лебедина,
останнє мое кохання.—
В такому віці людина
кохає завжди востаннє.

Бо то уже справа гідності —
життя, бач, як сон, промайнуло.
Підлітки для солідності
мусять мати минуле.

Завіяні снігом вітрила
звисали, як біла гичка...
Я теж йому щось говорила,
і теж, певно, щось трагічне.

Було кохання фатальне,
майже з драми Ростана.
Я тільки сніг пам'ятаю,
отої, що давно розтанув.

Білу симфонію снігу.
Шхуну, в льоди закуту...
А нам з тобою — до сміху!
А нам з тобою — не смутно!

І добре тобі, і весело
на білому світі жити.
Ти тільки, як всі воскреслі,
не любиш про смерть говорити.

І масп, паневпо, рацію.
Минуле вмерзає в кригу.
І це вже не декорація...
Біла симфонія спігу.

Стогне завія до рапнія,
зламавши об ліс крило...
Ти — мое перше кохання.
Останнє уже було.

* * *

ВІДОЗВА ДО БАЛАКУЧОГО ГОСТЯ

Ображати тебе не хочу я,
прошу тільки, щоб ти зрозумів —
не розстрілой часу робочого
кулеметпою чергою слів!

Поки ми собі на здоров'я
тут говорим про сотні тем,—
гине час, стікаючи кров'ю
не написаних пами поем.

Боюся екзальтованих подруг,
балакучих самітників,
лекторів, у яких лоби
перекреслені жировими складками,
і мислителів — оригінальних,
як вдруге відкритий бішом.
Пробі!

Необов'язковими словами
вони мено єбсинають, як піпопом.

Злітаються горобці-хвилини.
Клюють мене в тім'я, в мозок, в потилицю.
Дибають по спині.
Розчепіривши крила,
люто скубуться.
І, нарешті, кінчають, каналії,
фрагмент з гороб'ячої вакханалії.

Я поволі випростуюсь.
Але ще довго наді мною
літає гороб'ячий пух у пшоняному пилі.

А вночі мені сняться кошмари.
Ніби йду я між двома рядами ограйдних лантухів,
і що не ткну пальцем у лантух —
з дірок сиплеться пшено, пшено, пшено!
Уже по кісточки, по коліша, по плечі,
Уже немає чим дихати.
А вгорі на гілляці
сидить невмирущий Фенікс часу
і ронить слізи в сипучі піски пшона...

ПАПОРÓТЬ

Птиці зелені
у пізню пору
спати злетілись
на свіжий поруб.

Тихо спустились
на жовту глицию
птиці зелені,
зелені птиці.

Крилами били,
пера губили,
голови сизі
низько хилили.

Під павкурги —
їхні родичі кровні.
Зрізи на пиях —
наче місяць у повні...

Птиці зелені!
Що ж вам ще треба?
Маєте місяць.
Маєте небо.

Та па зорі,
в золотаву пору,
птиці зелені
рвонулися вгору.

Тільки злетіть
не змогли, не зуміли:
тісно було,
переплутались крила.

ГРАНІТНІ РИБИ

Папус тиша над морським простором —
вітри тамують подих...
Великі риби,
виплеснуті морем,
закам'яніли на гранітних сходах.

Знесилені подачками ирибою,
закам'яніли у страшній судомі.
Луска зробилася тъмяною, твердою.
Плавці лежать важкі і нерухомі.
Білі сіль на зябрах вуглуватих,
в гарячих шпарах сірого граніту...

Горілий дух асфальтів перем'ятих,
Духмянцій сон магнолій перегрітих.
Зміїний шурхт на вологих схилах.
Малої хвилі відчайдушний скликі...
Отут колись громадилися брили,
їх обриси нагадували риб.

Було у цьому
щось таке тривожне!
Було у цьому стільки гіркоти!..
Проходив мимо вслетець-художник.
Проходив мимо, і не зміг пройти.
Узяв рівець — і ліпій поглибив.
Тесав граніт розпечений, твердий,
щоб знали люди,
як пестеринно риbam
над морем залишатись без води.

Циферблат годинника на розі
хуртовини спігом замели...
Нам з тобою, видно, по дорозі,
бо ішли й нікуди не прийшли.
Знов ті самі вулиці незрячі
і замету хвиля снігова.
Нам з тобою легко так, неначе
вітер нам підказує слова.
— Нідкожи найлагідніше слово,
я його слухняло повторю.
Розгуляйся буйно і раптово,
заглуши усе, що говорю! —
Не було ні зустрічі, ні туги.
Не було пориву і жалю.
Я спокійна.
Я щаслива з другим.
Я тебе нітрохи не люблю.
А якщо заплачу і руками
я торкиу яспе твоє чоло,—
нас не бачать леви біля брами:
левам очі снігом замело.

* * *

В дні, прожиті печально і просто,
все було як незайманий спіг.
Темнооким чудесним гостем
я чекала тебе з доріг.
Забарився, прийшов піскоро.
Мариувала я дні в жалю.
І в недобру для серця пору
я сказала комусь: — Люблю.—
Хтось підносив мене до неба,
я вдихала його, голубе...
І не мріяла вже про тебе,
щоби цим не образить тебе.
А бувас — спинюсь на місці,
простигаю руки без слів,
ніби жду чудесної вісті
з не відомих пікому країв...
Є для серця така покута —
забувати скоріше зло,
аніж те, що мусило бути
і чого в житті пе було.

* * *

Спинюся я

і довго буду слухати,
як бродить серпень по землі моїй.
Ще над Дніпром клубочиться задуха,
і пахне степом сизий деревій.
Та верби похилилися додолу,
червоні ружі зблідли на виду,
бо вже погналось перекотиполе
за літом —
по гарячому сліду...

ЛІСТ

На одпому з малих полустанків я чекаю
поїзда зранку. Влаштувалась в кутку на лаві,
щоб мене не знайшли цікаві. Протяг мас
в'їдливий присмак паровозного сизого диму,
і стоїть неумитий присмерк за розхитаними
дверима.

Десь там брязкіт і скреготіння, залізничний
постійний шум...

Я поклава папір на коліно, я стривожелі
вірші пишу. Наче прозу пишу — без розбивки
на рядків розмаїті пласти, щоб здавалось на
перший погляд, що пишу я звичайні листи.

Власне, це недалеко від правди.

Інша форма — той самий зміст. Адресовані
людям вірші — пайщиришій у світі лист.

На вулиці — я чую крізь вікно —
сміється жіпка штучним сміхом.
Мабуть, тій сумно, але жінка хоче,
щоб її хотілося сміятись.

А я дивлюсь на ріки темних вулиць,
на голови веселих ліхтарів,
одягнені в малі кашкети з жерсті,
і на моє високе підвікоція
каштали білі квіти подають...

А я дивлюсь і думаю про вірші.
Коли їм сумно — хай вони сумують.
Хай тільки не сміються штучним сміхом,
бо цирі люди зачинають вікна.

Якщо не можна вітер змалювати,
прозорий вітер на ясному тлі,—
змалої дуби, могутні і крислаті,
котрі од вітру гнутяться до землі.

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зпенацька причайлись,
коли не знаєш, з чого їх початъ,
бо всі слова були уже чиймись.

Хтось пими плакав, мучився, болів,
із них почав і пими ж і завершив.
Людей мільярди, і мільярди слів,
а ти їх маєш вимовити вперше!

Все повторялось: і краса, ї потворність.
Усе було: асфальти й спориші.
Поезія — це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.

Я в людей не проситиму сили,
я нічого в житті не просила,
як не просять гранітні схили,
щоб у спеку дощі їх зросили.

Я в людей попрошу тільки віри
в кожне слово, почуте від мене,
в кожний погляд очей моїх сірих,
в кожну ласку рук нестудених.

АЛЬТЕРНАТИВА
БАРИКАД

Слухайте, ви, що ідеї розплямкали,
чиїми руками ту стелю роблено,—
воскресла думка, встає над уламками,
живою водою правди покроплена!

* * *

Вирлооке сонце
сідає на чорну скелю.
З неба, гір і свободи собі збудувала дім я.
Небосхил для людини —

якраз відповідна стеля.

Піднімеш думку — і не розіб'єш їй тім'я.

Майстрували пам стелю до млюсті, до одуру,
із найкращих ідей, з настановами згідно,
знявши мірку з пресованых бовдуров
і пружинно-спіральних негідників.

Спіральним зручно.
Високим не дуже.
Високим зроду таке не личило,
щоб те, за що ладеп віддати душу,
думку твою підгипало й калічило.

Висока думка в'юнитись не вміє.
Впиралась чолом у погашені гасла,
крізь товщу стелі росла в надію
і, як свіча, без повітря гасла.

Боліла правою. Плакала віршами.
Чистими ранами революції зяяла.
Училася мовчати. На бантиші вішалась.
Або йшла милуватись північним слявом.

Морозами бита, муштрована покиддю,
виходила сива з тих академій.
На довгих столах вимирала покотом
від різних редакторських епідемій.

А люди питают:

— Де геніальні повісті?
Де думка епохи, весела й печальна? —
Поїхала у закритому поїзді.
Похована на цвинтарі мовчання.

Золото мистецтва з переляком сплавити,
добути з брехні — ненадійна алхімія.

Єдина стеля мистецтва —
правда.

Піднімеш поезію — і не розіб'єш їй тім'я.

* * *

АЛЬТЕРНАТИВА БАРИКАД

Біле — біле — біле поле.
Чорний гомін.
Вороння.

Посідало та й замріялось
про убитого коня.

Скаче кінь, копитом цокає,
тонко вухами пряде...

Ще ви, чорні, передохпете,
поки кінь цей упаде!

На історичних перекатах
в чаду чиєсінь маячні
люди

завжди
на барикадах,
знають про це чи ні.

Барикади цегли — проти бездомності.
Барикади поезії — проти бездумності.
Барикади совісті — проти берій.
На барикадах — не до фанаберій.

А комупари — як комунари.
Кому лафет,
а кому і пари.

Мужність не дається напрокат.
Не бува барокко барикад.

Фуркне з купідонів потеруха,
коли свисне куля біля вуха.

Так що відійдіть, будь ласка,
хто боїться бути збитим, наче в кеглі.
Смерть — це ще не поразка.
В переможних боях
теж бувають полеглі.

Злазвте з барикад, герої до першої скруті.
І припиніть міщанські тари-бари.
На барикадах мають право бути
повстанці,
вороги
і санітарі.

МІС ІСТИНА

• • • •
Є вірші — квіти.
Вірші — дуби.
Є іграшки вірші.
Є рани.
Є повелителі і раби.
І вірші є — каторжани.
Крізь мури в'язниць,
по тернах лихоліть —
ідуть, ідуть
по етапу століть...

Красива жінка — істина відносна.
Найперша міс на конкурсі оман.
Порадиця духовним альбіносам,
коли вчиняють вірші чи роман.

У неї сукня з правди перешита,
і мозок є, завбільшки як горіх.
І вельми зручно з нею согрішити —
вона ж сама і відпускає гріх.

Вселенська шльондра, вміє діувати.
Під ліхтарем тупцюючи старим,
що й святістю потрафить здивувати.
Воїстину, велике діло гром!

З часів прапрадіда Гомера
аж до сьогоднішнього дня
немає кращого гримера,
піж добросовісна брехня.

Підновлює затаскану весталку,
що продавалась біля різних ватр.
Давно пора подати у відставку.
Не ті часи. Не той театр.

ГОЛУБА ДИСТАНЦІЯ

* * *

Життя — як вокзал.
Хтось приїжджає,
хтось від'їжджає.
Поціуники і ранні,
клунки і чемодани,
слова і фрази —
все разом.

Хто їде в м'якому.
Хто — у плацкартному.
Хто — в комбінованому.
Хто — в загратованому.

Квадрати — гратеги,
залізні рамки,—
можна зорями
гратеги в дамки.

А дехто — зайцем.

Зупинки.
Аварії.
Перон.
Гучномовці.
Зали чекання.
Карти.
Вагони — парії.
Вагони — службовці.
Вагони — аристократи.
Люстра —
електрична сестра орхідей.
Черга. Буфет. Каси.

А не можна так, щоб для всіх людей —
вагони першого класу?

Не ламайте меблів, не впадайте в транси.
Голуба дистанція — вічна перегонка.
Дуже, певно, сердились диліжанси,
як па світ з'явилася перша конка.

Гоп, мої вибоши,
гоп, мої милі,
та й немас транспорту
над коняку в милі!

Голуба дистанція — вічна перегонка.
А по силі й віддаль, а по честі й почесть.
А ще більше гнівалась, певно, конка,
як в дорогу вирушив перший поїзд.

Гоп, мої копита,
гоп, мої колеса,
ні чорта не вийде
з вашого прогреса!

Поїзд — хлопець добрий, поїзд — роботяга.
В голові, щоправда, в п'ого дим і кіпоть.
А як ляже сажа, а як свисне тяга —
мов на того поїзда нападає піппоть.

Голова у поїзда — як у шмаровоза.
Гоп, котел і топка,
тамбур, тарарам!

Ох, як вони сердились, чорні паровози,
як міняли голови поїздам!

КОРЕКТИНА ОДА ВОРОГАМ

Мої кохані, милі вороги!
Я мушу вам освідчитись в симнatiї.
Якби було вас менше навкруги,—
людина може вдаритись в апатiю.

Менi смакує ваш ажiотаж.
Я вас дiлю на види i на рапти.
Ви — мiй щоденний, звичний мiй тренаж,
мої гантелi, туриники i штаиги.

Спортивна форма — гарне вiдчуття.
Марудна справа — жити без баталiй.
Людина вiд спокiйного життя
жирiє серцем i втрачає талiю.

Спасибi й вам, що ви не м'якушi.
Дрiбнота буть не годна ворогами.
Якщо я маю бiщеiси душi —
то в результатi сутичок iз вами.

Отож хвала вам!
Бережкiть спагу.
І чесно поцередить вас дозвольте:
якщо мене ви й зiгнетe в дугу,
то ця дугa, паневно, буде вольтова.

І скаже свiт:

— Ти крихта у менi.
Ти свiтлий бiль в тяжкому ураганi.
Твоя любов — па грapi маячиi
i вiра — у наївиостi на грapi.

Що можеш ти, розгублене дитя,
зробити для вселюдського прогресу?
— Я можу тiльки кинути життя
исторiї кривавiй пiд колеса.

Хоч зпаю: все це їй не первина.
Але колись нап'стясь ж до переситу!
Захоче винити не кровi, а вина
за щастя людства,
за здоров'я всесвiту!

ЗОРЯНИЙ ІНТЕГРАЛ

(Уривки з поеми)

ІІ

Зелений став жабами жебонів.
Стрибали сизі копики у гречку.
І жовтими зіницями вогнів
світилося мое сліpe містечко.

Мое глухе, воно тепер гуло.
Любило цеглу, як дитина — кубик.
І лепетало радісне «алло»
у погримушки телефонних трубок.

Був лоб у хлопця — сонячний зеніт.
І разум думку рухав, наче лопать.
Філософи пояснювали світ.
Такі ось хлопці світ цей перероблять.

Хто їх вважає простиimi людьми?
Який це скульптор душу їм принизив,
наставив їх суцільними штаньми
над незугаршим клечанням карпизів?

З яких жівок — бува, чи не своїх? —
він брав натуру для отих баберій,
що па фасадах стали, як на сміх,
на литки осідаючи дебелі.

Вони дійшли — від плуга до ракет.
А він в житах мистецтва підшадьомкав.
Зробив своєї ницості портрет
для іронічно вдумливих потомків.

Потомки розберуться. Їм видніш
крізь кришталево-об'єктивну призму —
хто був митцем, а хто ховав фешиш
простацтва за щитом соцреалізму.

Простацтво — це інше не простота.
Шукання форми — це інше не поза.

Лиш фанатичний пошук дороста
до простоти митця і віртуоза.

Скінчився вік робочого тягla.
Уже немає репапіх чухоців.
Цим простиim хлопцям разум пройняла
епергія розплавленого сонця.

— Спадковість?
— Совість.
— Мрія?
— Інститут.
— Любов?
— Життя.
— Зненависть?
— Трутні.
— Минуле?
— Труд.
— Позаминуле?
— Труд.

З таким минулим — можна і в майбутнє!

Якби я робила горельєфи пам'яті
або скульптури з бронзи, з порцеляни,
то в мене був би ось такий музей.

Оце його батьки.

Селяни.

Мати. Кариатида з божої глини.
Підпирає перетрухлі балки своєї хати.
Стріха осіла їй па стомлені плечі,
солома стирчить між запкарублими пальцями,
і ластівка звила гніздо на грудях.

Батько. Старий Атлант. З могутнього кореня.
Шліфований і покорчений тяжкою працею.
Мати тримає па собі хату, батько тримає
па собі світ.

Отак би я створила їх обох.
Сумні у нас селянські пантеони.
Бо першим скульптором був Бог.
А ми вже тільки епігони.

А це — фігурка із моєї згадки:
хлоп'я угору пілиться з рогатки.
Чого-чого, а вороня пад Україною
завжди було досить.

А ось — вузенка кладка в три жердини.
Двое хлопчаків буваються посеред кладки.
А ось і я. Дівча скида сандалики.
Біжить до річки, щось гукає здалеку.
Між іншим, так я навчилася плавати:
не встигла злякатись — і попливла.

А ще й таку я вирізьбу картину:
аї всіх дворів збігається рідня.
Дівча несе врятовану дитину,
зіщулену, як мокре пташеня.

За ними слідом хлипає хлоп'я:
— Він перший поліз битися, не я!

Барельєф. Простоволосі, обезумілі,
біжать три матері, вдарепі вітром у груди.

Різьба по каменю. Згорьована прамати,
Двос загинули в тридцять третьому,
двос в тридцять сьомому. Ще троє
лишилось

для наступної війни.

Відігрівас на грудях останнє пташеня
своого роду.

І ось ця зустріч, через двадцять літ!
Тепер вже він трима па собі світ.
Він молодий, він красень, він Атлант.
Він держить пебо над своєю батьківчиною.
Могутній стовбур шай оповили дві гілоки
дитячих рук. Гарна жінка, прихилена
вітром любові до його плеча.

Благословенна будь же ти, хвилино,
коли почула я дитячий крик.
І попливла, і витягла дитину,
і виріс з неї гарний чоловік!

Б'є північ.
Гіпсова маска місяця
висить на чорній стіні почі.

Підклавши руки під голову,
до рапту дивлюся в склепіння своєї дупні.
Там сходить сонце, слово і люди.

V

Згадую сповідалю в старовинному костелі
у Кракові.

Кабіни з темного дерева. Різьблені, під горіх.
Між ними таке віконце,
тасмиче віконце з гратаами.
Крізь грата людина ксьондза розповідала гріх.
Каялась, просила по карати,
шепотіла у мушлю вуха:

— Шу-шу-шу,
ша-ша-ша...

А я не хочу пошепки.
А я не хочу крізь грата!
Не маю гріхів потасмних,
відкрита моя душа.

Не потребую прощення.
Мені потрібна порада.
Дай руку мені, Людино, це буде наш форум духа.
І я тобі, як на сповіді, скажу тільки чисту правду.
Отак — із душі у душу,
а не просто у мушлю вуха.

Я ще маю ілюзії. Я не люблю зневіри.
Але піяк не збагну астропомічного закона:
чому
час від часу
пад сузір'ям Ліри
з'являється голова Дракона?

Ось і зараз, виткнулась знову.
Поворушила вухами і зникла.
Я хочу сказати

серцем вистраждане слово,
поки вона не виприла ікла.

Я скоро буду виходити па вулиці Києва
з траурною пов'язкою на рукаві —
умирає мати поезії моего народу!

Все називається Україною —

універмаг, ресторан, фабрика.
Хліб український,
телебачення теж українське.
На горілчайній етикетці
експортний гетьман з булавою.

І тільки мова чужка у власному домі.
У шовінізму кігті підсвідомі.

Сім'я вже ж вольна і нова.
Та тільки мати ледь жива.

Вона була б і вмерла вже пе раз,
та все питас, і па смертнім ложі,—
а де ж те Слово, що його Тарас
коло людей поставив на сторожі?!

Не свистіть на мене, дядьку міліціонере!
Я ж не пішоход, що переходить в неподільному місці.
Я просто хочу, щоб до наступної ери
з кожного сьогоднішнього злочину
пе виросло завтрашніх двісті.

Ні остраху,
ні тілі компромісу.
На кожен виклик, совісте, іди!
В історичних льохах
відстоються вина істин,
гірко вибродять кров'ю
правди пекучі меди.

VII

Плюс мінус життя.
Таблиця розмноження.
Квадратний корінь із мрій романтика.
Два пишем, три помічам.
Розношепа
щоденна
проста
математика.

Душа підіймається до виці.
Душа обчислює суму площ:

минуле — майбутнє — живі і знищені —
правда — поезія — атомний дощ.
Дракон — Атлант — телефон — калина —
віра — вірус — мільярди — нулі...
Життя оперус безконечно малими.
Ми всі поодинці — також малі.

Але з усмішки,
з потиску рук,
з брехні, убитої наповал,
історія — пайскладніша з наук —
обчислює ЗОРЯНИЙ ІНТЕГРАЛ.

Із найдрібніших зоряніх крихт!
Вища математика віку:
З СУМИ БЕЗКОНЕЧНО МАЛИХ
ВИНИКАЄ БЕЗКОНЕЧНО ВЕЛИКЕ.

ЛІТО 1963-го РОКУ

Мельхіорове літо,
день ясний, а не мій,
від цензурного Літ'a,
від міських анемій.

Сонце радісно пряжить,
сонце — як анаас.
Все проміння на пляжників,
а всі шишкі на нас.

Що ви съкали у слові?
В слові ж тільки сонця.
Демагогій ослові
підкидають сінця.

Він жус, ремигас.
Він од гніву кипить.
Він нас пере-магає
аргументом конит.

Пережовув книги.
Я піду на Подол.
Я ж у віршах Вернигора,
а вже п'ю валідол.

Сяду втиш пароплава,
щоб подалі відплів
з вулканічної лави
постанов — інвектив.

А вже яблунька вищенька,
а вже віття рясне.
Медсестра моя, вищенька,
приголубить мене.

Не забагненна це тонкість:
кожен критик буй-тур.
Оголошено конкурс —
сотий тур кон'юнктур.

Поспішайте писати,
щоб і влад, і впад.
Є вакантні посади:
поет-автомат.

Вкипуть в тебе монету,
от і булькай, годи.
Літо, браття поети.
Не хватас води.

МИМОВІЛЬНИЙ ПЛАФРАЗ

Поет, не дорожи любовію народної,
бо не народ дає тобі чини.
Кому потрібен дар твій благородний?
На всякий случай оду сочини.
Пиши про честь і совість, а при етом
вмочи своє перо у каламуть.
Ну, словом, так. Поет, пе будь поетом.
Тобі за ето ордена дадуть.

БІЛЬ СДИНОЇ ЗБРОЇ

Слово, моя ти єдина зброс,
Ми не повинні загинути обос.
Лесь УКРАЇНКА

Півні кричать у мегафони малів —
аж дерепчить полив'яний світанок...
Мій рідний краю,
зроду ти пе мав
нейтральних барв, тих пріслих пуританок.

Червоне й чорне крedo рукава.
Пшеничний прищип сонячного степу.
Такі густі смарагдові слова
жили в тобі і вибухали з тебе.

Слова росли із групту, мов жита.
Добірним зерном колосилась мова.
Вона як хліб. Вона мені свята.
І кров'ю предків тяжко пурпурова.

А хтось по пії прокопував рови.
Топтав, ганьбив нам поле пайдорожче.
І синиться сон: пасуться корови —
сім тучних, але більше тощих.

Скубуть озиме, нищать ярину,
що й гидять, гудять, ратицями крешуть.
Трагічна мово!
Вже тобі труну
не тільки вороги, а й діти власні тешуть.

Безсмертия мово! Ти смієшся гірко.
Ти ж в тій труні й не вмістишся, до речі.
Вони ж дурні, вони ж знімали мірку
з твоїх принижень —
пе з твоєї величин!

Твій дух пе став приниженим і плюсклим,
хоч слала доля чорні килими —

то од Вілюйська до Холуйська,
то з Києва до Колими.

З усіх трибун — аж дим над демагогом.
Усі беруть в ослову лепілізм.
Адже ніхто так не кляпеться богом,
як сам диявол — той же шовінізм.

Як ти зжилася з тогою чайною!
Як часто лицемірив твій Парнас!..
Шматок землі,
ти звешся Україною.
Ти був до нас. Ти будеш після нас.

Мій предковічний,
мій умитий росами,
космічний,
вічний,
зоряний, барвінковий...
Коли ти навіть звався — Малоросія,
твоя поетеса була Українкою!

* * *

«Заворожи мені, волхве!
Заворожи мені, волхве...»
Сидить по мавпі на зорях, па місяцях.
Респектабельні пілігрими
в комфортабельних «Волгах»
«ходять» по шевченківських місцях.
Вербують верби у монографії.
Вивчають біо- і гео-графію.
Полюють в полі на три тополі...

А цікаво, багато б із них потрафили
пройти шляхами його долі?

Давайте чесно,
не кнопки ж ми ї не педалі.
Що писав би Шевченко
в тридцять третьому,
в тридцять сьомому роках?
Певно, побувавши в Косаралі,
побував би ще й на Соловках.

Загартований, загратований,
прикіданий землею, снігами, кременем,
досі був би
реа
білі
тований.
Хоч посмертно, зате — своєвременно.

Звісило з трибуни блазенський ковпак
забрехуше слово.
Було так, було так, було так, було так...
А може, було інакшے?

«Чусіш, батьку?
Чую, синку!..»
Пропадали ж люди і за гріш.

Передсмертно лаявся Косинка.
Божеволів у тюрмі Куліш.
Курбас ліг у ту промерзлу землю!
Мовчимо.
Племося у багет.
Як мовчанцям душу уяремлю,
то який же в біса я пост?!

Що ж, авторучка — це не шабля з піхов.
Ворожа кров не бризне з-під пера.
І лиє дощ. І гетьман не приїхав.
Неслужний час. І все-таки пора.

Пора, пора!
Живеться, як на Етні.
Ганьбу віків лиці магма відпере.
Це лише слова. Зате воїни безсмертні.
Вгамуйте лють. Їх куля не бере.

Співучі обриси роденівської Муви,
недоторкана мармурова плоть,
той вигин рук,
важкий туман волосся,
тонке одухотворене лице.

Такою ти з'являлася, о Музо,
патхленим опівпічникам-поетам.
А ми...

А ми!
Оглянься —
за плечем
стоїть твоя категорична Муза.

Того не можна. І того не слід.
Пласка як дошка. Голос — наче блямба.
Маслакувато затуливши світ,
танцює ритуальні танці штампа.
Сама собі пасвистує в свисток.
Сама собі цензура і жюрі.
І клаца кастаньєтами кісток,
і ритми вибива на кобурі.

Харонта штука, ета кобура.
Всі добровільно підуть до вольєри.
Хрущов — ура! І не Хрущов — ура!
А голоше — да здравствует кар'єра!

О мастаки пристосувати крок!
Де треба — ракки,
де зручніше — плавом.
Посеред ребер, серця білих крокв,
фатальна опечатка протоплавазми.

Ваш звичний спорт — тупий шахсей-вахсей
і самоїдства дика галабурда.
Напозичались у сірка очей
і набули ганьби, як атрибути.

Тупої ремигайлівки воли!
Вам залигали душу недоріку.
Ви калабані страху розвели
на всіх духовних магістралях віку.

Що може душу сколихнути рабу?
Січкарня душ, омріяна епохо!
Мистецтво взяте на скабу.
Митці поволі обростають мохом.

ЧЕРВОНИ КРАПЛІ ГЛОДУ

Десь-не-десь, в якомусь царстві,
дзвони били по лицарству,
дзвони били й перестали,
бур'янам позаростали,
повмирали дзвонарі,
залишились комарі.

Комарі на скрипку грають,
комарівни завмирають.
І нема на світі рівні
комаровій комаріві.
Почорніли ліхтарі —
все обсіли комарі!

Ні пройти, апі проїхать —
сіра віхола, як віхоть.
Ні вікна, ані зорі,—
комарюють комарі.

Гарні, добрі, сірі, мрійні.
Тільки дуже малярійні.

Блюстителі, халтура — ваше хоббі.
Ви, фабриканти вір і недовір,
зробити вам би по духовній пробі —
vas забракує кожен ювелір.

Номешклатурні дури, бюрократи,
пласкі мурмила в квадратурі рам!
Ваш інтелект не зважати на карати,
а що найбільше просто на сто грам.

Поету важко. Він шукає істини.
Ми — джипи в закоркованих пляшках.
А ви, хто ви, які ж ви комуністи?
Ви ж комунізм вдавили в пелюшках!

Ви вже його сточили, як хробаччя.
Поезія для ваших топок — торф.
Оце щоб ваші методи побачив,—
від заздрощів би луснув Еспендорф.

Нелегко нам. Криваві краплі глоду
крізь наші вірші виступлять колись...
Не говоріть від імені народу,—
розперстричі ви йому впеклись!

РАЙСЬКА ЕЛЕГІЯ

Зажурилася Єва,

і Адам заклонотай ходить,
і посивілі хмари висмикує Бог з бороди.
Щось у цьому раю вже нічого не родить,
вже нічого не родить,
тільки родять запретні плоди.

Бог трясе кулаками:

та що ж це настало за врем'я?!
Кинець оком з пебес, а запретні плоди онішо!
Єва сушить узвар, Єва робить із них варення,
засипає у бутлі, і вже шумує вино!

Бог їй каже: о жінко!

Ти ж тільки слабке створіння.
Ти забула, що я упатурив тебе із ребра?
Не скузуйся зі мною, бо із того варіння,
бо із того варіння не буде тобі добра.

А вона йому каже:

— На ге ж воно, Господи, й літо,
щоб плоди достигали. І що ж ти створив за світ?
Ще ж немає ні людства, ні преси, ні головліта,
а цензура вже є, і є заборонений плід!

Бог тоді до Адама:

— Ти приборкай свою половину,
бо ж, апахтемська віра, отак розпустилася, іч!
— Я б їй, Боже, зварив пезапретну якусь картоплину,
так збутвіло ж усе, і не родить в раю анічич.

І підкрався тоді

до Адама Змій-Іскуситель,
підтягнув портупею та й муркоче ласо, мов кіт:
— Тут же є гнилички, тебе ж хоче спасті Спаситель.
Ну зірви, ну скуштуй хоч один пезапретний плід!

Безпринципний Адам,

хот боявся божої довбні,

а сказав, потонувши по самі вуха в гріху:

— Коли ж, Боже, плоди

пезапретні —

такі невоздобні,
і червиві такі, що тільки й сказати: тъху!

— Так за те ж, що ви їли

плоди запретного дерева,
покараю вас тяжко і безсмерття вам не дам!
Чимчикую із раю репресована Єва...
І трюхикас вслід «пораженний в правах» Адам...

* * *

День за днем, вони вже звуться — дати.
Густо смутків чорного літва.
Дні мої, а чим же вас згадати,
всі мої зацьковані слова.

Люди мої, рідна моя рідність!
Щось мені так сумно, аж лякаюсь.
Щось приходжу я в невідповідність,
і чомусь, злочиниця, не каюсь.

Хтось там галасує, голосує.
Хтось танцює ритуальний тапець.
Час — він мудрий, фікції скасує,
а, між іншим, я таки зостанусь.

* * *

Поезія згубила камертою.
Хтось диригує ліктями й коліпом.
Задеречав і тоць, і обертою,
і перша скрипка пахне нафталіном.
Поезія згубила камертою.
Перецвілась, бузкова і каакова.
І дивиться, як скручений пітон,
скрипковий ключ в лякліві очі слова.
У правди заболіла голова
од часнику, політики й гудрону.
Із правдою розлучені слова
кудись біжать по сірому перону.
Відходять вірші, паче поїзды.
Гримлять на рейках бутафорські строфи.
Але куди? Куди вони, куди?!
Поезія на гропі катастрофи.
І чи зупиним, чи наздоженем?
Вагони йдуть, спасибі коліщаткам...
Але ж вони в майбутнє порожнєм!
Як ми у вічі глянемо пацадкам?!

Карташинський лиман... Карташинський лиман...
Незастояне люстро свободи.
Тільки де ж те обличчя, що личило нам,
щоб дивитись на себе в ці води?!

Затули свої очі долонями сліз.
Запімій, наче знаки наскельні.
Ми, нащадки героїв, співців і гульвіс,—
ми тепер такі безшабельні!

Ми, володарі степу й басків табунів,
на місцях оцих заповітних
для вцілілої сарни і двох кабапів
спромоглися зробить заповідник.

Мені горло болить од печалі цих слів
з не моїми горбами покори.
Ти міліш, лимане... Ти зовсім змілів...
В баговинні глухнуть мотори.

Твою славу щури розтягли по світах,
і немає у тебе Гомера.
Лиш застогне вночі недострелений птах
від заблуканих куль браконьєра.

Великі поети не вміють писати віршів.
Клював їх орел в печінку і сумнів сии випасав.
Графоманові краще. Графоман вирішив
паписати —

і паки сав.

Про що завгодно.
Коли завгодно.
Скільки завгодно.
І завжди всусь.
Головне, що не антинародно.
Народ засилосує.

А геніальні поети — такі бездарні!
Виходять з почей аж чорні, як шахтарі з забою.
А ті клаптенята паперу — то смертельні плацдарми
самотньої битви з державами,
з часом,
з самим собою.

БЛЛАДА МОЇХ ПОЧЕЙ

Коли земля в холодну ніч загиlena
і вітер в зорях тягне горяка,—
у полі, між козацькими могилами,
мій Дон Кіхот шукає вітряки.

А той вітряк давно вхопили вхопини.
Пірнає в хмару місяць-дармовис.
І ніч глуха, і поле перекопане,
і в порожнечу поціляє спис.

А все довкола мертвє, зачакловане,
і злий чаклун глузує поблизу.
Мої думки печальні, наче клоуни,
що, сміючись, розмазують слезу.

Куди ведеш мене, моя гордине?
В яких вершин позаторішній сніг?
Ти суньголов. Ти скрізь напрападиме.
Чи ти вже зовсім розуму одбіг?! —

Мій Дон Кіхоте, лицарю, чого-бо ти
бредеш один по цій гіркій стезі?
Утюпкавсь кінь, і каши просять чоботи,
і вже випа немає в бордюзі.

Ти, Дон Кіхоте, може, біспуватий?
Що в тебе є? Печаль і далина.
Тобі не досить — просто іспувати?
Ти хочеш побороти чаклуні?!

Он смерть твоя лулукає совою.
Розвісять сміх над пущами сичі.
А чи коли доточить хто собою
твої незрячі подвиги вночі?

А ноги довгі, ноги, не котурни.
Б'ють по літках терни і бур'яни.
Стутнити земля. Ідуть великі юрми.
Ти думав — люди, глянув — барапи!

Ти їм на поміч, лицар-недотепа.
Ти їх рятуєш, а вони у крик.
Ех, Дон Кіхоте, їм же не до тебе.
Не заважай іти їм на шашлик.

Гудуть стовпли гавайською гітарою.
Двобій душі й рогатого рагу...

Ох, лицарю, не зв'язуйся з отарою —
вона тебе затопче в пилигру!

Не встигнеш людям передати й досвіду.
Лиш близкавки напишуть від руки,
як ти загинув, Дон Кіхоте, влюсвіта,
шукаючи грукучі вітряки.

Замгліс степ козацькими могилами.
Минає час, єдиний секундант.
Стоїть вітряк з опущеними крилами.
Стриножений пасеться Росіант...

* * *

У драмі людській небагато дій:
дитинство, юність, молодість і старість.
Роби що хоч, ридай або радій.
Неси свій хрест. Все інше — позосталість.

Настане час — і піде все в архів.
Уламки долі винесе на сушу.
Життя — спокута не своїх гріхів.
Життя — це оббирання з реп'яхів,
що пазурами уп'ялися в душу.

Кричи, благай — епоха як глуха.
Поет припав до папіних пантографель.
Страшний суфлер підказує: ха-ха!
Мені не смію. Я ж не Мефістофель.

* * *

Затишно дітям в пазусі казок.
Отак би й слухав про царя Салтана
або про те, як весело козак
обманював турецького султана.
Про карих коней з полумнем грив,
про чаклуна, що все на світі може.
І хто б там що кому не говорив,
а згине зло і правда переможе!
Той у Яги царівну відбере,
той кам'янисте поле переоре.
Коцій Безсмертний непремінно вмре,
і всі безглуздя розум переборе.
Лише борись, а щастя не втече.
Не схаменішся — півжиття позаду.
І день, і півч, і тисячі ноочей...
Спасибі вам за цю Шехерезаду.

В корчах і в кручах умирають міфи!
 Чугайстер щез. Покаялись пияки.
 І тільки ми, подряпани Сізіфи,
 тябричим вгору камінь-рюкзаки.
 Руді стежки роз'їдені дощами.
 З крутых плаїв зриваємся, йдемо.
 У сьоме небо вийдемо з гуцавин,
 задавлені гранітними трюмо.
 Цей мисник ділів — малювані тарелі,
 ця тінь Сізіфа — потойбічний гість,
 в столицях меду, в райдугах форелі,
 у гіркоті покинутих обійст.
 Ми — гості бджіл. Посидим на бенкетах,
 укріслах цнів, на покуті проваль,—
 Попович Женя, Мефістофель в кедах,
 і мавки в шортах. І моя печаль.
 І тінь Сізіфа, тільки тій печалі,
 горбата тінь, трагічна тінь сторіч.
 Лілові хмарі іван-чаю
 пливуть над прірвами у піч...
 Тут буде твердо душу відіспати.
 Сидить Сізіф і журиться, біда.
 І п'є за нас шампанські водоспади
 потік гірський, веселий тамада.
 Я знаю, важко. У твоєму віці.
 Либо є, я знаю, що й подумав ти:
 «Вже краще йти до Бога пасти вівці,
 ніж на Україні камінь цей тягти».

Ще крок, Сізіфе. Не чекай па оплески.
 Для глядачів тут сцена закрута,
 де чорний беркут з крилами паопашки
 хребет землі до сонця поверта.
 А ми йдемо, де швидше, де поволі.
 Йдемо угору, і нема доріг.
 І тінь Сізіфа, тінь моєї долі...
 І камінь в прірву котиться з-під ніг...

Син білявого дня і чорнявої ночі,
 вечір-мулат підійшов до порога.
 Слухай, мулате, бачиш ті почви,—
 пехай це буде стара пріога.
 Давай попливемо у піч коротку
 назад по ріці певзоротнього часу.
 Тепер із черепа роблять коробку,
 колись хоч робили із черепа чашу.
 Давай попливемо у те, що минулось.
 Наспінеться нам сагайдак і стріли.
 Так захотілося, так заманулось,
 щоб печешіги нас перестріли.
 Тінь Святослава майнє під зірками,
 хвиля лише через край пріоги.
 Білої близнаки чорні аркани
 кидає пебо в дніпровські пороги.
 А ми пливемо й пливемо без упину.
 Що нас чекає у піч заворожену?
 Вже так до пожа ми звикли у спину,
 що в чесній битві ми переможемо!
 Давай попливем і піде не причалимо,
 давай побудемо трохи окремо.
 Хіба ж кого-небудь ми опечалимо
 тим, що пливемо?

там, де пливемо?

Іде епоха моя головата
 кудись від етики до синтетики.
 Ближчий мені старий Гайявата,
 ніж всі досягнення кібернетики.
 Хай пам флюари гудуть очеретові,
 хай нам Ўїтмен махаб беретом...
 Ти думаєш, вірші потрібні поетові?
 Поетові треба бути поетом.

* * *

Природа мудра. Все створила мовчки.
Росинку поту втерла на брові.
На буреломах сходять мухоморчики —
театр ляльковий просто на траві.
Один великий, в брилику озерце.
Орапижові, червопі ковпачки.
Здається, вийде гномик в камізельці,
застебнутий на срібні гаплички.
І вклониться. Задзвонить бубонцями.
Драбиночку приставить до гриба.
І краснолюдки підуть з куманцями
повз гриб, що зветься Жаб'яча Губа.
Ідуть, ідуть, ідуть та спотикаються.
А на грибку, під криласом пташок,
з великим пензлем, у зелених капцях
фарбув гром оранжевий дашок.
Йому злізти високо і круто.
Він пензель той тримає обома.
Як гарно все! І все така отрута.
І сіє дощ... І гномиків нема...

* * *

Обстуци мене, ліс, як в легенді про князя Хетага,
коли й кінь був убитий, і він уже ледве брів.
Обстуци мене, чіс! Хай зупиниться вся ця ватага,
хай удариться люттю об спокій твоїх стовбурів.

Я побуду з тобою. Я тихо з тобою побуду.
Нахилися до мене і дай мені жменьку суниць.
Подивлюся на сонце. Поклонюся знайомому дубу.
Розпитаю, як справи у сосен, і звірів, і птиць.

Хай погоня підожде, усі ці жорстокі і тлусті.
Я нікуди не дінусь. Я долю свою прийму.
А коли я, беззбройша, їм потім вийду назустріч,
то вони позадкують, самі не знають чому.

Не зпав, не зпав звіздар гостробородий,
що в антисвіті є антизірки,
що у народах є антинароди,
що у століттях є антивікі.

Це знаю я. Жалій мене, звіздарю!
Це знаю я, і голову хилю.
У антисвіті зірочкою марю,
в антинароді свій народ люблю.

Старесенька, іде по тій дорозі.
Як завжди. Як недавно. Як давно.
Спинилася. Болять у неї нозі.
Було здоров'я, де тепер воно?
І знов іде... Зникає за деревами...
Світанок стежку снігом притрусив.
Куди ж ти йдеш? Я жду тебе. Даремно.
Горить ліхтар, ніхто не погасив.

Моя бабусю, старша моя мамо!
Хоч слід, хоч тільки, хоч образ свій залиши!
Якими я скажу тобі словами,
що ти в мені повік не одболиш!
Земля без тебе ці стебла не вродить,
і молоді ума не добіжати.
Куди ж ти йдеш? Твоя наливка бродить,
і насіння у вузликах лежать.

Ну, космос, ну, комп'ютер, пуклєши.
А ті казки, те слово, ті сади,
і так по крихті, крихті Україна —
іде з тобою, Боже май, куди?

Хоч озирнись! Побудь ішо хоч трішки!
Вже й час є в тебе, пізно, але є ж.
Зверни додому з білої доріжки.
Ось наш поріг, хіба не впізнаєш?

Ти пе заходиш. Кажуть, що ти вмерла.
Тоді був травень, а тепер зима.
Зайшла б, чи що, хоч сльози мені втерла.
А то пішла, й нема тебе, й нема...

Старесенька, іде чиясь бабуся,
і навіть хтозна, як її ім'я.
А я дивлюся у вікно, дивлюся,
щоб думати, що, може, то моя.

ДОЩІ

Вітер блискавку виструга,
хмара насуше з-за гір —
перекидом,
колесом,
вистрибом
вибігали діти надвір.

Топтали бузковий верес,
трусили на голови хвощ.
Здіймали страшепній вереск,
ласкаво просили дощ:
«Іди, іди, дощику!
Зварим тобі борщику,
Зварим тобі борщику
В полив'янім горщику!..»

З кошлатих кущів солов'ята зиркали,
як по землі і щедро, і віддавцем
то зливи ходили, блискучі, як циркулі,
то мжичка мала метушилася видрібцем.

На клуні стовбичив промоклий бусол.
А ми по калюжах гасали босі,
бо казали мати й бабуся —
дуже добре дощ на волосся.

Гей, ідіть, благодатні зливи!
Випадайте, перлисті роси!
Хай пап'ються донесхочу ниви.
Хай дівчата помилють коси.

Будуть коси блискучі й духмяні.
Задзвенять весілля і заручини.
Цілуватимутъ хлопці кохані
перемиті дощами кучері.

Так невже ж під багряним сонцем —
благодатні брати океанські —
ці дощі,
отрусні строцієм,
засвистяль, як стріли поганські?!

Марную день на пошуки незримої
пімої суті в сутінках понять.
Шалене слово загнуздавши римою,
влітаю в ніч. Слова мене п'янять.
Я — алкогольк страченої суті,
її Сізіф, алхімік і мурах.
Мої слова, у чоботи не взуті,
спливають кров'ю на її тернах.
Вони горять і валяться, як вежі.
А потім їх обмацуєть сліпці.
І що ж, так наче ѿ було пожежі —
і тільки жменька попелу в руці.

ХУТІР ВИШНЕВИЙ

В. Д.

Там, за порогами, в степах,
де землі щедрі і розлогі,
сидять лелеки на стовпах
і ріллі дихають вологі,

там що не впало — проросло,
пляхи — як рокіт на баандурі,
там як зривались чорші бурі —
чорнозем тоннами несло,—

Вишневий Хутір... Ні душі.
А де ж ті вишні, де ті вишні?
І де ті сині давнеколишні?
Нема вже й стежки до сопі.

Якийсь залотний самосій —
і той як сизий, як смущевий.
Лише у пам'яті твоїй
той хутір все іще Вишневий.

Цвітуть іще ті вишняки,
за обрій стелиться пшениця,
і йде у школу навпрошки
маленький хлопчик пішапиця.

А Дике Поле, Дике Поле! —
по груди коням деревій.
А мати свій городець поле,—
все ще у пам'яті твоїй.

А мати поле, мати поле.
Земля тужавіс, тверда.
Згорів город, і жито кволе,
і в річці висохла вода.

Все обступили солоцці.
Рілля вродила камінцями.
Стоять порожні крипиці,
береться сіль до самих цямрин.

Земля — як панцир черепах,
лежить, не змита і грозою.
Вишневий Хутір у степах
немов пропечений слізою.

А ваша хата ще стоїть,
забиті павхрест ваши вікна.
Землі хоч тисячу століть —
Вона не втіпиться, не звикне,

що кінь в степу не заірже,
що вже нема верби тієї,
де мертвий хутір стереже
могилу матері твоєї...

Не ставте

не ставте

не ставте крапку над і

а якщо вже поставили

швидше перевертайте його додори дном
може б воно стало знаком оклику !

Бо тоді вже пінкий вітер

не задме цю свічку із чорним полум'ям

свічку із чорним полум'ям

Я цілком уявляю цю свічку в руках у мертвової істини

БАЛАДА ПРО ЗДОРОВИЙ ЦИНІЗМ

Це ж треба мати в голові олію,
щоб після цього вірити в святе.
Хотів Рахіль — тобі підсунуть Лію.
Обняв, розчуливсь, а воно — не те.

Вона лежить, нелюблена, під боком.
Вона жадає ласки, Боже мій!
Цей перестарок з більмуватим оком,
і сірі вій кліпають, як міль.

В очах у неї плавають медузи,
і стан годиться лиш для фартуха.
Ти не тулись до мене, ти не дуже,
воно мені — як вірність реп'яха.

На другий день до тестя прийде Яків:
— Я ж так любив, за що мені цей біль? —
А тестя йому: — Чого б ото я якав?
Яка різниця — Лія чи Рахіль?

— Яка різниця, о, яка різниця?!
Старезна торбо, напхата грішими!
Рахіль — це мрія, Лія — це спідниця
І це з Рахіллю знаємо лиш ми.

...Вона тоді стояла при колодязі.
Ішов я спраглий спрагою пустель.
Це доля у шарлатовому одязі
мені у вічі глянула.
— Пустел!

— А я кажу: стояла при колодязі!
Я їй вклонився і забув слова.
Я воду пив з долоні, як із лотоса.
То ж як я тепер житиму?
— Діва!

Ти ще дурний, скажу тобі по совісті.
У тебе вітер свище в голові.

Рахіль — це блаж, а Лія — це пасовиська.
Втім, одроби, то матимеш їх дві.

— Що ж, одроблю, сім літ — і не оглянусь.
Мої обидві, добрий епілог.
...А інтересно, як цілую Янус?
Навперемінку чи одразу двох?

МІЖ ІНШИМ

Коли буду я павіть сивою,
і життя мое піде мрякою,
я для тебе буду красивою,
а для когось, може, і ніякою.
А для когось лихою, впертою,
що для когось відъмою, коброю.
А між іншим, якщо відвerto,
то була я дурною і доброю.
Безборонною, несинхронною
ні з теоріями, ні з практиками.
І боліла в мені іронія
всіма ліктиками й галактиками.
І не знало міщанське кодло,
коли я захлипалась лихом,
що душа між людьми виходила
забинтована білим сміхом.
І в житті, як на полі мінному,
я просила в цьому сторіччі
хоч би той магазинний мінімум:
— Люди, будьте взаємно ввічливі! —
І якби на те моя воля,
написала б я скрізь курсивами:
— Так багато на світі горя,
люді, будьте взаємно красивими!

* * *

Душа моя, знайдібіда!
Знайди біду, не вернешся.
Яку біду надибала?
Стойш і не одвернешся.

Душа моя обпалена,
і як ти ще жива?
Шукасш, мов копалини,—
слова, слова, слова!

Оголеними нервами
угадуєш словам
нестачу мікровольта
і зайвий міліграм.

Душа з очима снайпера
в трагічній німоті,
здається, все вже знайдено.
І знову — ті, не ті!

У легкості вітрила,
у попелі згорань
ти знаєш слово-брилу
і слово-філігрань.

Ти дома — тільки в невідомості.
Ще кожен вірш, як перше «ма».
І десь над гранями свідомості
є те, чого іще нема.

Мій дикий коню, поровистий коню!
Все так би ти й іржав, все так би ти й летів.
А я тебе сплюю і розсупоню
на роздоріжжі всіх оцих світів.
А от постій. А от не бий копитом.
Закинем геть хомут і остроги.
Хтось буде кпити. Схочо хтось купити.
А чайка все кричатиме: киги!

А ми з тобою обмінемо торжища,
де гендляри вимахують пером.
Не дам тебе пlessкати і кторгати.
Ходім, я налою тебе Дніпром.
Я пагодую очі твої степом.
Могили України покажу.
Ніяких віжок на тобі не стерплю,
в Чумацький Віз — і то не запряжу.

Правічний шлях ковтатимуть яруги,
чіпкі примари схоплять з-за плечей.
Пахуче сіно скопеної туги
жуватимеш із рептуха почей.
А потім я візьму тебе за повід
та й поведу по зоряній сопі.
Самі до себе прийдемо на словідь
і всі дрібниці витрусим з душі.
Гривастий грім, лоша мое певкоськанел —
цвістиме в зорях піч, як бульденеж.
І що нам шум і всі оті стовковиська?
Отишимо ходу. Не вийдем на маїеж.

Хай там без пас гуде азартом траса.
Це все — рекорди втоптаних орбіт.
Реве глядач. І ставить па Пегаса.
Поет стас жокесм — і привіт.
Замкнулось коло. Вихід замурований.
Квапливий старт, і в мислях метушня —
чи сам себе жокей пронумерований
переженс, умиливши копя?

А що від того у віках зостанеться?
Хто паше поле вивершить в стоги?
У нас, мій коню, шлях, а не дистанція.
А чайка все кричатиме: киги!..

Під горою Mashук, на снігу, із простреленим серцем,
в казематі, будь ласка, я приймаю долю таку.
Все це — доля поета.

Все це — гідне і справжнє, і все це
не вбиває поетів. Лиш дає їм усмішку гірку.

Але затишок цей, колисання душі щоденне!
Нерозпізнане древо у цьому страшному раю!
Цей розкоханий спокій!

Даруйте. Це не для мене.
До побачення. Все. Я вертаюся в долю свою.

Одгородила доля шматочок поля
та й каже: — Отут нам з тобою сіяти.
Хочеш — жито, хочеш — пшепицю,
мак, свиріпу, овес, щирицю.
Чи по самісінький горизонт
насій собі клопотів і гризот.

А я кажу:

— Чи не можна якогось легшого ґрунту? —
А вона мені каже:

— Легший уже позаймали.
А на цьому давно вже й не орано —
як заклято, як заговорено!..

Отут нам і сіяти.

Може, зійде яка стеблина.

Я пішла як па дно. Наді мною свинцеві води.
 Тихі привиди верб обмивають стежку з колін.
 Захлинулась і впала, як розгойданий сполох свободи,
 як з німої дзвіниці обрізаний ворогом дзвін.

Я вгрузаю в пісок. Може, десь там, в часах потомних,
 хтось, колись, пригадає і тихо мене позве.
 Дивні риби, і хмари, і тіші биків бетонних —
 все пливе наді мною... усе наді мною пливє...

Мені сниться мій храм. Мені сниться золочені бані.
 У високому небі обгорілої віри хрести.
 Мені холодно тут. Та, принаймні, — ніякої твані.
 Глибина, вона що ж? — потойбічна сестра висоти.

Забуваю свій голос. І вчуся тихо канати.
 Крижані ріка. Вже немає ні хвилі, ні хмар...
 Так зате хоч одне: перетлілі мої канати
 в не мої Великодні пе сіпас жоден дзвонар.

Було нам важко і було нам зле.
 І західно, і східно.
 Було безвихідно. Але
 нам не було негідно.

І це, напевно, головне.
 Якої ще фортуни?
 Не відступитися. І не
 покласти лжу па струни.

* * *

Та нічого. Тільки от що.
На пронизливих вітрах
облетіло наше листя,
облетіло його — страх!

Лиш одна с втіха в тому,
що під небом голубим
аж тепер вже видно, хто ми,
до самісіньких глибин.

Хто па що заповідався,
хто що зміг і що не зміг,
хто уліг яким спокусам,
хто ніяким пе уліг.

Все вже чітко, без облуди.
Час ішов і проминав.
То були усе прелюди,
а тепер от-от фінал.

* * *

За чорно-синьою горою, на схилку радісного днія,
малює хмари пурпурові якесь веселе чортеня.

Зеленим пензликом тополі — кривенькі кігтики в крові.
Пасуться коні нетипові у сутеніючій траві.

Долина з чашею туману, а далі схил і небосхил —
усе кургани та й кургани ще не заораних могил.

Так що ж ти, скоже на шуліку, у тебе вітер в голові,
малюєш обрій споконвіку такий червоний у крові?!

Вікам посивіли вже скроні, а все про волю не чувати.
Порозпрягали хлопці копі та й полягали спочивати.

Чи так їм спиться непогано, що жоден встати ще не зміг?
Пасуться коні під курганом, чекають вершників своїх...

«ВЕДМЕЖЕ ВУХО»

(Ботанічний жарт)

На узліску — свої тривоги,
шурхотлива піщана тиша.
Подорожник іде край дороги.
Материнка дітей колише.

Іван-да-Мар'ї дивиться у вічі.
Бурчить буркун. Невесело крушині.
Росте «ведмеже вухо» — в просторіччі
(не пам'ятаю, як там по-латині).

Ведмеже вухо?
Що?
Ведмеже вухо?
А вовча ягода?
А зайча душа?
Ведмеже вухо...
Чи-ши-ши, ведмеже вухо.
Ромен, волошка, конюшина, — ша!

— Але ж задуха! — простогнав чорнобиль.
Але ж посуха, — опадає цвіт.
Ведмеже вухо... чи-ши-ши... ведмеже вухо!
Усе як слід.
Усе як слід.

Дурман складну розв'язує проблему.
Безсмертник хоче написати поему.
Квітуча мова,
пориває духа!
Ведмеже вухо... ой, ведмеже вухо...

Осот корінням задавив билину.
А потім ніс на цвінтар домовину.
Високі трави хвілювались глухо.
Але ж ведмеже ву-ву-ву-вухо!

А материнка все дітей гойдає
і колискову пісеньку співає:

«Ой, люлі, люлі, люлі,
Прихиліться до землі,
Всуньте голову в стебло,
Ніби й зроду не було».

Що за диво-дивина?
На узлісці тишина.
Лиш белькоче блекота:
— Тра-та-та-та-та-та!

МАЙЖЕ ПЕРЕКЛАД
З ПРОВАНСАЛЬСЬКОЇ

Я лицар і поет, не схожий на ханигу.
Я не служу чужому королю.
У відблиску меча читаю древню книгу
і даму серця здалеку люблю.

І хоч у мене приятелі щирі,
але я знаю, що таке любов,
і не хвалюся друзям у трактирі,
як я заліз до неї у альков!

А наш король, а ми його васали,
а чорт візьми, я теж його васал.
Усі йому вже оди написали,
лиш я йому ще оди не писав.

І хоч живу я з королем не в мирі,
бо не люблю присвячувати од,
я друзям не підморгую в трактирі —
мовляв, який король паш ідіот!

Мене куплять і спрощувати не раджу,
моя душа неходить на базар.
А не клянусь, тому що я не зраджу,
і вже не раз це в битвах доказав.

І хоч па світі сторони чотири,
я тут живу, бо я цей край люблю.
І не боюсь донощиків в трактирі,
бо все кажу у вічі королю!

А затишок співає, мов сирепа.
Не треба воску, я не Одіссей.
Вже леви ждуть, і жде мене арена.
Життя, мабуть, — цо завжди Колізей.

І завжди люди гинули за віру.
Цей спорт одвічний винайшли не ми.
Тут головне — дивитись в очі звіру
і просто — залишатися людьми.

Коли мене потягнуть па арену,
коли па мене звіра нацькують,
о, я впізнаю ту непроторену
глупоту вашу, вашу мстиву лютъ!

Воно в мені, святе мое повстання.
Дивлюся я в кривавий ваш туман.
Своїм катам і в мить свою останню
скажу, як той пайперший з християн:

— Мене спалить у вас немас змоги.
Вогонь холодний, він уже погас.
І ваші леви лижуть мені ноги.
І ваші слуги пасміялпсь з вас.

* * *

*
Ну, мідь, ну, золото. Ну, продана свобода.
Ну, влади прагнете. Кордони вам тісні.
А хто ж вам право дав

одняти у народу
його велику гордість і пісні?

Об скелі б'ється те невтішне море.
Помер Неруда. Скрізь горить Трансааль.
Що не парод — одне ѹ те саме горе.
Що не поет — одна і та ж печаль.

* * *

Усі вже звикли: геніїв немає.
Поснулим душам звелено хропти.
Епоха несприятлива — ламає
іще в колисці геніям хребти.

Колись, давно, були якісь гіганти.
Тепер зручніші виміри — пігмей.
Напівнездари чи напівталанти,
в космічний вік — дрімучий Птолемей.

І живемо. Земля ще нас тримає.
А вже мистецтво ждать перестає.

Усі вже звикли: геніїв немає.
А що, як є? Зацькований, а є?!

А що, як він між нами ходить, геній?
Вивозить з бруду цей потворний час.
Що, як за це вже зараз в наших гепах
нащадки наші зневажають нас?!

Покремали життя мое на частки,
на тьмяну січку слів і суети.
А серце виривається із частки —
у нетрі дум, під небо самоти.
У мовчазливу готику тополі,
в труда одухотворену грозу.
Я трохи звір. Я не люблю неволі.
Я вирвуся, хоч лапу відгризу.

І тільки злість буває геніальна.
Господь, спаси мене від доброти!
Така тепер на світі коновальня,
що треба мати нерви, як дроти.

А перви ж мої, ох нерви,
струни мої, настремлені на епохальний лад!
А мені ж, може, просто хочеться щастя,
тутого й солодкого, як шоколад.

Ну, що ж, епоха, їж мене, висотуй!
Лиц вісі земні з орбіти пе згинти.
Лежить під небом, чистим і високим,
холодний степ мосії самоти.

Козацький вітер вишмагає душу,
і я у піжність ледве добреду.
Яким вогнем спокутувати мушу
хронічну українську доброту?!

А по ідеї: жінка ж — тільки жінка.
Смаглява золота віолончель.
Справляло б тіло пристрасті обжипки
колисками і лагодом ночей.

Була б така чарівна лепетуха,
такі б ото улучила слова,
що як по змісту, може, й в'януть вуха,
а як по формі — серце спочива.

Хто ж натягнув такі скажені струни
на цю, таку струнку, віолончель,
що їй футляр — усі по черзі труни
вготованих для музики ночей?!

І щось в мені таке велить
збліти в гнів до сотового коліна!
І щось в мені таке болить,
що це і є, нащевп, Україна.

* * *

Я, що прийшла у світ не для корид,
що не люблю юрби і телекамер,
о як мені упікся і обрид
щоденний спорт — боротися з биками!

Я одягаю пурпуровий плащ.
Бики вже лютто напивають очі.
Я йду на них!.. Душа моя, не плач...
Ці види спорту вже тепер жіночі.

* * *

Ми мовчимо — поезія і я.
Ми одна одній дивимось у вічі.
Вона не знає, як мое ім'я,—
мене немає в нашому сторіччі.

Я не зійшла, посіяна в бетон.
Не прийнялась, морозами прибита.
Я недоцільна — наче камертон
у кулаці кошлатого бандита.

* * *

Так часом тяжко, що мені здається,
що серце в грудях вже не б'ється.
Що залишилась по мені
лиш тінь від мене на стіні.
І ця печаль, прискіпива, як слідчий.
І ця строфа, оголена, як відчай.
І дикий хміль, примерзлий до воріт.
І на криниці необбитий лід.

* * *

Всі ми — яблуні, облиті купоросом.
Всі ми здатні родити лише дрібні гіркущи
яблучка.
І коли наш господар чіпляє на нас рум'яні
бутафорські плоди —
ілюзію урожаю —
коріння наше болить у нашій землі.

Я вийшла із цього саду.
Наді мною нема господаря.
Мені дорога лише земля, з якої я росту.
Я стою одиноко, але в промерзлих суцвіттях
передчуваю свої перші справжні яблука.

* * *

Десь, кажуть, є гора, де не співають птиці.
О горе тій горі, і горе тим лісам!
Десь, кажуть, там колись проходили мисливці
і пташку притести казали своїм пісам.

І кажуть, що один убив таку співучу,
що заніміли всі, і змовкли ті ліси.
І кажуть, лиш павук слух там сіть павучу.
О горе, о гора, віддай їм голоси!

* * *

Виходжу в ніч. Іду назустріч долі.
Ітиму, доки вистачить снаги.
Ідуть мої супутники — тополі.
Лежать мої сучасники — спіги.

А темрява! Іду, не спотикаюсь.
А люди, люди! Десь вопи та с.
І все-таки, до чого я торкаюсь,
вопо ж таки хоч трохи віддає.

ДАВИДОВІ ПСАЛМИ

ПСАЛОМ 1

Блажен той муж, воистину блажен,
котрий не був ні блазнем, ні вужем.

Котрий вовік ні в празники, ні в будні
не піде на збіговиська облудні.

І не схибнеться па дорогу зради,
і у лукавих не спита поради.

І не зміняє совість на харчі,—
душа його у Бога па плечі.

І хоч про нього скажуть: навіжений,
то не біда,— він все одпо блаженний.

І між людей не буде одипоким,
стоятиме, як дрово над потоком.

Крилаті з нього вродяться плоди
і з тих плодів посіються сади.

І вже йому ні слава, ні хула
не зможе вік падборкати крила.

А хто від правди ступить на півметра,—
душа у нього сіра й наївмертва.

Не буде в ній ці сили, ні мети,
лиш без'язикі корчі вімоти.

І хто всіляким ідолам і владам
ладені кадити херувимський ладан.

той хоч умре з набитим гамавцем,—
душа у нього буде горобцем.

Куди б не йшов він, на землі і далі,
дощі розмиють слід його сандалій.

Бо так воно у Господа ведеться —
дорога ницих в землю западеться!

ПСАЛОМ 16

Єдиний Боже! Все обсіли хами.
Веди мене шляхетними шляхами.

І не віддай цим людям на поталу,—
вони вже іншу віру напитали.

Одплач в мені, одплач і одболи,—
вони ж моїми друзями були!

ПСАЛОМ 22

Боже мій, Боже мій, Боже! Душу врятуй від грабунку!
Далекі слова моого крику від снів моого порятунку!

Боже мій, я ж Тебе кличу! Що ж Ти робиш зі мною?
Що ж Ти мій голос, Боже, мені ж поверташ лугою?

Боже, хіба ж Ти пустка? Чом же Ти одвернувся?
Наші ж батьки Тебе кликали — і Ти до них відгукнувся.

Ти ж їх визволив, Боже! Були вони, Боже, спасені.
Були вони вільні, Боже, хоробрі були і пісенні.

А я — нішо. Одоробло. Опудало власних городів.
Я — посміховисько людське, бидло поміж народів.

Не віддаляйся від мене, дай мені грім Твоїх кроків.
Немає у мене війська, немає у мене пророків.

Бики мене оточили, вже їхня злоба, як хаці.
Вже пси вишкіряють на мене, як леви, криваві панці.

Я ж, як вода, розлитий, душу мою загидли.
Серце, як віск, розм'якло, з нього виліплять ідолів.

М'язи мої розв'язались, вмерло мое терпіння,
язик моєї розчуки спалив мое піднебіння.

Бо пси мене оточили, бики узяли на роги,
обліг злюзикій натовп, протяв мені руки й ноги.

Вже ділять мою одежду, уже й жеребкують шати.
Чому ж Ти не хочеш, Боже, на поміч мені поспішати?!

Врятуй мою душу, Боже, благаю Тебе, нездвиженного,
душу мою, одиначку, із лап собаки скаженого!

Я тихо молився, Боже, тепер я кричу вже криком —
прикрий мою душу, Боже, щитом малим і великим!

Не дай мені, Боже, впасти на цьому барвінку хрещатому, —
на всі свої покоління імення Твоє кричатиму!

Чи я завинив чим, Боже, чи я для того й родився?
Голос мій одинокий об вуха Твої розбився.

Увесь я уже розлитий, мов чаша гіркого трунку.
Далекі слова моого крику від снів моого порятунку!..

СИЛУЕТИ

ХУДОЖНИК

Жив колись художник Верле.
Він друзям своїм сказав:
«Прив'яжіть до щогли мене,
коли буде на морі гроза».

Його прив'язали справді...
Хмари — як чорні віхті,
мечуться хвилі горбаті,
гострять об палубу кігті.
З голови заливають до піг.
А він вдинявся — як міг.

Страх мимовільний борон:
химерна була глибина,
і сам корабель — немов
потвора морського дна.

Чутно у реві морському
дикі розкоти грому.
Видно в огні блискавиць —
рифи лежать горілиць...

А коли втихомирився вітер,
уляглося море внизу,
взяв художник свою палітру
і почав писати грозу.

Він писав її барвою моря,
шумовиням білої піни,
він робив ескізи суворі
олівцями порід камінних.

На обличчі мінився з муки,
приголомшений, падав ниць.
бо йому обпікали руки
горді спалахи блискавиць.

Кораблі тримав якорями,
а гроза не втрачала снаги

і насилу втислася в рами,
не зумівши вийти в береги.

Є на світі багато історій,
а прохання у мене одне:
«Коли буде гроза на морі,
прив'яжіть до щогли мене!»

ЛІДІЯ КОЙДУЛА*
НА ЧУЖИНІ

Стояла самотня жінка,
на березі моря стояла.
Схилялася в ноги хвиля,
непаче трава зів'яла.

І плакала жінка:
— Еесті!
Країпо моя чудесна!
Не відала я безчестя,
бо ти споконвіку чесна.

І кажутъ, що я вродлива.
Ти заспіш, чому вродлива?
Бо ти у мене красуня,
земле моя нещаслива.

І кажутъ, така я світла,
меначе вранішня зірка...
Еесті! Над чужиною
тій зірці сходити гірко.

Еесті моя, Еесті!
Я руки свої ламаю.
Я руки свої ламаю —
я крила зламані маю...

Стояла самотня жінка,
на березі моря стояла.
Схилялася в ноги хвиля,
непаче трава зів'яла.

Якісь кораблі далепіли,
і крилами птиці шуміли...

* Лідія Койдула — естонська поетеса XIX ст. Койдула — в перекладі: вранішня зірка.

ВАП-ГОГ

Добрий ранок, моя одиночка!
Холод холоду. Тиша тиш.
Циклопічною одноокістю
небо дивиться на Париж.

Моя муко, ти ходиш по грани!
Вчора був я король королів.
А сьогодні попіл згорання
осідає на жар колзорів.
Мертві барви.
О руки-митарі!
На мольбертах розп'ятій світ.
Я — надгріб'я на цьому цвинтарі.
Кипариси горять в небозівід.
Небо глухо набрякло грозою.
Вигинаються пензлів хорти.
Чорним струсом палеозою
переламаю горам хребти.
Струменіє мое склепіння.
Я пастух. Я деревя пасу.
В кишенях дня,
залатаних терпінням,
я кулаки до смерті донесу.
Самовигий — несамовитий —
не Сезанн — не Гоген — не Мане —
але що ж я можу зробити,
як в мені багато мене?!

Він божевільний, кажуть. Божевільний!
Що ж, може бути. Він — це значить я.
Боже — вільний...
Боже, я — вільний!
На добранич, Свободо моя!

* * *

Під вечір виходить на вулицю він.
Флоренція плаче йому навздогін.
Ці сльоаи вже зайві. Мипуло життя.
Йому вже в це місто нема вороття.
Флоренція плаче: він звідси, він наш!
Колись прокляла і прогнала вона ж.
Високий вигнанець говорить їй: ні.
У тебе ж є той кондотьєр на коні.
І площе тісі кільце кам'яне,
де ти присудила спалити мене.
Вважай, що спалила. Згорів я. Помер.
Сім міст сперечались, що їхній Гомер.
А ти ж, мое місто,— єдине, одне! —
О, як ти цікувало і гнало мене!
Прославилось, рідне. Осанна тобі.
Хай ірис цвіте на твоєму гербі...
Дарув їй профіль. Вінків ве бере.
Де хоче — воскресне, де хоче — умре.
Одежка у нього з тонкого сукна.
На скронях його молода сивина.
Він тихо іде, він повільно іде.
У нього й чоло це таке молоде!
Хто скаже про нього: старий він як світ?
Він — Данте. Йому тільки тисяча літ.

* * *

Чекаю дня, коли собі скажу:
оця строфа, нарешті, досконала.
О, як тоді, мабуть, я затужу!
І як захочу, щоб вона сконала.
І як злякаюсь: а куди ж тепер?!
Уже вершина, де ж мої дороги?
...Він був старий. Старий він був. Помер.
Йому лизали руки епілоги.
Йому приснився жилавий граніт.
Смертельна туга плакала органно.
Він богом був. І він створив свій світ.
І одвернувся: все було погано.
Блукали руки десь на манівцях,
тъмяніли фрески, і пручались брили.
Були ті руки в садпах і в рубцях —
усе життя з камінпям говорили.
Вже й небо є. А стелі все нема.
Пішли дощі. Хитались риштування.
Внизу ревла і тюкала юрма.
Вагою пеиззя метилися вагаппя.
А він боявся впасти на юрму.
Сміялись в спину скіфи і струски.
І він зірвався. Не боляче йому,
бо він розбився на камінпі друзки.
І ось лежить. Нема кому стулить
його в одне на плитах базиліки...
Прокинувся. Нічого пе болить.
Все відніялось. І це уже павіки.

Нажився він. І недругів нажив.
Було йому без року дев'яносто.
Життя стужив, і друзів пережив,
і умирав зажурено і просто.
Важкі повіки... стежечка сльози...
і жаль безмірний однісі втрати:
«В мистецтві я пізпав лише ази.
Лише ази! Як шкода умирati...»

Земля пером. Чудний був чоловік.
Душа понад межею витривалості.
Щоб так шукати, і за цілий вік —
лише ази! — ні грана досконалості.

Ти, незглибима совіste майстрів,
тобі не страшно навігацій Леті!
Тяжкий був час. Тепер кого не стрів —
усі митці, художники й поети.
Всі генії.

На вічні терези
кладуть шедеври у своїй щедроті.
Той, хто пізнав в мистецтві лиш ази,
був Мікеланджело Буонарроті.

* * *

Чи зрікся Галілео Галілей?
Щось люди там балакали про втому.
Про те, що рятувався він. Але й
не цевна я, бо не була при тому.

О, не тривожте, люди, його прах!
Чи знали ви, до осуду охочі,—
якщо він навіть зрікся на словах,
які тоді були у нього очі?..

ДІАЛОГ
У ПАРИЗЬКОМУ САЛОНІ

Десь був Дега.

Де? Га?

Дега. Художник. Дивак. Самітник.

І те сказати: суспільство — смітник.

Між івшим, ви себе в ньому почуваєте незле.

Але...

Що — але?

Ви теж себе в ньому почуваєте незле.

Ми — про Дега.

Йому пога —

но! З таким іропічним розумом
він може зробити дивертисмент із власної муки.

— То для близькіх. Декорум.

Щоб не бути живим докором.

— Близькім що? Постачай сенсації.

Ні, — засудять. На смерть. Без касації.

— Але ж він і так все одно що помер.

Мистецтво робить гіантські кроки,
а він не виставляє картин три роки!

Ось, у Салоні, висить всіляка лузга.

А де — Дега? Я вас питаю — де Дега?

— Він десь один. Десь на відлюдді.

У нього творча криза.

— Що?.. У нього творча криза?

— Так, у нього творча криза.

Він написав геніальних танечниць.

— То у нього творча криза

чи він написав геніальних танечниць?

— У п'яго дуже творча криза.

Він уже викинув танечниць.

Він уже пипе безкопечність.

— Чому ж він не виставляє свої картини?

— Щоб писали статті кретини?

— Але ж бувають і люди в Салоні!

І в слави ж голос — як у сирен.

— Для лаврів сучасності треба чавунні скропі.

І потім — його відхилив професор N.

— Професор N? Це ж нежить мистецтва, нежити!

* * *

Хлопчик прийшов із Шарлевілю.
О Парижу, це малий Рембо.
Не доводь його до божевілля,
постараїся вберегти або
хоч принаймні пожалій, щоб вижив.
Грубіян? Пробач, переросте.
Він не може звикнуту до принижень,
може, він скаже пій через те.
Він пестерний? Дами і добродії!
Етику порушив, етикет?
Нє доводьте дійсність до пародії,
вам нічого, але ж він поет!
Серед вас, чужих і бородатих,
може, йому сниться Лапгедок.
Я насмілюсь тільки нагадати,
що йому ж сімнадцятий годок!
Сни у нього ще не чорно-блі,
серце ще обурене на цвіль!
Хлопчик прийшов із Шарлевілю,
Мученик вернувся в Шарлевіль.

- На жаль, від нього усе залежить.
 І взагалі у нас в Академії
 Дега бояться, як епідемії.
 — Він що, заважає чиїйсь кар'єрі?
 — Немає Моцарта — ніхто не Сальєрі.
 — З таким талантом
 міг би стати Атлантом!
 — У нас немає неба.
 — Хай підпирає стелю.
 — Низько згинатись.
 Брудна і підщерта погонами.
 — Тим часом мистецтво кишиТЬ епігонами!
 — Кратер візух. Погасли критерії.
 Бунтарство перенесено в кафетерії.
 А він... Він — лев. Пішов у пустелю.
 Він має небо. Ми маєм стелю.
 — Він класик?
 — Ні.
 — Модерніст?
 — А хтозна.
 — Реаліст? Романтик? Хто ж він, га?
 — Кров у мистецтва сьогодні венозна.
 А він окремо. Він — Дега.

КОНЦЕРТ ЛІСТА

Я вперше в Києві. Це місто —
 прекрасне, як усмішка долі.
 Але тут мер не знає Ліста.
 Я буду грати на Подолі.

Ну, що ж, я згоден. Все готово.
 Я їх презирством покараю.
 Це зветься площа Контрактова.
 Вони торгують. Я їм граю.

Які зачовгані антракти!
 Панки долонь тут не шкодують.
 Вони підписують контракти,
 а потім шумно аплодують.

Я знаю: ще з Відня шулер.
 О, так, рулетки тут хороші.
 Йому байдуже —

Ліст чи Шуберт.
 Йому хоч Моцарт —
 аби гроші.

Я задихаюсь, я вмираю.
 Товар лицем, лице — товаром.
 Я й те, що виграю, програю.
 Я запущу в них гонораром!

Я грав уже й перед царями,
 я й перед цими граю щедро,
 аж склади скла і порцеляни
 задеренчати їм од крешендо.

Ці торгапі і їхні кралі!
 Ці фіжми, фраки у кареті.
 О болю мій, я бачу в залі
 одне обличчя, друге, третє!

О люди, хто ви? Хто ви? Хто ви?!
 Ви є? Ви тут? Я вас не втратив?!

Це звєтсья площа Контрактова,
а ви прийшли не для контрактів.

Я граю вам, а не тій решті.
І я кажу: «Спасибі долі!» —
в Парижі, в Римі, в Будапешті.
І тут так само. На Подолі.

ТІНЬ МАРІЇ

Вночі скриців і осипався клен.
А вдень був бій. Було не до пленера.
Пахке безсоння пальцями Мадлен
діткнуло спраглих вуст Аполлінера.
Г розпашілій з тих нічних видінь,
він слав листи, безтямні, гарячкові.

...І тінь Марії, тінь Maplї, тінь
знов стала на шляху його любові.

Ти зрозумій, Маріє, я твій друг.
Ти ж вбила все, що мало освятитись.
Тої пень печалі так вже перетрух,
що навіть може дружбою світитись.
Я співчуваю:

все тобі не так.
Мистецтво швах і чоловік не витязь.
Мені простіше.

Я між двох атак
встигаю виніти рому, поголитись.
І написати листівку до Мадлен.
Тут ми, тут трупи, знаєш, аромати.
А ще вночі бувас часом клен.
Коли, звичайно, не гарчать гармати.

Чого ти хочеш? Знову бути милою?
Так, як тоді! Париж, троянди, смека...
У тебе вдача — хай бог милує.
І я щасливий, що тебе вже спекався.
Копшмар тих літ, букет моєї дурості,
шір'їночка оскубаної мрії!
Мене б спитали: ще раз хочеш юності?
Будь ласка, прошу. Тільки без Марії.

Чого прийшла? Така тендітна пані.
І взагалі — перейдемо на ви.
Ти ж там живеш, здається, десь в Іспанії.
Хіба ж я що кажу тобі? Живи.
Затіній очі капелюшком з крисами,

худе звіря із траурними рисами.
А пам'ять? Годі. Аутодафе.
Тут не Париж. Це фронт, а не кафе.
Було. Минуло. Говорити всоте?
Люблю Мадлен, далеку і святу.
Ти пам'ятаєш, повість є у Гьоте —
лежиш з цією, уявляєш ту.

...Ти плачеш, Маріс? Ти дуже до неї заздра?
Тебе пече те ім'я, ті листи, ті вірші, той клеп?
Даремно, Маріс. Бо він збайдужіс завтра.
І навіть тінью не стане ота всесильна Мадлен.
Згадається Анна. Майнє Бланшет, Женев'єва.
Обпалить жагою блискуча зрадлива Лу.
Адам був цпотливий: в раю була тільки Єва,
А тут їх стонадцять. І всі згорять на золу.
Розколеться череп, і стане на вірші скупо.
Якусь там клепку виб'є снаряд в умі.
Обруч — як на діжку. Щоб мислі трималися куни,
він буде ходити в якісь чудернацькій чалмі

Зажуриться. Ні пари, ані парості.
Мігрень душі... Написано не все...
І перша ластівка непроханої старості
в острівшія брів сивиночку внесе.
Дивак, бешкетник, чудо в решті,
о, як притихне, як притихне він!
Аж поки зійде над життям, нарешті,
руда, як сонце, дівчина Жаклін.

Це теж любов, душа, як на дотації.
Затишний дім, не все ж і кабаре.
Було життя як вірш без пунктуації,
а смерть поставить крапку і тире.
І знов один. Заплатити гробокопам.
Розійдуться. Ні віршів, пі видінь.
І над останнім у житті окопом —
лиш тінь Марії, тінь Марії, тінь...

ДОТИК ПЕЧАЛІ

Етель і Ліліан — ім'я не для старої.
Етель і Ліліан... Етель і Ліліан...
Летить той дивний Гедзь, летить, як астероїд,
крізь київські дощі, крізь лондонський туман.
Безбарвна висота хитає хмарочоси,
стонадцятий балкон — колиску самоти.
Нью-йоркські вечори рояться, паче осі,
над трупами річок, запалих під мости.
Етель і Ліліан... Труну звезуть на ліфті.
Етель і Ліліан... Ногами уперед.
Ніхто, ніхто, піхто! Ніхто на цілім світі.
Хіба що некролог... у закутку газет...
Закуталася в плед. Шкодá, нема каміна.
Із Біблії шампінь апостол Іоанн.
І раптом ввійде Гедзь. І стане на коліна:
— Ти впізнаєш мене, Етель і Ліліан?
Я молодість твоя. Я в часі і у просторі.
Я серця твого син, у шрамах твоїх ран.—
Ніхто, ніхто, ніхто!.. Тремтить рука па костурі.
— Невже це ти, Етель? Етель і Ліліан?! —
Ця усмішка гірка, закушена до крові.
Цей чорний катафалк в нелондонській туман.
Як молодість моя, як дзвони малинові —
Етель і Ліліан... Етель і Ліліан...

АСТРАЛЬНИЙ ЗОЙК

Добридень, люди! Вбитий па снігу,
я спам'ятаєсь в зоряній пустелі.
І все, що має на землі вагу,
осипалось, як мертві імортелі.
Там, на землі, щось падало, цвіло,
було рожеве, синє і зелене.
Мені вітри позичили крило,
я бачив землю за віки від мене.
Я натомився жити без душі.
Нема па чому записати строфі.
Усі арахи — предки й гарманші —
кричать в мені зігрітися хоч трохи.
Я сам не знаю, скільки тут пробув.
Не хочу я ні вічності, ні слави.
В безсмерті холодно. Я хочу в Петербург.
Вдягтися в тіло і напитись кави.
Там, на столі, лежить мое істро.
Воно лежить, воно давно не пише.
Я хочу вірші написати про —
про те, як вітер гілочку колишє.
Я хочу встати вранці, на зорі.
Любити жінку, ждать листа з Одеси.
Я хочу волі, волі!.. А царі?
Я хочу жити, жити!.. А Дантеї?
Я сто поем ще маю на меті,
а я дивлюсь у вічі пістолету...
В безсмерті холодно. І холодно в житті.
О Боже мій! Де дітися поету?!

КНЯЖА ГОРА

По довгій і неволі хотів тут віку дожити,
на Княжій горі, над коханим своїм Дніпром.
Вже так натомився за краєм своїм тужити,
що вірші, здавалось, ридають уже під пером.

Ходив по горі і дихав па повні груди.
Оде вже я дома? — аж віри очам не йму.
І княжого міста прадавні дивні споруди
уламками фресок з землі усміхались йому.

Як батьків гостинець, як хліб солодкий від зайця,
як радіспе диво найнерших дитячих снів,—
хитались у відрах лозові свіжі кружальця,
шуміли дуби, і стременами вітер дзвенів.

Гора моя Княжа,далеко із тебе видно.
Смарагдовий айсберг по самі груди в Дніпрі!
Заходило сонце, і паслося панське бидло,
і паслося бидло на тій, на Княжій горі.

Сльоза закипає. Душа посварилася з Богом.
А небо, а простір, а це під горою село!
І так же тут любо! Дніпро під самим порогом.
І тільки порога... порога чомусь не було.

А вже за плечима хтось приставу пише цидулку,
Крізь решето сіють піщаний берег стрижі.
Земля ж моя рідна! Нема на тобі притулку.
Поети твої — і ті вже тобі чужі.

Отут, на руїнах княжого міста Родні,
над берегом чистим мосії святої ріки,
на славі минулій стою у безславнім сьогодні,
з минулої слави дивлюсь у прийдешні віки.

А завтра поїду. І, може, усе це — востаннє.
Цей берег... цей вітер... ці люди привітні в селі...

I вже з Петербурга буду пiti листами
той спогад, ту мрiю — жити на рiднiй землi!

I друзi там є. I «Слепую» писав я, i «Тризну».
А вiршi ридають... Отак i життя промине.
Будь проклятi всi, хто вiдняв у мене вiтчизну!
Але у вiтчизни нiхто не однiмe мене.

Кобзар спiвав в пустелi Косаралу,
у казематах батюшки-царя.
Кайдани, шаленiючи, бряжчали,
щоб заглушити цiнню Кобваря.

А пiсня наростала у засланнi.
А пiсня грати розбивала вiщент.
Правдивий пiснi передзвiн кайданiв —
то тiльки звичний акомпанемент.

ПАМ'ЯТНИК
І. М. СОШЕНКОУ

Умер проїздом. Корсунь спав, байдужий,
що десь сьогодні, вчора чи торік
умер проїздом, сивий і недужкий,
якийсь старий самотній чоловік.

Тяглась розбита корсунська сошайка,
Гула церковця хором неземним.
Лежить Іван Максимович Сошенко,
і всі на світі плачуть не за ним.

А Рось кипіла в кам'яному ложі,
між голих віт кричало вороння.
І дві вербички стали на сторожі,
щоб ту могилу час не зарівняв.

І два віки зійшлися на пораду.
І Літній Сад приснівся тій верbi.
Хоч би яка скульптура з того Саду
прийшла сюди постояти в журбі!

Лежи, Іване. Світ вже був немилий.
В дорозі вмерти — теж не до ладу.
Тут Рось тобі камінчиків намила,
з них добрі люди пам'ятник складуть.

Бо що ж громадськість? Всі, але не кожний.
Ще поки хтось їй совість розгойда.
А Рось — це річка. Їй не треба коптів.
То чисте діло — камінь і вода.

Баби святили яблука на Спаса.
Підпаски з поля гвали череду.
У школах діти вчили про Тараса,
про вашу зустріч в Літньому Саду.

Асфальтом бралась корсунська сошайка.
На цвінтар наступав автовокзал.
— А цю не руште, тут лежить Сошенко, —
хтось на твою могилу показав.

От і стоїть надгробок непримітний.
Уже тут сквер, давно вже пі хреста.
Чи і в житті ти був такий самітний,
як ця твоя посмертна самота?!

Ти в цей асфальт печально та вклинився.
Де твій народ? То в черзі, то в юрбі.
А хтось постояв, хтось і поклонився.
Оце і є наш пам'ятник тобі?

Було на світі плем'я — інки.
 Було на світі — і нема.
 Одних приставили до стінки,
 а інших вбили крадькома.
 Кого улещено дарами,
 кого утоплено в крові.
 І тільки храми, древні храми
 стоять по груди в крониві.
 І тільки вітер, вітер, вітер...
 І тільки сонце, сонце, сон...
 над нерозгаданістю літер
 на скелі дикій, як бізон.
 І місто, вгинчено в могили,
 гібрід валторни і кота,
 напнеться нервами тутими
 па звук священого щита.
 Удар. І ще раз. Бевхне глухо
 в кубло чужинців і заброд.
 Асфальтами залите вухо
 не знає імені: Народ.
 Пащадки вбивць і товстосуми,
 священих рік повзучий пляж...

Ти де взялася, Іма Сумак?!

В оцей блознірський камуфляж
 як проросли твої молитви,
 той клекіт древнього жердя?
 Чи плем'я, знищено для битви,
 помстилось голосом співця? —

Щоб він сопрано, мецдо, басом
 усіх немислимих октав
 ячав, метався диким барсом
 і хотів в кого не питав!

Йому під силу велич опер,
 вроочистий грім чужих молитв.
 А він, могутній, чинить опір,
 співає те, що кров велить!
 Співає гімни смертна жінка.
 А в ній — чи знає і сама? —
 безсмертно тужить плем'я — інки.
 Те плем'я, котрого нема.

Вогнений світ оранжу і карміну.
 Гуаш і смальта. Барви на меду.
 Я наступлю на спогад, як па міну.
 І похитнусь... І все-таки іду.
 Алея Тиші. Ми отут мовчали.
 Все перекреслив траурний кортеж.
 А осокори нас не помічали.
 Вони стояли. І мовчали теж.
 Ось камінь той. І ось та сама лава.
 А осінь хвора, розлилася жовч.
 Мені потрібне слово, а не слава.
 Гримучий світе, ти хоч тут помовч!
 Ручай заграє в срібну джоломію...
 в згасанні левітанівських пожеж...
 Я, може, щось на світі зрозумію.
 Алея Тиші, Боже мій! Але ж —
 ну що із того, що йому із того,
 в яке безглуздя углибає сутъ!
 Алея Тиші є вже у Толстого,
 але ж по ній Толстого вже несуть.
 А за життя, о, як хотілось тиші!
 Здригався мозок, загнаний, як лось.
 А за життя сім сивих днів на тижні
 щось по душі гасало і товклося!
 А вже обличчя мудре, як пергамент.
 Спочатку так: усю на тебе тлю,
 замучити богами і боргами,
 гачком в'язальним затягти петлю.
 Замотлошити серце — аж конатиме.
 Компонувати з тебе не тебе.
 В сільських церковцях квацяти апафему —
 як графа чорт за бороду скубе.
 Спочатку так: терзати, розчинати.
 Щоб знов. Щоб знов. Щоб слухався. Щоб звик.
 А потім все — святині, експонати.
 Письмовий стіл, перо і черевик.
 Той дуб. Той граб. Та бричка, що у стайні.
 Той чорт. Той граф. Того паперу жмут.
 Та станція. Той поїзд. І останні
 його слова:
 «Тікати... доженуть...»

ГЛОЧКА ПЕЧАЛІ НА МОГИЛУ ПАСТЕРНАКА

Паркан тут щільний, наче почерк,
коли паперу вже в обріз.
Стойть казковий теремочок
у білих привидах беріз.

Атиша! — Нестеров, Саврасов.
Ні трас, ні диму, ні машин.
Перелилася на терасу
молочна піна черемшина.

Милуюсь обрисами хмарок.
Плекаю свій маленький сад.
Живу. Звірію від помарок,
як і півсотні літ назад.

В печалі обріїв пастельних,
прорвавши славі сто тенет,—
я по відлюдник, не пустельник,
я просто-напросто поет.

В землі копаюсь — діло чисте.
Я ж не самотній тут, як вовк.
У мене гарне товариство —
Шекспір, і Лермонтов, і Блок.

Ота в печі моїй жарина,
і пам'ять — досвіду вдова.
Давно повісилась Марина,
але мені вона жива.

Це вже павіки. Це той вимір —
поверх бар'єрів і епох.
Приходить зрідка Володимир.
А що, посидимо удвох.

Що, громовержцю? Що, Юпітере?
Насперчалися ущерь.
Тепер у нас вже є арбітри —
мое життя і твоя смерть.

Мій розпач давній, затужавів.
Ну, я за вами, що було б?
Мій спір із часом, із державою
не вирішить і куля в лоб.

Хай краще вб'ють мене опричники.
Ліси... Ліси... Ліси... Ліси...
Лише далеких електричок
передвечірні голоси.

Лужечок з травами неїздими.
Останні промені павскіс.
І цвінтариц, де я лежатиму,
обиявши корені беріз...

БАЛАДА ПРО ДИМ

*Пам'яті австрійської письменниці
Інгеборе БАХМАН*

У центрі міста, в людному будинку,
такий-то поверх, скількись там годин,
знайшли якусь обвуглену блондинку,
і то тому, що вже дошкулив дим.

О третій ночі — або і в чотири —
вона згоріла, а ніхто не йде.
То дим подумав і з її квартири
пішов по сходах кликати людей.

Він проникав у двері, у пічаринки,
він заглядав у вікна, де чай.
Він їм казав: хвилина, піхвилини! —
ще, може б, якось винесли її!

Він був копімарний, як з Агати Крісті,
блакитним шлейфом в спальні заповзав.
Він їх будив, він лоскотав їм піздрі.
— Просніться, люди! — так він їм казав.

А люди спали. Людям снились жахи.
Хтось щось палив. Їм снилася війна.
А дим казав: — Вона вже грава в шахи
сама з собою. Виграла слона.

А дим казав: — Та це ж не при потопі!
Де ж подівались людські голоси?
В такій перенаселеній Європі,
в такі цивілізовані часи!

Вона ж металася в тій модерній хаті,
там плавив скло вогонь по стелажах!
Вона ж згоріла у тому багатті
із власних віршів, це хіба не жах?!

Мікро-Содом, запторена Гоморра,
просніться, люди, чуєте, біда!

Гули вже сходи маршем Чорномора,
стелився дим, як сива борода.

Вже дим, як пес, — він лашився, звивався.
Уже пластмаса танула, як лід.
І врешті-решт хтось перший здивувався,
на сходи вийшов глянути в проліт.

Чи Пруст, Марсель, був більше одинокий
в слоновій бапті, схожій на ладдю?!

...І от вам, люди, жменька моого попелу.
Спасибі за компанію. Адью.

СКРИПКА СТРАДІВАРІ

Дивились так, дивилися крізь лупу,
якісь робили досліди тривалі.
І як в таку мізерну шкаралупу
вмістився геній скрипки Стадіварі?
Це ще коли, в якому ще столітті,
а от неперевершена й донині!
Чому тепер так мало їх на світі?
У чому, власне, чудо Паганіні?

Сиділи вчені шведської столицеї,
шукали ключ до тої таємниці.
Вивчали скрипку, всю, до міліметра.
Вона лежала злякана і мертвa.
Аналіз, синтез, колби і реторти,
алегро, скерцо, модерато, форте,—
немає таємниць під зодіаком:
вона покрита особливим лаком!

Хімічний склад. П'ять формул на бумазі.
Оце і вся вам скрипка Стадіварі.
І можна їх купити в універмазі,
і можна їх продати на базарі.
І можна в руки брати їх безстраху
і грati легко, як на мацдоліні.
І косяками підуть тоді Ойстрахи,
ура! — серійний випуск Паганіні.

І кожен зможе наламати нальці.
Я мрію про суспільство, де б усі —
ви чули Дебюсса на балалайці? —
авжеjk, общенаселений Дебюсси.
Демократично. Звичино. Зрозуміло.
Щоб як взялося, то вже зразу вміло.
Приємно. Зручно. В синтетичній тарі.
Дається в руки кожному нездарі.

Пручайся, скрипко Стадіварі!
Пручайся, скрипко Стадіварі!..

* * *

Упора в дощ зайшов до мене Блок.
Волосся мокре, на щоках росинки.
Блідий од смутку, тихий од думок,
близький до сліз, реальний до ворсинки.
Постояв трохи, слів не говорив,
поусміхався дивними очима.
І ніч у зламах врубелівських крил
стояла довго в нього за плечима...

FINITA LA TRAGEDIA

Вмирав актор. Він був смертельно хворий.
Він був старий. І це була не роль.
Віджив той голос, наче грецькі хори.
Вмирав актор, шекспірівський король.

Його ім'я розгублена афіша
уже несла, як вечоровий дзвін.
Яка у залі зарадала тиши,
коли на сцені ще з'являвся він!

Його в театр привозила дружина.
Стояла там, припавши до куліс.
А він ще грав. І ми за ним тужили,
і вже його не бачили від сліз.

Він грав не так. Але не міг не грati.
Іще раз. Ще! Востаннє... І згасав.
Додому він вертався умирati,
але в мистецтві він ще воскресав.

А поруч грали молоді, високі.
Зривали голос, морщили чоло.
Але це так, де все ішe масовка.
і серед них Його ще не було.

А Він вмирав. Вмиralа з ним епоха.
Її уже не викличеш па «біс».
Остання дія... Кладовище. Похорон.
В бессмертя також повні очі сліз,

ЛЮБОВ НАНСЕНА

Я кохаю Вас, Єво. Не виходьте за мене заміж.
Не жалійте мене, хоч і тяжко буде мені.
Я Вас прошу, ні слова. Усе передумайте за міч.
Добре зважте на все, і вранці скажете: ні.

Світла мрія про Вас співає мені, як сирена.
Прив'язуся до щогли і вуха воском заллю.
Розумію, це щастя. Але щастя — воно не для мене.
Я боюся Вас, Єво. Я вперше в житті люблю.

Моя Пісне Пісень! Золоте шашеня моого саду.
Корабель пошливе, я не вдержу його в берегах.
«Фрам» — це значить «Вперед».

Ви залишитесь, Єво, позаду.
Бо до серця підступить
вічний пошук у вічних снігах.

Тиждень буде все добре.
Цілуватиму Ваше обличчя.
Може, навіть не тиждень, а цілі роки минуть.
Будем дуже щасливі...

Але потім воно покличе.
Ви зумієте, Єво, простити це і збегнути?

Ви не будете плакати? Не поставите душу на якір?
Не зіткнутесь в мені два начала — Ви і воно?
Я без Вас нещасливий. А без нього буду ніякий.
Я без Вас збожеволію. А без нього піду на дно.

Ваші теплі долоні і мої відморожені руки...
Як вуста одірву від такої сумної руки?
Чи зуміємо жити — від розлуки і знов до розлуки?
А якщо доведеться чекати мене роки?

«Фрам» застряне в льодах...
А якщо не вернуся я звідти?
Я ж собі не прощу! А якщо у нас буде дитя?..
Ви, така молода! Ви, що любите сонце і квіти!..
— Я люблю Тебе, Нансен! І чекатиму все життя.

Все, що є найсвятіше, в мені називається —
Хай співає сирена, вона перед нами в боргах.
Я сама розіб'ю об «Фрамові» груди шампанське,
як покличе Тебе
вічний пошук у вічних спігах.

Моя Пісне Пісень!
Вічний саде мій без листопаду!
Ти відкриєш свій полюс. Тебе не знесе течія.
Подолаєш сніги. Все залишиться, мицій, позаду.
«Фрам» — це значить «Вперед».
А на обрії буду я.

* * *

Високий норвежець, фіорди чистого розуму —
«Вікторія», «Пан», «Містерії» — це форма була чи зміст?
Після якого фатального роздуму
Ви пішли на такий компроміс?

Вам фашизм усміхнувся?
Показав свої ікла і мускули?
Рятували перо? Заморочила Вас чума?
Яка різниця — Ви добровільно чи мусили?
Великий або дволикий. Середини тут нема.

Великий або дволикий.
І дихає вже на ладан
талант Ваш, втиснутий Вами
в лицішу, йому чужу.
Лиш чілкохвостий нездара
чіпляється за кожну владу
і висить вниз головою, як мавпа руда сапажу.

А Ви — Ви ж милістю Божко!
Вас люди читали в захваті.
Осяяла Ваші книги північна якась чистота.

І як же з такою музою,
на інші музи не схожою,
прийняти фапізм і визнати...
Чи їй муза уже не та?

І як Вам в новій цій ролі?
Бо щось Вас давно не видно.
Чи вже по рідному місту Ви ходите тільки вночі?
Щодня приносить поштарка страшні якісь бандеролі —
вертають Вам Ваші книги з усіх країн читачі.

Ви ставите вище комір.
А всі ідуть звідусюди.
Чи це Вам так тільки здається?
Це осінь так шелестить.

Пробачте їм, пане Гамсун. Вас надто любили люди.
А Ви їх так ошукали, вони не зможуть простити.

Ви вранці хочете саду, якогось душевного миру.
Лежить під кущем «Вікторія». На сходах валяється «Пан»,
Все дуже просто і ясно. Люди проходили мимо
і кидали Ваші книги просто через паркан.

Вже й пес не гарчить.
І осінь
захрипла шерехом криги.
І садівник оббиває об дерево чорні граблі.
А люди проходять, проходять, і просто кидають книги.
Так просто, як у могилу кидають грудки землі.

РУАН

Жанну д'Арк спалили в Руані.
«Мені шкода тебе, Руан!» —
це останий її слова.

...А світ чадить. А світ уже не білий.
А ти така, хоч прикладай до ран.
Голубко Жанно, дух неозлобілій,—
«Руан, Руан! Шкода тебе, Руан!»
Руан, Руан... Така висока вежка.
Красиве місто, що і говорить.
Руан, Руан, на площі ж не пожежа,—
людину палять, бачиш, як горить?
Ти бачиш, ти! Ти піздрі роздуваеш,
ти товпишся, ти в захваті закляк:
як мучиться!.. і корчиться!.. буває ж...
і стогне, стогне!.. — а ти ѣ думав як?
Це боляче. Це тяжко. Це смертельно.
Для цеї муки тіло заслабе.
Ну, кат — це кат, вогонь розвів ретельно.
А хто, Руане, хто примушував тебе?

А втім, чого ж. Все так, на кожнім кроці.
Останнє в світі враження Христа:
як той жовнір змочив ту губку в оцті
і ткнув її розп'ятому в уста.

Вітаю вас. Оплакую вас, люди.
Горю вогнем у вашу темноту.
Спасибі вам за наклепи й огуди,
за галас ваш і вашу німоту.
Не вирвуся. Прикручені, прикута.
Обвугллююсь у некло вогняні.
А все-таки горять зі мною й пута,
що до стовпа прив'язують мене.
Прощайте, люди. Кланяйтесь горилам.
Згорю, одмучусь і воскресну я.
Та тільки буде пахнути горілим,
Руан, Руан, твоб, Руан, ім'я!

* * *

...І натовпом розтерзана Гіпатія,
і Галілей, осміяний не раз,
якась звичайна людяна симпатія,
а не канони поєднали нас.
І просто сум. І просто вечоріє.
Ти розплітаєш мислі і косу.
А ти, Склодовська, змученя Маріє,
бувало й так, що не бувало й су?
Ти схуд, Джордано. Одіспався б трохи.
Ти ж був дитя, вони вважали — тигр.
Ти все віддав для людства, для епохи.
Чи ти хоч, хлопче, налюбітись встиг?
А ти, Домбровський, ти почав курити?
Ти так і вмер, Тарасе, в самоті?
Тебе ще різні викличуть спірити.
Пошли їх к чорту, бо це саме ті.
Це ті. Ті самі. Саме ті, які
тебе вбивали. В тому весь і сміх —
перипетуум мобіле історії:
мої убивці — правнуки твоїх.
Худенький Гус... Вони його зв'язали.
Ім не відсохли руки по плече.
А ти — блюзпір, подвижнику Вевалій?
Тобі досадно? Це тебе пече?
А ти забудь. Страждати — некрасиво.
Будь оптимістом, он як наш Тарас.
Десь міцно спали прогресивні сили,
не врятували жодного із вас.

КЛИМЕНА

Орел впинався кігтями в рамено,
клював печінку... Але не про те я.
А як тоді жилось тобі, Климено,
нешчасна, вірна якінко Прометея?

Ой, можна жити в пущі і в пустелі
і можна харчуватися корою.
Але коли підходила до скелі
і бачила... як він... спливає кров'ю!

І як та кров по каменю рудому
стікає виніз і капас, червона...
Ковтала слізози і брела додому
чучикові свого Девкалюна.
Тужити, ядати, жити як в пустелі.
Чекати, що хтось у спину засміться:
— Це та, що в ней чоловік на скелі!
Він, кажуть, злодій. Щось украв, здається.

Вітри гули віолончеллю, писали пальми акварель.
Я вчора бачила ту скелю, де був прикутий Прометей.

В країні древньої Колхіди, де п'ється радісне вино.
А я ж вважала, що це — міфи. А я ж вважала, ще — давні!

В країні гордій і гористій ця скеля сива, як Софокл.
Її показують туристам, туристи дивляться в бінокль.

Тут берегів амфітеатри, і море міниться од барв.
О Прометею! Варто?

— Варто! —

так він сказав мені з-за хмар.

ЛЕТИЧІ КАТРЕНИ

Стеля і стеля

А де ж висота?
Що за поет
як піввіку лякається?
Звикли до правди мої вуста
Нашо їм чорне вино лукавства?

*

Ми — атомні заложники прогресу
Вже в нас нема ні лісу

ні небес
Так і живем
од стресу і до стресу
Абстрактну смерті маємо —
А Е С

*

Куди йдемо?

Який лишаєм слід?
Хто пам'ять змив як дощик акварельку?
Все менше рук
що вміють сіять хліб
Все більше рук
що тягнуть все у пельку

*

Життя серед людей —

де та ж кімната сміху
Між тисячі дзеркал жахається —
невже?
Хто так споторив нас?
Хто має з того втіху —
приписувати нам зображення чуже?

Якщо всерйоз

якщо без антраша
Якщо прозріти страшило і раптово —
Поети
чи згвалтована душа
спроможна вільно вимовити слово?

*

Буває час орлів

а інні різне птаство
З державної руки сипнули їм пшона
Не треба правду говорити цвітасто
Вона сьогодні простила і страшна

*

Переступи межу оторонія

Чи є у тебе час на манівці?
На обрії вселюдського терпіння
вже сходить сонце
у терновому вінці

*

Душа — єдина на землі держава

де є свобода чиста як озон
Кордон дуплі проходить над світами
а там племя демаркаційних зон

*

Простору

простору
простору
і щоб ніяких травм
і чогось такого простого
як проростання трав
і чогось такого дивного
як музика
без блазенств
І слова
хоча б єдиного
що має безсмертний сенс

*
Віки минули

і віки грядуть
Чи людством бути
люди ще спроможні?
Демографічні вулики гудуть
а стільники розтоптані й порожні

*
І впростають покоління

котрі не чули тишини
О пайстрашніше з літочислень —
війна війпою до війни!
І вже новітні канібали
і втрат людських не одридать
Що вберегли ми
що надбали
щоб дітям в спадок передати?!

*
Тривожними уважними очима

моя душа подивиться на все
Які фатальні наслідки й причини
великий світ над прівою пасе!

*

Хто в нашу долю тільки не втручався

В яких тенетах тільки не б'ємось
Духовний Чорнобиль давно вже почався
а ми іще тільки його боїмось

*

Негідно бути речником юрби

Раби рабів ще гірше ніж раби
Грядущий хам вже навіть не гряде
Уже він сам в грядуще нас веде

*
Дозиметром не виміряеш дози

тотального спустошення душі
Історія лягас під бульдозери
Сучасний світ штампє фетиші

*
Спасибі предки за духовний спадок!

Трагічна доля ваших Фермопіл
де хлопчаки стріляють із рогаток
в очниці прадідівських черепів

*

Всілякі «ізми»

і всілякі «нео»
Усі держави з поглядом Горгон
Мепі б курінь на острові Борнео
Але мабуть і там вже полігон

*

Калина міряє коралі

а ти лестиш по магістралі
Життя — це божевільне раллі
Питаю в долі
а що далі?

*

Не так страшила та річка Лета

не так цензура та гірка
як самозинчення поета
брехнею власного рядка

*

Душа у вирій проводжає птиць

Трагічний профіль сходить над снігами
Поет не буде ширмою для вбивць
Були
і є
і будем ворогами

*
Як страшно оре історичний плуг!
Які скарби

були були

і зникли!

В глухі часи загострюється служ

В епоху гласності усі до всього звикли

*

Спасибі вам за побажання злетів

Лечу на перебитому крилі

В Червону книгу запишіть поетів

Поети теж зникають на землі!

*

Душа здригнеться і в астралі

Де ж те як писанка село?

В майбутнє підуть магістралі

а України наче й не було?!

*

Кричали «біс»

пищались зробленим

Прогрес любили над усе

Летить лелека над Чорнобилем

нікому діток не несе

*

Мій добрий ліс

моя любове

Тепер ти тільки мої сни

І листя різьблене дубове

І крони царствена сосни

*

Який був світ

античний і готичний!

Це снілось людству

чи таки було?

Світ робиться сухий і прагматичний
Вже ледве б'є кастальське джерело

*

Струїли все

пора па карантин

і вам поля

й тобі соснова кроно

А може й зараз твориться бурштин
але про це ще людству невідомо

*

Ох які усі ми генії

не настачишися вінків

Тільки що ж це там за шостаті
там

у далечі віків?

Порівнявши

перевіривши —

еволюції нема

Так

нічого

милі віршки

павутиночка ума

*

Ліси та гори

мудрі як Тагори

Ще кажуть мудрі камінь і сова

Де чудодійний корінь мандрагори

ізоб переклав ту мудрість на слова?

*

Неправда хлоци

слава — не аванс

Ця слава часом — славі протилежність

Усе це ігри на один сеанс

Люблю свободу

слава теж залежність

І сум

і жаль

і висновки повчальні

І слово непосильне для інера

Душа пройшла всі стадії печалі

Тепер уже сміяється пора

*

Десь там планети в просторі без меж

Яка сумна у безвісті почівля!

Л може ми їм світимося теж?

А може ми їм зіронька вечірня?

*

Ніч одягне на груди

свій старий медальйон

Місто спить як строфи Верхарша

Скільки років землі —

і мільярд

і мільйон

а яка вона й досі ще гарна!

*

І смог

і СНІД

і чорний дим Бхопала

В Червоній книзі сірі журавлі

Не бійтесь лісі

іще не все пропало

Останній вільний зубр

ще ходить по землі

*

І знов те ж саме

звнову за своє

І дух людський знемігся

одкрилатів

Христос

не знаю

може де і є

Зате в очах рябів од Пілатів

*

Гуманість добігає свої кроси

Задумалась па фініші століть

Тхорезний дід

котрий писав доноси —
такого теж за старість пожаліт?

*

Не боягузи

не дебіли

Але чому так душі сплять?

Тоді овації гриміли

Тепер овації гримлять

*

Ура!

Дозволено бути сміливими

Ох же ж і поговоримо

ох же ї покричимо

Між іншим вовка уже підсмалили

Уроків історії не вчимо

*

Людей на світі смуток не трима

Розвію хмару над життям павислу

Іронія —

де блискавка ума

котра освітить всі глибини смислу

*

Режими хунти і преторії

Минало все

лишилися народи

А грати що ж
це канва історії
Треба ж на чомусь вишити
обличчя свободи

*

Ви думали —
поет
ні за холодну воду
Сидить собі поет
пописув «стишка»
Поети — це біографи народу
а в п'ого біографія тяжка

*

Чорний сон віків не збудеться
що мине
а що й забудеться
що засне
а що й розбудиться
Чорний сон віків не збудеться

БЕЗСМЕРТНИМ РУХОМ СКРИПАЛЯ

Такий чужий

і раптом — неминучий.

Химери хмар задушать горизонт.

Земля вдихне глибинно і жагучо
на вишняках настоящий озон.

Мені нестерпно, душно, передгрозно.
Ліловим чадом туманіє без.

Гудуть ліси, риплять дубові кросна,
парчеву зливу виткавши з небес.

Лягла грози пульсуюча деспиця
на золоте шаленство голови.

Мені, мабуть, ніколи не досниться
сліпучий спалах чистої жаги.

Гроза мені погрожує громами,
закутий біль спинає на дibi.

Нехай смакують почуття гурманні,
а ти стихія — любиш, так люби!

Чи ще тебе недоля не намучила?
Чи не сліпить грозою тканав ніч?

Люблю.
Чужого.

Раптом — неминучого.

Тужу тонкою млістю передпліч.

Напітись голосу твого,
того закоханого струму,
тієї радості і суму,
чаклунства дивного того.
Завмерти, слухати, не дихатъ,
зненачка думку перерватъ.
Тієї паузи безвихідъ
красивим жартом рятуватъ.
Слова натягуватъ, як луки,
щоб вчасно збити на льоту
нерозшифрованої муки
невідворотну німоту.
Триматись вільно й незалежно,
перемовчати: хто кого.
І так беззахисно й безмежно
чекати голосу твого!

* * *

Ти половець, ти правнук печеніга,
з чужої муки і з чужкої Мекки.
Я жду тебе, і я вже почорніла
на цих вітрах од горя і од спеки.
Стоять в степу брати мої кургани.
На стольний Київ сунеться навала.
Ми стрінемось. Ми будем ворогами.
Я вже на тебе меч наготовила.
Чужипець ти. І всі ви — яничари.
Турецьке зілля хижке і безнебе.
До тебе в сни приходжу я почами
за сто почалей від самої себе.
Але не спиниш тінь мою зникому.
Моя душа зболілася в кольчузі.
Я знаю все. Я не скажу нікому,
що ми давно не вороги, а друзі.
Козацький син з козацькими очима,
при чому тут мечеть і той лівмісяць?
Із ким ти йдеш?! Орда твоого вітчима
усе на зраді вчинить і замісить.
Рубай мено, прицілься в мене з лука!
О ти, що міг би бути моїм коханим! —
В твоїх очах неміряна розлука,
а ти ідеш на землю мою з ханом.
І це твоя спокута і офіра —
опустиш руку раптом перед бою.
В тобі щемить моя висока віра,
а ти і сам не знаєш, що з тобою.

* * *

Сахається розгублена душа,
почувши раптом тихі кроки щастя.

І неповторність кожної хвилини
шукає шлях від болю до перлини.

* * *

У світі злому і холодному,
де щастя зіткане з прощань,
чи ми пробачим одне одному
цю несподівану печаль?

Чи будем вік себе картати?
Але за віцо, Боже мій!
За те, що серце калатати
посміло в ніжності вімій?!

За ті передані привіти?
За тихий погляд, що н'япить?
Нехай це сонечко посвітить.
Нехай ця туга продзвенить.

* * *

Пекучий день... лісів солодка млява...
смага стежок... сонявиці левад...
Іде гроза дзвінка і кучерява
садам замлії руки цілувати.

Краплини перші вдарили об шибку.
Кардіограма блиснула крива.
Вітри з розгону поламали скрипку,
гуде у сосен буйна голова.

Тремтіння віт, і жах, і пасолода,
шалепство злив у білому вогні!
Ну, от і все. Одплачується природа.
Ти стане легше, певно. Як мені.

* * *

Не говори печальними очима
те, що бояться вимовить слова.
Так виникає ніжність самочинна,
Так виникає тиша грозова.

Чи ти мій сон, чи ти моя уява,
чи просто чорна магія чола...
Яка між нами райдуга стояла!
Яка між нами прірва пролягла!

ПІНГ-ПОПГ

— добридень —
— здрастуйте —
— як справи? —
— спасибі — добре — як у вас? —
— робота — літо — спека — спрага —
— а настрій?
— добре —
— все гаразд —
— неправда — очі —
— вам здалося —
— ви зблідли —
— обережно — м'яч! —
вогнем мовчання зайнлялося —
схрестились погляди — пробач —
каки слова легкі й порожні —
каки їх знов — каки їх знов! —
а так дивитися не можна
в настільнім тенісі розмов —

* *

*

Я дуже тяжко Вами відболіла.
Це все було як марення, як сон.
Любов підкралась тихо, як Даліла,
а розум спав, довірливий Самсон.

Тепер пора прощатися нам. Будень.
На білих вікнах змерзли міражі.
І як ми будем, як тепер ми будем?!
такі вже рідні і такі чужі.

Ця казка днів — вона була недовгою.
Цей світлий сон — пішов без вороття.
Це тихе сяйво над моєю долею! —
вони лишились на усе життя.

* *

*

Хай буде легко. Дотиком пера.
Хай буде вічно. Спомином пресвітлим.
Цей білий світ — березова кора,
по чорних дніях побілена десь звідтам.

Сьогодні сніг іти вже поривавсь.
Сьогодні осінь похлинулась димом.
Хай буде гірко. Спогадом про Вас.
Хай буде світло, спогадом предивним.

Хай не розбудить смутку телефон.
Нехай началь не зрушиться листами.
Хай буде легко. Це був тільки сон,
що ледь торкнувся пам'яті вустами.

СУМНА КОЛУМБІАНА

Що, розуме, скептичний мій химернику?
Не прикідайся, ти сумуєш теж.
Любов відкрити важче, ніж Америку.
По-перше, чи до неї дошливеш?
А допливеш — то цілий чи потрощений?
Спустошений, ускладнений чи спрощений?
З якими ваштажами, чи з багатими?
З якими міражами й сурогатами?

Ну, ось доплив. Ти певен, що впізнаєш?
Ну, ось впізнав. Ти кинешся в прибій?
Ну, виборов. Ну, вистраждав. Ну, маєш.
І все-таки — чи ти повіриш їй?
Не налетять якісь конквістадори,
копитом в душу і в обличчя — «плі!».
І фермери посадять помідори
на шуканій ошуканій землі.

Як довго не було її в біноклі...
О море днів, гірка твоя вода!
Просмолені канати із коноплі
вже патягати в бурю набрида.
Уже собі нічого не пробачиш.
Уже не йдеш наосліп, навмання.
Земля, земля!.. Ти вже її не бачиш.
Тобі в очах диявольське ткання.

Все вже змішалось. Все уже дифузія.
Земля, земля!.. Тепер уже невчас.
Коли точута ще одна ілюзія,
ти вже її не кидав рятувальний пас.

Хай дальній берег в сонці медом плавиться.
Земля, земля!.. Усе уже було.
Хай іншому якомусь мореплавцеві
фазан розстелить пальмове крило.
І хай пливе, і хай собі радіє,
а потім проклинає свій порив.
За Добрим Мисом Доброї Надії
вже не один той подвиг повторив.

* * *

Не знаю, чи побачу Вас, чи ні.
А може, власне, і не в тому справа.
А головне, що десь вдалечині
є хтось такий, як невтоленка спрага,

Я не покличу щастя не мов.
Луна луни туди не долітає.
Я думаю про Вас. Я знаю, що Ви є.
Моя душа й від цього вже світас.

* * *

Нічого такого не сталось.
Бо хто ти для мене? Сторонній.
Життя сotalось, сotalось
гіркими пітками іронії.
Життя сotalось, сotalось.
Лишився клубочок болю.
Нічого такого не сталось.
Ти просто схожий на Долю.

* * *

І як тепер тебе забути?
Душа до краю добрела.
Такої дивної отрути
я ще ніколи не пила.
Такої чистої печалі,
такої спраглої жаги,
такого зойку у мовчанні,
такого сяйва павкруги.
Такої зоряпой тиші,
такого безміру в добі!..
Це, може, навіть і пе вірші,
а квіти, кинуті тобі.

* * *

Ти — Шіва. Ти — індуське божество.
Твої реальні обриси двояться.
Боюсь на Тебе подивитись, бо
таких очей не можна не боятися.
Душа шукає слів, як молитов.
До синіх вікон туляться дерева.
О, ця побожність, схожа на любов,
очей повільних ласка мигдалева!
Л очі близжніх — зведені курки,
і душі в нас беззахисні, як тири.
Ти думаєш, у Тебе дві руки,
а в Тебе дві, і ще, крім них, чотири.
У Хмарах Кабінетної Нудьги
вони з надпліччя виростають хижо
і відливають бронзою жаги
і сріблом заворожених наближень.
Повзе гадюка в чорний телефон.
Мигтять людей столикі дублікати.
А я стою. І це мій марафон —
самій від себе безвісти тікати.
Ми розмовляєм сухо недарма,
Такі чужі. А ти при всіх натомість
незримо обнімаш чотирма
мою незриму світлу непритомність.
І дві мепе, прозорі від безсонь,
на перехресті вічності й вівторка,
стоять під тінню бронзових долонь,
одна — Твоя, а друга — недоторка.

* * *

І не мишає, не минає!
І вже, напевно, не міне.
Тривога душу розпинає:
а що, як любиш не мене?
Я по-латині: аморе, амо!
Неваже від цього рятунку немає?
А море, мамо,
а море, мамо, теж не минає.
А море, мамо, аморе, амо,
аморе, амо! А ти єдин.
Я обламаю хвилинам пальці,
щоб не сплітались в печаль годин.
Розналися хмари на міліграми,
і всох колодязь қаламаря.
Куди забігти? Аморе, амо...
На карті місяця теж моря.
Чманіє сад од квітучої рясності.
Іду, збиваю росу хвоців...
Море Кризисів.
Море Ясності.
Море Дощів.

Ти дивишся. А я вже — як на трапі.
І слів нема. І туга через край.
Життя іде по «Гаусівській шляпі»:
стак от — «здрастуй», а отак — «прощай».

Прощай, прощай, чужка мені людиво!
Ще не було ріднішого, як ти.
Оце і с той випадок сдипий,
коли найбільша мужкість — утекти.

Я кияу все. Я вірю в кілометри —
обвітрені, задихані і злі.
Багато їх у матінки Деметри,
котра була богинею землі.
О, розмотай шляхи мені, богине!
Світ за очі від себе забіжку.
Рятуй мене, врятуй мене, бо гине
моя душа, задивлена в чужу.
Так піжно, так беззахисно, так віддано,
так всупереч тверезому уму.
Врятуй мене розлукою і віддаллю, —
іні спогаду з собою не візьму.
В гірких оазах сонячної цедри,
де грім тримає зливу в рукаві,
де тільки версти, дерев'яні зебри,
пасуться в запорошеній траві, —
хай буде степ, хай буде ліс і гори,
хай вибухне земпа твоя прамлють,
коли лихі на око семафори
мені дорогу смутком переліють!

* * *

Отак пройду крізь твій великий подив,
це зачеплюсь об лагідні слова.
Ти Вельзевул. По душу теж приходив.
А я не віддала її — й жива.
У тебе з вуст пашіло біле полум'я.
Аби ж то й окошилося на тім.
Ти був високий, наче сонце півдня,
і сумнівам скорочувалась тінь.
Таким лишись. А я піду у зливи.
Молитись пням... Такі тотальні пні...
Я не люблю нещасних. Я щаслива.
Моя свобода завжди при мені.

* * *

Недумано, негадано
забігла в глухомань,
де сосни пахнуть ладапом
в кадильницях світань.

Де вечір пахне м'ятою,
аж холодно джмелю.
А я тебе,
а я тебе,
люблю!

Ловлю твос проміння
крізь музику беріз.
Люблю до опіміння,
до стогону, до сліз.
Без коцьку й шампана,
і вже без воротя,—
я п'яна, п'яна, п'яна
ла все своє життя!

* *
*

Вже третій день живу у лісі,
годую білочку з руки.
Зелений мох на древній стріці
заткали древні павуки.

У хаті глухо, як в печері.
Вікно під фресками сльоти.
І що там пустка Торрічеллі
проти такої пімоти?!

А тільки вогник засвітився,
вікно зажевріло мое,—
уже і цуцик приблудився,
уже хвостом об ганок б'є.

* *
*

Які щасливі очі у казок!
Я прокидаюсь, серце калатас.
Зима стойть персидська, як бузок,
і жоден птах її не хилитас.

Мої памаци, вежі крижані,
я в першу мить не знаю чавіть, де я,—
чи там, в дитинстві, чи інде у спі,
чи в Ірпені, чи в царстві Берендея.

Я в першу мить не зпаю, що це — я.
Сосновий світ здивовано вивчаю.
Я прокидаюсь. І твос ім'я
наповнить душу сонцем і печаллю.

* * *

Я не скажу і в пам'яті —
коханий.
І все-таки,
згадай мене колись.
Ішли дві долі різними шляхами
На роздоріжжі долі обнялися.

* * *

Гуде вогонь — веселий сатана,
червоним реготом вихоплюється з печі...

А я чолом пришла до вікна,
і смуток мій бере мене за плечі.

Сама пішла світ за очі — аби
знайти від тебе крихту порятунку.
Мої думки, як дики голуби,
в полях шукали синього притулку.

Сама втекла в сніги, у глухомань,
щоб віднайти душевну рівновагу.
І віднайшла — гірку печаль світань,
І п'ю, немов небиброджену брагу.

І жду якогось чуда із чудес.
Читаю піч, немовби чорну книгу.
Якщо кохаєш,— знайдеш без адрес
оцю хатину за морями снігу.

І відпиваю попочі одна
на кризішибки у холодний вечір.
І спить в печі веселий сатана,
уткнувся жаром в лапи головешок.

* * *

І я не я, і ти мені не ти.
Скриплять садів папнуті сухожилля.
Десь грас ніч па скриці самоти.
Десь вис вовк по шотах божевілля.
Бере голодну тугу — як з ножка.
Дзвенята світів обледенілі дзбани.
І вис вовк. І вулиця чужа
в замет сміється чорними зубами.
І вис вовк, почей моїх соліст...
Заклацав холод іклами бурульок.
Вповзає вовк і тягне мерзлий хвіст,
в сузір'ї Риб вловивчи кілька тюльок.
Ти, вовче, сядь. Ти на пороаі ляж.
Ти розкажи свою пригоду вовчу.
А смущки скинь. Навіщо камуфляж?
Ти краще вий. А і собі цомовчу.
Погрійся тут, моя пічна мано,
хоч ми із казки вибули за віком,
аж поки ранок в чорне доміно
зіграє з шами вогниками вікон.
Аж поки сонце перепалить пруг,
і сплачутъ пітьму стріхи тонкосльозі...
Лежить овеча шкура завірюх...
і скімлить пес розумний па порозі...

* * *

А що? І я спочишу па хвилинку.
Сама собі запалюю ялину.
Ліхтарики нехай замерехтиль,
спіжиночки нехай собі летятъ.
І про життя спитаю у зозульки.
Вона мовчить, обкльовує бурульки.
Над нею висить шипечка кедрова.
Життя складне, зозулька паперова.
І поживу в малесенькій хатинці,
що так притульно висить на ялиниці,
де заглядас в зоряні вікоща.
Кіт у чоботях з вусами гаскоща.
І там піхто мене вже не дістане,
і срібен дощик йти не перестане.
І знову тихо погашу ялину...
А що, і я спочила на хвилинку.

* * *

Я хочу знати, любиш ти мене,
чи це вже сон, який ужко не сниться?
Мосі долі пекло потайше,
моя сама від себе тасмпиця!

Чи ти за мене душу віддаси,
чи розміняєш сущю і дрібно?
Краса — і тільки, тріпички краси,
душі нічого більше не потрібно.

Чи, може, в цім калейдоскопі літ,
де все пещадло звичне і щоденне,
ти просто мені дивишся услід
і трохи любиш сині свої про мене?

* * *

Весна.

А вітер — паче восени.
Чекає дощ зірватися щомиті.
Як рідко ти приходиш в мої сині!
Великим смутком спогади омиті.

Дорогий мій, сонячний, озвися!
Може, ѿ справді, краще так,— мовчи.
Золотої пам'яті узвишия,
звідки видно вже лиш силует.

Який печальний в пам'яті естами!

Мої слова од болю недоріки.

А ти десь там, а ти десь там, десь там —
як обрій, мружиш сонячні повіки.

У присмерковій доброї дібровості
щіпеничний присмак скопеного дня.
На крутосхилах срібної дніпровості
сідлає вічність чорного коня.

Киреї хмар па плечах має вічність.
Вони пливуть кудись на Чигирин.
Я хочу в степ. Я хочу в непоміченість.
По саму душу в спокій і полин.

Отак брести. Атиша — як в соборі
з давно-давно загубленим ключем.
Холоне степ, і невкишлі зорі
рогатий жук виймає ротачем.

А там — Дніпро, аж ген до Базавлука,
аж за пороги й далі за лиман.
Об цілий світ спіткнулася розлука
і йде на пас, страшна, як Тамерлан.

А ти десь там, за даллю вечоровою,
а ти десь там, за морем тишиною,—
так владно, так повільно вичаровуєш
мене із почі, з тиші, з далини...

* * *

...І не дивуй, що я прийду зненацька.
Мені ще ж побороти переляк.
На штурм Бастілій — просто. На Сенатську.
А от дэ тебе — я не знаю як.
Вже одпручалась гордістю і смутком,
одборонилася даллю, як щитом.
Як довго йшла до тебе, як пехутко,
і скільки ще і сумнівів, і втом!
Приймаю попівечецу душу,
збагни ї пробач мій безпемірний страх.
Дай хоч па мить забути слово — «мушу»,
це перше слово з букваря дорослих.
Мені без тебе сумно серед людства.
Вже людству не до себе й пе до нас.
А дика груша світиться, як люстра.
І чутно гомін тошолиних трас...

* * *

спини мене отямає і отям
така любов буває раз в нікбли
вона ж промчить пад зламаним життям
за нею ж будуть бігти видпоколи
вона ж порве пам спокій до струни
вона ж слова поспалює вустами
спини мене спини і схамени
щє поки можу думати востанис
щє поки можу але вже не можу
настало черга й па мою зорю
чи біля тебе душу відморожу
чи біля тебе полум'ям згорю

І день, і ніч, і мить, і вічність,
і тиша, і дев'ятий вал —
твоїх очей магічна ніжність
і губ розплавлений метал.

В ніч високосного притулку —
коли йде обертом земля —
ти до плеча мене притулиш
бесмртним рухом скрипала.

Божевілля мое, божемилля,
богомілля моїм сльозам!
Один-єдиний дотик абсолютного —
моя душа відкрилась, як Сезам.

Якби це було просто щастя,
то це було б просто щастя.
А все, що зверх того, це вже — поезія.
Слухай, миць, ти захищайся!
Я стала дика, я — Поліпезія.
Колись Гоген тікав на Таїті,
лишались тут і модерн, і готика.
У цьому чертковому скрипучому світі
тільки любити — тепер екзотика.
Я порушила всі табу.
Нарваші квіти мої у Нірвані.
Пасеться обов'язків цілий табун,
а я цілу тебе у вігвамі.
Що з того, що туфлі у мене па шпильках?
Я в джунглях була і насилу вибрела.
Душі предків приходять павшиньках,
щоб подивитись, кого я вибрала.
Очі у них великі і круглі.
Склі голі, як Голіафи.
Птиця тюльпан і'є воду із кухля,
птиця бузок і'є воду з карафи.
Оце таке у мене Таїті —
руки твої, золоті ліани.
Лж дивло мені, що ходять па світі
якісь пошляки, немов павіани.
Дві зірки у хату мені влетіло.
Сади стоять буддійськими храмами.
Люблю твое тіло, смагляю тіло,
тіло твое, татуйоване шрамами.

* * *

Ти пам'ятаси, ти прийшов із пристані.
Такі сади були тоді розхристані.
І вся в гірляндах, як індійська жриця,
весна ряхтіла в іскорках роси.
Плачучі верби не могли журитися,
такі були у іволг голоси!
А під вікном цвіли у нас троянди.
Не вистачало трішечки доби.
А по дашку прозорої веранди
ходили то дощі, то голуби...

Звичайна собі мить. Звичайна хата з комипом.
На росах і дощах пастоянний бузок.
Оця реальна мить вже завтра буде спомином,
а післязавтра — казкою казок.

А через півжиття, коли ти вже здорожений,
ця нереальна мить — як сон серед садів!
Ця тиша, де вікно, цей погляд заворожений,
і навіть той їскак, що в листі шарудів.

Біля білої вежі

чорне дерево. Спи.
Ми самотні в безмежі. Хай нам сняться степи.
Хай присниться що хоче. Поле, човен, млинов.
Може, хто нас із Марса розглядає в біпокль.

А яке йому діло, ми собі летимо.
Ми отут на планеті, він собі отамо.
Тільки зорі в нас спільні та небесні степи.
Біля білої вежі

чорне дерево. Спи.

ЧУЖЕ ВЕСІЛЛЯ

Зозулин гай і вовчі крутояри,
і ми з гори йдемо у вечоровий час.
А десь тащують дружки та бояри —
дуднить земля, туга, як тулумбас.
Медові зорі в небі прокидаються,
тополі білим листям лопотять.
А ми йдемо. Душа не оглядається.
А це ж далеко, верст, мабуть, із п'ять.
Вітрів свавілля, музика — Севілья!
Десь п'яні гості ломлять перелаз.
У нас а тобою не було весілля.
А втім, було. Давно. І не у нас.
Писала доля почі під конірку.
Були бояри, дружки і свати.
Ну ѿ що із того, що кричали: «Гірко!»?
А що було іще, крім гіркоти?
Чужка душа сиділа слеснию,
в чужій душі все було чуже.
У цій журбі одилачу, одісную,
аки поки час тих днів не відряжке...
Пісками літ у дзвоні потонулому
все запіміло, шезло, одгуло —
у проминулому, у промайнулому,
де ще тебе у мене не було.
Чуже весілля, виннівки й закуски.
А шмат життя змарнований болить.
Двигти земля, аж сиплються черкуски.
І пам'ять хоче вуха затулить.

* * *

Ти вчора поїхав, ти ж тільки поїхав учора,
а вже мені будень диктує дощі та й дощі.
І де ж мені взяти для дум зрівноважені чобла,
для смутків сутулих — нешродоцімі плащи?

Вмовляю себе, що тиждень — це так небагато.
Ну, що таке тиждень? Були й не такі тижні.
При згадці про тебе я гріюсь, немов при бағатті.
Дощі зарядили, такі затяжні-затяжні.

Дороги розмиті, і чується крик журавливий.
І піч проминула, і сон не приніс забуття.
Тепер я не можу без тебе пробути й хвилини.
А якось жила ж я усе попреде життя!

* * *

Що в нас було?

Любов і літо.

Любов і літо без тривог.

Оце і все. А взагалі-то

не так і мало, як на двох.

Ось наші ночі серпень вижне,

прокотить вересень громи,

і вродить небо диявіжне

склянimi зорями зими!

І знову джміль розмружить квітку,

і літо гратиме в лото.

І знов сплете на спицях плітку

сторукій велетень — Ніхто.

І в цьому днів круговороті,

де все минати поспіша,

як та пташиночка на дроті,

спочине стомлена душа.

ЛЕЙТМОТИВ ЩАСТЯ

Мені страшно призиатися: я щаслива.

Минають роки, а ти мені люб.

Шаліє любові тропічна вільва —
землі і неба шалений шлюб.

Вколисана в ніч, тобою омита,
хитає мене серед білого дня.

Ковшами самотності сілачею мито
за всі незнання і за всі навмання.

Непчасть моїх золоті обжинки.

Душа моя, аж тепер сп'янілась.

Ох, я не Фауст. Я тільки жінка.

Я не скажу: «Хвилино, спинись!»

Хвилино, будь!

Лиш пе хвилиною,
а цілим життям — хвилюй і тривож!

Аж поки мене понесуть із калиною
туди... ну, звідки... Тоді вже що ж...

* * *

Я піколи не звикну. Я пе вмію до тебе звикати.
Це за примхи мої ти так гарно мене покарав.
І приходять світанки, щоденних турбот адвокати,
і несуть під пахвою тисячі різних справ.

Я кажу їм: світашки! Все на світі таке муруге.
Урожай сусті — залишається тільки стерня.
Скільки ми милувались!
І жодного разу — вдруге.
Скільки років кохаю,
а закохуюсь в тебе щодня.

ЕПІЛОГ

Я, підданка своїх обов'язків,
я, васал свому королю,
я люблю тебе тихо, боязко,
я прощально тебе люблю.
Не жалкуй за мною. Я міченя.
Мене кожно лихо згребе.
На прощання, тобою засвічена,
подарую тобі себе.
Це б лишитись. Але не можу я.
Нареченою парече й
заколисус, заворожус
чорнобрив'я таких ночей.
А в моєму краю ойчистому
б'ють гармати, свистить картеч.
Я пе жішка. Найкращі лицарі
наді мною зломили меч.
Мені легко, що вже аж трудно.
Мені страшно: забуду народъ.
Мене кличе суверо і трубоно
мій обов'язок, мій король.
Не кажи, що пе маю рації,
і докорами пе карай.
Я в любові — як в еміграції.
Відпусти мене в рідний край.

I ЗНОВУ ПРОЛОГ

Маю день, маю мить,
маю вічність собі на останчу.
Мала щастя своє, проміняла його на біду.
Голубими дощами
 сто раз пад тобою заплачу.
Гіацинтовим сонцем
 сто раз над тобою зійду.

Ми з тобою такі безборонні одне перед одним.
Ци любов була сложка
 на таїнство перших причасть.
Кожен ранок був ніччю.
 Кожна ніч була передоднем.
Кожен день був жагучим чуттям передічасть.

А тепер... Що тепер? Мое серце павіки стерпне.
На пожежах печалі я пам'ять свою обпалю.
Якби ти знаєш, як солодко, пестерпно,
 і як спочатку я тебе люблю!

* * *

Моя любове! Я перед тобою.
Бери мене в своїй блаженні сині.
Лиш не зроби слухняною рабою,
не опукай і крил не обтисни!
Не допусти, щоб світ зійшовся клином,
і не присни, для чого я живу.
Даруй мені над шляхом тонолимним
валського сонця деревню булаву.
Не дай мені заплутатись в дрібницях,
не розміяй па епотички доріг,
бо кості перевернуться в гробницях
гірких і гордих прадідів моїх.
І в них було кохання, як у мене,
і від любові тъмарився їм світ.
І їх жінки халали за стремена,
та що поробиш,— тільки до воріт.
А там, а там... Жорстокий клекіт бою
і давні мечів до третьої весни...
Моя любове! Я перед тобою.
Бери мене в своїй блаженні сині.

* * *

Це не чудо, це чад, мені страшно такого кохання.
Чорна магія ночі, скажи мені голосом рік —
ця тривога, ця ніжність,
пезатъмарений рай без вигнання,
зavorожене щастя,— чи буває таке навік?

Що з осяянь своїх ми щодня пепомітно втрачаем?
Як сахається розум! Втомилася душа від шулік.
Заклинаю тебе, будь навіки мені незвичайним!
Чорна магія ночі, скажи мені голосом рік.

* * *

Місто, премісто, прамісто мос!
Стійбище людське з асфальту й бетону.
Як там пе буде, а все-таки с
той силует у вікні золотому!

Ось я проходжу, і ось я пройду.
Може, її навік, але справа пе в тому —
тільки б не танув, як тінь на льоду,
той силует у вікні золотому!

Скільки душа прориває тепет!
З моря і супні — додому, додому!
Там, де у мене с той силует,
той силует у вікні золотому!

ОСІННІ КАРНАВАЛИ

* * *

Ставить осінь па землю свою золоту жирандолю.
І, ковтаючи слози, одягши па плечі сукману,
перемотує літо па чорні котушки тополь,
шиє голим полям нескінченну сорочку з туману.
Тихо строчать дощі... І навіщо мені ця печаль?
Цо я хочу спитати у цієї сумпой кравчині?
Я прощаюся з літом. І воно мені каже: «Прощай!»
І хитає пад шляхом порожній гнізда грачині.

* * *

Осінній день, осінній день, осінній!
О синій день, о синій день, о синій!
Осанна осені, о сум! Осанна.
Невже це осінь, осінь, о! — та сама.
Останній айстри горілиць зайшлися болем.
Ген килим, витканий із птиць, летить над полем.
Багдадський злодій літо вікрав, багдадський злодій.
І плаче копик серед трав — нема мелодій.

Самі на себе дивляться ліси,
роагублені од власної краси.

Немов пройшов незримий Левітан —
то там торкнув їх пензликом, то там.

Осінній вітер одгуляв, затих.

Стойть берізонька — як в іскрах золотих.

Красива осінь вишиває клени
червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить:— Вишний пас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить:— Дай нам тої втіхи!
Сади прекрасні, роси — як вино.

Ворони п'ють надклійовані горіхи.
А що їм, чорним? Чорним все одно.

Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка рожева й синя хуртовина!
Але чому я думаю про Вас?
Я Вас давно забути вже повинна.
Це так природно — відстані і час.
Я вже забула. Не моя провина —
то музика нагадує про Вас,
то раптом ця осіння хуртовина.
Це так природно — музика, і час,
і Ваша скрізь присутність невловима.
Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка сумна й красива хуртовина!

Ті журавлі, і їх прощальні сурми...
Тих відлітань своїта голуба...
Натягне дощ свої осінні струни,
торкнє ті струни пальчиком верба.

Сумна арфістко — рученьки вербові! —
по самі плечі вкутана в туман.
Зіграй мені мелодію любові,
ту, без котрої холодно словам.

Зіграй мені осіпшій плач калини.
Зіграй усе, що я тебе прошу.
Я не скрипковий ключ, а журавлиний
тобі над полем в цебі цанишу.

На цимру монастирської кринички
схилила осінь грона горобин.
Сюди колись приходили черпички,
блакитну воду брали із глибип.

Мелі приснились їхні силуети.
Сама печаль, і профіль — як зима.
Чуддій народ — художники й поети,
усе їм сниться те, чого нема.

Усе їм сниться те, чого й не буде.
І кожен з них і мудрий, і дитя.
По срібній линві тої амплітуди
проходять дивні видива буття.

І цілий світ, і ось така дрібничка —
димок туману в пригоріцах долин,
і кухлик той, і та в яру криничка,
і обважшілі гроша горобин...

Марнували літечко, марнували.

А тепер осінні вже карнавали.

Душа задивиться в туман і марить обрисами літа.

Чи, може, це приснилось нам
купання в річці Геракліта?

* * *

Несе Полісся в кошиках гриби.
За болотами причаїлись Охи.
І спорить тиша голосом гарби
із реактивним гуркотом епохи.
Село сосновий виверне кожух
і йде назустріч, як весільна теща.
Осінніх вогнищ кинутій цибух
мале дитя в долоньки переплеще.
Правічну думу думають ліси,
вгрузають в мох столітні дідугани.
Переметнеться засძь павскоси —
горить асфальт у п'яного під ногами.
Лункі октави дальних голосів
запише обрій у вечірній простір.
І молодик над смужкою лісів
поставить позолочений апостроф.

* * *

Вдень ще літо, а надвечір — осінь.
В склепі ночі похорон тенла.
Вийдуть в ранок яблуні, як лосі,
розсохаті роги дибалá.

Пийте воду, поки ще ласкова.
Лосі, лосі, жумрайте траву.
Так думки печаль прополоскала,
що, як сад під зливою, живу.

Ой, живу, впівголосу, впівсили.
Відкладаю щастя — на коли?
Скільки цвіту з мене обтрусили...
Скільки яблук з мене продали!..

ЛИСТО
ПАД

Розвиднилось траві — упали такі роси!
Ще, може, буде трішки не зими.
В лісах блукають згорблені колоси —
дерева, неприкаяні, як ми.

Їм сумно, як і нам. Ніде немає літа.
Од холоду в ногах посиніли дуби.
Лиш там, де лось лежав, земля була зігріта, —
тихесенько ростуть здивовані гриби.

почервоніли яблука-циганки
високе небо проворонив дах
і вогнища мов кинуті цигарки
щоночі дотлівають по садах
сади стоять обдумані вітрами
листки летять киваючи гіллю
і хто тут я статист цієї драми
згрібаю їх згрібаю і палю
вони горячі нічого не питаютъ
німим городам руку золотять
минуло літо от і облітають
а облетіли от і шелестять

ОСІНЬ ДИКУНСЬКА

Кошлатий вітер-голодранець
в полях розхристув туман,
танцює юродивий танець,
б'є в бубон сонця, як шаман.

І, настовбурчива окраси —
вал'ястя, пера, пояси —
гудуть зелені папуаси,
лисніють літками ліси.

Тупцюють з вивертом і свистом,
трисуть глицевий тамбурин
і вигинають мускулисто
янтарні спили стовбурів.

Сосновим потом пахне пряно.
Гугнявить бубон в жовтий рев.
Дрижать скелети дерев'яні
іноплемінників-дерев.

Бредуть приречено — ні скарги —
високі бранці край доріг...
І падають багряні скальці
шаману сивому до ніг.

ОСІНЬ ЖАГУЧА

Вечірній сон закоханого літа
і руки, магнетичні уночі.
Вродлива жіпка, ласкою прогріта,
лежить у літа осінь на плечі.

Дозріла пристрасть до вогню і плоду.
Пашити вогнем па млюсному щаблі.
І торжествує мудрий геній роду
всього живого на живій землі.

Ще літо спить. А вранці осінь встане —
в косі янтарні питка сивини,
могутні чресла золотого стану,
іде в полях — вгинаються лани.

Близнянта-зерна туляться в покоси,
біжить юрба червонощоких руж,
спілять солодко черкуси-негритоси,
біляві яблука і жовта раса груш.

Рве синій вітер білі посторонці.
А в серці літа — щедрий сонцепад.
І зливками розтопленого сонця
лежать цитрини, груші й виноград.

Загусне промінь в тропах перегрітих.
А ляже сніг на похололі дні —
жагучий сон закоханого літа
в холодну зиму бродить у вині!

ОСІНЬ УБОГА

Прошкандибала осінь по стерні,
ввіткнула в степ цурупалля, як милиці.
Летів козак на білому коні,
гукнув їй:

— Тітко, чей же, натомися?
Хутчій давайте руку, підвезу.
Аж до якого двору вам під'їхати? —
Заморосило осінь у сльозу:

— Спасибі, хлопче, ніколи і нікуди.
Все роздала, червінці й дукачі.
Чужкі курчати розклювали просо.
Убога торба — хмара на плечі,
іду в полях, голодна, гола й боса.
А вже цвяхами колеться стерня,
і крутить хуга біле перевесло.
Ти краще злазь, козаче, із коня,
копай могилу, поки не підмерзло.
Вкопай тепла земного.
Поклади
на тихі груди снігову намітку.
А в головах у мене посади
жовтогаряче сонце, як нагідку.

* * *

Рожеві сосни... Арфа вечорова...
Але прислухайсь: ми тут не одні.
Он гномики заготовляють дрова
в смарагдовій вечірній тишині.

Малесенькі Гаруни аль-Рашиди
в чарівних капцях, глянеш — і нема.
Лежить дорога, золотом прошита...
Іде з небес березова зима...

Шипшина важко віддає плоди.
Вона людей хапає за рукава.
Вона кричить: — Людино, підожди!
О, підожди, людино, будь ласкава.
Не всі, не всі, хоч ягідку облиш!
Одна пташина так мене просила!
Я ж тут для всіх, а не для тебе лиш.
І просто осінь щоб була красива.

Вже в стільниках стерпі немає меду сонця.
І дика груша журиться: одна.
Лиш клаптики червоного суконця
шляхам лишає сіра далипа.

Проходить осінь, посмішка землистая.
Скляніють очі неба і води.
Суху розмову полум'я із листям
до почі сумно слухають сади...

* * *

Фанерні журавлі не полетять у вирій.
Хіба що оживуть... але коли, коли?
Над ними ключ летить, і щось у небі квилить:
а ми ж вас, ми ж вас, ми —
 а ми вас кли-ка-ли!

I дощик моросить. Гніздо прибите криво.
I струшується ліс над трасою вві млі.
Де небо? Де земля? I як підняті крила?
Фанерні журавлі... Фанерні журавлі...

* * *

Стриптизи осені,
i дріж святого Вітта,
i самотканий дощ, i сонця лиш на чверть.
I вже дотлів цвітастий ситець літа,
oцим полям набираєш на смерть.
Душа полів, ти пам'ятаєш стерні?
Оцю печаль, покинутість оцю?
Останній пепзель літньої майстерні —
тоноля зронить краплю багрецю.
Змарні день, зіщуляться берези,
замре коріння в сизій мерзлоті...
Убоге поле, ми з тобою Крези,
десь наше зέрно — гори золоті.

Осінній сад ще яблучка глядить,
листочек-два гойдає на гілляках.
І цілу ніч щось тихо шарудить,
і чорні вікна стигнуть в переляках.
Між стовбурами пробігає тінь...
А у світанків очі променисті.
Те білий кінь,
то білий-білий кінь
шукас літо у сухому листі.

* * *

На оболонях верби у болоньях,
туман, туман — нейлонові плащи.
А коло хати пелехатий сонях
пасе траву в блакитному дощі.

У верховіттях вітер колобродить,
сумус стежка дичками внатрус.
А угорі про таїнства природи
вадумався мислитель-чорногуз.

Мені так добре, стіни такі отчі,
такий у серці невимовний щем!
І тільки чую — набрякають очі,
як хмари, перегущені дощем...

* * *

Виходжу в сад, він чорний і худий,
йому вже ані яблучко не сниться.
Шовковий шум тапечної ходи
йому на згадку залишає осінь.

В цьому саду я виросла, і він
мене впізнав, хоч довго придивлявся.
В круговороті нефатальних змін
він був старий і ще раз обповлявся.

І він спитав: — Чого ж ти не прийшла
у іншу пору, в час моєго цвітіння?

А я сказала: — Ти мені один
о цій порі, об іншій і довіку.

І я прийшла не струшувати ренклод
і не робить з плодів твоїх набутку.
Чужі приходять в час твоїх щедрот,
а я прийшла у час твоєgo смутку.

Оде і є усі мої права.
Уже й зникало сонце за горбами —
сад шепотів пошерхлими губами
якісь прощальні золоті слова...

* * *

Чатує вітер на останнє листя
старого дуба, що своїм корінням
тримає схили урвища...

А знизу,
по глинищах,
по зблаклих травах
вповоzaє дим циганського багаття
і чутно — перегукуються люди
за сірою гіркою пеленою.

Строката хустка — жовте і багряне —
з плечей лісів упала ім під ноги.
І вся природа схожа на циганку —
вродливу,
темпооку,
напівголу,
в червоному намисті з горобини,
з горіховими бубнами в руках...

Осінній день березами почався.
Різьбить печаль свої дереворити.
Я думаю про тебе весь мій час.
Але про це не треба говорити.

Ти прийдеш знов. Ми будемо на «ви».
Чи ж неповторне можна повторити?
В моїх очах свій сум перепливі.
Але про це не треба говорити.

Хай буде так, як я собі велю.
Свій будень серця будемо творити.
Я Вас люблю, о як я Вас люблю!
Але про це не треба говорити.

Біднесенський мій ліс, він зовсім задубів!
Він ждав мене і думав про розлуку.
Вже листопад підкрався з-за дубів
і гай знімає золоту перуку.

Синіс день, як пізні капусти.
Приходив дощ, а потім було зимно.
Біднесенський мій ліс! — він крила опустив.
Нема грибів, хоч би який мізинок.

Біднесенський мій ліс, хіба уже пора?
А може, ти ще в осені побудеш?
Завернеш итиць сріблястого пера,
одягнеш листя і звірят побудиш.

Про що, про що скрипити твоя сосна?
Зронило сонце бурштинову краплю.
І десь хихоче химородь лісна,
що я ж до тебе по снігах не втрацлю.

Все на вітрах дзвенітиме, як дзбан.
Дорога буде — ні туди, ні звідти.
І наче склом затовчений туман,
упала перша паморозь на віти...

* * *

Старі дуби, спасибі вам за осінь,
за відлітання радості і птиць.
Ще, певно, я затуркана не зовсім,
що чую шурхіт княжих багряниць.

Моя княгине! Ти ідеш вмирати,
піднявши вгору стомлене лицє.
Я плачу й можу сліз не витирати.
Старі дуби, спасибі вам за це.

ДУША ТИСЯЧОЛІТЬ ШУКАЄ СЕБЕ В СЛОВІ

ПРАЦҮР

Коли ридали сосни янтарем
і дивозаври ніжились в щириці,
коли ще жив у пралісі пралев,
коли у небі глибали праптиці,
коли льоди зсувалися із гір
і ще була не ящірка, а ящір,—
який він був, май особистий пращур,
неандертальєць, вертикальний звір?
А він же був, той дикий, той праਪерший,
котрий жарилу виглядів од хвищ,
на стійбища людипячі пришерши
ведмедя із пралютих сукровищ.
Йому іще кохання і не снилось.
Він знов ще, може, тільки букву «р-р-р».
Душа іще вічим не осівилась,
і розум був іще кошлатий... Бр-р!
Сліпого духу зарості дрімучі,
печерна тінь у потолочі трав,
він ще себе питаннями не мучив,
не каявся, не сіяв, не орав.
У груди сарні вскіплював стрілу
і твердо спав, упоравши ведмедя.
І наче Богу, кланявся дуплу,
де срібні лиці чаділи від меду.
Він з лапи їв. Криваве м'ясо плямкав.
Та в ніч, коли зацвів гіркий мигдаль,
погладив раптом рябомизу самку
і перший в світі випайшов печаль.

* * *

Погасли костища стоянок.
У землю пішли племена.
Забрали в холодні кургани
сокири, мечі й письмена.

Стъмпіли браслети і гребені,
роздались намиста разки,
що їх одягали древні
смагляві юні жінки.

І келихи срібні, і чаши,
що йшли по кругу колись,
покрилися порохом часу
і холодом тліну взялись...

Та, може, мені здалося —
а час не все переміг.
На чаших тепло збереглося
тих вуст, що торкалися їх.

І в пута тяжкі клинописні
закована з давніх-давен,
в стену оживас пісня
давно запіміліх племен.

РАНА ВЕДМЕДЯ

Іще не було ні цепзля, ні мольберта
і писались мудрі письмена.
Була природа гола і одверта,
жили в печерах дикі племена.

Іще тих сосен не торкався ішай,
іще землі й не спились лемеші.
Іще гриожна досконалість лішій
не хвилювала дикої душі.

Іще не було ні анта, ні вепеда.
Але під вечір, на розливі рік,
старий валун був схожий на ведмедя —
і зупинився дикий чоловік.

Йому ще жодна муз па сирияла.
Ще й не світало в сутінках сердець.
Ще розум спав, — прокинулась уява.
І це був перший — первісний! — митець..

Не знаю, де та фарба була брана,
з яких молюсків пурпур той розцвів.
Стойть ведмідь, на грудях в нього рапа.
Тому ведмедю тисячі віків.

Глухих лісів німі аборигени,
людського духу навіть не ази,
вже як не є — спасибі вам за гени.
Хай грають далі в довгій лозі.

Біля стоянки первісних людей,
котра охороняється законом,—
палеоліт, пещерна цитадель —
була між вами річка Рубіконом —
ми зупинились табором до ранку.
Легкий туман із річки вибрідав.
З трави дививсь на скатерті-самобранку
промитих шин штампований удав.

Мужчини, руки од мазуту вимивши,
ковтали в пресі де яка стаття,
оскільки людство допливло наввимашки
до значно вищих форм свого буття.

В степу вже літо розмовляло з вереснем
і всі віки жили вже без адрес —
по той бік річки все було ще первісне,
по дей бік річки все уже прогрес.

Було до них рукою нам подати,
і їм — лиш річку перейти убрід.
Над ними пролітає птеродактиль,
прогуркотівши, наче вертоліт.

I, поки ми тут ставимо палатки
і в казаночку булькає вода —
душа якогось первісного предка,
можливо, нас з-за брили спогляда.

От він заліг та й думас бровами,
бо сенс у слово ще не вмів убгать:
— Мільйони літ між вами,
але який солодкий дим багать!

СКІФСЬКА БАБА

Ти, скіфська баба, кам'яна незграба,
стоїш в степах... Курай і бугила...
Яка ж ти баба, ну яка ж ти баба?!
За сто віків дитя не привела!
Були б у нього кремінь-ноженята,
ото вже б гупотіло по ланах!
Чого сміється? Космос нежонатий,
а ти стоїш одна у полинах.
Невже ж таки ніхто пе женихався?
Л висить же в музеях твій портрет.
Тобі козацький череп усміхався,
та це — мишуле. Ти дивись вперед.
Ти звикла — коні, таківниці, стріли,
зрадецькі хапи з профілем шулік...
Ти це забудь. Усе це застаріле.
Поглянь навколо. Це — двадцятий вік.
А ти стоїш. Звіріли коси й руки.
Скришилися плечі,— може, скажеш, ні?
Були б у тебе кам'яні онуки.
Ти розуміш, бабо? Кам'яні!
Ото — літак, а не якась дараба.
Це все — прогрес. А ти стара як світ...
Сміється баба, клята скіфська баба,
сміється, ухопившись за живіт.

* * *

...І вийшов Колумб на берег Америки вранці.
Ступив па траву пе відомої досі землі.
І вийшли з вігвамів пайвні стрункі індіанці,
вітали його і крутили па пальцях брилі.
Жінки танцювали. Гримів пад селищем бубон.
На ший прищелыцям вдягли запахущі вінки.
Такий був ласкавий чужинець з русявиим чубом!
Браслети дзвеніли. Всю піч танцювали жінки.
Багаття горіло. І плавали в морі медузи.
Вітри вигравали в тростині дзвінкий ритурнель.
Розтуленим ротом сміявся Бог Кукурудзи,
па чорних пательнях стрибала срібла форель.
Плоди бурштинові вантажили в довгу дорогу,
і гімни священні співали, лицем дороги.
На щастя чужинцям дали амулети в дорогу,
щоб тій каравелі сприяли добре вітри.
Під ноги чужинцям гостинно сипали квіти.
На палки з бамбука спирали мудрість борід.
А діти смагляви,

ще поки що вільші діти,
довірливо й довго махали Колумбові вслід...

ПО-ЛИЦЮ-ДОЩ

Великий воїн знищених племен,
в Америці, в минулому столітті,
мав найдивніше із усіх імен,
він мав ім'я нечуване у світі:

По-Лицю-Дош, По-Лицю-Дош,
По-Лицю-Дош!
Чи не тому, що в петрях він схищався
і від дощу, мабуть, не захищався,—
По-Лицю-Дош, По-Лицю-Дош,
По-Лицю-Дош!..

Не Вовчий Плац, не Бик і не Ведмідь,
не Зуб Мустанг, не Перо Орлине,—
він мав ім'я сумне і старовинне,
його лице тверде було, як мідь.

Він був високий, гордий і красивий,
із племені, котре не внало зради.
Тоді це плем'я називали «сіу»,
на мові злості щось близьке до «гади».

Він знов про це і не повів бровою.
Горіли джунглі, вилягав бамбук.
Його вуста були тугі, як лук,
натягнутий дзвінкою тятивою.

І ті орлині пера па чолі,
той знак звитяг його над ворогами...
Але було вже рідпої землі —
ото лиш та, що зараз під ногами.

А завтра, завтра!.. Сивіє волосся.
Чужинські кроки б'ють у груди площ.
Та що ви? Ні. Сльоза?! Це вам здалося.
По-Лицю-Дош... По-Лицю-Дош...
По-Лицю-Дош...

ПРИТЧА ПРО РІКУ

Давно колись була ріка Діала.
І цар персидський на ім'я Кір.
І лотоси біліли, мов піали.
І берег грав вогнями, як факір.
То царське військо йшло на переправу.
Священний кінь з недогляду втонув.
І Кір порушив проти неї справу.
Судив ту річку. І таке утнув:
Він присудив, щоб не було Діали.
Він смертний вирок їй оголосив.
Звелів прорити у пісках канали,
Зрубав дерева й трави покосив.
Одвів ті води у всі боки суші.
Ріка умерла. Не було ріки.
Пройшло по ній те військо, як по суші.
Пройшло те військо... І пройшли віки...
Ніскі пустель засипали канали.
Ріка в русло вернулася своє.
Царя немає. Є ріка Діала.
Немає Кіра. А Діала є.

ТУНГУСЬКИЙ БОГ

Я ж тебе вистругав, боже,
з такого смаглявого дерева!
Я ж вороною пір'їкою вуса тобі малював!
Я ж тобі, боже, повісив буси до самого черева!
Жінку свою найсолодшу на піч тобі дарував!
Я ж тобі, боже, щоранку бив у свяцений бубон!
Я ж не стругав собі бога більше ні з яких дров!
Я ж тобі в піздрі сережку!
Щоб ти не світив мені цуцом,
я ж золоті пацьорки звідси ось відпоров!
Я ж тобі — зуб акули! Я ж тобі — роги марала!
Я ж просив тебе, боже, щоб ти захистив мій чум!
Землі мої віднято... Діти мої повмирали...
Я ж просив тебе, боже. Ти мене, боже, не чув?
Зорі мої кедрові кров'ю мосю нагусли.
Вітер мосії свободи плюнув мені в лиць.
Ти думав, як ми нещасні, ти думав, як ми тунгуси,
то ми вже до всього звикли, то видерхим вже і це?!

Я ж був ладені валитись в тебе тут під ногами,
а ти віддав мою землю на глум моїх ворогів!
Може, клячати даремно люди перед богами?
Може, іноді треба бити своїх богів?
Може, ішоді варто кидати їх у полум'я?
Де ж мої землі... і діти... і найсолодша жона?
Я ж тобі губи мазав кров'ю найкращого оленя!
А ти мені так відчайчив?!

Так па ж тобі, па тобі, на!!!

ОБРАЖЕНИЙ ТОРКВЕМАДА

Я інквізитор. Ну, і що із того?
Чи то такі вже злочини страшні?
Я не хвалюся. Віку золотого,
звичайно ж, не було і при мені.
Ну, катував. Ну, павертав до лона.
Палив багаття вищі голови.
Я їх убив, цу, може, півмільйона.
Ану згадайте — скільки вбили ви?

ЦАРИЦЯ АСТИНЬ

Приймає цар послів державних.
Вже здивував, чим тільки ми.
Драглисто євиухи дрижали.
наказів прагнули. Поріг
охороняли алебарди.
В короці сяяло чоло.
Були раби, служниці, барди,
лише цариці не було.

І цар, доточений пихою,
володар титулів шести,
звелів з усмішкою лихою
царицю Астинь привести.

Бо скрізь є золота сипкого,
лакиз, вельмож, візорів — тьма.
Але цариці — ні у кого
такої іншої нема!

Євиухи дріботіли,
халатами тріпотіли.
наказ той ледве пролопотіли.

Назад брели, як при подагрі.
Один від страху аж ячить:
— Мовчить цариця, государю.
Стойть цариця і мовчить!

Цар настовбурчива брови чорні:
— Я вас, нездари, розжену!
Скажіть у витощеній формі —
я іду її, свою жону.

Євиухи бігли, себе переплигуючи.
Назад приплектали, як на налигачі.
Пліщинами об килим вдарили,
не знають, як його й почать:
— Мовчать цариця, государю.
Стоять цариця і... і мовчать!

Цар побілів:— Я вас в темпцию!
Я вас у мурах заморю!
Як сміє хтось, хоч би її цариця,
чинити всупереч царю?!

Євиухи підтюнцем, євиухи риссю,
євиухи гримнули на царицю:
— Наказ всесильного і мудрого!
Хто тут посмів наоборіт?!

...Світились плечі перламутрово,
летіли брови на той світ.
Лиш усміхнулись губи крейдяні:
— Велінг царя не визнаю.
Бо, через євиухів передані,
втрачають царственість свою!

МІСТО УР

...І жив народ. І здався він шумери.
Все пережив, і війни, і землетрус.
І древній воїни, що вмерли,
держали кубки біля вуст.

У тій долині, що аж ген дє
пісками плавить небосхил,
царі, поети і легенди
лягли в шість ярусів могил.

Отак помалу і помалу
вони ішли у забуття.
А з міста Ур, з міського валу
шумери сипали сміття.

Все вище й вище, вище й вище
смітник тотальній виростав.
А що було там кладовище,
то вже піхто й не пам'ятав.

В долині Тигра і Свіфрати,
котру заносить жовтий мул,
поблякпе слава Герострата
перед твоею, місто Ур!

Бо ю ж вогонь, то діло чисте.
В руках людини — то життя.
А ги, пихате і речисте,
но груди вгрузло у сміття.

Навалом сипавши іспотріб,
засипав, сам не знав коли,
мечі, шоломи, арфи, котрі
твоею славою були!

Чи стали люди твої иниці,
чи вже якась на них маня,
що ти засипав ті гробниці,
що ти забув ті письмена?!

Які врятають тебе гуси,
о найнецінніший народ,
що, переживши такі струси,
не пережив своїх глупот?

...Ідуть роки. Ідуть століття.
Хтось щось руйнує. Хтось і створює.
А місто Ур засипає сміття,
засипає сміття на свою історію.

КІНЬ КАЛІГУЛИ

Який закон? Феміда перекліпає.
Центуріон — кентаврові рідня,
Коли із Риму від'їжджає Калігула,
він замість себе залишав коня.
Стояв той огир в перах і в попопі,
стрункі раби одмахували мух.
Сенатори, запрагнувши супоні,
поштиво пашорошували слух.
Кінь бив копитом в римському сенаті,
у чорних ширах піздрями дрижав.
І в тиші, од захоплень шелеснатій,
усі вставали, коли кінь іржав.
Ішли повз нього ритуальним кроком,
когось топтали, кидали груддя.
А віп стояв, косив кривавим оком,
цей кінь-мислитель, зверхник і суддя.
І що цікаво, не вели до стайні.
Ішли в той бруд, як бджоли в резеду.
Вони були на диво одностайні,
вони любили віжки і вузду!
Журились потай і вживали трунки,
у пишних одах прославляли хлів.
І мантії звисали, як патрумники,
під лаврами запліщених голів.
Коли ж тиран не вдержався на троні
ї па повені зріст простягся у труні,
вони кричали: «Коні — незаконні!
А де той кінь? Вся справа у коні!»
А хвора правда так і не оклигала.
Стратенці ішли небриті, як стерпя...
Віп був розумний вбивця, той Калігула.
Віп зінав, кому поставити копя.

Був Ірод, і була Іродіада.
І Саломея, дочечка, була.
І їй сказали, то вона і рада,
і голову на блюді подала.
Так цар звелів, і так сказала нещіка.
Так говорив і той кошлатий жрець.
Вона й пішла, раделька, що дуринецька,
у той страшний розгнуданий танець.
Царівочко! Тащючи віртуозно.
Створинячко! В такому забутті.
Як ставиш ти грайливо й граціозно
на білій мармур піжки золоті!
...І голову, в тих кучерях по плечі,
їм подала, від крові аж хмільна.
А що була то голова Предтечі,—
то що у цьому тямила вона?

БРЕЙГЕЛЬ.

«ШЛЯХ НА ГОЛГОФУ»

То ж не була вузесенька стежина.
Там цілі юрми сунули туди.
І плакала Марія Магдалина,
що не подав ніхто йому води.

Спішили верхи. Їхали возами.
Похід розтягся на дванадцять верст.
І Божа Маті плакала слізами —
та помогіть нести ж йому той хрест!

Чи ви пе люди?! Що за чудасія,
дають старцям, пісаджують калік.
А тут же йде, пу, добре, пе Месія,—
людина просто, просто чоловік!

Юрма гуде, і кожен пнетися близче.
Хтось навіть підбадьорює: терпи,
вже он Голгофа, он Череповище! —
хрущали під ногами черепи.

Сказати б, зброя, це хіба єдине?
Так що б зробили стражники юрбі?
А в юрмах тих малесенька людина
тягла хреста важкого на собі.

І хоч би хто! Кому було до того?
Всі поспішали місце захопить.
Воно ж видніше з пагорба крутого,
як він копає, як він хоче пить.

І він упав. І руки аж посиніли.
Тоді зпайловся добрій чоловік:
паморепій, ідуний з поля Симон,
що йшов додому, в протилежний бік.

Коли ж звершилась вся ця чорна справа,
і люди вже розходилися ті,—

от парадокс: заплакав лиш Варава,
розвідник, не розі'ятий на хресті.

Чи пожалів, чи вдячен був Пілату,
чи втамив, темний, раптом щось нове:
що Божий Син таки іде на страту,
а він, розвідник,— він таки живе.

ПЕРШІ ПІЖ ПІВЕНЬ ЗАПІС...

* * *

Ісус Христос розп'ятий був не раз.
Там, на Голгофі, це було уперше.
Умер од смерті, може,— від образа,
і за життям пе пожалів, умерши.
А потім розп'яли па полотні,
у мармурі, у гіпсі і в граніті.
Ла потім розп'яли його в мені,
і розп'яли па цілім білім світі.
І тіло з'їли, кров'ю запили.
Ще рік, чи два, чи десять, чи довіку?
І продавали образ з-під поли,
і не дають умерти чоловіку.
Куди піду? Куди тепер піду?
Де на землі земля обітована?
Казарми в Гефсиманському саду,
і всі народи — як розкрита рана...

Петро — не Юда. Він любив Учителя.
І вуст він зроду був би це отверз.
...Коли вели Ісуса до мучителя,
була сльота. Петро апостол змерз.

А тут раби і слуги архирейські
такий вогонь великий розвели!
Петро подумав:

— Я лише погріюсь,
бо хтозпа, чи ще прийдеться коли».

Він підійшов до цих і будпючих,
і руки грів при їхньому вогні.
Слуга спитав: — Ти також його учень? —
Була сльота. Сказав апостол: — Ні.

Він так сказав, і той його облишив.
Раби і слуги підкидали хмиз.
Месію били. В груди. І в обличчя.
Вогонь горів. Петро дивився вниз.

Коли ж Ісуса повели, одмучили
і розп'яли в такій височині,
слуга спитав: — Ти був між його учнями? —
Горів вогонь. Петро промовив: — Ні.

Він руки грів і зневажав Пілата.
В своєму серці плаяв і скорбів.
Але вогонь продовжував палати.
І він сидів, як раб перед рабів.

Бо ж розіпнути. І хто ж тоді пестиме
святе учення у майбутні дні?
Слуга сказав: — Я ж бачив тебе з тими! —
І втретє він тоді відрікся: — Ні.

Ну, Петре, як? Зігрів свої долоні?
Урятувався? Доторяє хмиз...
Тебе розіпнуть десь аж при Нероні.
Зате інакше: головою вниз.

ПЛЕМ'Я ТОДА

Біда, коли є цитруси і кава,
коли в землі є золото,— біда!
Біда, коли земля така ласкава,
коли така правічна й молода.

Тоді її пригорнути і обпімуть.
Тоді її розгорнути і одпімуть...

О пестощі! Ост-Індської компанії!
Залиште їм хоч казку, хоч струну!
Вже їх земля — копалини й кональні,
залізні кігті шахт у глибину.

Уже пема квіточої долини.
Не чути в передгр'ях череди.
Лиш чорний ієрогліф бадишини
щось шелестить до мертвої води.

Дівчат красивих тягиуть у гареми.
Страх і покора множать недорік.
На скелях клинописні теореми
вже не читає жоден чоловік.

Вже все іде у стерліпах і в цеитах,
і плем'я тода — це вже не народ,
і безтурботна молодь без акценту
вже розмовляє мовою заброд.

Уже своєї слухати не хоче.
Здається, все. Здається, вже кінець.
...Що він співає, що він там бурмоче,
цей передсмертно посивілий жрець?

Він прихилився в храмі до одвірка,
у тому храмі, де погас вогонь.
Стоїть над ним одна-єдина зірка,
пліве молитва в човнику долонь.

Останній жрець печального народу
бурмоче гімпі, складені колись.
Віш пояслив би тодам мову тода,
але ж вони вже віри відреклися!

І юнаки, верткі від мімікрії,
вже перепиті на новий фасон,—
хто зна од чого очі після мокріуть,
і спиться їм якийсь забутій сон...

ПАМ'ЯТІ ПЕРШИХ РУМУНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ

Ввійшли у мистецтво з громом —
 як досі в душах відлушиє.
Спалились, як на жертвнику, —
 це ждали собі нагород.
Створили для тебе мистецтво, впиневогуба Румуніє!
Умерли теж відповідно — у тюрмах і від сухот.

Давно це було, Румуніє,
 коли ти була під боярами,
і геній твоєї нації ходив інше в личаках,
коли на гірських пасовиськах
 мистецтво ячало флюгарами
і скрипка — дитя печалі — ридала в твоїх руках.

І ситі масні ретрогради,
 такі між собою приязні,
як ті торгаші біблійні, що разом проихалися в храм,
тримали твоє мистецтво,
 як горизонт на прив'язі,
писали якісь картини —
 картини, дешевші від рам.

І рантом — з'явилися художники!
 Неждано так і так грізно.
Художники божкою милістю, всім серцем своїм і нутром,
А що — визнання? Дрібниці.
 Воно приходить запізно,
коли вже пічого не треба, коли вже земля пером.

Вони прийшли, як відплати.
Веселі, бездомні й голодні.
Свою неприкаянну долю пили з найгіркіших чаш.
Картини їх за грубі мільйони
 музей не віддасть сьогодні.
Якби їм тоді ляя — купити кармін чи гуаш!

В крайні тупої влади,
 в крайні вина й оксамиту,

під свист і цъкування певігласів,
 під вітру холодне виття,
за той проїзд в недозволене
 платили високе мито —
едипу від Бога власність —
 своє непрожите життя.

За той проїзд в недозволене,
 за віру свою, за вірність,
за те, що натхненним пензлем прославили свій парод!
Дивлюся на них і думаю:
 це що вже — закономірність,
щоб так умирали художники —
 у тюрмах і від сухот?!

СКРИПАЛІ З МАРАМОРЕША

Щосуботи, по роботі,
не сидиться на роботі.
Вісімнадцяте століття,
захід сонця — медовар.

Сходять хлопці у долину,
мнуть зубами бадиліну,
на крисанях чорні нера
і наошашки кептар.

Буде грім до понеділка,
землю витопчуть до глянцю.
Кожен має свою дівку,
кожен хоче свого танцю.

Щоб не скоїлося бучі,
темперамент — Каліфорнія! —
скрипаль смички співучі
натирають каніфоллю.

Б'ють підборами дівчата,
чобітки, як па ресорах.
Л з якого ж їм почати,
як замовлено штук сорок?

— Мокеняска!
— Унгуряска!
— Тропотіта!
— Інвертіта!
— Арделіана!
— Хацегана!
— Калабряза!
— Жок!
— Хейдея!
В зуби вдарив,
скрипку брязиув.
Ой, де я?!

В хлонців щелепи, як жорна.
Нід рум'янцем ходять жовни.

Чорні очі, мов скажені,
в жовтім пасі — три кишені.
Сходить місяць, як діжка,
а в кишенях — три ножа:
один плаче,
другий сміється,
третій крові хоче.

Ріжте, бийте, Бога ради!
Але хто ж вам буде грати?!

Ну, пішов скрипаль до раю.
З скрипalem бувас різне.
Та якщо він добре грає,
то навіщо ж його різать?

І між іншим, пе музіка,
а перекупка з тандити
той скрипаль, котрий потрафить
всім одразу догодити.

...Думу думали арбітри.
Браги випили три літри.
Вісімнадцяте століття,
вісім кухлів на столі.

Скрипаль хіба ж не знають?
Що потрібно людям, грають.
Хай же грають на помості —
па три сажні від землі!

Будуть танці, будуть різні.
Буде чутно й за три сажні.
А хто хоче їх зарізать,
то для того недосяжкі!

ТИНЬ КОРОЛЕВИ ЯДВИГИ

Вчора я почувала у кімнаті короля Фердинанда.
Ліжко під балдахіном, золота бахрома.
Цілу ніч купідони несли зі стелі гірлянди.
Чомусь було дуже сумно, чому — пе зпаю сама.

Давила бархатна типа. Чаїлися тіні в портьєрі.
Зима за вікном завалиста, і так патопили піч,
що тихо вночі скрипіли вузькі старовинні двері,
розсохлось горіхове дерево,
і стіни скрипіли всю піч.

Казали, ті дивні двері ведуть у горішній покой.
Жила там колись Ядвіга, щаслива із королев.
Вночі спускалась по сходах,
торкала двері рукою,—
король до під королеви лягав,
як приборканий лев.

Які там трони й коропи, було тут лише кохання.
Якщо за копя — півцарства,
то що ж тоді за любов?!

Скрипіли невидимі двері, і чулося тихе зітхання,
літали ліпні купідони, і тайнами дихав альков.

Ця дивна музика сходів...
Ця тиша барви індіго...
Не спалось мені, не спалось!
Хтось плакав... І тінь на склі.
Чого ти ходиш, Ядвіго?
Король твій помер, Ядвіго!
Лише на всьому, на всьому —
герби його й вензелі.

Ця піт мені буде падовго —
як рицарська давня балада.
Зима. Стародавній замок.
Печаль королівських лін.
Усе минуло, Ядвіго. І царство минуло, і влада.
Одне лишилось, Ядвіго.
Одей твій жіночий склик.

ЛЮТОЖ*

І шум, і крик, і різні голоси,
і глиб лісів, жорстока і похмура.
Свенельдичу, не йди у ті ліси.
Там п'яний князь полює на буй-тура.

Ти ще ж не воїн. Ти іще юнак.
Ти ще не тяміши у державних сиравах.
Ти ще не знаєш правих і неправих.
Все, може, так, а може, все інак.

Ти ж подивись, ти ж добре подивись,—
що то за князь і що то за боярин.
Ти ж не буй-тур, це сокіл і не риць,
ти ж оленятко сонячних галичин.

Не стій між ними. Ночі голубі.
Ненависть пильна, і стріла безліка.
Якби ти мав хоч зброю при собі,
а так загинуть — мудрість невелика.

Твій кінь тебе до батька привезе.
Паде на дім жалоба і зажура.
Свенельдичу! Свенельдичу-у-у!.. І — все.
І п'яний князь уполював буй-тура.

* Старовинне місто, засноване серед лісів і назване так на честь Люта, сина Свенельда, якого, за переказами, убив древлянський князь Олег.

ЧАДРА МАРУСІ БОГУСЛАВКИ

Вузенька вуличка. Стіна, повита хмелем.
Татари сплять, сьогодні в них байрам.
Високий дуб, по-українськи — ієлинъ.
Святе письмо, по-їхньому — Коран.

Чого я тут? Ще й, кажуть, Богу слава,
що я жива, що в мене муж паша.
А я — Маруся. Я — із Богуслава.
У мене є непродана душа.

О, як він любить, як він мене палить!
Як він мене цілує уночі!
Каблучки нанизав по дві на кожен пальцець.
Браслети на руках, на шиї дукачі.

І я ходжу, володарка темниці.
Скриплять утиші двері за дверми.
Блищають очима слуги темнолиці,
мені у поги стелять килими.

Ох, килими, барвиsti килимочки!
Фонтан, кальян і слізози на зорі.
Носила я і плахту, і віночки,—
ну, як мені, чи гарно у чадрі?

І меч, і правда — цюти не жіночі.
Люблю чадру — і чорна, і густа.
Коли татарам брешуть мої очі,
ніхто не бачить, як тримтять вуста.

Мого лица не видно під чадрою.
Мій муж поїхав. Тоскою мені. Жду.
А то б я йм здавалася чудною,—
чого я зблідла і куди іду.

Чого дивлюся в море, у тумани.
Чого, як тінь, блукаю упочі.
...Бряжчать мені невільницькі кайдани.
А я шукаю сховані ключі.

КНЯЗЬ ВАСИЛЬКО

...І коли повалили його на долівку,
він усе зрозумів. Що пручатися марна річ.
Що тепер він почне останню свою мацдрівку
у свою непроглядну, свою закривавлену піч.

Але він ще пручався. Пручалися, власне, м'язи.
І впиналось мотузза в набряклі садна плечей.
Але все було марно. Він повалений був і зв'язаний.
Він дивився у вічі. І вони почали з очей.

Навалились на груди, і князь на мить задихнувся.
Двоє сіли на дошку, нагнітили її, важку.
В кати руки трислися, він зразу не зміг, промахнувся.
Перш ніж впінити очі, поранив князю щоку.

Потім князя везли. Навіть сіна підклали під плечі.
Щоб не дуже трясло. Бо творящий добро блажен.
Потім краяли хліб, розмовляли про різні речі.
Перерізали павіт вір'овки йому ножем.

Бо інавіщо зищатись? Вони ж не які-небудь вбивці.
І зробили лиці те, що звелів Святополк і Давид.
І один з них — вівчар. Двоє кошюхів. Добрі мисливці.
І страшний був у князя його закривавлений вид.

В чому винен? А хтозна. Ім нічого про це невідомо.
Знає все Святополк, на те ж він сидить угорі.
Ну, а це — князь не їхній. Лиш знають, що їхав додом
і заїхав у Київ. Молився в монастирі.

І покликаний був розділити з князями трапезу.
І слугі не повірив, що хочуть його схочити.
Ну, а що було далі, що між тими князями трапилось,
це вже діло не їхнє. Звеліли його ослінити.

То вони й осліпили. Тепер везуть куди треба.
Святополку видніше — куди, кого і чому.
Не убитий на смерть, пе поламані в цього ребра.
Навіть ось розв'язали, щоб легше було йому.

Бо куди ж він втече? Його зловлять тепер повсюди.
Та й навколо ж ліси, які он столітні бори.
Там же звірі в лісах, а тут усе ж таки люди.
Що ж, він піде, сліпий, обмацувати там стовбури?

Завезем до попа. Бач, он церква стоїть на горбочку.
Попадя заридала, посадила його на ослін.
І омила лице, і змінила юному сорочку.
І сказала: — Убивці!.. — І вперше отямився він.

І сказав їм: — Навіщо ви зняли сорочку криваву? —
І сказав: — Перед Богом я хотів бистати у ній. —
Попадя постелила риденце юному на лаву.
І задумався місяць на сорочці його лляній.

Князь Василько заснув. А вона ще при ньому сиділа.
І одному не спалось, і він їй сказав тоді:
— А при чому тут ми?

Ми — лиш свідки кривавого діла.
Це я можу сказати а хоч би й на Страшному Суді.

ГОРИСЛАВА-РОГНІДА

Ой Боже ж май, як він же тебе кинув,
княгинечку, постарілу від сліз,
навіщо ж він привіз тебе у Київ,
із Полоцька, із попелу привіз!

Вже там жива хіба лише зозуля,
пема кому вже й накувати літ.
А він хотів, щоб ти його роззулала,
та ще й щоб руки не були як лід.

Десь, кажуть, є страшна богиня — Мойра.
Життя людське — як зойк на болотах.
Вже б краще він пустив тебе до моря
на тих повільних смертницьких плотах.

На берег вийшли б люди тогобічні,
і мовчки-мовчки бачили б вони,
що це пливє князь Полоцький у вічність,
а з тим Рогніда і його сини.

А ти жива. І жах тебе проніже:
тебе цілус той, хто їх убив.
О найстрашніше із усіх принижень!
О найдивніше з найдивніших див!

В його обіймах ти була й щаслива.
Ти вже й змирилась, — ти юному жопа.
Ти вже й смієшся, тільки пам'ять сива.
Ти вже й кохана, тільки не одна.

У цього сто таких на Берестові,
і кожна з них заходиться плачем, —
бо князь розлюбить, то уже любові
ні слізми не повернеш, ні мечем.

Важкі, як осінь, шати золотії.
В черниці підеш, полоцька княжна.
Приїде Анна, та, із Візантії,
на берег зійде царствена жона.

Порфирородна візантійська гава,
в душі якої можна заблудити.
Княгинечка, Рогніда, Горислава...
Ото не треба ворога любити!

ЧУМАЦЬКИЙ ВІЗ

У Крим далекий виряджали сипа.
Волів купляли, ярма і занози.
На оболоні мати голосила
і виливала на чумарку сльози.

Гули степи. Воли жували жито.
Печаті ратиць відміряли дні.
Туди ішли — як оживало літо.
Назад брели по мертвепній стерні.

Топили серце чумаки у кварті.
І, розхитавши гонаком корчму,
везли в степах, просмолепі, чубаті,
важчезну сіль, тараню і чуму.

Вона цвіла єгипетським намистом,
турецьким капцем в'язла до стопи
і гайворонням, піби чорним листом.
із неба облітала на степи.

Пограбувавши золоті хороми,
вітрп в гаях ділли барині.
Росла у тілі передсмертна втома,
передпісenna туга — у душі.

Полудрабок здригався під рукою.
Гойдалось небо, і пливло, пливло.
І, захлинувшись тugoю терпкою,
лягав чумак піною і па крило.

Виймали хлопці із ярма занози.
Шанки зпімали, випрятви волів.
Вогонь в'їдався в черні ребра воза,
прив'язані за дишель до землі.

І далі йшли. Вертались не умнозі.
Хто озирнувся, той душою стерп.
Стойть могила свіжа при дорозі.
Будяк Стернія. Пустопирокий степ.

А приайде ніч — болить душа словами.
І обступає морок звідусіль.
А той вже там, у них над головами,
долому їде, розсипас сіль...

ЛЮБОВ ПОТЬОМКІІА

Болить життя. А справи дуже древні.
Раби — як риби, замерзає кров.
Де були «потьомкінські деревні»,
там була й потьомкінська любов.

Як любив віш ту Єкатерину!
Як міняв усмішки її парики!
Виникали різні райські крини,
як по мановенію руки.

Оці сині, очі сині, очі сонні! —
від яких млюсно баражів,
на його тавричеській персоні
залишали більма орденів.

Січ розбита, край той перекраяний,
груди в лентах — цілий Млечний Путь.
Хочете, пожалста, пів-України
подарую вам на незабудь.

Як він був закоханий в царицю,
як життя її присвятив своє!
Навіть нам Лук'янівську в'язницю
збудував у формі букви «Е».

Це ж не те, що там якесь там мракобісся.
Це ж в ім'я свободи! А тепер —
ти пиши їм, Катюко, ти не бійся.
Хай тебе привітствує Вольтер!

КОЛЬОРОВІ МИШІ

Давно,

іще в пістсест якомусь році,
пу, щебто більш як три віки тому,
коли носили штаги ще при боці
і розважали стратами юрму,
коли відьом палили при народі,
коли наук не знали ще ладом,—

кажу, дависо, кажу, у Вишгороді
підсудна Анина стала перед судом.

Було тій Анні, може, десять роців.
Її привів розлючений сусід.
Багряне листя, кілька тих листочків,
останнє листя із кленових віт
було на стіл покладене, як доказ,
ї шаруділо тихо на сукні.
Осіннє сонце, яблуко-недоквас,
стояло в голих кленах у вікні.

І той сусід сказав тоді у типі:
— Панове судді! Я її привів.
Вона робила... кольорові миші
з оцих ось жовтих і сухих листків.
Ото складе листочок до листочка,
два рази хукне — так і побіжать.
У мене діти, в мене син і дочки,
у них цяцьки так жужмом і лежать.
Вони були нормальні і здорові,
а ця чаклунка збила їх з пуття.
Вночі їм сняться миші кольорові.
Од тих мишів немає нам життя!

Тоді суддя в судейській чорній мантії
сказав:

— Життя — це справа без гарантії.
Чаклунок ми караємо по закону.
Перехрестіться, пане, на ікону.
Скажіть суду: воча із димаря

вночі літала чи згасила зірку?
Чи вам ті миші згризли сухаря,
а чи прогризли у підлозі пірку?

Сусід сказав, що миші ті якраз
такої шкоди не чинили зроду,
що в господарстві ічає все гаразд,
а йдеться швидше про моральну шкоду.

Суддя спитав: — Вони па вас гарчать?
— Та, — каже, — пі. Ale воши іскраві.—
Два рази хукнув писар па печать.
Сиділа тихо дівчинка па лаві.

Був сірий день. I сірий був сусід.
I сірий стіл. I сірі були двері.
I раптом пявчиув кольоровий кіт.
Залив чорнилом вирок па папері.

СТАРА ЦЕРКОВІЯ
В ЛЕМЕШАХ

Історія стойть біля дороги
та й дивиться, хто іде по соші.

Йде череда, туман взяла на роги.

Л он село, що зветься Лемеші.

Десь там жила Наташка Розумиха,
Грицькова жіпка, гарна й молода.
Як ще був жив, набралася з ним лиха,
такий він був п'яндига й гуляйда.

Але й козак! Просмолений, як човен.
Жагучо любий до безтями рук.
Як він умер, весь світ, слізами повен,
в дощах стояв по самий Базавлук!

Вона ж його ні словом не вкорила.
Ходила до могили припадать.
А двох синів, Олексу та Кирила
в капелу царську мусила віддать.

Коля ж сини доскочили пошани,
приїхала вона у Лемеші.
Мов ягтоли, співали клирошани
за упокій козацької душі —
в тій церкві, що Наташка спорудила
на тому місці, де Грицьковий гріб.
А двох сипів, Олексу та Кирила,
у тій же церкві висловідав піп.

Один був мужем вінчаним цариці,
сподобивсь другий навіть булави.
Вона молилася: — Грицю, чусь, Грицю!
Хоча б на мить устань та оживи!

Та подивися на свою Наташку,
що за твої одмолені гріхи

яку он долю виспівали з малку
піднашки наші, паші настухи!

Вони ж гусей тут пасли в конюшині,
вони ж тут руки дряпали в шишшині,
вони ж на цьому вигоні росли.

А ті ж то гуси, гуси-лебедята,
та й узяли підпасків на крилята,
та й у хороми царські занесли..

Лампадка тъмяно блимала в кіоті,
стояла в церкві дівча тищина.
Блицали скрізь оправи щирозлоті,
і озирається Лотова жона.

Чекали слуги десь аж біля брами.
Наталя молилася гаряче.
І сипя стрічка царської статс-дами
текла, як річка, їй через плече.

Вона молилася: — Всталь та подивися,
що я вже стала свахою Петра.
Що грошей в нас тепер хоч подавися,
невістка в мене царського ребра.

Тепер уже й не плачу я почами.
Невістка гарна, що там говорити.
Вже як вопі, хоч тайно, обвіпчались,
то це ж таки уже пе фавориг.

Буваю на балах і на прийомах,
бо я графиня, а Олекса граф.
Він при дворі, а я уже при йому,
спокійно хай покоїться твій прах..

З колін звелась графиня Розумовська,
зашарудів широкий кринолін.
Чи то спіткнулася, чи на плитах ковзько,
чи на дзвіниці хилитнувся дзвін,—
і задвигтіла церква-кам'яниця,
і хрест на церкві також хилитавсь,
і хилиталась паперть і дзвіниця...

Мабуть, Грицько в землі перевертавсь.

ХРАМИ

Мій дід Михайло був храмостроїтель.
Возводив храми себто цілий вік.
Він був чернець, з дияволом воїтель,
печерник, боговгодний чоловік.
Він був самітник. Дуже був суворий.
Між Богом — чортом душу не двоїв.
І досі поминають у соборах:
храмостроїтель Михайл.
Жив у землі, мовчуший пе во злобі.
Трудився сам, нікого не паймав.
Він працював до поту на возлоб'ї
і грошей зроду шеляга не мав.
Ті тридцять срібних теж були грошима.
Це гріх. Це слози діви Міріам.
Він був святий. Він жив непогрішно.
І не за гроші будував свій храм.
Різьбив вівтар, збивав тесові панерти,
clave палець свічкитиши на вуста,
де з малювань, тонких, як листя папороті,
світився лик розі'ятого Христа.
Він ставляв хори, амфори й амвони.
В спархію по ладан дибуяв.
А щоб кращіше бамбилиали дзвони,
шпальтеру до міді добавляв.
Він баню зводив, не зійшовши з місця.
Він бляху в ромби краяв, мов сатин,
коли стояв над келією місяць,
блідий, як пімб, загублений святым.
Тягав каміння — мурувати брами.
Стругав божник... За північ пе куняв...
І так, у мислях збудувавши храми,
торгуючих із храму виганяв.

* * *

Люблю легенди нашої родини,
писати можна тисячу поэм.
Коли були ще баба молодими,
вони були веселі, як Хуррем.

Вони в житті не сердилися й разу.
І діти гарні, й любий чоловік.
Але як що вважали за образу,—
тоді мовчали страшно і навік.

Що б не було там, будень чи неділя,
не вдаючись пі в який монолог,
вони ішли в мовчання, як в інділля,
вони буквально замикались в льох.

Вони не те щоб просто так мовчали,—
вони себе а живущих виключали,
вони робились білі, як стіна.
Вони все розуміли, вибачали,
але мовчали, тяжко так мовчали,
непаче в них вселився сатана.

Усіх трисло з того переполоху,
щезали всі, хто велими їм допік.
— Та мамочко, та вийдіть з льоху! —
в душник благали діти й чоловік.

Вони мовчали, як у бастіоні.
Вони благашь не мали па mestі,
непереможно безборонні
в своїй великій німоті.

Коли ж вони відходили потроху
і вже од серця зовсім одлягло,
вони капусту вносили із льоху,
і більш про це вже мови не було.

ВЕСЕЛИЙ ПРИВІД ПРАБАБИ

Рідна моя прабабо,
а я ж не знаю, де Ваша й могила.
Хрести порубали на дрова,
не гнівайтесь на людей,— війна.
А було ж, на прòводи
як обвішають той хрест рушниками,
то віп лопотить па вітрі, біліс вночі, як мала.

Отож хрести позицкали. А цвіттар заріс лободою.
Ви, кажуть, були з благородних,
пудрували своє лице.
Було Вам 110 років, а Ви були молодою.
Така вже Ваша порода, та, власне, я не про це.

Коли Ви навіть осліпли, то Ви не те щоб осліпли,
а так,— Ви просто не бачили
деяких прикрих речей.
І коли Ви косу чесати сідали собі на ослінчик,
стояла на півобличчя темна вода очей.

Косій було дуже багато.
Ви грали па пій, як на арфі.
Усі золоті волосинки дзвеніли у Вашій тьмі.
І Ви казали до діда — а дід човгиков по хаті —
а що Ви йому казали, то Ви пе чули й самі.

Той дід був прòстого роду.
Він був мужицького роду.
Йому рушники вишивали дві Ганьки і п'ять Варвар.
Той дід був поїхав до міста — продавати городину.
Той дід був як Вас побачив,
той дід був пропив товар!

Хоч віп був чесного роду, таж Вас йому не давали.
То що ж йому залишалось, то він Вас узяв та й вкрав.
Та так Вас привіз до батька та й каже:
«Ось моя виручка».
А батько його гарапником та й у солдати віддав.

Га так ото 25 років Ви їздили за солдатом.
Шайшлася у Вас Марієчка, морочливий індивід.
Вдягав мундур миколаївський —
парубком був чубатим.
Знімав мундур миколаївський —
оце тобі маєш, дід!

То Ви перегодом осліпли.
І лихо Вас не укоськало.
Вам був уже рік сто перший,
чи Ви й не запали, котрий,
як Вас покусали собаки полковника Мацаковського.
Любі не оті собаки, то Ви б танцювали кадриль.

Як вже ж вони покусали, то Ви уцали у лежу.
Ог тільки й добра: на лежанці не хапав за литки город.
Ви уже тільки навпомацки розрізняли Вашу одежду.
Розпалося Ваше дзеркало, і шашіль з'їла комод.

Але Ви таки вставали, хоч як було через силу,
сидали косу чесати, пемов ішли до вінця.
Ливали пальцем опуці і тихо її просили:
— Подивися па мене у дзеркало.
Цей гребінь мені до лиця?

ЧИГИРИНСЬКИЙ КОЛОДЯЗЬ

Козацька тверджа, давпій Чигирине,
уламок слави серед цих полів!
Усе святе, усе неповториме,
усе чекас невимовних слів...

Тут запеклася кров моого народу
і одридали волю кобзарі.
Брати мої, а де ж ви брали воду
в цьому камінні, па такій горі?

Коли в облогу брами всі зачинено
і доторадуть головешки веж,—
пили ви Тясмин здалеку очима
чи, може, просто кам'яніли теж?

Цей шпиль гори і трави, що зів'яли,
руйн і скель розпечений полин...
То як же ви на смерть отут стояли?
Стоять на смерть — це ж треба бути живим!

А он же, бачиш: в камені криниця,
мале відерце в дзьобі журавля.
Гори цієї дивна таємниця —
оця пробита в камені криниця,
коли рятунку ждать пізвідкія!

Як ви пробили цей суцільний камінь?
Як добулись до того джерела?
Ломами? Кайлом? Голими руками?
Чи вам сама земля допомогла?

Навчи мене, навчи, о Чигирине!
Колодязь твій глибокий, не змілів.
Усе святе, усе неповториме,
усе чекас невимовних слів...

* * *

Стара фортеця з косими бійницями —
камінний череп рицарських часів —
тут феодали з бронзовими лицями
жили, укриті шкурами лісів.
Вона стоїть, розкошками роз'ятрена,
уся в іпровалах потасмінних брам,
дощами змита, викришена ядрами,
не раз, не два узята на тараї.
Монгольських стріл розлога траекторія,
сумної кобзи болісна струна,
мечі, шоломи, — добре, це історія.
А ця побита кулями стіна, —

Чий сон, чий син одстрілювався, падав?
Чис життя урвалось — і нема!
І тільки верб зеленим водоспадом
стара фортеця пам'ять обніма.
Цвіте спорниш. І квіти пурпурові.
Ідуть віки. Бджола збирає мед.
О, скільки тут було пролито крові
за всі віки па кожен міліметр!
Хто славен був, хто, може, і забутий.
Земля Вітчизни, квітини і живи!
І ось він в чому, подвигом добутий
квадратний корінь квітів і трави.

* * *

На старих фотографіях всі молоді.
За роками людина сама себе кличе.
У зініцях печалі, як в чорній воді,
відбиваються люди, дерева, обличчя.

І стопадцятий сніг ті поля притрусив,
і уже прилетять не ті самі лелеки.
Біля каси такий незворушний касир,
зафіксовану мить вибиває, мов чеки.

Білі, білі обличчя у чорній воді,
пеповторні обличчя навік застаються.
На старих фотографіях всі молоді.
На старих фотографіях мертві сміються.

ФОТО У ДАЛЕКІЙ ВІРІЙ

Він приїздив щоліта на канікули.
У нього були дивні очі —
кольору повільної грозової хмари.

Дівчата переглядали свій гардероб
і починали носити пронелеві туфельки.

А ми з Володькою стрибали з щоковиці,
мчали йому назустріч.

Він кидав свої конспектти
і йшов з нами у поле.
Ми з ним облизали всі кручі і всі байраки.
Грунтознавство осіпалося під ногами,
орнітологія каркала па тополях.

Такий великий і такий дорослий,
він з нами чесно поділяв, однак,
всі наші кроси крізь тунелі проса
і всі наскоки па сусідський мак.

Він нам дивився просто в самі душі,
і, як Батий очоливши орду,
з розбійним свистом разом з нами груші
колись обніс у власному саду.

Він був, як ми, блакитний від ожини.
І через те ми дуже з ним дружили.

Уже й сусіди дивувались: чом це
він цілий день вовтузиться з дітьми?

Такі ж дівчата виросли, як сонце,
там рушників тих вишито до тьми!
Тут що не двір, то квітне по Наталці.
І кожна хоче у кіно й на танці.

Наталки шепотіли до Катрусь:
— Він, може, має в городі котрусъ?

А віш, мабуть, і в городі не мав її.
І не кажіть, що це інфантілізм.
І не шукайте в цьому аномалії,—
то, може, був розумний фаталізм.

Він, може, просто не казав нікому,
він, може, мав якесь передчуття,—
якийсь космічний холод, за якому
затріпотить обірване життя!

В ті вечори задумані, чудові
на золотих околицях села
він, може, глянув у обличчя долі,
а долі, може, очі одвела.

І він спитав:— Чого ж ти їх одводиш? —
Вона сказала: — Холодно. Зима.
Поглини у поле,— ти вже там не ходиш.
В майбутнє глянь,— тебе вже там нема.

І він ходив у цих полях востапис.
Він замішав себе на цій землі.
Ще рік, ще два, і вже його не стане.
А ми — майбутнє. Ми ще малі.

Ми ще ростем. Ми виростем. Ми будем.
Ми ще ніким не взяті на приціл.
І ми його ніколи не забудем,
бо діти в цьому схожі на митців.

...А може, й ні, і все було простіше,
і не такий він був оригінал,
а просто хлопець вільно й не престижно
свое дитинство в полі доганяв.

Чи, може, він щось інше мав на оці,—
а може, він був Корчак, Песталоцці?

А може, я подробиці забула,
щось більше знав незвірубані сад.
А може, — красень, величень, Мікула,—
він просто ще соромився дівчат?

Хто знає, що там в серці відбувалось
і на які він сумніви терпів.

А може, йому тапго не давалось?
А може, він од валсьу торопів?

Чи це пручалась дідова порода,—
мовляв, голаць, ото було раніш!
Музики вдарять, хромових не шкода,
і тілу жарко, ѹ для душі тривніш.

А це тупцюють дрібпо та борзелько,
пу, що ти скажеш, пропада народ.
Хіба Нечай, Богун чи Морозенко
оце б такий човгикали фокстрот?

А може, ѹ справді Катря угадала
і вже якась його залободала.
А може, у двадцятому сторіччі
йому не вистачало Беатріче?

Не знаю. Оті в загадок бездонні.
Це з тих рівнянь, де всі вже невідомі.

В кожному разі він кидав свої конспекти
і йшов з нами до річки.

Високий був і гарний.
Звали його Миколою.

Зараз там перед школою
стоїть гранітний. Дуже на цього схожий.
А він похованій невідомо де.

Навіть юні слідопити
не знайшли його сліду на землі.

Тільки фото прилетіли у вирій,
як маленькі сірі гуси.
І на їхніх глянцевих крилах —
крихітні-крихітні ми.

Кучеряві, як папуасики,
ми, Телесики, ми, Івасики,
сидимо па тих крилах,
як чортейята болотяні,
а посередині Микола.

Мати гукає нас. Ще не осінь.
А фото вже знялися та й полетіли.

І скрізь на звороті він надписав нам:
«На спомин!»

...У срібшійтиші урочистих пауз —
магічний рух з-під темних запинал —
старий фотограф, містечковий Фауст,
хвилини діловито зупиняв.

Цих фото теж у мене є з півдюжини,
«На спомин» теж надписані усім.
Л що за спомин, тямили не дуже ми,
бо нам було ще років щось по сім.

Росли ми в дощ, не слухали ще лекцій,
для нас «учора» вже було «давно»,
і неповторний смуток ретроспекції
було ще нам осмислити не дано.

Це нам було все 'дно, що по-латині.
Ми ще і сліз не вміли тамувати.
Аж мати дивувалася:
— Дитині
на спомин фото раптом дарувати?!

...Вже час кував смертельні медальйони.
Ще кілька років... місяців... годин...
І хто він був? Його було мільйони.
Мені ж він був однісінський-один.

Він нам робив і човник, і рогатку.
У поле брав і жито молотити.
Та все писав: «На спомин». Не «На загадку».
Бо загадка що? Зітхиш — і одлетить.

А спомин — це таке щось неповторне,
таке щось невимовне і сумне,
що коли він крилом своїм огорце,
то це уже піколи пе міне.

Це цілий світ, якийсь інакший вимір,
який ніколи нас не полиша.

А може, спомин — це далекий вирій,
де вже посмертно гріється душа?..

То де ж вона зігріється вже зараз?!

До кого ж вона крильми припаде?
Яричу вб'ють, Наталка вийде заміж,
Катруся десь в Ельзасі пропаде.

І мати вмрутъ, і батька вже не стане.
І хата буде інша на горі.
І хто тепер ті foto вже дістане,
кому вони па світі дорогі?

Верба усохне, і спиляють грушу.
Зелене море зроблять із Дніпра.
Ще брат живий, та він глухий па душу.
С братова, але вона стара.

Є обеліски, плити, і колони,
і урочисті квіти роковин.
І хто ми є? Усі усім мільйони.
А хтось комусь однієшькій-один.

Тому ми люди. І життя навколо.
Тому є людство. Нація. Сім'я.
Нема на світі в тебе вже пікого.
Але у тебе є па світі я.

Прилетіли твої foto у вирій —
не за тридев'ять земель,
а за тридев'ять років.

Очі у тебе дивлі —
кольору новільної грозової хмари.

Іду я полем, наче вдвох з тобою.
Оглядаються на мене тополі:
з ким це я розмовляю?

Дорогу жінка переходить з повним.
Поклала виння ліктік на тину.
Тебес немас. Але є мій спомин.
Я не згадаю, пі, я спом'яну.

І спом'яну, і пом'яну.
І ще раз війни прокляту.

Твій вирій тут. Тут сонце тобі гріє.
Тут наше небо зорями густє.
Миколо, здрастуй! Ось тобі надгріб'я.
Крізь плити строф безсмертник проросте.

ПАНСІОНАТ «ФОРЕЛЬ»

(До питання про первову систему)

В салоні пансіонату
зловили «Апассіонату»,
порвалися в ефірі,
шукали джаз.
Хлопчики розбещені,
молодички розпещені
вбивали час.
Сивий професор втупився в одну точку.
Анемічна дама нудьгуvala в куточку.

Хмари над лісом пливуть перисті.
Флегматики вдумливо грають в покер.
Підтоптані пари, такі пепаристі,
як Януси, дивляться в різні боки.

Усі бережуть оглядні фігурки.
Усі ковтають якісь пігулки.
І з ранку до ночі та сама тема:
перкова система, первова система!

Цвітуть гладіолуси, матіоли.
Нема смоції, є моціони.

І тільки одна чорнокоса жішка
між цих боліщих звучить дисоціансом.
Вона промениться банальним здоров'ям,
смагливим, гарячим, вишневим рум'янцем!

І там, де втомились дебелі дебіли,
вона до автобуса легко добігла.
Ні моціонів, апі режиму.
Вона в Карпатах збирас ожину.

Волосся у зливу струсне по плащу —
і викрутить з нього півхмари дощу.

Сміється на найвищому регістрі.
Вживає парфуми «Індійський сапдал».

А чоловіки ходять і роздувають ніздрі.
Чужі чоловіки. Справді, скандал.

І, може, лише анемічна дама
не гострить кігті на неї в куточку,
бо то вже — Сва того Адама,
котрий вже дивиться в одну точку.

Отоjk їй дама і пояснила:
вона цим курортом буквально снила.
Неврастенія.
Роблять уколи.
Вона сюди не приїде піколи.
Уколи не топізують.
Сусіди тероризують.

— І потім ці грози, постійні грози!
Вночі гаркотять, а у мене неврози.
І потім, що це за акварелі?
Дають салаку замість форелі.
І потім, ця молодь, ця музика. Жах.
І потім — машини гудуть в гаражах.
Вам добре, у вас не розхитані перви.
У вас є щось від богині Мінерви.
А тут все втрачено, все зужито,
і стільки всього в житті пережито!
Постійні стреси, постійні стреси,
погані праси, немає преси.

Така вона стомлена, анемічна,
гіпопотамо-гіпотопічна.
Волосся фарбоване під мімозу,
обличчя в сташі апабіозу.

І з ранку до ночі та я сама тема:
перкова система, нервова система!

Старесенький лікар, чаклун санаторний,
підсиленій курс призначає, повторний.
І слухає меццо, сопрапо й фальцети,
і пише рецепти, і пише рецепти...

А ця спокійна, монументальна.
Такий, мабуть, пасувала б тога.

Тугі завитки смоляного волосся —
як барельєф ассирійського бога.

Ввійшла в кабінет, як ніхто ще не входив,
така квітуча, струнка па подив,
така весела, така чорноброда!

— Та я, — каже, — що, я практично здорова.
Яке там серце, яка голова?
На що мені скаржитись?
Я — жива!

Мене не вбив ні снаряд, ці куля.
З мосії шкіри не зробили ридикюля.
Волосся мое не пішло в промисловість.
Хороші діти. Спокійна совість.
Люблю свою працю. Щаслива в родині.
Чого ще треба сучасній людині?

А лікар оглянув її по формі.
Сестричка зробила аналіз крові.
Нервова система — шічого, в нормі.
І серце міцне, і легені здорові.
Бувас ж такий щасливий феномен!
Поміряв її пульс.

І, як штамп на конверті,
майнув на руці татуйований номер —
компостер Дахау, табору смерті.

ЦИГАНСЬКА МУЗА

До поезії треба сходитись,
як до великого вогнища.
Папуша

Плювалися циганки, сміялися з Папуші,—
ну, що це за циганка? Як виродок в сім'ї.
Це ж скільки душ дітей,
і душі всі як душі.

А ця — непаче змалку зуроченої.

«Папуша» — зпачить «лялька».
Спипяються мужчиши.

Красунечки такої їще не бачив світ.
Така розкішна лялька з печальними очима,
танцює, і ворожить, і... учить алфавіт!

Під школою стояла. Питала у дівчаток,
смагливими руками допавши букваря:
оце велике слово,— а де його початок?
Для чого букви хвостик? Як пишеться зоря?

Циганки як циганки, меткі на заробітки.
Обдуришь, заморочить, до нитки обдереш.
А ця собі одна, сидить біля кибитки.
Буває, поворожить — і грошей не бере.

Пройшли усе Поділля. Намети і монети.
Добралися до Польщі. Циганки — ну і ну!
Ото десь по містечку як пройдуть, мов комети,—
там щезне кріль, там курка, там глечик на тину.

Худющи францісканці хрестились дрібно-дрібно.
Папуша вкрава книжку. У Krakovі. В купця.
Циганки покрутили: воно тобі потрібно?
Купець був грошовитий. Вже б краще гамапця.

А іншим разом знову. Прийшли у Закопане.
Хапали всіх за фалди: постій, поворожку.
І Папуша ворожила. А потім каже: — Пане,
даси мені паперу? Я ще й не те скажу.

Красивий-інтересний, і добрий, і хороший.
Сто років будеш жити, і діток буде п'ять.—
Вернулася у табір. Вітчим їй каже: — Грошей.—
А діти — кільканадцять — голісінькі стоять.

Хотів її прибити. Вже й замахнувся... Де там!
Із табору тікала... і знову прийшла до них...
За що циганський Бог їх покарав поетом? —
здается, так їх звуть, людей отих чудних.

Навчилась десь писати. Папір ховає в шматті.
Нанизує слова, як бублики па шнур.
Циганська дітвора, сунделіки кучматі,
тягають той папір циганам на розкур.

Неписаний закон циганського пароду —
віків не ворушити, бо буде кalamутъ.
Вітчизни в них нема, тому й поетів зроду
немає, не було і не повинно бути.

Кибиток кочових ребристі халабуди.
Старого вожака гартоване лице.
Циганську маяту виносити на люди?!
Будь проклятий навік, хто зважився на це!

Сережками трясти, співати гарпо — й досить.
Панка приворожити, здурить когось —
не гріх.

А літери писать — тебе ніхто не просить.
Поезія? Народ?!

Ти що — проти своїх?!

Ми плем'я. Ми горох. Ми котимось по світу.
Там пригориця. Там жменя. А кореня — ціде.

Що з того, що той цар прославив Суламіту?
А де тепер той цар і Суламіта де?

Хай своє життя, звірятко повногруде!
Розкручуй карусель цвітастих спідничок!
Минулого нема. Майбутнього не буде.
Є скрипка, є життя. І ти на ній — смичок.

Зіграй свою печаль, свою жагучу душу.
Пройди по цій землі і слід свій замети.
А там, а там, а там!..

Труснем циганську грушу —
та й буде урожай, ще сто таких, як ти.

Папуша тютюну, розкурено, та й годі.
Розвіялось в степах, такий солодкий дим.
Циганська доля там, у зоряшій колоді,
і цим, і тільки цим парод твій певредим.

Л ти нам — письмена. Премудрість алфавіту.
Це, може, пам і плуг, пожити мозолі?
Ми плем'я. Ми горох. Ми котимось по світу.
І тісно буде пам на кlapтику землі.

Ще, може, й заспувати яку-небудь державу?
Який Циганоград, і зрошувати сади?
Атраменг свій розлив. Закинь перо, хай ржавіє.
Забудь ті письмена, пакличеш нам біди.

Спитай старих циган, покритих сивиною,—
без букви і письма піхто іще не вмер.
Якби у нас тюрма, якби ми йшли війпою,—
тоді б пам треба був і Флавій, і Гомер.

А так ми вільші, ми —
ну, добре, конокради.

Неграмотні? — нехай. Розбещені? — напів.
Зате у нас нема відступництва і зради.
Від чого відступати? — від сонця, від степів?

І є у нас ліси. Пісні є старовинні,—
старе вино душі! Навіщо нам скрижаль?
І що кому до нас? Кому і що ми винні?
Ми — протяг золотий в історії держав.

Ми — мідний листопад, гортаний
клекіт болю,
з'явилися, як присились,
і слід по нас прочах.

А грамота?

Хіба

ми пе читасм долю
по лішіях руки, по зорях, по очах?

Чи ми кого в житі неправедно карали?
Чи, може, наш народ кого зі світу зжив?
От тільки і всього: у людства курку викрали.
Чи, може, який циган в поліції служив?

Знялися і пішли. У нас нема адреси.
І цвінтарів нема. Ми вітер. Ми туман.
Закинь своє перо. Як чорта, бійся преси.
Ще прийдуть нас вивчати, та й буде нам
какан.

В будинки заженуть, в оті бетонні мушлі.
Бростати у верстати, артіль і ремесло.
Ти хочеш, щоб зів'яли в неволі наші душі?
Щоб вогнище циганське мохами заросло?!

Благослови шляхи. Колеса і колеса...
Далеких польських міст малливі міражі.
Найперша у житті циганська поетеса!
Забудь оті міста. Вопи тобі чужі.

Другуї свою печаль колесами по багнах.
Пиши своє життя зигзагом по соші.
Ходи собі, гадай по Гальшках і Палагнах,
і хай ніхто не знає, що робиться в душі.

В чаду свого шатра, де кублиться злідота,
плоди своїх дітей, замотуй в піджаки.
На подвиги такі не треба Геродата.
Та вже тобі й самій писати не з руки.

Одплакали скрипки, одбуоніли бубни.
Три дні тебе, три ночі вітчим твій пропивав.
Закінчилось весілля. Пішли циганські будні,
барвисті, наче кlapті строкатих укривал.

Роздмухуй свої дрова. Вари свою квасолю.
І хай піхто пе знає, що робиться в душі.
Чаруй мужчин прохожих циганською красою,
а потім чоловіку викладай баріші.

Ти виросла у лісі. Душа осипле хвою.
Під сонцем електричним життя пе для циган.
Прийшов твій наречений із півнем під пахвою,
і сам він був як півень, красивий галаган.

Виходила за пьюго, сліпа була від щастя.
Звав лялечкою, скрипкою, найкрашою з папуш.
А потім взяв за руки, аж хруспули зап'ястя:
— Оце роби що хочеш, а звичай не руш!

Сичать вологі дрова в осінньому багатті.
Напився циган з горя, налютувався: ух!
Ага, таки піймалась,— знайшов папір у шматті.
Тепер сидить, похмурий, розкурює цибух.
Якби ж він зпав, якби ж він!..

Той вірш був про кохания.

Про небо, про кибитки,— якби ж він хоч спітав!
Той вірш був як свобода. Той вірш був як
зітхання.

А він його чобітьми у попелі топтав.

А сам же як на скрипці виводить свою тугу,
як припаде щоку!.. Всі плачуть навколо.
Од Німана до Вісли, од Бога і до Бугу
то — наче хвиля пристрасті ударить в береги!

А це — незрозуміле. Не кінь і не підкова.
Згорілого паперу метелики сухі...
Якби ж він знов, якби ж він!
Що то — циганська мова.
Затуркана, убога, вона ж як грім в строфі!

Мовчить. Кошлатий. Чорний. Білки, як білі
блудця.
Паперу ж того трохи, а він і той одпяв.
Стоїть навколо рейвах. Старі циганки б'ються.
Кульгавий сивий циган їх пужалим розняв.
Латають своє дрантя. Ідять свою квасолю.
Хронуть, і ремигають, і прагнуть насолод.
І що їм всім до того, що корчишся ти з болю?
Щоб так страждати за нього, чи вартий цей
народ?!

Але ж, але ж, але ж!.. Народ не вибирають.
І сам ти — тільки брунька у нього на гіллі.
Для нього і живуть, за нього і вмирають,
ох, не тому, що він — найкращий па землі!

...Кибиток кочових ребристі халабуди.
Пронизлива печаль... Віки. Віки. Віки.
Поезія? Народ? Це видумали люди.
Це в'яже до землі. А ми — кочівники.

Циганкам — ворожить,
циганам — коні красти,
сережками трясти під стогони гітар.
І раз циганка ти, ще проклянеш не раз ти
оцей свій навісний, оцей свій зайвий дар!

Вони тобі його ніколи не пробачать.
Самі уже не знають, куди тебе дівати,—

чи з табору прогнати, щоб вже тебе
не бачити,
чи в табір завернути, щоб зпову зацікувати?

Іди, іди від них. Бо тут змаршуєш душу.
Он бачиш, польських міст далекі міражі.
А цим, хіба їм що? Труснуту циганську групу.
Забудь оцих людей. Вони тобі чужі.

Приїди у ті міста. Хай не питаютъ звідки.
Хіба не видно ї так? Із пекла. Із біди.
Завернути, доженуть, прив'яжуть до кибитки, —
а ти рвонися. Рвонися! І вирвешся. І йди.

...І вирвалась. Прийшла.
І по війні, в руїнах,
дала їй Польща дах. Притулок її дала.
І після тих лісів і пів отих зміїних
зігрілася душа, розмерзлася, ожикала.

І ділі стоси книг, і скільки хоч паперу,
і це циганський кінь по імені Пегас,
і стомлене перо, не звикле до гіпербол,
в чаклунських петрях слів ламалося не раз.

Десь подруги твої, Земфіри й Маріули,
вечірій сизий брук спідницями метуть.
Пиши. Пиши. Пиши. Про тебе вже забули.
Тут твій робочий стіл. Душа твоя не тут.

Найперша у житті циганська постеса!
Живе, як Гесіод. Труди і дні... і дні...
І снилисѧ їй вночі заброхані колеса,
кибитки і вогні... вогні... вогні... вогні...

І спиняє її народ, такий до болю мильй!
І ворі, і вітри, і чорний-чорший ліс.
Ох, як її там ждуть, аж руки заломили
тонесенькі сестрички із племені беріз!

Атиша там яка! — вовки навіспинки ходять.
Під соснами шатро стоїть, як боровик.
І ласують малі — що в лісі познаходять,
і рижики печуть над жаром, як шаплик.

А почі, а туман, а музика вогниста!
В дукатах, у намисті оголене плече!
О Господи, які там дукати і намисто?
В подертому наметі за шиворот тече.

І крутяться колеса скоріше та й скоріше,
на коліях дороги підтрушуєтъ возок.
Ліси уже посивіли, як брови у старійшин.
Останні очі квітів торкає морозок...

А тут тобі так тепло! І ліс уже не сниться.
Звичайна собі жінка. Додому поспіша.
І раптом зойкне пам'ять:

«А де ж моя спідниця
зі всіх квіток на світі?» * — аж зайдеться душа.

І де ж моя свобода, де почі мої, грози?!
Як гарно жити в лісі: а сонця, а трави! —
«Збирати чорні ягоди, немов циганські
слези», —
«складала свої вірші Папуша з голови».

І Тувім їй писав: «Хай пані пише, пише!
У пані є талант, відчуття краси!»
А пані ту печаль ніяк не приколиші,
а пані знов і знов вертається в лісі...

— Народе, дай долоню, я буду ворожити!
Що жде тебе, народе? Куди тобі бrestи?
Та бідні ж ви, цигани, і як вам далі жити?
Вже ж ніде у Європі багаття розвести!

Ви будете осілі. І, може, це чудово.
Одні вважають: треба, а другі — що біда.
Одне я тільки знаю: що вам потрібне слово.
Ви будете без слова стоячі, як вода.

І мріжаться цигани: — Як черта, бійся преси.
Хто водиться з чужими, той циганом не є.
Однімуть нашу волю, прикрутятъ до прогресу.
Оце хоч кров з-під пігтів, — тримайся за своє!
Прости, прости їм, Боже! Вони брели

віками,

* Тут і далі слова, взяті у лашки, — цитати з віршів Папуші.

трагічно несвідомі своєї темноти.

І тільки час розсудить цей біль

недоторканний,

цей кров'ю обкипілій діалог правоти.

— Що ж, можете карати... і можете добити...
Замовкну, перестану, та й буду вам німа.
То хай всі так і думають, що ми лиши ворожбити,
ші гордості, ні пам'яті, — нічого в нас нема?!

А хто ж розкаже людям про ті криваві слези
у тих лісах волинських, де пам'ять аж
кричить, —
коли ми йшли в безвихід, у голод, у морози,
тікаючи од звіра, що ззвався геноцид?!

А смерть, як у біноклі, дивилась в кулемети.
А діточки кричали і падали, малі.
Коли ми своїх мертвих ховали у замети,
бо ніяк було, ніяк дістатись до землі!..

А хто ж розкаже людям всю правду про дорогу,
як їде собі циган, та й цвох собі, та й цвох.
А ту його кибитку, ту царствено убогу,
везе одненький копик, бо другий десь подох.

А тут — король пазустріч. Карета — як
скарбниця.
Під почтом королівським здригається земля.
А циган йому каже: — Егей, посторонися!
Крім сонця наді мною, немає короля!

І хто ж до нас озветься великими словами,
як той, що в Бессарабії прийшов до нас колись?
Пройшли великі грози у нас над головами.
У музику циганки по світу розбрелись...

Сумні птахи померлих, кричатъ у лісі сови.
«На вогнищах циганських вже виросли гриби».
Одне я тільки знаю: що нам потрібне Слово.
Як вогнище. Як доля. Як лінія судьби.

«Сміється мое серце і плаче, ніби вітер», —
пером Папуша водить, а букви — хто куди.

Як важко їй писати! Нема в латинці літер
для кольору печалі і голосу води.

Сніги паперу білі. А букви — паче проліски.
Чи зійдуть? Чи проб'ються? Такі ще холоди.
Але виходить книжка. В перекладі.

По-польськи.

Із кольором печалі і голосом води.

І в ту ж ніч під вікном циганські ржали коні.
І брязнули шибки, і двері піддалися.
Сусідські бабусі молились при іконі.
Одна з них сатану теж бачила колись.

Оце і весь твій сон — поезія, кибитки...
Розтоптані панери пожбурені на брук.
Поскаржитись кому? Бабусь шокливати
в свідки?
Щоб серця не клював оцей циганський крук!

Сказати на весь світ:

— Належу до народу,
котрий мене прірік на біль, на пімоту!
Люблю його пісні, його печаль і вроду.
Ненавиджу його безмірну темноту!

Сказати на весь світ... А може, хтось на світі
і розум, і знання циганам роздає.
Принаймні там, в лісах, в циганському лахмітті,
що хоч свобода є, яка вже там, а є.

...І спились її ліси, і спилилась її свобода.
І тисячі долонь при тисячах свічок.
І лівій жигтя циганського народу —
як лінії доріг і лінії річок.

І знову, знову, знов оті циганські круги.
І місяць молодий, тримливий, як лоша.
Циганська Муза — викручені руки,
циганське слово — вийнята душа!..

О плем'я кочове! Ти згадуєш Папушу?
Ту сонячну печаль високого чола.
Якби циганський Бог заглянув їй у душу,—
вона ж і в смертний час його не прокляла!

ДРЕВЛЯНСЬКИЙ ТРИПТИХ

I

Отут жили древляни і древлянки.
Віки минули, як єдиний схлин.
Медове сонце вигріли дуплянки
у жовтих лапах сутолотих ліш.
Ліси в лісах.

Утоплена дорога
лоскоче боки мертвих яворів.
Слов'янські борті з профілем Стрибога
стоять в густому павітті дворів.
Зампілых сосон таємничі канища.
Димлять росою срібні спорині.
Ідуть волхви у стумацілых каптурах.
Ліси правічні, госпіталь душі!

Не хочу я в рай, і не заздрю я Крезові.
Заб'юся в глухий оцей кут.
Тут сосни соснові, берези березові,
і люди людяні тут.
Зелені коси русальних великомінів
верби порозвіщували на сонці.

У крипцях вибухають відра, склепані з
половинок бомби.
А поза тим — тиша. І я добуваю з неї істину.
Приватний атом — істина розщеплена.
У ці ліси, в це небо голубе,
за два ікси історії зачеплена,
на сто віків розмотую себе.

Тут вітер мені до серця прикладе древлянські
тужаночки.
Тут вранці закукурікають тесові такі
кружганочки.

Хай прадідам згадається легенько,—
пасуться коней вільні табуни,
і вічністю розпороті легенди
несуть на іклах дикі кабани.
Тут вечір пахне смаленою гумою,
щоб дик не вліз у картопляний рай.

Щаслива я. І пі про що не думаю.
І мозок мій здивуваний украй.

Що я сміюсь. Що говорю дурниці.
Що чую голос вимерлих племен.
Що у сучасність гонти і драниці
не закидають вудлица аптен.
Що тут пема транзисторної музики,
лише пташки щебечуть лісові
і маслючків брунатні карапузики
з дощами в шахи грають у траві.
Цікава білка струшує лушпинки,
песеть моріжки, що у кого є.
Я входжу в ліс — трава стас павпипинки,
кошлатий морок лапу подає.

Люблю хати древлянського Полісся,
ті старовинні рублені хати —
кремезні, довгі, сірі од слоти,
де кущ туману, як бузок, розрісся.

Де літо маки стеле килимами,
дитя в городі ходить коло мами.
І на верстатах різьблених воріт
тче лабіринти вулиць живопліт.

Печаль моя — ріка без переправи,
на тому боці спогади живуть.
Хати древлянські — трохи пароплави,
що по зелених пагорбах пливуть...

Але, пе дай Бог, іскорка десь блискне!
Дахи тесові, дерево, супинік.
Переморгнуться відблисками вікна,
і двір о двір черкпеться, мов сірий.
І як гасити полум'я несите,
в такій білі на кого уповати,
хто має воду відрами посити,
хто має чим те полум'я збивати?!

Тому — як герб,
як запак пагрудний хати,
неодривний настінний календар,—
портрет відра, драбини чи лопати,
щоб кожен знат, з чим бігти на пожар.

Тут я живу. Світаю дні за дніми.
Мовчу. Дивлюсь. Записую піспі.
Синета-ліс з обугленими пнями
в сутемряві пугутькас мені.

Пляшний дідок пряде усмішку вусами,
звіте ромен кружчатими обрусами,
і поки не горгустили громи,—
сплять оксамитно у корчах соми.
Вночі в садах тут світять груші бери.
А молодик зійшов — отороні,
бо, перш ніж вишністи під місяцем на берег,
русалки дивляться в дзеркальних коропів...

II

А де ті дерева, що роздерли князя Ігоря?
Такий же князь був плохенький,

в колінцях йому скрипіло.

А вони ж його як схопили, аж кості в кольчузі
хруснули.

Чи ці, чи не ці дерева, а десь на оціому ж місці.
Та я ж вдихаю повітря, яке болить його криком.
Які ж вони дики, древляни,—

вони ж його били граблями!

Та в цього ж був ревматизм і грижа,
та він же не чув на одне вухо,
та він же був чоловік тощої н'ясті,—
а вони його взяли та й роздерли!

Та вони ж вдесяльох крутили одиць корбу,—
нагинали дуби, як буйволам роги.

Прив'язали князя за руки й за ноги.
Таж ті дуби могли роздерти контейнер!
Та з того ж князя кров'ю заморосило!..

А чого ж він прийшов у вільну древлянську
землю?

І яким це він правом брав із древлян дашину?
Та він же їх так примучив, що сил не було терпіти!
Набрав і хутра, і меду,— аж коні йому втяжили.
Чого ж він ще повернувся, правцем би його

поставило!

Казали ж йому: — Навіщо
ти знов ідеш до пас, князю?

Годі, відай же честі, ти нічого в пас не забувся.—
Ну, та він же був глухий на одне вухо,
а другим чув тільки те, що йому хотілось.
Ну, то нахилили два дерева,
та й прив'язали його до вершечків.
Ну, то й роздерли, так йому й треба.

Але ж була у нього жона Ольга.
Та так побивалася за своїм мужем!
І синочок маленький, сиротою лишився, княжич.
То що ж вона мала робити, то вона їм помстилася.
Ціле літо держала в облозі.
А що не могла їх взяти силою, то надумала
взяти хитрістю.
Та й послала сказати, що відступить від їхнього міста.
Тільки й візьме данини —

по три голуби з кожного двору.

Ну, та ще там по три горобчики,
де ж така вже легка дапина!
А вони, клаповухі, розпустили гемби та й повірили.
А вона роздала тих птахів своїм ратникам,
а вони їм до лат прив'язали ганчіочки з сіркою.
Підпалили — та й гайда,
та й летіть додому, у гнізда.

Ой, горіли ж древляни, аж гуготіло!
Ото щоб знайти, як роздирати князя.
Отак помстилася мудра княгиня Ольга.

Але що ж воно випне, оте древлянське немовляточко,
що згоріло в лозовій колисці?

І ота бабуля — рятуйточки! — що за димом у
двері не втрапила?

І ота дівочка, що горіла на пій сорочка,
а вона бігла, а сорочка ще більше горіла,
а вони її повалили, княжі месники,
та й заходились гасити...

І оті бджоли, що розтопилася вошина,
і їх заливало гарячим медом.

І ота вагітна молодиця, що впала,
і поперек її перебило кроквою.

І коні, коні,
що сажнулися тяжко у стайнях!
І той голуб, що пропіс своїй голубці
у лапах полум'я...

III

А було це увечері, як земля древлянська вже спала.
Пахло смаленим пір'ям, од вогню одбивалися крильми.
А воно ж горобець — кричати з болю не вміє,
то й летить у гніздо,

щоб йому горобчиха па лапи подула.

А древлянин хронуть, обнявши своїх древлянок.
Сплять лошата і маліви, корови, і бджоли, і оси.
Коли пес як завие! То один у спідніх — на гаюк.
А вже земля деревлянська рве па собі вогнені коси!

А вже язик пурпуровий у миснику лише тарілку.

А вже оранжеве небо у чорно-ятряних віхтях.

Богонь зміїться між пнями,

обертавсь на вогненну білку,
дерся вгору по стовбуру на іскристих кігтях.

Сичала сита соснина. Падали печені яблука з яблунь.

Люди товклися лобами і що до чого не відали.

Кипіла вода в криниці. Шкварчали свині в повітках.

І чаділи у небо обувглені ідоли.

Хто гасив, хто гасав. Кіявчали галки і круки.

По землі хтось качався, студив свою тіло травою.

Палахтіло волосся, пухирями бралися руки,

наче вжалені кропивою.

Хто виводив коня, хто тягав з річки мул у відрах,
хто хапався за меч, хто орудував ломом здоровим,
хто безтязмо кричав, хто шукав свого скарбу попідрах.
А один сподаряка обкопував хату ровом.

Де відро? Де лопата? —

отака тарапата.

З макітри, кочерги! —

і на той світ без черги.

Той пнаткнувся па того, а інша упала,

той вогонь перескочив, як па Йвана Купала.

А той обконує хлів, де треба іншому бігти

з водою.

Той кричить: не там! А той кричить: не тудою!

Ох же ж і пасміялися вої княгині Ольги!

Нащо тих древлин і вбивати? —

самі себе переточуть.

Зпай лови на льоту смажених гусей

з древлянського полум'я.

Але ще ж яку помсту надумала мудра Ольга!
Привели їй дочку деревлянського князя Мала.
Десь зняли те дівчатко па вже обгорілій драбині,
і вона ту князівну взяла собі у рабині.
І забрала у Київ оту пещасницу Малушу,
щоб і рід той пощез,
щоб і спогад про нього вимер.
Але син її, княжич, полюбив ту рабиню —
як душу.
Народився в них хлопчик.
І це був князь Володимир.

*

А чого я це все згадала? Не Батия чомусь,
не Баторія.
Шелестіли дуби, і смарагдова тиша була.
У древлянському лісі на пні сиділа Історія.
А я шукала опепьки, па неї там набрела.

СКІФСЬКА ОДІССЕЯ

Посма-балада

ПІЩАНЕ — село Золотоніського р-ну Черкас. обл., поблизу якого в заплаві р. Супою (лівої притоки Дніпра) 1960—61 знайдено залишки човна, рештки кістяка людини та 15 античних бронзових посудин, оздоблених рельєфним орнаментом. Цей унікальний комплекс датується кін. 6 — поч. 5 ст. до н. е.

Знахідка в П. свідчить про торг. і культур. зв'язки землеробського піаслов'янського населення цієї території з античними містами, що їх здійсповали дніпровським водним шляхом.

Човен в П. експонується в Історичному музеї УРСР в Києві; 14 броцзових позолочених посудин — у його філіалі — Музей історичних коштовностей УРСР, 1 лутерій — в археологічному відділі Переяслав-Хмельницького історичного музею.

УРЕ, том 8, Київ, 1982, с. 388.

Ріка Супій, і що там той річечки?
Ох, недарма на праведній воді
латаття жовте світиться, як свічечки! —
то на чийсь біді, то на чийсь біді...

Ішли віки. Ріка собі міліла.
Довкіл наверстувався торф'янник.
Стара верба от старості зомліла,
забула, що сказав їй водяник.

Ціло латаття. Плавали качки.
Звичайна річка, як усі річки.

І корови ішли до водопою,
не звали тайни річечки Супою.

Аж поки човен видобула з дна
якася машина торфодобувна.

А трохи далі, в торфі під корчами,
лежав скелет з коштовними речами.
Античний посуд, амфори, лутерії.
Соми, що наковтались біжутерії.
Великий дзбан з Афіною Нагладою.

Відтак зробився той гречин баладою.

Але ж бо їй справді, щоб таке утнути! —
Дніпро пройти, в Супої утонути!

Яка біда спіткала тут гречина,
сама себе забула вже причина.
Чи, може, він з напасником боровся?
А чи на камінь човен напоровся?
Чи він ужив добрячого паню
та й сам схитпувся посеред Супою?
Чи необачно здумав припочитъ?
Ріка тече. Історія мовчить.

Але, слізми заплачавши гіркими,
коли човна вантажив чоловік,—
чи ж думала тоді ота грекиня,
що він пливше уже в двадцятий вік?!

Він плив до Скіфів. Човен був падійний.
Товар путяцький. Сам він не простак.
— Чого ревеш, нікуди я не дінуся,—
сказав той грек, мабуть, приблизно так.

І вже піхто його не дочекався,
мов ухопив його який хапій.
Дніпром допливши, де тепер Черкаси,
він завернув у річечку Супій.

І п'ять віків, ще й десять літ по двісті
нема про нього чутки ані вісті!

І та печаль давно вже не скорбота.
І що тепер про себе розповість
 античний грек, сучасник Геродота,
пегоціант з ольвійських передмість?..

Він був живий, не древній, не міфічний —
з тих клопітих для Греції часів,
коли потенціал демографічний
на чорноморськім березі осів.

І, збудувавши Ольвію і Тіру,
Пантікапей, Німфей та Херсонес,
купці з Мілету, вихідці з Епіру
жили на скелях, ближче до небес.

Внизу ліпила мазапки злідота.
Чайки злітались вранці па лиман.
Грек не читав, можливо, Геродота,—
в ньому самому Геродот дрімав.

Він знав одне — що десь там за лиманом
тече ріка велика Борисфен.
Там край лежить пеміряний, пезланий,
земля народів інших і племен.

Він бачив світ крізь дуже грецькі міфи,
охочий був почути щось нове.

Скіф і не скіф були для грека — скіфи.
Увесь той край він Скіфією зве.

І як для нас цікаві ті галактики,
звідкіль піхто сигналь не передав,
так і йому — землі тісії клаптики,
де він інше пічого не продав.

І потім, справді, а чому б не взнати
якісь пові шляхи й координати?

Де браму пеба зачишають Ори?
Які заввишки ті Рінейські гори?
І що за люди певри та гелони,
почім у них там бронзові кулони?
Та розім'яти веслами суглоби,
та походити бoso по траві,
де проживають скіфи-землероби
і де кочують скіфи кочові.
Які па цю у них там помінали?
І як вони там Дарія прогали?
І що там за казкові емпіреї,
де царствує народ гішербореї?
Де вічне літо і немає Лети,
ізвідки родом музика й поети,
бо там жила, на вроду еталонна,
богиша Літо, мати Аполлона.

Тож, взявши харчу торбу запаснуу,
до сліз жони завбачливо оглух.
«Я іду, отже, я іспую», —
так пояснив їй, що життя — це рух.

Бо в ті часи велике діло — посох.
У мандри їшов письменник і філософ.
То що вже говорили про купця?
Йому сидіти геть не до лица.

Грек чув, що десь па північ від Гілії
є вільний торг, де грекам привілей.

Там па горі є місто, що до нього
купці пливуть аж з моря крижапого.

На ті базари і на ті привози
ще фішкійці шастали, пропози.

І грецький імпорт дуже там в цілі.
То він туди й подався па човні.

Йому ж казали греки:— Зупинися!
Не підбивай ще й інших горопах.
Нормальний грек торгує у Іонізії,
де царські скіфи царствують в степах.

А цей пливе. А з пим іще десяток
таких непоміркованих, як він.
Чи дупу обікає педосяжність?
Чи потребує серце перемін?

Звичайно, є падморські торги, близьче.
Та тільки ж тут всесвітнє торговище.
Куди поткнешся із своїм товаром?
Тут фінікійських глечиків павалом.

Тож грек пливе па північ і па півпівніч,
все вище й вище, в землі праслов'ян.
А ще ж пі карт, пі компаса, й скрізь Грінвіч
не пролягав іще меридіан.

Та це ж плавби не визначено строку.
Чи ошалів, чи, може, з ким на спір?
Чи хоче він добрatisя, нівроку,
аж на край світу, до Ріпейських гір?

Ридає жінка в Ольвії, у гавані,—
чого ж гречин той довго так у плаванні?

В яких світах блукає той блукалець?
Чи укусила пуртія за палець?
Чи, може, з ким в дорозі не поладив?
Чи хто позаздрив на його Палладу?
Чи розгнівився скіфський Посейдон?—
бо як поїхав, так і по сей день.

І знає тільки місяць походючий,
де їде грек смагливий і худючий.

Та на Олімпі знають, на вершині,
від самої хвилини відилиття,
три Мойри, три безжаліспі богині,
що визначають все людське життя.

Та, що його дарує, безтурботна.
Та, що пряде, аж прядочка бринить,
і третя — Та, що вже невідворотна,
що переріже ножицями нить.

Тож грек пливе, на весла налягає.
Короткі почі, спати не встигає.

Л у човні ж усякої матерії,
вино, олія, амфори, лутерії,
чорнофігурний лаковий бомблій,
химери, ткані по тканині білій.
Л не була б же Греція Елладою —
у п'яного й дзбан з Афішою Палладою!

Близькість ріка, метляє вітер чуба,
і сонце світить гаряче.
Л човен довбаний із дуба,
такий вовік не протече.

У цих краях торгуючи давно,
грек прорубав у Скіфію вікно.

У ті степи пеміряні, небачені,
під небеса такої висоти!
На що сармати розсобачені,
а ї ті туди не ваяклися їти

Там степ і степ. І скіфи славнозвісні.
Вози у них міцні, шестиколісні.
Отари незлічені, табуни.
І дивна мова з голосом струни.

Він там бував, він дихав їхнім димом,
їв їхніх страв баранячу роцу.
Та тільки от — гречин пе сходив з дива,
що в них домашнє вогнище в степу.

Бо це ж тобі не дворики ольвійські,
жінки в сандалях і тварини свійські.
Тут вільний степ, і люди в ньому сущі,
на цілій степ стада свої пасуці.

Тут і ягнята, і жінки, і дітки
сидять у дощ під шкурами кибитки.

Який не є, усе ж таки зогріток.
А грек не звик би зроду до кибіток.

Йому аби за скелю зачепиться,
що аж за комір сиплються зірки,—
те голе місто, камінь, черепиця,
і ходять греки, чорні як граки.

Над ними в небі і Телець, і Овен.
А тут пасеться цілий Зодіак.
Що скіфу — кінь, то греку — човен.
Живе на скелі, то інакше ж як?

А цій землі нічого не забракло —
ні рік, ні моря, ні озер, ні трав.
Найшерший скіф, молодший син Геракла,
собі роздольне царство вибирає.

А скіфський бог розщедрився до того —
із неба кинув плуга золотого.

А ще він кинув золоту сокиру —
як часом з шими хто не схоче миру.

А для гостей на саму видноту
бог кинув з неба чащу золоту.

Хоча, як інші книги погортай,
то перший цар був скіфський Таргітай.
І, як легенда каже прастара,—
він син Дажбога і дочки Дишри.

При цьому також на вечірній пруг
унала чаща, тошрець і плуг.

Окрім легенд, є дані наукові,
теорії, складніші теорем.
Наявні тут етруски загадкові
в генезі етрускодінх племен.

Шари культур і древня топонімія
гіпотетично свідчать, що колись —
раніше, ніж прийти на Апеніни,—
вони у цих краях тут прижились.

Їх різні вітки мали різні назви —
лелеги, тірсагети і пелазги.

А згодом тих, що у степах зостались,
назвали скити, бо вони скитались.

Ще й інші є гіпотези і версії —
що бог Папай був скіфам праотець,
що ніби скіфи — вихідці із Персії,
тут корінний лиш коник-стрибуцець.

Що як прийшли із хмарами паопашки
у кіммерійське царство степове,
то так і йшли тисячоліття поласки,
життя вели помадне, кочове.

Лишилось тільки розвести руками
на всі степи аж по Великій Іуг.
Якщо вони були кочівниками,—
навіщо ж їм потрібен був той плуг?

Хто каже — скіфи, хто їх зве — сколоти.
Хто каже що, залежно від мети.
А наше діло — все це проополоти,
аби хоч крихту істини знайти.

Спітати мудрих, зазирнути в Лету,
хто, що й коли казав про цей народ —
Плутарх, Страбон і Гекатей з Мілесту,
але найбільше, звісно, Геродот.

Побувши скрізь — од Фів до Чортомлика
і написавши кільканадцять книг,
він так сказав, що Скіфія — велика,
але не всі там скіфи серед них.

Булиnomади — скіфи кочові.
Товар свій пасли десь там аж до Криму,
програвши на співучий тятыві
історію, тепер вже недозриму.

Жили як степ, обличчям до небес.
Узимку мерзли, кутались в бушлати,

А по Дніпру, де нині Дніпрогес,
жили вже царські скіфи — паралати.

Сам цар, і члени царської родини,
і скіфи царські — ті жили у Геррах.

Суміжно десь, в лісах, жили будини,
бобрів ловили в лісових озерах.

В сусідство їм вклинилися гелони,
що мали місто на дубових брамах,
сади, городи, стріхи із соломи
і дерев'яні статуї у храмах.

На північ — цеври, де тепер Полісся.
Тоді вважав їх дехто чаклунами.
Віки ішли, народ не перевівся,
і врешті-решт вони зробились нами.

Були ще й інші там аборигени.
Це може бути віднесене до збігів,
але меланхолійні меланхлени
вдягали чорне, — там тепер Чернігів.

Де па хребтах смарагдові попони,
в сугі'ях — агафірси золоті,
народ, котрий співав свої закони,
щоб не забути жодної статті.

Відлом фракійців — гети, зазбручани
і ті, що в придунайських ареалах
на ворога виходили з мечами,
а йшли із миром — грали на цимбалах.

На півні — таври, бавились розбоем.
Туди па схід, за Доном, савромати —
нащадки скіфо-амазонських воїнів, —
таки вдалось тих фурій уламати.

І далі там — де сіяли, де пасли,
народи із околичних безмеж —
сармати, фіссагети, арімпаси
і люди з бурштипових узбережж.

Оде такі у Скіфії сусіди.
Сама ж вона складалася із кого?
Жили прекраснокінні каллішіди
найближче десь до берега морського.

Лише там, за їхньою землею,
жили стрункі, смагляві алазони.
Казковий ліс, урочище Гілєю,
шукати в плавнях, певно, є rezoni.

Понад Дніпром жили все хлібороби,
що звав іх Геродот — борисфеніти.
Були людьми не скідної подоби,
лишили голос у віках дзвеніти.

Хліб на Побужжі сіяли на продаж,
тих скіфів називали орачами.
І далі теж була б цікава подорож —
там, де Волинь, Поділля, галичані.

Але чому на землях цих, де Київ,
іще до літописних лихоліть,
так наче нам хто чорну дірку виїв
у історичній пам'яті століть?

Що тут було, сам Геродот не знає,
Він тільки твердить, що за тих часів
кордон ішов від Дону до Дунаю,
від моря аж до прип'ятських лісів.

Чи все це разом — Скіфія і скіфи,
і кочові, ї осілі, і паралати?
Крізь домисли, і вимисли, і міфи,
о, як їх нелегко угадати!

Був Геродот в історії Монблапом.
Багато знав кривавих спонетій.
Та Віслу звав по-грецьки — Еридаюм,
Святі Шляхи у нього — Ексамней.

Він тут бував — і в Геррах, і в Гілєї,
знав ріки — Герр, Тірас і Танаїс.
І під свої античні пропілеї
все у своїй транскрипції приніс.

Ішов у мандри у період літній,
де па волах, де шішки, де човном.
Тоді був скіфський цар неповнолітній,
а він запайомий був з опікуном.

Зпав городища, і стени, і плавні.
Чув цілий хор людських різного голосу.
Та вище, де Дніпро не судноплавний,
і Геродоту буть не довелось.

Вікі мовчать. Душа не б'є на сполох.
Порожніх слів наможилася лушпа.
І тільки час від часу археолог
якось вікоще в правду прокона.

Наука вглиб, і праця титанічна.
Загадка, не розгадана здавен,—
чи це була експансія етнічна,
чи це союз споріднених племен?

Це люд місцевий чи це люди східні,—
у цьому вчені теж неоднозгідні.

Та тільки хто б на чому не снинився,
яких припущенень ми б не спорудили,—
коли цим горам Київ ще й не снинився,
тут люди вже на мамонта ходили.

Коли в лісах ревли іще буй-тури,—
Дажбогу сонце приміряло німб,
і люди чорноліської культури
жили, співали, сіяли свій хліб.

Які б тут пе були стовпотворіння,
хто б звідки не накочував сюди,
а люд був корінний тут, бо коріння
в такому ґрунті глибоко сидить.

Тут землі щедрі. Тут річок без ліку.
Всілякі руди в надрах залягли.
І через те отак тут споконвіку —
життя і смерть на відстані стріли.

Які тут пе прокочувались орди!
Яка пройшла по землях цих біда!

Мечем і кров'ю писані кросворди
ніхто уже повік не розгада.

Немає дат, немає фактів голих,
усе дійшло у вимірах легенд.
Але в курганах скіфських — не монголи.
На пекторалі — теж пе Орієнти.

Повірить можна в будь-яку легенду.
Теорій напридумувати за трьох.

Не можна брати істину в аренду
і сіяти па ній чортополох.

В цілому ж скіфи — воїни, мужі,
ходили в битви, а не в грабежі.
І хоч було в них війська не мільйон,
не переміг їх сам Зопіріон.

Хоча був ласпій до таких земель,
щоб їх перетворити на колонії,
не той Пилин, що з конопель,
а той Філіпп, що з Македонії.

Персидський цар, скоривши Вавілон,
пішов на них — це був могутній Дарій.
Повівши військо степом напролом,
за тиждень був готовий па гербарій.

На цей раз скіфи одступали,
бо ворогів було як мли.
Ковтили Дарія стечами,
а потім враздріб потовкли.

Були в бою несамовиті.
Носили панцирі і свити.
На літках поножі ольвійські,
шоломи часом іллірійські.

Варили бризгу. Ждали напії.
По сіль ходили в той же Крим.
А хто з одної винив чаші,
той був павіки побратим.

Щоб з'ясувати справи всі ці даліні,
символіці належне віддамо.
Поглибивши контрасти соціальні,
їм з неба впalo також і ярмо.

Хто мав худоби тисячу голів,
а хто плуганивсь парою волів.

Були ї раби. Рабами торгували.
І серед них філософи бували.
Наприклад, Біон був Бористеніт,
котрий любив на площі гомоніть.
І він був раб, і батько був рабом,
і довелось нелегко їм обом.

В порту почавши із соління риби,
він був засновник жанру діатриби.

Втоцнули в часі імена митців,
і те ім'я, що мало бути крилатим.

Колись було сім грецьких мудреців —
з них Анахарс був скіфом, паралатом.

Про скіфів добре згадував Есхіл.
В Гомера є, що скіфи — справедливі.
В цьому краю царів і настухів
суворі люди, горді і вродливі.

Любили степ, і волю, і пісні.
Приносили присягу при вогні.

Стріляли з лука, билися мечами.
Зі списа їли здимлений шашлик.
Недаром «скіф» колись і означало —
суворий, грізний воїн-степовик.

Послів приймали закордонних.
Царівн видавали за моря.
Також дочка царя Ассаргадона
була женою скіфського царя.

Прибувшi на тодiшнiй бригантинi,
в часi непримиреннiх ворожнеч,

вона йому, крiм посагу у скрипi,
везла од батька ассирiйський меч.

Тому природно, що сусiднiй грек
не хтiв би з ними розбивати глек,

Вiд цього мав прибутки немалi.
Торги були йому безперешкоднi.
Бо амфори, прикопанi в землi,
тримали довго вина прохолоднi.

Вiн тут бував не раз уже ї не два.
Базари знов — що де почiм i скiльки.
Вже навiть вивчив деякi слова —
як буде «хлiб» i «здрастуйте» по-скiфськи.

Грек знов свос купецьке ремесло.
Мiг одурити скiфа, пe без того.
На древi рiк, що в море проросло,
чув шурхiт листя срiбно-золотого.

Але ж у них товарiв тут завiзно.
Все далi ї далi гнав його зюйд-вест.
Вiн навiть бачив, як кував залiзо
у скiфiв царських велетень Гефест.

У них є все — пiпениця, хутро, вовна,
i риба, i мед, i добrі води рiк.
Вторгнє грек, i подорож чудовна,
i є про що розказувать весь вiк.

Бо як, було, вiн вернеться додому,
та як пакличе всiх на рибу з Дону,
та як розкаже про свої пригоди —
сусiди всi дивуються три годi.

Хоч, звiсно, йшлось не про облогу Трой,
i вiн купець, а зовсiм пe герой.
Але якби так рясно па героя,
то вже б давно не вистачило Трой.

Його грекиня теж не Пенелопа
i не чекала воiна з боiв.
Не бачив вiн кикона i киклопа
i в лотофагiв лотоса не їв.

Але він теж не так собі гречин,
хоч взяв за душу певідомо й чим.

Чи що пролежав два тисячоліття?
Чи що на міф давно вже неполіття?

Чи що не прости, а Ольвійський гість
хоч дешицю про скіфів розповість.

От грек пливе і просто з інтересу,
бувало, зайде, глипне в далину.
Віттар жертвовий богові Аресу
такий там скіфи возвели, що пу!

Бо ж бог Папай був мирний бог на світі.
Вогонь домашній берегла Табіті.

Також красуня Їхня, Аргінаса,
на вечорницях била в тулумбаса.

Паступій бог полохав перепілку,
з очеретини вирізав сопілку.

А бог Арес був богом над богами,
бо світ кишів навколо ворогами.

Тож навезуть возів стонаціять хмизу,
ввіткнуть меча та як підпалять знизу! —
аж гуготить багаття до небес.
Непереможний скіфський бог Ares! —
що в тім вогні присутній був як знак —
короткий меч, священний акинак.

Колись до них якили тут кіммерійці,
ті, що про них писав іще Гомер,
а щонайперш згадали ассірійці
в клинонисах ще хтозна-яких ер.

Це був парод такої сили й гарту,
що їх ніхто подужкати не міг.
Трясли Ефес, ходили на Урарту,
від них погиб і цар лідійський — Гіг.

Але і їх довів чи не до стресу
вогонь жертвовий богові Аресу.

От кіммерійці здумали прещатись,
наслухані про скіфську силу й лють.
Одні вважали: — Треба захищатись! —
А другі: — Ні, вони нас переб'ють.

Одні казали, що не ступить ворог,
що треба землю захищать свою.
А другі: — Ет, ну що земпий цей порох?
Ми знайдем інший в іншому краю.

Відтак дві групи, пе дійповши згоди,
зробились між собою антиподи.

Та, зброю нових олюставши з піхов,
самі себе так встигли перебить,
що як прийшли вже скіфи, то вже скіфам
було, по суті, нічого робить.

Це, може, правда, може, півлегеди,
що має присмак крові й полину.
Так що такі й подібні прецеденти
восходять ще в глибоку давнину.

Лиш прапам'ять долітає звідти,
перемиває золотий шісок.
Багато міг би розказати вітер,
але у вітру голос персох...

Є тільки чутка (може, це й химера),
і є кут зору (може, їй слушний кут), —
що греки, начитавшися Гомера,
його кіммерів поселили тут.

Насправді ж тут, на узбережжях Лети,
не кіммерійці населяли край,
а перша людність тут була — таргети,
отож і пращур їхній — Таргтай.

Він внук Дніпра і не прийшов нізвідки.
Проговорись, історіє німа!
Мав трьох синів, від них три скіфські вітки, —
одна запанувала над всіма.

А інші розселились до Дунаю.
Це був тоді фракійський ареал.

Десь в тих краях, пізніше, у вигнанні
Овідій серед гетів зимував.

Шуміли там смерекові верхів'я,
і звіздарі вивчали біг планет.
Орфей, до речі, також був фракісць.
Можливо, дак, але, можливо, й гет.

А грек пливе, а грек часу не гас,
і звідусіль на нього щось чигас.

А на гречині макова сорочка,
ще й чорний пояс, срібна оторочка.
Одна дріада, як сорочку прала,
того гречина на три тижні вкрала.

Були йому ще й гірші придибуники —
вовки, гієни, бійки і грабунки.

Було таке, що й згадувати страшно,
бо там у небі зоряно і пташно,
й кусаються, як люті упирі,
ще кіммерійські комарі.

Він також падав жертвою ошінії,
що він лазутчик декотрих земель.
За ним в степах погналися Еринії,
натінали із нього конопель.

Вже він вважав грекиню удовою,
волосся стало стовбула —
цариця з гострою бровою
на нього оком повела.

А вартові оружні, здоровецькі,
щось говорили не по-грецькі.

Ну, він, ту мову не вивчавши в книгах,
і так і сяк пояснював на мігах.

Але його там вислухали сухо.
Просив, благав — ніхто не довіря.
Аж раптом хтось сказав там щось на вухо
опікуну маленького царя.

Маленький цар підняв свої клейноди.
І грека відпустили без ушкоди.

Грек уклопився, дякуючи гречно.
Сказав, що в жертву принесе бика.
А ще сказав, що хтів би доконечно
узнать ім'я свого рятівника.

Той усміхнувся і сказав ласково,
ще молодий, а вже був поліглот:
— Мое ім'я пічого вам не скаже.
Я мандрівник. І звуся Геродот.

Такі пригоди з греком тим бували
від птаства, від людей і від вовків.
Чей тільки з торфу ще не добували,
добудуть через двадцять п'ять віків.

От бідний грек! І треба ж було греку
так наражать себе на небезпеку.
Сидів би грек у хаті й коло хати,
поміг би жінці діток колихати.
Вставав би грек удоносіта в тумані,
ловив бичків у Бузькому лимані.

А він пливе. Йому іще далеко.
Пливуть віки, а він пливе й собі.
Пливе й пливе. — А ти ким був, лелеко? —
питає грек лелеку на вербі.

Бо древній грек хоч віку й молодого,
а зінав, що світ складається із дів,
що кожен є собою ненадовго, —
все хтось когось на щось перетворив.

Богиня Еос, скориставши владу, —
свого старого мужа на цикаду.

Сам Зевс — кохану, німфу чорнобриву,
перетворив, пробачте, на корову.

А та трава, що в пальцях розім'яти,
то буде пающі дівній і терпкій,
то це ж Аїд перетворив на м'яту
свою кохану Менту. Отакий.

І кожен камінь був колись створінням.
І все живе і дихає. А он —
задушена покрученим корінням,
кричить верба, як жрець Лаокоон.

Природа вся була жива для грека,
він чув її, як землю чув Антей.

У наших предків був тотем — лелека.
Чи не тому і носить він дітей?

Якби лелека голосом озвався,
то грек, мабуть, не дуже б здивувався.

А у Дніпрі що риба, то білуга..
Зварити юшку манять острівки.
Велике Сонце над Великим Лугом.
Великий Сон Великої Ріки.

Пустельний простір, як душа без міфа.
Сопілку Пана уловляє слух.
Жона якогось царственного скіфа
зеленим шовком виткала цей луг...

Можливо, грека трохи дивували
суворих скіфів грізні ритуали.
Він, може, часом щось і не второпав,
а часом грек, бувало, й торопів.
У нього ж все — акрополь і пекрополь,
а тут степи, — що неба, що степів!

Наприклад, їхній звичай похоронний.
Що б тут робив міфологічний дід?
Тут, може, треба декілька Харонів —
царя транспортувати на той світ.

Бо їде цар з рабами і скарбами,
царя везуть вози і шарабани.
Жертвовна кров стікає з вітваря,
ревуть бики, мекекають овечки.
І мертві слуги мертвого царя
тримають мертвих коней за вуздечки.

Страшне у скіфів дійство похоронне!
Ольвійський грек, бувало, похолоне.

Спочатку возять мертвого царя,
щоб сорок днів усі за ним ридали.
Рабиня, як зацьковане звір'я,
тремтить, чекас, що її придавлять.

Мужів найкрапціх пробирає дріж.
Отак живеш, старасься, воюєш,—
обличчя дряпай, вухо собі ріж,
щоб кожен бачив, як ти пасіюші.

Коли вмирас прόстий чоловік,
хіба ж затіють стільки камуфлету?
Меч, лук і стріли. Ратище під бік.
Копили шмат. Підстилка з очерету.

Царя ж везуть, одягнутого в плис,
у захололій капсулі із воску.
Селера і товчепій кипарис
зробили з цього мумію заморську.

На всі димки далеких кочовищ,
де по степах отари, наче хмарки,
щоб вибігали люди з таборищ
і похиляли голови номархи.

I, склавши честь, нападавши на ниць,
відбувши всі нечальні ефемери,
у золотих оздобах багряници
везуть царя в країну царську — Герри.

За ним ідуть на той світ, бо він цар,
наплакавшись у ті сороковини,
коханка, кухар, навіть новинкар,
що буде й там розказувати новини.

...Лежить коня загнудзаний кістяк.
Намисто спить з єгипетської пасти.
Заклякли слуги на своїх місцях,
і раб лежить, де довелося впасти.

Підземний світ, і тлін, і німота.
В жертвових чаших ритуальний трунок.
Та на цареві зброя золота,
і меч, і щит, і війовий рихтупок.

Хто був той цар, і що в житті він встиг —
застигло, як в дзеркалах золотих.

Ще й колісницю звалять в той Сезам.
Насиплють горб такої височини,
що аж не тенькне бронзовий казан
од грандіозних відголосків тризни..

Таке у скіфів похоронне дійство.
На чому згодом виникне злодійство.

Якісь дядьки, кошлаті, з клумаками,
в гробницях будуть чиркати сірниками.
Повзти на пузі в чорній темноті,
з кісток зрывати бляшки золоті.

От цар лежить з рабинею якою,
лежить-лежить, урвавсь йому терпець,—
хап за плече кістлявою рукою,
так тут тому грабіжнику й капець!

Аж потім вже подвижники і вчені
взялись вивчати кургани височенні.
От розкопають ями та кар'єри
та й доберуться в царські інтер'єри.

Та так ішли все далі, й далі, й далі.
Було всього — з щитом і на щиті.

Через сліпучу призму пекторалі
тепер для нас всі скіфи золоті.

Бо як вони свій епос не створили,
чи нам його не трапилось гортать,—
то що ж лишилось? Піднімати брили.
Історію по золоту читати.

Нема письмен — є дивне сяйво казки.
Лук золотий натягус стрілець.
Летить грифон. І золоті підпаски
підвечір доять золотих овець.

Землі піднявши вже короту тошну,
у глибині, де шум не доліта,

читасмо, як скіфу золотому
дає скрижалі богиня золота.

І кожна бляшка, панцир, окуття
і на прикрасах вирізьблені драми —
це панорами скіфського життя,
увічнені по золоту майстрами.

Мистецтво те було не в словиточку.
Грифона вже ту лань не заклюють.
Два скіфи шиють золоту сорочку.
Два скіфи з чаші золотої п'ють.

Картипа, прямо скажем, феєрична.
Могили древні — Химина й Товста.
Тут десь урвалась пам'ять історична.
Зате воча павіки золота.

І поки жілка з-під долопі зиркала,
траپлялось греку як не те, то те.
Історія дивилася в два дзеркала —
 античне грецьке й скіфське золоте.

Хто ж був майстрами скіфської епохи?
Хто їх створив, ті золоті скарби
з курганів Чортомлика і Солохи,
Чмирової могили й Куль-Оби?

Хоч думка є, що твори ці античні,—
чи густо в греків схожого ліття?
Чому такі там скіфи автентичні?
Який це грек так зпав би їх життя?

Чи грек ходив їх малювати з натури?
Жів у степах, набравшися халеп?
Такий шедевр не створиш за два тури,
тут треба знати змалечку той степ.

Якщо були у скіфів полководці,
і Апахарс, брат Савлія, мудрець,—
то що, у скіфів не знайшлося хлопців,
котрі могли в руці держать різець?

Чи не було металів благородних?
Сюжетів бракувало корінних?

Недавно дядько в себе на городі
знайшов і штампи бронзові од них.

І це ж було не де-небудь, не просто
серед яких сучасних картоплищ.
А це було у Кам'янці-Дніпровській
на місці древніх скіфських городищ —
де ще городам городище спиться,
де, подолавши тисячу смертей,
іще стойть невидима столиця,
яку возвіг славетний цар Атей!

Чому той край так дивно звався — Герри?
Якими був населений людьми?
За п'ять віків до нашої ще ери
це знав той грек, і вже не знаєм ми.

Мабуть, Шафарик мав якісь підстави,
і древній грек домислювався теж,
що в слові Г е р р о с є відлуння слави,
що досягла балтійських узбережж.

Коли в бою тут воїн був убитий
чи участь брав проти яких нашесть,
йому на гробі, як почесний титул,
писали: «Геррос», тобто — слава, честь.

Шлях еволюції мовних і етнічних
крізь многоту кривавих несприянь, —
відлуння слави з написів рунічних
чи не вернулось імпем слов'ян?

Що тут було за праворітими світу?
Чом не створили скіфи алфавіту?

Бо тільки Слово — пам'яті спасеність.
Живий народ, що мав своє письмо!
Чи, може, в них така була писемність,
що ми її вчитати не втнемо?

І хто вони? А ми хто? Хто ми? Хто ми?
Хто наші предки? Прийшли? Автохтони?

Сколоти? Логи? Вихідці з Дворіччя?
Висока віть з пракореня слов'ян?
Які були тут мови і наріччя?
В яких садах співалось солов'ям?

Які були звитяги і поразки?
Що з правіків дійшло аж дотепер?
І хто були «божественні пелазги»,
як наших предків називав Гомср?

Чи ті віки вивчавши по дотичній,
так і заснем на тому відкритті,
що лиши майстри у Греції античній
могли створить шедеври золоті?

Чи нам судились пошуки патхнені,
запия якісь нові і нестемені?
Чи тільки смуток золотої згадки
з неміряного обширу загадки?

А грек пливе, усе довкола бачить.
Уже човни далеко добулись.
А третя Мойра ножиці мантачигь,
блісь-блісь на сонці ножицями, блісь!

А у степу ж ні гаю, ні ліщинки.
То крикне крук, то копіш заірже.
Спеклося літо. Спека. Ні доцішки.
Ген скіфська баба обрій стереже.

Можливо, грека дещо й покоробило.
Він, може, навіть говорив комусь,
що скіфська баба — добре одоробло
супроти грецьких витончених муз.

Але було це твердження найвне,
бо всяк народ на ділі доведе —
хоч там нема того, що є деінде,
зате є те, чого нема ніде.

Тож язика він мав би прикусити,—
де взяв би мармур степовий Практітель?

А щодо власне женської натури,
то в тих степах були і завжди есть

такі струпкі моделі для скульптури,
що Фідій би вважав собі за честь.

О музи гелікопів степових!
О жриці вогнищ, вже давно погаслих!
Вода джерел, од спеки неживих,
була не вельми щедра для Пегасів.

Я чую ваші дивні голоси.
Зап'ястя рук пе звикли до мережок.
Чаклунський чар космічної косі
і золоті півмісяці сережок.

О музи, музи, музи кам'яні!
Де грім душі, народжений з любові?
Ви мовчите. Ви плачете в мені.
Душа тисячоліть шукає себе в слові.

Скінчився степ — рівнини бездеревні.
Тут скіфський цар столицею запосів.
Тут городища, як фортеці древні,
стоять, окріті шкурами лісів.

Ції твердині ворог не повергне.
Тут позапачів каміння неоліт.
Тут руди вже виходять на поверхню
і урвища розламує граніт.

А вдалині, на кілька днів погоні,
але з фортець ще видимі як сон,—
стоять кургани царських пантеонів,
і чайка плаче з вітром в упісон.

Там — звідусіль загрожені степи,
а тут фортеці, що й не піdstупи.

Тут люд осілий. Тут щанують труд.
І рух дадуть і кругові, і кросну.
Кують залізо із місцевих руд.
І мають славу дуже розголосну.

Тут процвітало різне ремесло.
Були будинки з каменю й саману.

І наверталось грекам на весло
латаття Білозерського лиману.

Раз побували греки в городищі.
Дізпатися, на що там ціни виши.
Провідати знайомих паралатів.
Придбати медичинських препаратів.

Змійної отрути напитати
(в одного грека був радикуліт).
А скіфські лікарі гомеопати
були тоді відомі на весь світ.

З них дехто жив і по чужих країнах.
Токсаріс — грецький був громадянин.
Зажив такої слави у Афінах,—
мудрець Солон скилився перед ним!

Вони вже знали деякі вакцини,
мікстури, зілля і настої трав.
Щоб перейняти дещо з медицини,
сам Гіппократ у Скіфії бував.

У місто греки в'їхали волами.
Воно було оточене валами.

Шумів базар. Проходили трапезити.
Лежали хури червоноястіх руд.
Вгорі жили цари і ворожбита.
Внизу ройвся реміспичий люд.

Риботорговці натягали тент.
Шкварчали біля яток чебуреки.
То, поки дядько скупить реманент,
пішли й собі повесітатися греки.

У передмісті вулиці вузенькі.
Такий там брязкіт, туркіт, гукіт, дзенькіт!
Скрізь чорні гути, кузні і майстерні.
Вода парус в кам'яній цистерні.

Коваль кус, не втомиться клепати —
мечі, голки, зубила і лопати,
цвяхи, пожі, сокири і серпи —
на все Попиззя і на всі степи.

Купили голку. Мали з тим мороки.
Промчався вершник. Грек розгарячивсь.
Зайшли до скіфа, що колись два роки
на ювеліра в Ольвії учивсь.

Там розглядали різні візерунки.
Ліварні форми. Золото. Емаль.
А він сидів, якраз робив малионки —
ягнят і птиць на царську пектораль.

Подарував їм для жінок прикраси.
В ткача купили виробів лляних.
Пішли угору. Кам'янські тераси
були не гірші, як в Ольвії у них.

Хороми царські зблизька роздивились.
Цікавий грек у браму заглядав.
Маленький цар уже, нащевно, виріс.
Тепер, мабуть би, грека й не згадав.

Похвастав грек, що він з царем стрічався.
І як за нього Геродот ручався.
Такий тоді малесенський був скіф —
тепер могутній цар Аріашіф.

Шкодя, що скіфи з царської обслуги
взяли ворота па залізні шпуги.

А то б він, грек, бо він такий, — як схоче,
то він і в гості до царя заскоче!

Заночували в дядька в таборищі
на молодому сіні на горищі.

Напівмандрівний і націвосілій,
уже й якусь маєтість запосілій,
він мав овець і поле сочевиці
неподалік від царської столиці.

Почастував їх гойно, хоч і просто,
завдавши тим жоні переполох,—
лемішка із облученого проса,
із часником колочений горох.

Почавши тут, продовжили у свахи
з ужитком пирогів, рибця і саламахи.

Якісь прегарні скіфські молодиці
книші пекли на глиняній кабиці.

І верхи на лозинах дітлахи
рубали кропиву і лопухи.

Із городища, із того содому,
майстри верталися павпрошки додому.

А з поля йшла, струпка і топковида,
що несвідома чарівничих зваб,
богиня квітів, юная Хлорида,
у жовтому віночку із кульбаб...

В кабиці дотлівала дровицяка.
І вітер віяв із вечірніх цлес.
І спало все — пракішка й праконяка,
прапівень, пракорова і прапес.

На сіно грекам кинули верету.
Не спалось греку, цілу ніч крутилось.
Мабуть, того, що в стріху з очерету
па нього місяць скіфський подививсь.

Чи, може, смутком по душі прoderло.
Далеко з дому і земля чужа.
І Шлях Чумацький, зоряне Прадерево,
ховав у хмарах голову Вужа.

І жінка бідна в Ольвії, не спиться їй.
Прогнавши залицяльників-п'яниць,
уже робила всякі ауспіції —
гадала на погоду і на птиць.

Вона уже ходила і до піфії,
спитати про мужа: як він там у Скіфії?
Вона питала піфію-сидуху,
що як же так, ні слуху ані духу?

А піфія, що в храмі проживала,
священний лист лавровий пожувала

і так сказала, сидя на трипозі:
— Хвала богам, твій муж уже в дорозі!

Не уточнивши у наступній фразі,
яку дорогу має паувазі.

Хоча грекиня у своєму горі
не втамила б абстрактних категорій.
Бо що їй зустріч в просторі і в часі?
Вона чекала мужа на терасі.
Її любов, така палка і вірила,
була з безмежними трохи не співмірпа.

Бо Пенелопі добре було ждати,
адже у неї німфа була мати.

А ця грекиня смертної породи,
такс чекання згубне їй для вроди.

Отож вона і нині в надії,
марнує свої роки молодості.
І калим тче, хоч, може, і не поре,
і з женихами її слова не говоре.

Все дивиться у далеч а-під долоні —
а що, як він пропав десь у полопі?!

На тій горі, засмалена жаркотою,
вона вже — як фігурка теракотова.

А грек пливе. Дніпро — дорога срібна.
Вже й притомились греки-веслярі.
А буде ще ж і Скилла, і Харібда —
оті страшні пороги на Дніпрі!

Вже дехто встиг з утоми огризнутись.
А інші духом занепали вкрай.
А грек пливе. Вже ж ніяк і верпуться,
так запустився глибоко в цей край.

Оп Одіссея проплив чотири моря —
яких пещастійому напряла Мойра!

Було всього — қикони і киклопи,
і Посейдон лютився, дідуган.

Та ще з тими супутниками клопіт,
все щось учворять всупереч богам.

І хоч була любов його взірцева,
а скрізь за пим гапяється Гіменей.
Тим часом Кирка, і вона ж Цірдея,
кількох перетворила на свиней.

То добре, що в гекзаметрах синхронно
живі і мертві води жебонять.
Чаклунки чаклували. Лестригони
хотіли поковтати, як жабенят.

Йому ж було і встежити незмога,
що часом витворяли там вони.
Биків священих Геліоса-бога,
наприклад, з'їли, наче дикиуни.

А як сирен почули, бідолахи,
то що робилось, пропадай життя!
Але найгірше, звісно, лотофаги —
ті, що дали їм лотос забуття.

Тут головне, що вчасно дременули,
а то б забули геть усе минуле.

Оцей би грек, якби ужив ті спеції,
втонув би гірше, як в ріку Супій.
Сказав би: — Що? А хай їй грець, тій Греції! —
Та так би вже і цмулив той напій.

А він пливе, спокуси проминає.
Щодені міняє обрій далина.
А він пливе та жінку споминає,
що килим тче у Ольвії одна.

Хоч він, гречин, бувало, де не їде,—
йому моргають різпі Дапайди.

Але ж бо їй гарні скіфські антилони!
Та їй він, як вип'є, — чим пе Діоніс?
Однак любов своєї Пенелопи,
як Одіссея, він з гідностю проніс.

А вже дуби стоять кількасотрічні.
А вже і скелі — серце завмира.
Це від Карпат відроги кристалічні
тут підійшли папитись до Дніпра.

Піски сипучі. Схили крем'янисті.
Дніпро шумить. Земля як нічия.
Гребеш, гребеш, а мов стоїш на місці,—
така стрімка й потужна течія.

Одному греку поперек ломило.
Спинитись мусив грецький караван.
Такий був грек могутній, здоровило,
і в цих краях не раз уже бував.
А раптом зліг заохавши. І щоки
пісок гарячий підгортає під боки,
вже острівок той греки дослідили,
уже у вершу раків наловили.
Уже й вечерю мали на мазі.
ушкіши дичину на вертлюзі.

І грек сказав: — Ну й парить, ох і спека!
Мабуть, на зливу ломить поперек.
А пе ж дорога і важка, й далека.
А ще ж пороги! — зажурився грек.

Хоч би взяли боги нас під опіку!
Слюди не всяк хоробрый доцливі.
Ви що, не чули, в них тут споконвіку
Триглавий Змій на Хортиці живе!

Заснули греки, вже й зоря поблідла,
під плоскіт хвилі і під шум дерев.
І снилась грекам то Лернейська гідра,
то Змій Триглавий, то Немейський лев.

На другий день пливли до підобідку.
Знялася буря невідомо звідки.

Посутепіло. Між Дніпром і Доном
Перун перемортнувся з Посейдоном.

Ударив грім. Пополотніли греки.
Притьмом до гнізд верталися лелеки.

Насуцило. Дніпро поворонів.
Накрила греків піна бурунів.

І, пошурлявши волею стихії,
кудись прибило к матері лихій.
Лиш завдяки прихильності Паллади,
бо був би греку тут кінець балади.

Тож бідні греки, мокрі як хлющи,
втягли човни на берег у кущі.

А де ж самим знайти тут укриття?
Громи над головою гуркотять.

І скелі ще архейської доби
стоять, пемов камінні кадуби.

А злива лле. Аж опде і печера є.
Перун об скелю чиркає вогнем.
А може, ними там і повечеряє
якийсь страшний тутешній Поліфем?

Угору греки дерлися по кручи.
З-під ніг котиились камені грукучи.

В печеру темпу вскочили, як в жлукто.
Хопили стін, як топучий корми.
В печері щось завило, залулукало,
черкинуло греків кігтями й крильми!

Перун кресав об скелі близкавиці.
Тремтіло все — дерева, греки, птиці.

І ось тоді, проламуючи хащі,
три голови звернувши врізnobіч,
Змій пролетів. Вогнем дихнув із пащі.
Бо Змій літас в горобину ніч.

Так ця поява греків настрахала!
Чекали ранку, розпач огортає.
Громи гrimіли. Злива не вщухала.
І у печері пугач реготов.

Грек перший вранці визирнув. Світало.
Від страху серце дуже калатало.

Уже було спокійно все довкола.
І з гнізд пташинихчувся кволий писк.
І горизонт з плечима дискобола
штурнув у небо пурпурний диск.

Ревли пороги. Був страшний той клекіт.
В Дніпрі стояли Кам'яні Стоги.
Богів з Олімпу марно тут і кликати,
тут владарюють інші вже боги.

Тут можна їхні обриси розгледіть —
обличчя скель похмуре і живе.
І хмарка біла, наче Леда — Лебідь
кудись туди, у Грецію, пливе.

Якийсь дідок, сліпий на одне око,
пасе козу на схилі одиноко.

І грек сказав: — А може, я прогавив?
І вітер вищух, і дощик перестав.
Щось не вернувся Змій отої Триглавий,
що тут вночі над нами пролітав.

— Та прилетить, — сказав дідок. — Ще рано.
А ти не бійсь. Пішов десь до чопа.
Змій бореться лише з богатирями.
Таких, як ти, цей Змій тут не чіпа.

Грек звеселів, подякував за пісirість.
Пішов пройтися, сопця не заспав.
А вранці греки вийшли, сполоснулися, —
немас грека. Як у воду впав.

Вже й у човнах вантаж пересушили.
Подерті лікті голкою запили.
Вже погукали, кожен зокрема.
Пора в дорогу. А його нема.

Уже зловили окуня і щуку.
Уже гукнули тоніше ультразвуку.
Уже у яр попадали сторчма.
Отак шукали. А його нема.

Вже й дичину упорали печену.
Уже й думки подумали жаскі.

А він шукав на острові печеру,
де народився син Геракла — Скіф!

З'явився геть подряпаний гілками.
Ну, тут на цього греки з кулаками.

А він їм склав усі свої трофеї —
кремінний піж, сокиру кам'яну.
— Чи не прибив нас вітер до Гілеї?
Жили тут люди в давню давину.

Не встиг я, — каже, — обійти цей остров.
Які тут скелі і який тут простір!
Уже й пороги видно вдалини.
Вони ревуть, як тури кам'яні.

Краси такої Змієм не зуточши.
Тут на воді співає очерет.
І дикі бджоли грушевих урочищ
у дупла дбають бурштиновий мед.

Печеру бачив, там чайки гніздилися.
Хотів зайти, зірвався, не доліз.
Оtam вони, мабуть, і народились,
три брати — Скіф, Гелон і Агафірс.

Красива мати в них була, зміюка.
Геракл поїхав. Впросли малі.
Натяг найменший батькового лука
та й став царем всієї тут землі.

Але ж яке ревіння безпастанне!
Це описати — зламається перо.
Куди ви, греки? Тут якісь титани
загородили скелями Діпро.

Кицлять, ревуть і піняться потоки.
Шалений вир закручують вали.
Тут треба йти в село Переволоки,
просить людей, щоб пе-ре-во-лок-ли.

Тут вантажу з човнів не напоситись.
Це поєдинок каменю й води.
Тут Шум-Поріг, Будило, Ненаситець, —
тут дев'ять їх, попробуй обійтися!

Розулись греки. Вжо і роздяглися.
Ідуть, ногами маючи дно.
Античні греки, а котрий і лисий,
і петельгузий,—що кому дано.

Отак брели ті греки безодежні.
Вели човни вздовж берега в рогіз.
І німфа, що жила в печері прибережній,
дивилася на них, сміялася до сліз.

Коли аж ген — ідеaborиген.
Сидить на бочці скіфський Діоген.

Якийсь хлопчина запряга воли.
Два лісоруби також наддали.

Та так човни, укупі з вантажем,
на коліщатах потягли гужем.

Бо корабель великий чи баркас
лицився б тут, перевезли б товари.
З тамтого боку іншій повсякчас
чекає транспорт. Так і допливали.

Шіхто з купців тут не застряв пі разу.
Були тут греки і майстри з Кавказу.
І фінікійці, люди всюдисущі,
не раз перепливали тут по суші.

І павіть плив кудись і звідкілясь
іранський остракіруваний князь.

Човни ж везли у десять пар волів,
явилися тільки вуса з-під брилів.

Це, звісно, діло не таке і скоре.
Минали верби, лиши й осокори.
Гай минали. Кручі обминали.
Варили юшку. І волів міняли.

При ручаях спинялися на нічліг.
Такі тут люди мовчазні, аж чудно.
Бо звикли. Так шумить поріг —
людського голосу не чутило.

Півсотні верст за два дні побороли.
На третій день ставали до кодоли.
І, підкотивши під човни колоди,
спустили греків знов на тихі води.

Пливуть вони з коптовими речами.
А щось у лісі вевкалось ночами.

Ліси підходять близько до води,
питають греків: — Ви ото куди?

Чи вам було надморських торжищ мало?
Чи вас нічого дома не тримало?

І хто вас на ці мандри підбивав?
Сюди ж і Геродот по допливав!

Тут пралісп. Тут болота і нетрі.
Тут раз на рік вовками вилють неври.

Ніхто із вас додому не доїде,
з'їдять вас андрофаги-людоїди.

Тут люди дики у своїй основі.
Будини тут їдять шипки соснові.

Тут житла вбогі, звичай певничні.
Кому тут треба амфори античні?

Тим часом жінка ткала килимочка
в тілі троянд і спілих виногрон,
де па фронтоні грецького домочка
сміявся акротерій-машкарон.

Була іще всіляка там ліпнина,
пальмети різпі в камені рудім,
щє й дифірамб па честь громадянинів,
що збудував такий чудовий дім!

Оскільки ж час хазяїна поглинув,
тут не було ві танців, ні музик.
і акротерій з паленої глини
всім женихам показував изпік.

Та ще й перекривляли у саду
заморські птиці ара й какаду.

Внизу лимап лежав у очереті,
бичків було в лимапі без числа.
Але доріжка, мопсена череп'ям,
уже й зеленим мохом поросла...

А на крайсвіту, в невідомій точці,
пливе гречин у маковій сорочці.

Пливе й пливе на північ із примор'я.
Чоло смагляве вітер холодить.
Пливе й не знає, що вже третя Мойра
із ножицями жде його, сидить.

А навколо — природа первозданна.
І люди щедрі й добрі, як вона.
Все їм дала богиня їхня Дана.
Живе царод. Кочують племена.

От якось греки їхали підвечір.
Аж гульк — село, чимало щось дворів.
І держать небо на кремезних ілечах
старі Атланти дужих яворів.

Втомуились греки веслами махати.
Зайшли у двір. Віконце золоте.
А тут якраз жіночтво біля хати
вінка купальські, сидячи, плете.

Ну, греки що? Зайшли, пожартували.
Ну, грекам що? По чарці палили.
Та так ото співали і співали,
і греків теж у пісню запели.

Було столів велике застеляння.
Були землі всецедрої плоди.
Бог літнього сопствояння
тоді брав шлюб з богинею води.

Не визнають тут Зевса і Паллади,
Тут сповідають люди на Дніпрі
високий культ астральної тріади —
культ Місяця, культ Сонця, культ Зорі.

Звуть молодого місяцем і князем.
У них дівчина сходить, як зоря.
Шанують предків. А зберуться разом —
у них тут пам'ять замість віттаря.

Згадають рід до сьомого коліна.
В них Рід як Бог, у нього сонця лиш.
Вони з вогню, у них душа нетлінна.
У них і серп — як місяць молодик.

У них зірчаті прянки жертвні.
Вони без маку не сечуть коржа.
Тут і діжа в них, наче місяць вповні.
У них і місяць сходить, як діжа.

Їм їхній Бог біди не заподіє.
Богинь нема сварливих і гризьких.
Бо тут боги — як втілення падії,
а на Олімпі — пристрастей людських.

Не зразу греки стали толерантні.
Скіфия теж хапала рогача.
Вони хотіли тут своїх гарантій
і навіть вимагали товмача.

Коли ж вона внесла у друшляку
лунарний символ — ліплені вареники,
то греки також прийняли цей культ
і стали вже навік його зволенники.

Спочатку греків трохи в сон хилило.
Здорожились, вже й ніч була глуха.
Та не такий тут бог Семіярило —
він хоч кого від сну розкутурха.

Були до рапку в тому селищі
великі ігри, ташці і веселощі.

Пили меди, зрубали чорноклена,
втопили смерть, що звалася Марена.

В цьому краю Дажбога і Перуна
таки той грек не втримався, кутнув.
Якби йому кіфара семиструнна,
то він би і вакхічне пісся утпув!

Вогонь купальський розвели на вигоні.
Було там крику, сміху і забав.
Сандалії поспалювати невигідно,
то він роззувся босий і стрибав.

Крізь той вогонь проводили худобу.
І не стирали попіл з підошов.
Хто мав яку жалобу чи хворобу,
крізь всеочисне полум'я пройшов.

Вогонь святий. Співали півні треті.
Під ранок там робилося таке!
Там парубки на бриючому злеті
ішли, штаньми палаючи, в пікі!

Дівчата верещали, огиналися.
Мабуть, хотіли, щоб за ними гналися.

Вогонь жахтів, угору як схнувся!
Один дідок там ледь не розтахнувся.
Стрибали всі. І, обсмаливши п'яти,
грек розігрався, щоб стрибнути вп'яте.
Але спинився, підвернувши погу.
А скоросвіт і рушили в дорогу.

Дівчата й хлощі греків проводжали.
Богів прихильних грекам побажали.
Дали в дорогу різних почастунків,
ляшів, таралі і місцевих трунків.
Дід врізав меду забоцень. Бабуні
вдягли на греків по вінку цибулі.

На віддарупок греки всім потрошку —
тій амулетик, тій боспорську брошку.
Тій гребінець із дерева кедрового,
тій скарабея темпо-лазурового.
Браслет з пружинки. Пригорщу кулонів
із клешнів краба й кримських халцедонів.

Міцного квасу випили по дзбану.
З вогнів купальських ще курився дим.
Був ранок — як хітоп із типі і туману
з обличчям сонця восково-блідим.

Пливуть вони між тими берегами.
А скрізь луги безмежні за лугами.

Піщаний берег в решеті стрижів.
І добре люди гарних типажів.

У кожен яр шугнуло по Сибіллі.
Вже де-не-де й димок із димаря.
Пасуться в лузі коні, та все білі,
як у фракійського царя.

І на душі у греків не маркітпо.
Дорога, мащри — діло молоде.
А па тинах гладущики, макітри.
А па типах і амфори як де.

На злуці рік святынице богині.
Такі сади, що важко проминаєть.
Гойдаються на вербах Берегині,
протослов'янські родички паяд.

Казковий край, небачені терепи!
Л прийде вечір, тільки бережись.
Дівчата тут співають, як сирени, —
хоч до корми ремінням прив'язись!

Ще й, звісна річ, розказую пе все я.
На це потрібою віцої струни.
Далекий світ, кунецька одіссея,
хмільне старе вино старовиши!

Он Одіссея вертався десять год,
та й то зазнав ого яких пригод.
Л цей гречин вертається віки,
та ще ж ізвідки — прямо з дна ріки! —
в двадцятий вік причалює од Скіфів! —
а от про нього ці чуток, пі міфів.

І все тому, що наша ера
чомусь і досі не дас Гомера.

От грек пливе. Сидить у човні босий.
Червоне сонце сходить з-за гори.
Там цілий ліс пабокуватих сосен,—
мабуть, такі там віяли вітри.

А серед сосен капище прадавнє.
Впізу корчі сумпі та осока.
І в Борисфен задумливо впадає
якась не знана грекові ріка.

І сивий жрець сказав їм, як із неба:
— Гей, добрі люди, а чого вам треба?

Вклонились греки звичаям тутешнім.
Спитали греки, що це за ріка.
І сивий жрець вклонився низько теж їм,
хоча дивився дуже звисока.

Відтак велично показав їм костуром —
там далі місто й люди не скупі.
Сказав, що обрій — це усмішка простору
і що ім'я цій річечці — Супій.

Тоді вона була ще судноплавна.
Туди якраз кораблик завертав.
І під вітрилом схожий хтось на Фавна,
моргнувши оком, греків привітав.

І грек сказав, подумавши, новдовзі,
посмікавши борідку ченцурну:
— Ви там торгуйте на великім торзі,
а я, мабуть, в цю річку заверну!

Йому ж його супутники махали,
не завертати в річечку прохали:
— Куди пливеш, не спокушав би долі!
Хто зна, яке тут царство межове?
А там же біля торгу на Подолі
зпайомий грек із Хиосу живе!

Там зброю вміють у руках тримати.
Жпнуть на схилах, люди з ремеслом.
А тут в кущів як вискочать сармати,—
чим будеш одбиватися, веслом?

А він сказав: — Цвіте торгівля, поки
проводні греки шастають в протоки!

Та я вернусь, вернусь небезпремішно.
У цій же річці чашлі по коліно.

Хіба ж такі в житті я бачив русла?
А тут ця річка травами загусла.

Пливе гречин, весельцем попихається.
А водяник у вуса посміхається.

Хіба ж йому, гомерівському греку,
не подолати подорож далеку?

Та він же грек, його ріка не зморить.
У нього кров солона, як па трох —
від предків тих, що наковтались моря
усіх адриатичних катастроф.

Та він же грек із Греції, в котрої
справіку мандри, як ідея фікс!
Та і річки ж там більші від Суною —
наприклад, Лета і, наприклад, Стікс.

Ріка Супій, супоспа річками,
в лісі й лісі все більше поверта.
І ряску з водяними павучками
при березі плотвичка хилита.

Ріка, звичайно, не Егейське море,
котре походить, звіспо, від «его».
Пливе гречин. Пряде ще друга Мойра,
і витъ міцна, і прядиво тугс.

Якби фортуна пе була сліпою,
хіба б лежав той грек на дні Суною?

Та він би, грек, умер би дідуганом,
за ним би плакав весь купецький рід.
Лежав би грек під Зевсовим курганом
в пекрополі ольвійському як слід.

Носили б квіти правнуки дбайливі,
покоївся б у склепі його прак.
Уесь в різьбленні з дикої оливи
самшитовий стояв би саркофаг.

Були б там скрізь фігурки-теракоти,
не знав би грек посмертної гіркоти.

А то ж лежить — йому посеред річечки
латаття жовтє ставить довгі свічечки.

А скільки вже проплавало гусей
там, де втонув злощасний Одіссеї!

Над ним у небі світяться Плеяди.
Над ним не плачуть німфи і паяди.

Над ним пливла плотва і красноперка.
А підвяли гречина лиш теперка.

І хоч би хто у світі здогадався,
як тут гретин з човном перекидався!

Але ж таки була якась причина,
що ні човна не стало, ні гречина.

Раптова буря? Вітер супротивний?
Так він же грек, а це народ спортивний.

Він, може, змалку марафони бігав,
траву на стадіоні толочив.
Він, може, навіть на Істмійських іграх
вінок із сельдерею получив!

От тільки жаль, ніякий же дослідник
вже не встановить, хто він, ім'ярек.
«Щасливе місто» — Ольвія — дослівно,
а він її щасливий грек.

Везе товар підвищеної попиту
негоціант з ольвійських передмість,
ще діригентам не завдавши клопоту,
як гість Варязький чи Індійський гість.

Та час іде, і все само собою.
Одна-дві ери тільки інтервал.
Шматок човна, добутий із Супою,
колись потрапить у музейний зал.

Афіна гляне тьмяними очима —
куди ж причалив цей Ольвійський гість?
Музейна тиша голосом гречина
про одіссею скіфську розповість...

Тож їде грек, ріку пересікає,
та так і зирить, мислями ширя —
чи де не вийде піжна Навсікая,
струика дочка Супойського царя?

Чи мо', яка Каліпсо із сапою
сапає щось па березі Супою.

То він би розіслав свої верети
і весь товар пред ними розгорнув.
То він би, грек, ті броузові браслети
на їхпіх ніжках сам би защібув.

І скіф не мав би бути суперечний,
бо грек є грек, від того й слово — гречний.

Ріка Супій на Стікс була по схожа.
Цвіло латаття. Дніна була гойса.

Живуть же скіфи! Оп ім павкруги
яких лісів пасяли боги!

Мілетський грек, що в Ольвії осів,
в житті не бачив ще таких лісів.

Борп, дібропи, пеходимі пущі.
Очима світять сови певсищі.
Шинки на тім'я кидають білиці.
Мохи кошлаті, як зелений лев.
Дерева ходять. На пахучій глици
лежить туман од дихання дерев.

На моріжечках спіють дикі групі.

В кору уп'явся хижий дзьоб стріли.

Дерев столітніх видовжені душі
кощаві руки в небо підняли!

Л він один. Ліси і далипа.
І тинка причайлась з усіх боків.
У пімфи Ехо є сестра Луна,
гукпеш — почують через сотню років.

Аж ось ліси розвиднились потрошку.
Рибальська сіть і кладка в одну дошку.

Плюсочко хвилька тепла і жива,
на камінці пісочок намива.

А онде ѿ шлях, а трохи вище
людська селитьба, городище.

Там вежі, башти і димки веселі,—
ну, як звичайно з людської оселі.

І той кораблик, що прибув зпід авпа.
Лише чомусь нема на ньому Фавна.

Причалив грек та ѿ став у грецьку позу:
— Ну, налітайте, скіфи, до привозу!

Але стояли сосни на узвишші.
І лиш сюрчали коники у тиши.

Хто тут живе, гелони чи будини?
Чому пемає жодної людини?

Шурхоче сіно. Каркас ворона,
свяціння птиця бога Аполлона.

Та ще, можливо, кіммерійський крук
сіда коню буланому на круш.

І на тому кораблику вітрило,
мабуть, когось убитого накрило.

А ті димки отам над городищем —
то не з осель, то вже над попелищем...

Здригнувся грек, змінивши грецьку позу:
— Піхто ве жде тут грецького привозу.

Отак звертати в річку невідому.
Пора, мабуть, вертатися додому!

То, може, там, коли віп розвернувся,—
став па корму з весельцем і схитнувся.

А мо', яка ще бісова личина
стрілою в серце влучила гречину.

Про це пе скаже пі Супій, ні Лета,
бо підняли із торфу вже скелета.

Ну, от нарешті і знайшли гречину.
А хто ж йому ворота вже одчине?

Уже ѿ нема кому за ним ридати.
Уже пройшли ѿ сармати, ѿ Мітрідати.
Уже ѿ самої Ольвії нема,
лише розкопки дивляться в лиман...

І де той храм, і де тепер сади ті,
п'янкі алії з мирту ѿ мушмули,
коли вони богині Афродіті
тромпди, мак і яблука несли?

І де тепер ті дворики ольвійські,
жінки в сапдалях, і тварини свійські,
і голуби, од спеки ледь живі,
що п'ють з покрівель краплі дощові?

Де все, де всі, архонти і поости?
Де шум доріг і затишок осель?
Де па скрижалах вибиті декрети
і висічені в скелях цитадель?

Ні сліду. Прах. Не вічна ѿ піраміда.
Лиш пам'ять, пам'ять мармуру ѿ трави
бесмертна, як ольвійська Артеміда,
котра біжить уже без голови...

О, древнє місто чорноморських трас!
Немає моря глибшого, пік Час.

Все квапимось із «ніколи» в «ніколи».
Для грека час не мчався. Навпаки.
Час був циклічний. Він ішов по колу
і повертається знов через віки.

Грек слухав море. Він не був юрбою.
А коли вмер чи хтось його убив,—

грек знову міг зустрітися з собою.
Що він тепер, до речі, і зробив.

Ось він пливе в музеї по паркету.
Який вузький фарватер анфілад!
Проплив Супій, перепливає Лету,
шматок човна, що зветься — експонат.

Оце він так із вічності вертає
до цих руїн, до мармуру колон,
де, проковтиувши номер інвентарний,
сміється акротерій-машкарон.

Нехай душа не тъмариться гіркотою!
Пройшла віків повільна череда.
Оно стойть фігурка теракотова —
вона його і досі вигляда.

Наступний вік уже чекає пуску.
І грек стойть, зіпершись на весло.

Куди його, як макову пелюстку,
тисячолітнім вітром занесло?

А поруч з ним, на рівні всіх критеріїв,
що піднімають скарб над ремеслом,—
коштовна бронза амфор і лутеріїв
в музеї історичному за склом.

Таки той грек до Києва доїхав.
Богдан підвівся в кам'яних стремені.
Немає грека. І немає скіфів.
Тече ріка велика Борисфен.

СНІГ У ФЛОРЕНЦІЇ

Драматична поема

ДІЙОВІ ОСОБИ

Джовані франческо Рустичі (*Старий*)

Флоренгієць

Дев'ятеро ченців

Брат Домінік

Три статуї святих у глибині саду

Дев'ять мус,

вони ж — в подобі карнавальних флорентійок,

вони ж — в подобі преціовних дам

Сублімований чортик

Mariелла

Дія відбувається в монастирі старовинного
французького містечка Тур. XVI століття.

Завіса розсувається, як брама.

ДІЯ I

Глухий закуток монастирського саду. Камінний мур у заростях малини, у здичавілих нетрях бузини. Час надвечірній. Статуї святих біля стіни старого храму. Фрагмент високих риштувань і сходи, що ведуть на риштування — кудись туди, аж під готичний дах.

У центрі проста дерев'яна лава, на ній сидить похилений *Старий*.

З'являються, як тіні, два *Ченці*, один із фоліантом під пахвою. Але ми будем звати їх мопахами, «чернець»-бо слово чорне і сумне, «мопах» — товсте і значно веселіше.

Перший монах

Іди сюди. Тут затишок, дерева.

То, може, хоч тепер дограємо ту гру.

(Виймає шахи з тайпичка оправи і, озираючись, відновлює позицію).

Тут був король. А тут ось королева.

Був хід конем. Я взяв твою туру.

Твій хід. Ходи.

Другий монах (кинувши на Старого)

А той нас поугледить?

Чого він там сидить, насумрився, — дріма?

Абату донесе, абат нас не погладить.

Перший монах

Та він такий, що вже його пема.

Держись, ходжу. Ти що, мене кусати?

Другий монах

А ти ж як думав? Без піяких фор.

Перший монах

Його привів синьйор, такий носатий.

І заплатив. Непцедрій був синьйор.

За догляд, за тапчан, за монастирську юшку.

За місце у землі, бо він йому земляк.

Ну, прийняли. Дали якусь рядюжку.

То він тут сів у затінку й закляк.

Другий монах

Ото не пощастило чоловіку...
Л що ж ти тут слопа не захистив?

Перший монах

Та бй вже, бй.

Другий монах

Щоб так на схилку віку
із милості попасті в монастир!

Перший монах

Шах королю. Рятуй свою корону.
В Парижі траур, при дворі гризня.
Король умер. І, звісно, хто при цьому
був на копі, — посыпались з копя.

Другий монах

То, може, це хтось із вельможних? Може,
(притишів голос) це сам шу-шу тепер в такій нужді?

Перший монах

Та пі, він щось не схожий на вельможу.
А втім, хто зна, який він був тоді?

Другий монах

(про всяк випадок голосно)

Новий король, є чутка, справедливий!
Новий король є втілення чеснот!

Перший монах

Не говори до яблуні й до сливи.
Чого боїшся, ти ж не гугенот.

Другий монах

А чи не вухо підіслав душпастир?
Щось той старий і вчора тут різьбив.

Перший монах

Мабуть, в миру був нещоганий майстер.
Це ж він мені ці шахи і зробив.

Диви, яка робота філіграїна!
Які бундючні й пишні королі!
А пішаки — то вбитий, то поранений.
А кінь, ну й кінь! — без вершника в сідлі.
(Підносить до очей малесенькі фігурки).
А королева, страшно взять за талію!

Другий монах

Ти що їх держиш, наче комарів?

Перший монах

Так розтерзали бідну ту Італію.
Все ділять, ділять...

Другий монах

Тихше, ти здурув?

Перший монах

Все в барабані луплять на вєрбовку.
Їм люди що? Курчата для шулік.

Другий монах

Мовчи, дивись, бо за таку розмовку
щоб хто тебе за грati не упік.

Перший монах

Я хіба що, я навпаки. Я зроду.
Я мислі зав'язав на три вуали.
Я просто так, глас божий — глас народу.
При тому королі той ѹв'язаних везли.

Другий монах

Мовчи.

Перший монах

Мовчу. Що я сказав такого?
Ти що, не чув подібних таємниць?

Другий монах

Франціск Ассізький промовляв до птиць.
І до вовків. А більше ні до кого.
(Посутеніло. Пролетів кажан. *Монах* віщувався,
провів його очима. А інший, яблуко вірвавши над
обою, ще наджелень, із хрускотом гризнув).

Перший монах

Ух, кисле!

Другий монах

Певно, те було солодше.

Перший монах

А скільки раз Адам його вкусив?

Другий монах

Не їж із гілки, подивися, от же
учора вітер спілх натрусив.

Перший монах

А важко жити в світі чоловіку.
Куди не глянеш, все якийсь запрет.
Ото вже як пішло із первовіку,
то так уже на всі віки вперед.
Хоч би й ця гра. Ну чим вона безбожна?
Ось коник білій, коник вороний.

Другий монах

Ти не ропщи. Не можна, то й не можна.
Сам кардинал цю гру заборонив.

Перший монах

Але за віщо?! Чим вона погана?
У шахи ж грали, не якийсь Амур,—
король Альфонс, аптекар Даміано,
раввин Бен-Езра і кривий Тимур.

Другий монах

Це гра персидська, там немас Бога.
Її придумав мусульманський шайх.

Перший монах

Сиди й тремти, душа твоя убога,
то, може, нам що заборонять ще.

Другий монах

Я не тремтю. Тремтить мізерне тіло.
Та тихше, тихше, яблуком хрумтиш!
Вже стільки тих багать одгуготіло,
що мимоволі сядеш та й тремтинг.
Це — гра бісовська.

Перший монах

Що ти, посоромся!

Другий монах

Він десь отам сидить у блекоті.

Перший монах

Колись одна графиня барселонська
то навіть грала в шахи золоті.

Другий монах

Та Бог з тобою, тихше, пе мели ти!

Перший монах

Свята Тереза грала так, що пул!
Бувало, каже: створя молитви,
пора загнати в клітку сатану.

Другий монах

Ой, гріх!

Перший монах

Та скільки там гріха того?

Другий монах

Щось шарудить.

Перший монах

Не наганяй страху.

Другий монах

А як застануть?

Перший монах

Чорта волохатого
я дам себе спіймати на гріху.

Другий монах

Так говорить чепцеві по пасує.
Франціск Ассізький прагнув німоти.
Магнітом слова, сказапого всує,
усяку нечисть можна притягти.

Перший монах

О, вже зоря засвічує лампаду!

Другий монах

О, паче хтось зітхнув віддалеки!

Перший монах

Та киль боятись. То Мадонна Саду
балакає з Мадошою Ріки.

Другий монах

Щось пролетіло. Чорне, як ворона!

Перший монах

Та вгомонись, кажан або коти.

Другий монах

Щасливий ти, тобі усе Мадонна.
Мені ж усе ввижаються чорти.
Свят-свят, це він. Диви, он причайвся!

Перший монах

Кажу, кажан. Крилом десь ворухнув.

Другий монах

Я ж відчуваю. Грішників наївся,
бо в шию так смолою і дихнув!

(Прошелестів пад яблунями вітер.
Щось пирснуло в кущах, захихотіло).

Другий монах

О, чуєш, чуєш, він іще й сміється!
Ходім, бо тут дограти не дадуть.

Перший монах

А що ж йому, чортяці, зостається,—
ти так бойшся, що він мусить бутъ.

(З кущів виходить Чортік волохатий
і, помахавши хвостиком грайливо, з цікавістю
спостерігає гру).

Другий монах

(нахахано, з докором)

Накликав чорта словом необачним.
Ой, наче щось скубнуло. А тебе?

Перший монах

Я пе боюсь, то я його й пе бачу.
А ти тремтиш, то віп тебе й скубе.

(Підкрався Чортік, віхтиком хвоста
полоскотав лягливого за вухом).

Другий монах

(увесь омлівші, злякано, ледь чутно)
Ну, чи пе взяв би його прах,—
він довго буде ще мене страхати?

Перший монах

А може, навпаки, це твій же власний страх
утілився в щось чорне й волохате?

Другий монах

Причім тут страх? Ти давній казуїст.
Страх був би нереальніший хоч трішки.
А то ж диви, цілком реальний хвіст
і відповідно ратиці і ріжки.

Перший монах

Ну, хочеш, я пройду тобі крізь цього.
Що, пересвідчивсь, до віп, де віп, де?

(Ступнув до Чортіка, той спритно увихнувся,
і знов — для боязливого він є, небоязкий
його пе помічає).

Другий монах

Людських личин у катали премного.
Брат Домінік на розвідку іде.
(Ховають шахи в тайничок оправи і, швидко
розворнувшись фоліант, один з Монахів пібіто читає.
Л Чортік миттю видерся по сходах, сублімувався
десь між риштувань).

Брат Домінік (наблизившись, суверо)

Що бачу, браття? В час, коли всі ми
возносимо молитву, — ви в садочку!

Перший монах

Я тут читав Давидові псалми,
а цей достойник грівся в холодочку.

Другий монах

Так, так, я так.

Перший монах (тихо)

(Уголос). Ти менше озивайсь.

Брат Домінік

Я добре знаю, декотрі із вас
запретну гру ховають в фоліанти.

(Помаць хоче шкіряну оправу).

Перший монах (обурено)

Брат Домінік, я ще раз вам кажу.
Де більш гріха, я ще подумати мушу,—
чи в книзі тій, що я в руках держу,
чи якби я заглянув вам у душу!

(Викривши фоліант демонстративно, з ображеною
ініцією іде. За ним і другий, підбігнем, хоч старший).

Другий монах

Ой, донесе! От бестія цибата.
Казав: ходім, а ти все ні та пі.

Перший монах

Та він щоночі — шась,
йому ж пе до абата.
Йому ж аби проскочити у дірку в бузині.

Брат Домінік

О Боже правий! Зá що така злоба?
Ти ж клеветою осквернив уста.

Сповідець я. Не гріх це, а хвороба.
Якщо й ходжу вночі, то неспроста.
В роду у мене всі вночі ходили.
Яка там дірка? З даху на карніз.
І всі були не те що ти,— худими.
І жоден предок не звалився вниз.
А ви, гладкі яриги, пудофети,
важкі па мисль, глухі на солов'я,—
та ви ж вночі усі як захрапете,
хіба ж на місяці дивитесь, як я?!

Перший монах

Прегарні прачки па ріці Луари.
Оточ і місяць світить все туди.
Крохмальний чепчик, очі карі,
і руки аж рожеві од води!

Брат Домінік

Мій слух тергають патяки гріховні.
Мені, ченцеві, чи до прачок тих?
Якщо й ходжу,— це тільки місяць впovні
мене веде па віжках золотих!

Другий монах

Л як тебе над річкою зловили,
ти вже хотів стрибати до човна.
На тому боці всі собаки вили,—
он, сходить вже
(показув на місячне півколо),—
це теж його вина?

Брат Домінік

Ні, теа супра, це моя провіса.
Коли зі мною коїться таке,
з водою миска ставиться повинна
мені в ногах у келії.

Другий монах

Яке!
І що ж тоді?

Брат Домінік

А я, не мавши тари,
в холодну воду не вступивши в сні,
ото й добіг до самої Луари
і вже аж там прокинувся в човні!

Другий монах

То з тебе ж треба вигапяти біса,
щоб ти отак не бігав по ночах!

Чортик

(зі сковку раптом визирнувши, хитро)
Якщо мене і виженуть, не бійся,—
на тому боці ждатиму в корчах.

Монахи напохано сахнулись. З них другий
нестатечно дременув. А перший, зберігаючи поставу,
усе ж таки заквапився іти.

Брат Домінік, поштиво склавши руки,
прислухався, і віддалився теж.

Сузір'я яблук світяться крізь листя.
На лаві темний силует Старого.
Все западає в морок. Сходить місяць.
Бринять утиші пилочки цикад.

ДІЯ II

І ось тоді, під місяцем упові, па дерев'яних ребрах
риштувань з'явився знову Чортик волохатий.
Уламок дзеркальця потерпів об коліно, павів його
на місяць і пускав по всьому саду зайчики магічні.
Висвітлює дерево, обрис муру, падбиті плити,
статуй святих. І потасмну стежку в бузині,
і дірку в мурі, каменем прикриту.

Магічне коло місячного сяйва спиляється па постаті
Старого.

Старий здригнувся — хтось торкнув запацька
ного плече.

Високий Флорентієць в ліловому плащі
вихильється над ним.

Флорентієць

Чого ти тут сидиш?

Старий

Куди ж мені іти?

Флорентієць

Є в тебе дім і щось па світі рідне?

Старий

На тому світі є. Там всі мої світи.
І вся моя рідня.

Флорентієць

На тому. А деїнде?

Старий

Деїнде? Де-пе-де хтось, може, й не забув.
Деїнде? Де-не-де хтось, може, і лишився.

Флорентієць

Хто ти, старий?

Старий

Мене немас. Був.
Під вітром часу камінь розкрипився.

Флорентієць

Хто ти, старий? Назви своє ім'я.

Старий

Джованфранческо *Рустичі*.

Флорентієць

Отямся!
Джованфранческо *Рустичі* — це я.
Славетний скульптор. Був ним і зостався.
А ти... Ти привид. Ти страшний фантом!
Безумний старче, мотороша тіне!

(Магічний промінь заметавсь між ними, вихоплює
із темряви обличчя — то молоде й красиве *Флорентійця*,
то маску старості. Вона йому страшна).

Старий

Ні, я не привид. Ні, я не фантом.
Ти — молодість моя, а я — твоя руйна.

Флорентієць

(самими побілілими губами)

Я... молодість твоя?.. А ти... моя руйна?!
То це я що, отак себе зносив?
Весь розчинився в цьому страховітті?

Старий

Так, я твоє завершення на світі.
Я наслідок усіх твоїх зусиль.

Флорентієць

Які ж то мали бути землетруси,
щоб так на мене обвалився час?!

Старий

Марнота днів, убитих на спокуси.
Хто може врятувати нас від нас?

Флорентієць

(із відчасем, із невимовним болем)

Якби ми знали, о, якби ми знали,
що буде з нами, о, що буде з нами...

Статуї у глибині саду

(шовторюють цей зойк печальною луною,
у небо звівши руки кам'яні)

...Що буде з нами, о, що буде з нами!..

Флорентієць

А весь мій труд? А всі мої скульптури?
Як ти потрапив у містечко Тур?

Старий

Мистецтву не страшний ні час, ані тортури.
Не час йому страшний... Немас тих скульптур.

Флорентієць

Ти їх продав? О непрощена скарість!
Чи, може, я нездарно їх створив?
Невже мені судилося на старість,
щоб я отак з собою говорив?!

Ні, ти не я! Такого буть не може,
щоб це був я через десятки літ.
Твое обличчя на мос пе схоже.
Ти хтось чужий. Ти просто якийсь дід.

Сидиш собі на монастирській лаві.
Дрімаєш, стогнеш, як усі старі.
А я — я скульптор в почестях і славі!
Я жив при королівському дворі.

Я мав палац з колонами й фронтоном.
Давав бенкети на півста персон.
Мій дім в Парижі славився бонтоном,
і кілька грацій стерегли мій сон.

Я гроші кидав жменями у кошик,
що для старців там висів на скабі.

Старий

(небрацьким рухом простягає руку)

Подай мені, убогому, хоч грошик!
Подай хоч грошик з тих своїх скарбів!

Флорентієць

Прости, я справді щось не тим хвалюся.
Я ж не лише достатком дорожив.
В мистецтві я...

Старий

Нічого, не хвилюйся.

Ти вже себе в мистецтві пережив.

Флорентієць

Ти, флорентійський викидню, втікачу!
Згадай мене в мої пайкращі дні!
Хіба надгробний пам'ятник Боккаччо
довірили створити не мені?!?
А мій Меркурій на тому фонтані?
А мармурове птаство янголят?
А Іоанн па церкві Сан-Джованні,
де хрестять флорентійських немовлят?
Мій перший твір! Мій вистражданий. Досі
я пам'ятаю жар того літва.
Усе було — талант, уміння, досвід.
Чому ж такі сумні мої живі?
Хто я тепер?! Бездомний чоловіче,
чого сидиш тут попочі в саду?

Старий

Духота вдешъ. Од спеки худнуть свічі.
Повечоріло. В келію піду.

Флорентієць

Твой душі у келії не тісно?
Ти ж із палацу в келію прибув.
Притулок. Тиша. Коників фортиссімо.
Різець в руці держати не забув?

Старий

Ta щось роблю, коли нагода трапиться.
Ta вже ж і руки пе такі як слід.
Приймаю мовчки монастирську трапезу.
Дивлюсь в іровералля пережитих літ.
Чециям тут шахи вирізьбив. Абат
собі на гріб янгелика замовив.
Ta ще потроху додглядаю сад.
Отут я й стану деревом зимовим.

Флорентієць

Ти ж вчився в знаменитому Саду!
Був другом і сучасником да Вінчі!
Де ж я себе коли пішього знайду?
Як страшно доля глянула у вічі!
О, пригадай Флоренцію — ті храми,
садів Сан-Марко виноградиний мур,

де наш синьйор Лоренцо Незрівнянний
для нас відкрив славетний Сад Скульптур!
Зайди в той Сад, загляни в тінисті гроти,
зустрінь себе в майстернях тих, де ми
в часи насильства, підступу й підлоти
мистецтвом ушляхетнили уми!

Старий

Його нема. Той Сад уже руїпа.
Лоренцо вмер. I ти — уже пе ти.
Лиш пам'ять, паче дівчинка наївпа,
все хоче ляльку в попелі знайти.

Флорентієць

Які були там витвори мистецькі!
I все для нас натура і модель —
етrusька ваза, музи давньогрецькі,
 античні маски, римська капітель.
В тіні олив, закохані в Елладу,
де птиця Фенікс ще раз ожила,
ми, юні пташенята того Саду,
пили мистецтво з першоджерела!

Упало яблуко. У місячному крузі —
цвіте мигдал рожевий і троянди.
Крислате дерево. На дереві із гнізд,
як пташенята, виглядають хлопчики.

I дев'ять муз, прекрасних і струнких,
підуть круг них свій витончений танець.

В тому Саду ми бралися до науки
і перші лаври скубли на вінок.
Всі дев'ять муз, уявивши за руки,
навколо нас водили свій танець.

Он подивись, які ми живтороті!
Тих пташеняток бачиш у гнізді?
Ти — Рустичі, а він — Буонарроті,
адже ви разом вчилися тоді!

I наш синьйор, музика і дотепник,
тиран, поет, філософ і купець,
любив його, прихильний був до тебе,—
він знав, із кого виросте митець!

За хист патхненний і за труд воловий,
що кожен з вас ним юність надривав,
йому — червоний, а тобі — ліловий
опей ось плац синьйор подарував.

То як же сталося, як же все це сталося,
яких вазнав ти злигоднів і втрат,
що з тих *Садів*
потрапив ти на старість
у цей убогий монастирський сад?

Що привело тебе у цю обитель?
За що в житті так тяжко не прощен?
Святий Мартин, жебрацький покровитель,
з тобою тут поділиться плащем.
А ти ж міг бути велетнем, ти міг!

Старий
(печально похитавши головою)
У мене в пам'яті йде сніг...

(Сніг падає на вже порожні гнізда,
і *Музи* порозходились навশиньках).

Флорентієць
Причім тут сніг? Флоренція — Фйоренца,
квітуча тобто. Лілія в гербі.
А сніг там рідко. Звідки ж він береться,
що він іде у пам'яті тобі?

Чого ж у тебе в пам'яті не йде твоя молодість?
Чого у тебе в пам'яті пе йдуть твої скульптури?

Старий
Не муч, не згадуй, одійди, замовкни!
Що взагалі в житті було моїм?
Я весь мій вік залежав од замовників
і те створив, що треба було їм.

Флорентієць
А Мікеланджело, чи не ровесник твій,—
він не залежав, мав од них свободу?
А в унього хоч єдиний твір,
який би він створив їм на догоду?

Вони ж бувають гірші, ніж вацдали.
Він лізти їм в свій труд не дозволяв.

А як вони вже дуже насідали,
то він на них і дошками штурляв!

Старий
Так він же геній. Це вже інша річ.
Такий — один на кількасот сторіч.

Флорентієць
Він геній, так. Це ще Лоренцо зінав.
І хоч було це декому в досаду,
він дав йому, единому із нас,
і країцій мармур, і ключі від Саду.
Ми всі були ще зовсім хлощаки,—
він мав його за майстра у роботі.
Він зінав, що то вже буде на віки,
що вийшло з-під різця Буонарроті!

Старий
Оде і є пайперша із причин.
Бо хоч би як хто п'явся на котурні —
всі народились кожен хто під чим,
лиш геній народився під Сатурном!

Флорентієць
(першово загортась плащем)
Ну, добре, я великом стати не зміг
чи не зумів,— часи були брутальні.
Але причому все-таки тут сніг?
Я працював у камені й металі.

То де ж воно, серед яких руїн,
все, що створив я оцими руками,—
я, скульптор павіль іменем своїм,
я — Рустичі, я — рустика, я — камінь!

Старий
Оде умреш, пікто ї не спом'яне.
В падгробний камінь не вкарбують дати.
Лише їм'я у тебе кам'яне.
Ти дошику в них шиурнути був не здані.

Флорентієць
Коли цікували — я протистояв.
Липе коли наблизили — піддався.

Старий
Твоя відвага — вище всіх уяв!
Отож-бо ї є. У тому-то ї біда вся.

Вони — тебе, пе ти їх перемір!
Вони твій хист поклали під фугапок.

Флорентієць

Чого у тебе в пам'яті йде спіг?

Старий

Страшна ціна вельможних забаганок!

Ти кажеш — привид, старості фантом.
Послухай. Передсмертно молодію.
Спrijими як притчу, під повим кутом,
ту — давніх літ — забуту вже подію.

До нас природа щедрою була.
Мистецький дар і розум сполучила,—
усе Лоренцо Піппому дала,
але в його нащадках одночила.

Після Лорещо занепав той Сад.
Прийшла пора тиранів і купецтва.
Його нащадок теж був меценат,
але... пе мав кебети до мистецтва.

Оточ, мистецтво люблячи без меж
і мавши влади ѹ золота всесильність,
наслуханий про генія, він теж
хотів до цього виявить прихильність.

А снігу, снігу випало в той рік!
Зима тоді стояла пебувала.
Було, пройти з порога до воріт —
лопатами дорогу пробивали.

Тут наш синьйор і здійснив свій порив —
поставити нову мистецьку віху.
Звелів, щоб Мікеланджело створив
йому гіантську статую із снігу.

Статуй у глибині саду (аж зойкнули, перезирнулись)

Звелів створити... статую... із снігу??!

Флорентієць

Наказ синьйора. Звелено — роби.
Мороз такий — ніхто не виткне носа.
Я пам'ятаю, цілих три доби
він там лішив ту статую-колоса.

(Піднявши по сходах риштувань,
уже вгорі показує рукою).

Ось. Отака вона була.
А може, ѹ вища. Бо тепер вже хтозна.
Навколо риштування — грандіозне!
Крізь риштування віхола мела.
А він лішив свій сніговий шедевр.
Йому вже сніг у відрах подавали.
Лишє ворони каркали з дерев,
і двір вітри холодні продували.
З палацу чулась музика. Із віком
синьйор дивився і його сім'я.
Він був, як віл, терплячіший із віком,
Але тоді ще юний, як і я,—
лішив. Творив. Вдихнув у неї душу.

(Натхненно ліпить порожнечу
чіткими рухами вже закоюблих рук).

Не спав. Не єв. Ні з ким не говорив.
Змарлів. Промерз. Втомився. Запедужав.
Але створив ту статую, створив!
Гіантську, всю, до самого чола
від льодової брили п'єдесталу!..

Старий

(з гірким сарказмом)

Аби ж хто знав, яка вона була.
Пригріло сонце, і вона розтала..

Статуй у глибині саду (розгублено і тихо)

Пригріло сонце... і вона розтала!..

Флорентієць

То ѿ що? Ну, примху викопав дурну.
Ну, догодив пихатому пездарі.
На це піхто ѿ уваги не звернув,
крім літошиця геніїв Вазарі.

Старий

А потім папі статую зроби.
А папа Юлій усмиряв повсталих.
Під сміх, і свист, і тюкания юрби
її розбили. Теж, вважай, розтала.

А потім щось завершить не дали.
А потім запідозрили в крамолі.
А потім зацькували, довели...
І що митцю лишилося від долі?!

(Помовчавши, з глибокою печаллю).
Як важко бути в нашій дні митцем!

Флоренгісць

У нашій дні... А завжди і понині?

Старий

Я, може, хочу срібним олівцем
итиць малювати па лляпій тканині!

А я все мусив славити когось.
Чиось творить подобу гонористу.
Ліпити спіг у мармуру... І ось —
гіркий фінал приборканого хисту!

Флорентісць

Хто ти? Ніхто в своєму доживанні.
Всі знають: Мікеланджело — «Мойсей».

Хто зпас, що на церкві Сан-Джованні
твій Іоанн, Левіт і Фарисей?!

Десь високо вгорі — у відсвітах пожеж —
скульптурна група: бронзові фігури,
котрі вивершують вже майже п'ять сторіч
портал північний церкви Сан-Джованні.

(Заскімлив Чортік, димом задимівся,
чкурнув кудись за дошки риштувань)

Старий повільно зсунувся із лави, побожно
дивиться па свій же власний твір, що ледве мріє
десь там угорі, па тлі заграв і грозової хмари.

Старий

Мені, мабуть, уже й не до лиця
вважать себе творцем такого твору.

Але яке ж це щастя для митця —
па власний твір дивитися угору!

(Кланяється).

Спасибі тобі, Хрестителю Іоанне!
Життя було до мене невблаганне.
А ти мене уже й не бачиш звідтам,
стоїш між Фарисеєм і Левітом.

І хмари йдуть, і вітер їх жене.
І коли-небудь, десь там, за віками,
моє творіння, пригадай мене!
Я — Рустичі, я — рустика, я — камінь...

(Скрадаючись, у каптурі, нечутно,
проходить, наче тінь, брат Домінік).

Брат Домінік

Ти що, старий, говориш сам з собою?

Старий

Це я з минулим. З долею. З судьбою.
Чогось приснилась молодість мені.
А ти куди?

Брат Домінік

У дірку в бузині.

(Зникає в тінях кам'яного муру. А згодом
буде чутио плюскіт весел. А потім завалують десь
собаки — аж геп із того берега Луари).

Флорентісць

Але чому я долю змарнував?!
Мене ж і слава наче не минала.
І сам Вазарі павіль визнавав,
що ця моя скульптура — досконала.

Мені її замовив Цех Купецький.
Я працював не рік, не два, — рокі.
Бо це ж пе шутто, янголи, онецьки, —
це твір монументальний, па віki!

Я не чекав, коли дадуть завдаток,
і не в рахунок зáрібку свого,
я павіль спродав материнський спадок,
щоб оплатити бронзу і літво!

І ось тоді, коли вони зібрались
мій труд прийняти, належно оцінить, —

я, подолавши острів свій і радість,
сказав — і чув, як голос мій дзвенить!

(Схвильовано, до когось в порожнечу,
піднявшись на щаблишку риштувань).

Синьори! Я прошу хвилиночку уваги.
По морю пошукив я плив, як Одіссеї.
Завершено мій труд, і ось він перед вами —
Хреститель Іоанн, Левіт і Фарисеї.
Я тяжко працював і сумнівався надто.
І чудо одкровенія було мені як грім.
Тепер я не боюсь. Покличте Леонардо
і Мікеланджело, — я вірю тільки їм.
Замовники мої! Повірте, не зухвалство —
це просто для митця найбільше з його щастя.
Бо краще хай мій труд мені не схвалить майстер,
ніж нетямущий хто хвалу йому воздастъ!

Старий

Ну, а вони покликали свого.
Принизили і заплатили скupo,
бо він сказав, що твір щось не «ого»,
і що ціна — п'ятсот, не більше, скудо.

Флорентієць

Та краще б звір мене ударив бивнем!
Я побілів, і я сказав їм так:
— Чи вам, синьори, не здається дивним,
що труд митця оцінює слімак?

Старий

І почалось. Погрожували пальцем.
Злостивцем пазивали і зухвалицем.
Що молодь вперта, і від того зло.
Що в їхній час такого не було.

Флорентієць

Я вийшов звідти, — з мене було досить.
Я десь кудись забіг тоді, я зник.
Це був мій перший, мій болючий досвід:
замовнику зручніший реміспик.

Старий

Чого ж ти не сказав йому: «Паскудо,
мені не треба ті нещасні скудо!»
Ти ж власним коштом більше оплатив.
Чого ж ти їх тоді не всовістив?

Флорентієць

Я гордий був. Принаймні хоч гордині
ніхто не сміс збавити людині.
І потім, я ще жив не у нестатках.
Я мав куди подітись від образу.
Мій дім стояв у лоджіях і в гратках.
У мене був домашній дикобраз.
Я міг собі дозволити дозвілля,
себе ще пе призводячи до скрут,
півроку роздивлятися сузір'я,
два роки заморожувати ртуть.
У мене був мій говорящий ворон.
Мій час життя у вічності тривав.
Я міг неквапно працювати над твором,
а потім твої друзям роздавав.
Був невідлюдний. Добре грав на лютні.
Життя було безпечне і легке.

Старий

Чого ж ти пе подумав про майбутнє?

Флорентієць

Чи міг я думати, що воно таке?!

В примарнім кругі місячного світла —
такий трагічний у своїй самотності —
сидить па лаві *Рустичі*, старий.

Спалахують суцвіття фейсрверків, спів кольорових
іскор пад юрбою. Невтримані шал веселощів і свята.

Уся в гірляндах пишина колісниця. На пій стойть
прекрасна *Маріелла*, вона шиурляє квіти у юрубу.

Торкає струни чутні *Флорентієць*,

i дев'ять

карнавальних
флорентійок —

ті ж самі музи, але вже ішакші,
як хризантеми в карнавальних масках,
в тимпани б'ють, оточують, танцюють,
все далі відтісняють *Флорентієця*.

Флорентієць

(і весело, і трохи випувато)

Флоренція любила карнавали.

Я флорентієць, я любив їх теж.

Старий

О ви, що стільки часу змарнували
на фейерверки з флорентійських веж!
На ваші п'яні гульбища, бенкети,
де кожен з вас пишався, як індик,
де ваші запопадливі пости
наввипередки славили владик!

Флорентієць

(паграючи на лютні, мов не чус)

О Маріелла, Маріелла, Маріелла!

Старий

(у намаганні якось буть почутим,
зіп'явсь на лаву, в пароксизмі гніву)

Спиніться, схаменіться, в гупотінні
не чутъ, як наближається біда!
Вже вас немас. Вже на ваші тіні
роздив бокал кривавий тамада.

Я вам кажу. І час такий настає.
Хто що посіяв, той те і пожне.
Флоренція болить. Флоренція повстане.
Флоренція тиранів прожене.

Вона змете палаці їхні й замки,
вона такий утсе їм карнавал,
що тільки чорт зпайшов би там уламки
од жаху перекошених дзеркал!

Чи ви тоді отямитесь прозрівши?
Вином не скламаучуйте уми!
Бо згинеть, Флоренцію призвівши
до голоду, усобиць і чуми!

Я вам кажу. Я вас молю. Я прошу.
О, схаменіться, поки ще живі!
Ви казитесь, ви тонете в розкошах.
Волаю вам — потонете в крові!

Голоси

(обурені, з таїнственного патовпу)

А це ще хто? Хапай його за поли!
Чого він тут, тягни його униз!
Ти що, як тільки ченця Савонароли,
над безтурботним патовпом навис?

Флорентієць

(наспівує і паграс на лютні)

О Маріелла!

Старий

Боже, він не слуха!

Його робітня пилом припада.

Флоренції загрожує розруха,

а він на карнавалах процада!

Він з ними їхній. Деспоту в дегоду

злішив аж кілька непристойних ник.

Одне із двох — або люби свободу,

або залеж від милості владик!

Чого ти тут? Ти — Рустичі, ти — брила.

На що марнуеш дар свій і літа?

Не дай собі надборкувати крила,
тебо ж ногубить вся ця суста!

Лоренцо був, а ці вже — не Лоренцо.

Вони, як гусінь, об'їдять Флоренцію.

Ти робиш те, що прагнє їх пиха.

Вона у них до істини глуха.

Ти думаси, що хист твій незичерпний?

Ти лішиш сніг.

Флорентієць

Та згинь, кажу, мано!

Старий

Всіх нияткі незмінний виночкерій,
ти чусш — скреточуло твос дно!

Флорентієць

Ти пе турбуйсь, там вистачить на дні ще.

Старий

Такий талант, ти міг би вразить світ!

Флорентієць

Тобі тепер зі старості видніше,
що слід мені робити ѹ під не слід.

Старий

Чи ж довго буде молодість тривати?
А ти її розтрінькав не па те!

Флорентієць

(підспівує і паграс на лютні)

«Троїцду треба рвати, поки вона цвіте!»

Старий

Хіба митцеві місце серед збориц?
Спинись. Подумай. Не жадай хвали!

Флорентієць

Старий, колись усе це договориш,
десь іншим разом, бо нема коли!

Старий

Коли танцюють музи тарантелу,
чи обертом не піде голова?

Флорентієць

Створив я мармурову Маріеллу.
Та більше до душі мені жива!

(Підставив руки — і прямо з колісниці
йому в обійми впала *Маріелла*.
Вона сміється і танечним кроком веде його
у танець за собою. Вона струнка, прекрасна
і жагуча. Це досконалій образ флорентійки.
«О Маріелла, лілія Тоскани!» — наспівuje і грає
Флорентієць).

Старий

Куди ж ти йдеш? Невже ти йдеш з юрбою?!

Флорентієць

Я цілу піч гулятиму! Уп'юсь.

Старий

(раптово з ніжністю)

Люблю тебе, милуюся тобою!

Флорентієць

А я тебе ненавиджу, боюсь.

Тъмніє пишне дерево фейєрверка.
Мітлою Чортик підмітає квіти.
I dev'ять муз у масках карнавальних
відходять, озирнувшись на *Старого*.

Старий сидить, похилений, на лаві.
Десь плюскіт весел в темряві і тиші.
Нечутно повернувся *Флорентієць*,
спостерігає сумно звіддалік.

Флорентієць

Яка самотність! Монастирські мури.
Чи єсь надбиті плити у траві.

Ці вапною заляпані скульптури,
котрі вночі говорять, як живі.
Жаринки зір з небесної жаровні.
І той чернець, що веслами гребе.
І чорний хрест під місяцем упові.
І цей старий, що згадує себе...

Дожив. До себе відчуваю жалість.
«В останній тузі», — як сказав Катулл.
Колись мені, ще в юності, вважалась
тінь Данте у Саду Скульптур.

Він теж сидів, похилений, на лаві,
додолу руки звісивши бліді,
але ж бессмертний у всесвітній славі!..
(Жест розпачу і туги в бік *Старого*).

Себе — таким — я уявляв тоді?!

Старий

Ось і говориш із старим тепер ти.

Флорентієць

Вже маю час. Минувся мій розгул.

Старий

«Чи я не забарився вмерти?» —
Хто це сказав?

Флорентієць

Здається, теж Катулл.

(Стих плюскіт весел.
Лунко впало яблуко.
Лесь вдалиші загавкали собаки).

Старий

Доплив чернець.

Флорентієць

Не був же я нездорою!

Старий

О, стрепенуло крильцями пташа.

Флорентієць

Що там за муром?

Старий

Круча над Луарою.

Флорентієць

Це скрикнув сич?

Старий

Або чиясь душа,

Флорентісць

О Маріелла! Плакалось, грішилось.
І кожен з пас колись на світі був.

Старий

Вона при хворій матері лишилась.
А я поїхав. Я її забув.

Флорентісць

Ти не забув. Ти думав, що забудеш.
Ти у Парижі мав їх не одну.

Старий

Мовчи, бо в серці знов її розбудиш!

Флорентісць

Вона померла. В голод, у війну.
Будинок їхній над рікою Арно
потроху зносять води прибутиї.
А ту скульптуру, Маріеллу з мармуру,
десь вивезли. Вона на чужині.
Вони її украдли, безборону.
Якийсь ландскнехт повіз як сувенір.
Або продав якомусь там барону
твою любов, твій безіменний твір.

Старий

Як я різьбив ті риси дивовижні!
Було натхнення схоже на екстаз.
Я вже й пізпіше, при дворі, в Парижі,
шукав її у мармурі не раз.
Усе було — і молодість, і сила,
і спокій, і достаток, і хвала.
Але вона вже більш не осінила,
вона до мене більше не прийшла...

Флорентісць

Так на таланті зрада окошилась.
Ти Маріеллу кинув у біді.

Старий

Але ж вона при матері лишилась!

Флорентісць

А хто була Флоренція тобі?

Старий

Флоренція? В якому одкровенні
пізпас правду стомлена душа?

Чи Данте, що похованій в Равенні,
хоч сумнів щодо цього полиша?

Вона його судила, і цькувала,
і змусила вмирати на чужині.
Жорстока, невблаганна і лукава,
вона була як мачуха мені!

Флорентісць

Чого не скажеши в гіліві благороднім?
Та муки Данте більші за твої.
А все одній па камелі надгробнім
він називає матір'ю її!

Старий

Вона його посміла проклинати.
Він був пелюбий, як усі митці.

Флорентісць

Цькувала не Флоренція, не мати,
а міста самопазвані отці.
О ті стратні, розбещепі, погані,
усіх віків велиможні старигані!

В якій лищ не з'являлися личині,
який лиши бруд не мали на руках!
Вони помрутъ, а наслідки злочинні
відлущують ще довго у віках.

На рищтуванні Чортік позіхнув і, опустивши дзеркальце
бліскуче, затаращив ратичками стиха об дерев'яні ребра
рищтувань.

Чортік

Обридло зайчики пускати, перепочину,
а то ще хтось пощурить кирпичину.
Та й взагалі, призпатися, мені
людські страждання все-таки нудні.
Я все вже бачив і до всього звик.
Усе це суста і від лукавого.
Щось дуже темно.

(Жукинув і протер бліскученький уламок об коліно),
О, жіночий крик!
Апу погляньмо, ще вже щось цікавого.

(Висвітлює дерево у саду,
в глибині між статуями раптом майпула
постать у туніці).

Прекрасна жінка

(простягає руки, у пеї голос як аптичпа флейта)

Іду, іду, чекай мене в саду!

Ти де, ти де, в якому ти вигнанні?

О милий мій, нічого, я знайду.

Де ж ти подівся, Рустичі, Джованні?!

Флорентієць

(назустріч її розкрив свої обійми,

змахнувши крилами лілового плаща)

Я тут. Я жду. Мене вже павіть два.

Ти в плесі ночі біла, як латаття.

О Маріелла з мармуру! Жива?!

Про що мене ти хочеш розпитати?

Як я любив? Як згадував той час?

Як мріяв я хоч вісточку дістати!

Старий

О Маріелла! Вже немає нас.

Ти що, прийшла моїм надгріб'ям стати?

Прекрасна жінка

(з жахом відсахнувшись, розгублено питас *Флорентійця*)

О мій коханий, хто він, цей старий?

В його очах печаль така нестерпна!

Флорентієць

Він — Рустичі, котрий тебе створив,
щоб ти була у камені бессмертна.

Прекрасна жінка

(тихо підійшла, поцілувала у чоло *Старого*)

Це ти, Джованні? Плащ твій не ліловий.

Лице твоє спутошеннє є сумне.

Старий

Облиш мене. Твій дотик мармуровий
уже в мені не воскресить мене.

(*Прекрасна жінка* ніби заточилася,
руками затуляючи обличчя, і, ставши на коліна,
скам'яйла).

Чорттик

І хто вона йому, кохана чи жона?
Така красуня є мертвому присниться.
Ото біда, сполохав кажана.
Світанок скоро, треба буде змитися.

(Наводить світливий промінь на *Старого*).

Апу, цікаво, що він там шепоче?

Старий

(долоні склавши, наче для молитви)

Сан-Мárко, Сан-Джованні, Санта-Кроче.

О Фіоренца, щастя мое, горе!

Санта-Марія дель Фiore,

Санта-Марія дель Фiore!..

Чорттик

Дивак старий, чи випив двісті грамів?

Шепоче пазви флорентійських храмів.

Старий

Сан-Спíріто, Сан-Сальві, Сан-Міньято,

Сантіссіма Аппундіата.

Лупгарно, Арпо... чи прожив я марно?

Чорттик (здивовано)

Шепоче річку!

Старий

Арно, Арно, Арпо!

Етруська пристань, лілія долин.

Долинь до мене здалеку, долинь!

О Фіоренца, щастя мое, горе!

Санта-Марія дель Фiore,

Санта-Марія дель Фiore...

Флорентієць

(скорботно пахилляється над ним)

Ти молишся?

Ти молишся.

Молись.

А ти ж поки пув все оце колись.

Старий

Я не один. Не я один. А Данте?

Він теж молився іншим пебесам.

Флорентієць

О, пе порівнуй, Данте був вигнанець.

А ти втікач. Ти сам покинув, сам!

Старий

Я вже пе міг, уже пе мав я змоги
терпіти всі ці війни та облоги.

Ці сутинки, то голод, то чуму,
коли не знаш, хто за що й чому.
Все гризлися, усе когось бороли.
Хіба я проти істини грішу?
Я обгорілій труп Савонароли
із юності у пам'яті ишу!
Ми тільки й знали — страти, індульгенції,
ресурсубліка, монархія, чума.
Та я усе зробив би для Флоренції,
але ж умов для праці там нема!
Бо що створити можна в одурінні
у цих капканах герцогських столиць,—
то прославляй синьйора Содеріні,
то знову перед Медичі стелись.
Я ж другом був великого да Вінчі,
я ж вчився в знаменитому Саду!
Я ж народився, щоб творити вічне,
аж поки сам у вічність перейду.
Я ж був готов за стіни ті вмирati,
але не міг там жити навідріз,
як ще один германський імператор
нам ще одного Медичі привіз!

Флорентієць

Між іншим, дехто вибирав не втечу,
хоч міг так само звіятись, втекти.
Буонарроті захищав фортецю.
Чи, може, він бездарніший, ніж ти?

Старий

Буонарроті інший. Він подвижник.
На ньому все, оскільки він Атлант.
'А я хотів свободи хоч на тиждень,
я так боявся змарнувати талант!
Мені огидні всі оці баталії,
я задихаюсь, коли щось горить.
В цій на шматки розтерзаній Італії
я вже не міг ці жити, ні творити!

I я пішов, я виїхав, я згоден
був до Парижа пішки добрести.
I тільки згодом, тільки згодом, згодом
я озирнувся на оті хрести.
Душа стомилась піднімати брили.
Мені б забути всіх уже і все!..

Та тільки там... до отчої могили...
чи хот хтось небудь квіти прінесе?
Своїого неба не замінить жодне.
Без тих коханих обрисів і рис
я почорів, як дерево жалобне,
в чужій землі усохлий кипарис!
Мого життя лишилося на дешці.
І рад верпуться, та нема вже сил...

Флорентієць

Ти молодість залишив у Флоренції.
Вона поплаче біля тих могил.

(Сутенії статуї, печально склавши руки,
пепаче тихо моляться в саду,— магічним сяйвом
вісвітлена кокна).

Старий

Скажи, а де тепер Буонарроті?

Флорентієць

Живе у Римі. Має свій куток.
Згорбатів у труді, посивів у скорботі,
а людям чорно в роті од пліток.

Старий

Про нього завжди. Важко жити гіганту.
Усе хтось ляпше брудом з-під копит.
Бо хто не має власного таланту,
того присутиштесь генія гнітить.

Флорентієць

Якби він, звісно, якось легше жив,
за кардинальську шапочку служив
чи хоч вдавав догідника, смиренця,—
а так його вже мають за шаленця.

Ти поки вів тут бесіди достойні,
він взагалі балакати одвік,
на пустирі Воронячої Бойпі
купивши дім подалі од владик.

Він захищав республіку. При пій
фортеці зводив, щоб жила Флоренція.
Коли ж настала влада тираній,
він скам'ялів. Він сам уже фортеця.

Він вже старий. Він дихає на ладан.
Він пережив облогу і чуму.
А дух його нікому не підвладен,
його талант покірний лиш йому!

Старий (із західностю)
Мабуть, створи-и-ив!

Флорентієць А міг створити втрічі!

Невільник він в лавровому вінку.
Всі так і ждуть, щоб він їх возвеличив,—
самих лиш пап вже кілька на віку.
Не встиг зробити Юлію гробницю,
вже пана Лев підняв свою десницю.
А там Климент,— і спробуй всім потрафить.
То Медичі, то Борджія й Каравані.

В його душі республіка болить.
Він чув скрізь холодний подих пустки.
Де в броці треба деспота одlitи,
там генії зникають, як етруски.

Біда служіть володарям земним.
Їм не потрібні сни його пророчі.
Усе життя крізь дні його і почі
гробниця папи гналася за ним!

Старий
От бач, от бач, а я од цього втік,
бо я не міг душою покривити.
Мене прийняв і прихистив мій вік
король Франциск, мій друг і покровитель.

I, переживши дома хтозна й що,
утікши з дому до чужого краю,
я в ньому покровителя запайшов,
в житті якому рівного не знаю!

Од цього я, зболілий від образу,
почув падінне слово оборони,
що мій талант забліске, як алмаз
його до муз прихильної корони.

Флорентієць
Але ж ти не помітити не міг,
як полум'я відсвічує в алмазі!

Старий

Ти розумієш, віш палив своїх,
а я у нього шідлягаю повазі.

О, як мене він приязно зустрів!
Мисливець, красень, набакир корона.
Він поважав художників, майстрів,
у цього при дворі було їх цілі грони.
Були поети й музиканти там,
цвіли гірлянди преціозних дам.
Усіх країв зацьковані виганці
могли зустрітись в таїці і в альтанці.
Була це просто золота пора
для музики, для пепзля і пера.

Це після наших вічних колотпеч,
де завжди попіл змішаний з землею
ще з тих часів, як древньоримський меч
підсік етруську царствену лілею!

Флорентієць

Але у тій жасминовій альтапі
хіба не пахло димом на світанні?
Чи там у вас вважалось за чесноти —
дивитись, як палають гугеноти?
Хіба і досі в нам'яті не стогне ще
оте жахливе протестантське вогнище
в той день, коли ти в'їхав у Париж?

Старий

Пече лиш те, в якому сам гориши.
Я пекло мав свое па батьківщині.
Велика річ — прихильність короля!
Я тут забув підохри безпричині,
піднявся до почесного щабля.

Це був король великої душі.
Він па мистецтво і клами не кластав.
Не те, що наші скиари й торгаші,—
віш дав мені утримання й палацо.
При ньому я, не знаючи турбот...

Флорентієць

Прожив спокійно дев'ятнадцять год.
І що ж створив ти, мавши той дворець,
Джовані Франческо Рустичі, митець?

Старий

Зробив камею, королю присвячену.
Фігурку для алеї Фонтенбло.
Так, тутті-фрутті, всяку всячину,
на щось велике часу не було.

Але вже потім, під кінець, повір,
я міг створити вікопомний твір!

Король дзвіру виявив мені —
звелів його возвдвигнути на комі.
У ореолі величі і влади,
на віки вічні, як митці Еллади!

Я приступив, пе гаючи ні днія.
Насамперед я вилішив коня.

Бо я любив ліпiti коней змалку.
Тосканець я, лежить до них душа.
Ще коли вчився у садах Сан-Марко,
мій перший твір був — бронзове Лоша.

Було ще й потім стільки, що й забув,
із мармуру, із бронзи й порцеляни,—
уже б їх можна випустити табун
на передгр'я сонячні Тоскани.

Але такого довелося вперше.
Я глину м'яв і грів у пальцях віск.
Бо де ж той Кінь, де мався бути вершник —
Його Величність сам король Франціск!

Це ж не якась кульгава конячина,
що возить камінь із гірських кар'єрів.
І не арабський огир сарацина,
і не квадратні коні кондотьєрів.

Я ще не зпав, якого мені треба.
Шукав натуру, гідну для взірця,—
від гордих коней колісниці Феба
до племінного в стайні жеребця.

Я їх вивчав, гру м'язів, хід ногами.
Мій власний твір ввижався вже мені

у близку золотої амальгами —
як Марк Аврелій в Римі на комі!

Оп подивися, що то був за Кінь,
яка від цього велетенська тінь!

Віддалеки, у відсвітах багаття, з'являється —
то слабіше, то чіткіше — величний силует Коня
на постаменті.

Навколо — дев'ять преціозних дам
ведуть повільний вишуканий тацець,
і страусові пера, як тумап,
похитуються в такт, підсвічені багряно.

Флорентієць

Велика тіль, бо полум'я яскраве.
Смолисті дрова, гарно палахтять.
Так там були хоч війни, хоч заграви,
а тут же гугеноти гуготять!

Тут музи вже затягнуті в корсажі.
Але підошви в попелі і в сажі.

Чортик (схидно)

Утік, здається, в місце підходяще,
бо тут було освітлення ще краще.
(Перестрибнув по дошках, щоб видніше).
Як у світильні обгорілій гнатик,
уже ледь-ледь чорніє гугенотик!

Один Святий із трьох камінних статуй
старечим рухом раптом нахилився
і запустив у цього яблука. Той зник.

На постаменті — королівський Кінь.
Придворні дами рухаються в танці,
мої кришталеві келихи довгасті. Голівки — паче
виплекані квіти, що у росі контовностей ряхтять.

Флорентієць

В садах Лоренцо музи були іппі.
Придворні музи — це вже наслання.

Старий

Та почекай, іще ж я не закінчив.
Ти пе на них — дивися на Коня!

Флорентієць

Кінь, справді, гарний. Ну, чого ж ти стих?

Старий

Копя створив я, вершника не встиг.
Уже була і форма для ліття.
Король помер, зчинилось сум'яття.

І я, що був при ньому у фаворі,
враз опинився жертвою сваволі.

Новий король хотів нового твору.
Віддав палац мій іншому синьору.
Закликав майстра для нових скульптур,
мене, старого, витуривші в Тур.

А кіль мій, кінь, в могутніх м'язах руху,
стоїть десь на задвірках серед брухту.
Тепер його єдині верхівці —
паризькі голуби і горобці...

(Зненацька тріск і скрегіт — *Флорентієць*, із
риштування виламавши дошку, в страшному
гніві різко розмахнувся — аж із *Коня* спурхнули
горобці).

Чортик

(уламком дзеркальця шліфує свої кігті)
Гай-гай, маestro, чи не піано трошки?
Було б раніше виламувати дошки.
Тепер шпурляється хоч і навсібіч —
це вже па дрова в монастирську піч.

Старий (розвітим голосом)

Я натякав повому королю,
що я його у бронзі віділлю.
Адже він попереднику рідня,
то як Фраціска вже пема живого —
чому б на того самого коня
не посадити вершника нового?
Він як не чус. В погляді зима.
Я зрозумів, що вже мене пема.
Що тут мій кінь пікому вже не треба.
Що Маріелла кличе мене з неба.
Що я мишув, що я уже не вгідний,
і тут чужий, і там уже не рідний.
І от сиджу, як тільки себе самого,—
такий кінець життя мого земного.

Флорентієць

(з гірким докором, майже крізь ридання)
Ти ж був один з близкучої цлеяди!
Життя було до тебе не скуне.
То як же так?! І хто з вас кого зрадив —
ти свій талант чи твій талант тебе?

І що ж тепер? Якби я було знаття!
Я ж міг створити пезабутні речі!
На що ж потратив я своє життя?!

Старий

На риштування біля порожнечі.

Самий лиш постамент у відсвітах багаття.
Коня немас, він уже розстав.
Десь піс півень по той бік Луари.
Чкурнув зі сходів *Чортік* в бузину.

І дев'ять преціозних дам —
придворних муз, затягнутих в корсажі, —
новільно дотаньковують гавот.

Флорентієць

(ліщулено і безпорадно спершилось

на виламану дошку з риштувань)

Як тісно в пам'яті сторіч!
Як рідко зводяться титани!

Створити річ,
створити річ,
котра піколи не розтане!

Це був життя мого девіз,
мій спіл ілюзій іскрометних.

І що ж із цього я довіз?
на ці останні кілометри?

Старий

(з безмірним жалем, стомлено і тихо)

На що мій труд пішов потрійний?
І що я створював щодня?
Кому на світі був потрібний
той постамент того *Коня*?

Чи так би шлях мій завершився?
Душа б зазнала цих тортур,

якби на світі десь лишився
мій Сад Нетанучих Скульптур?!

Флорентієць

На це немає індульгенції.
Велика доля не збулася.
Ти обійшовся без Флоренції.
Флоренція без тебе обійшлась.

Старий

Та краще б я був осликом у долині Арио,
ніж так прожити безслідно і нездарно!
Та краче б я в палочому промінні
убогу землю потом поливав!
Та краче б я овечок на камінці,
як Джотто у дитинстві, малював!

Кому тепер слова мої прощальші?
О, як мені їх тяжко вимовляти!
Хреститель флорентійської хрецьальни,
благослови прийдешніх немовлят!

Хто пригадас, хто мене оплаче?
Кому я рідний тут на чужині?
Я, що створив надгрібок пад Боккаччо,—
чи буде хоч горбочок по меші?!

Флорентієць

(відкинув дошку, з гіркотою, з гнівом)

Чого ж покинув ти Флоренцію?
В які повіяvся світи?
Де ти хотів собі свободу,
нічим не сковану, знайти?

Усі володарі — Прокрусти.
Твоя душа по той бік Апенніні,
де павіть стіни викладені рустом —
закам'янілім іменем твоїм!

Де на порталі, випе брам і всеж
твого стократ розтерзаного міста,
стоїть твій твір у відблисках пожеж,
а ти тут ліппи коники із тіста!

Старий

(з розпачем)

О Фіоренцо, мати моя мила!
Чого я тут, поклич мене, верни!

Я — Рустичі, я — рустика, я — брила.
Я хочу спати під твої терни!

Флорентієць

Ти ж сам пішов,
чого ж тепер ти ремствуєш?
Палаццо мав, тепер цей божий дім.

Старий

(руками ловлячи повітря, як сліпий)
Скажи мені, в який тут бік Флоренція?

Флорентієць

Уже у бік безвиході. Ходім.

ДІЯ III

Сад по коліна в білому тумані. Кують світанок молоточки птиць.

З'являються невиспані ченці, у чорних рясах — як рухомі тіні. Один — із фоліантом під пахвою.

Перший монах

Ну, вже отут. Усі ще сплять. Дограсем.

Другий монах

Ні, трохи далі. Знов хтось переб'є.

Перший монах

Що за життя? Отак і повмираєм,—
все хтось дограти в шахи не дає.

Другий монах

А що ж ти зробиш, коли гра запретна?
Абат казав, що вгодна сатані.

Перший монах

Чкурлем у ліс?

Другий монах

Дак брама ще заперта.

Перший монах

Є пезапретна дірка в бузині.

Другий монах

(оглянувшись себе критично по периметру)
Це не для нас. Вживаєм дужо страви.

Перший монах

Ну, спробуй, ну!

Другий монах

Якби ж то я проліз!

Перший монах

(руками прогорчувши бузипу)

А там диви, які високі трави!
Який густий і несходимий ліс!
Туман у кручах... і луги... і стежка...
Яке село по той бік вдалиші!
Отож він — шасть! Хіба за ним устежиш?
Велике діло — дірка в бузині.

Другий монах

Давай сюди, опо густіші віти.
Дограєм хутко. Де твій фоліант?

Перший монах

Але чому розсипані тут квіти?
У нас в саду нема таких троянд.

Другий монах

А їй справді, глянь, ще навіть не зів'яли.
І лілія. І нахне. Ну ю діла!

Перший монах

Колись ми у Флоренції стояли,
там отака в гербі у пих була.

Другий монах

Ти звідки знаєш? Ти бував у битвах?
Ти воював? За кого з королів?

Перший монах

Ні. Я чернечъ. Я хоронив убитих.
Святий Мартин жаліти всіх велів.

Другий монах

То гарний герб, якщо на п'яму квітка.

Перший монах

Вона давно вже скупана в крові.

Другий монах

Але оця, посеред саду, звідки?!
А що ото блищиць у крониві?
Ой, знак лихий,— то дзеркальця уламок.
Чого він тут, між яблучні і між сливи?
Закинуть треба. Хто тут був під ранок?
Ні, не дістану, руки пожалив.

Перший монах

Та киць його! Постав свічу в каплиці.
Який гуман підпявся з пизини!
Тут, може, ті луарські чарівниці
вночі кисіль варили з бузини.

Другий монах

А де старий? Бувало, сторожує.
Було б не зайво завести і пса.
Наш монастир із крученою межею,
тут можуть бути різні чудеса.

Хтось уночі малину поколоникав.
На рицтуваннях сходи поваляв.
Ти бачиш — повиламувані дошки,
хтось уночі тут дошками штурмав!

Що тут було? Які нічні події?
Чи сили ала вчинили цей погром?
Чи привиди блукали? Чи злодії
проникли в сад ділитися добром?

Перший монах

Та це нічні пригоди Домініка,
робив з чортами місячний пінкік.
Ну, так і є. Диви, шматок туніки!

(Сміється).

Невже котрусь ловив? Ну, брат, ну, Домінік!

Другий монах

Давай заляжем біля того лазу,
підстережем та ю скопим за рукав:
ага, попався! Присмиріс зразу.
Щоб нам за шахи більш не дорікав.

Перший монах

А далі що? Покличемо абата?

Другий монах

Ні, лиш злякаєм. Щоки як падму!

Перший монах

Коли ти так заліг підстерегти собрата —
то чи, бува, не заздрин ти йому?

Другий монах

Ну, Бог із ним. Хай їде на божу кару.
А ми ще зробим декілька ходів.

Ще поки віп перепливє Луару!
То де ж старий, що завжди тут сидів?

Перший монах

В коморці теж, я йшов, його немас.
Розтанув, щез, так паче й не було.
Такий був добрій дід, сидить собі, дрімас.
Непщасний чоловік, самотній був зело.

Другий монах

А ти, а я... Чи віп такий тут перший?
Ми всі прийшли, щоб тихо проміпуть.

Перший монах

Не дай Господь, ні живиши так, пі вмерши,—
нема кому старого й спом'янутъ.

Другий монах

А може, віп і сам у цьому винний?
У чомусь винні завжди ми самі.
Що є життя? Це — проміпання тіней.
Так у святому сказано письмі.

Перший монах

А хтось казав, що бачив його в славі.
Ще говорив там про якісь сади.

Другий монах

То, може, шахи розкладем на лаві,
якщо старий тут більше не сидить?
(І раптом перелякано спилився —
за кlapтями летючого туману

помітив мармурову *Маріеллу*,
що мов падгrobній пам'ятник стойть).

А це ще про?! Мир-мур-мар-мрова...
Маша... мене... о Господи!.. спокут...
Іди сюди, тут жінка мармурова!
Ой, гріх який, і звідки вона тут?!

Перший монах

Ну, я тобі скажу, ти не монах, ти містик.
То жінка, то чорти, то в кроніві те скло.

Другий монах

Ми ж грали в шахи ось на цьому місці.
Але її тут вчора не було!

Перший монах

Л й справді, гм, із нами хресна сила.
І наче ж не пили, а стільки страховіть.

Другий монах

Ти ж подивися, тут нема могили.
Чому ж вона павколішках стойть?

Перший монах

Л уяви, яка ж була натура!

Другий монах

Але ж, даруй, ми люди не старі.
Хіба можливо, щоб така скульптура
стояла тут у нас в монастирі?

Перший монах

Вона скорбить. Вона така побожна!
Вона цпотлива з голови до ніг.

Другий монах

Вона прекрасна, і тому не можна.
Франціск Ассізький безвісти б забіг!

Перший монах

Дай надивитись. Припини дебати.
Її не можна бачити без сліз.

Другий монах

Ти б не хотів, щоб хто-небудь абату,
що ми її тут бачили, допіс?

(Монахи, ошелешені, виходять).

Пливе туман. З-за старовинних мурів
ледь прозирає золотаве сонце.

І з легкістю ковзувши, наче змій, із бузини
виходить безшлесно брат *Домінік*.
Скрадаючись, проходить мимо *статуй*,—
вони від цього скрушио відвернулись.

Брат Домінік

(склав руки шапобливо)

А головне, що встиг я на молебень.
Лиш другі півці підуть з-за ріки.
Такий туман, вже ходиш як у небі.
І яблука знімаєш, як зірки.

Хвалити Бога, на душі не хмарно.

Прекрасен світ крізь дірку в бузині.

(Помітив мармуреву *Маріеллу*).

Та що я бачу? Фьезоланський мармур!

Яка краса відкрилася мені!

(Підходить ближче, вражений, спишився).

О женичко! Мовчу в зачаруванні.

І як же ти змогла сюди пройти?

Далекий голос

(як антична флейта,

загубленим у просторі відлуиням)

Де ти подівся, Рустичі, Джованні?

Джованіфранческо Рустичі, де ти?!

ДУМА

ПРО БРАТИВ НЕАЗОВСЬКИХ

Драматична поема,
старовинний лейтмотив якої
звучить то тихше, то голосніше,
залежно од вітрів історії

ДІЙОВІ ОСОБИ

*Павлюк
Томиленко
Сахно Черняк
І все, і всі,
що їм по дорозі
стрічаються*

На місці їде віз, і все з ним розминається —
дерева, люди, обрії, зірки.

На возі двос спилю до спипи, воши сидять,
закуті у кайдани, — *Павлюк*, молодший,
і старий *Томиленко*. Козацький гетьман
та його споборник. А третій — руки скручепі сирицею —
Сахно Черняк, ще зовсім молодий.

Павлюк

Ми проїжджаємо повз твое село.
Возів багато, ми в кінці обозу.
Стрибай у рів! До почі нерележиш,
а там і гайда — павпропки додому.

Сахно Черняк
А ви?

Павлюк

А ми. Ми — в'язні, ми приречені.
У нас із шим дорога вже остатня.
Уже десь тешуть дошки для помосту
і ставлять колесо, щоб нас четвертевати.

Томиленко

Ти звідки знаєш? Може, нас повісять.
Або зітнуть. Усе ж таки це легше.

Павлюк

На легшу смерть, даремно, не надійся.
Ми в них па смерть козацьку заробили.

Сахно Черняк

Ну, а хреста ж пад пами хоч поставлять?

Павлюк

Чого схотів! Ще добре, як не спалити
на сизий пошіл в мідному бику.
Мені учора снівся Наливайко,
дак він казав, що в неклі захищають
ці пашні муки. Швидше в рай потрапим.

Томиленко (тихо)

Ти не жартуй так. Бачиш, він боїться.

Павлюк

Боїться? Він? Чого ж він учепився?
Кажу: тікай! Ми їдемо, бо мусим.
Бо нас безутъ. Нас видали свої.
Легким хотіли коштом відкупитись —
скрутили двох, мовляв, це винуватці.
Ось гетьман паш, а це його поцлічник,—
а нам простіть, ми будемо сумирі.

Сахно Черняк

Так це ж не всі. Все військо і не знало.
Та ще її вночі. Це купка тих старшин.

Павлюк

Там купка, там. Вже ціле гнійовище.
І Наливайка ж видали свої.
Такі орли, один орліший іншого.
Лицарство, честь! А дійде́ться до діла —
рятует шкуру, видас своїх.

Томиленко

І ти скажи, де є тому коріння?
У чому річ, бо це ж не первина.
Це що, на всіх поділене сумління?

Сахно Черняк

Ні, це на всіх поможена вина.

Павлюк

Чудний ти хлопець. Коли пас в'язали —
чого прибіг? Напився б собі ї спав.
Як інші спали. Напились — і спали.
А ж гай шумів, так солодко хронли!

Сахно Черняк

Не всі хронли. Шість тисяч було вбито.
Шість тисяч спали непробудним спом.

(Тицьке мовчання. Іде віз на місці —
позв нього пропливають чорні верби.
На чорних вербах — скрижанілій сніг).

Томиленко

Як ворошня кричить песамовито!
Вже стільки їдем, а воно кричить.

Павлюк (ледь чутто, ібі сам до себе)

Не всі хронли. Шість тисяч було вбито.
Шість тисяч спали непробудним спом...

Томиленко

Ти щось сказав?

Павлюк

Яка страшна поразка!
Шість тисяч під Кумейками лягло.

Томиленко

Якби нам зброя, нас би не розбили.
А то ж яке в нас військо? Збраниця,
Із косами, із дрюччям, із цішами —
прийшли начів за кривду молотиль.

Сахно Черняк

А ти мене тоді і не примітив.
А в мене ї шабля батькова була!

(Очима показав ца *Павлюка*).

Та я ж до нього у повстанське військо
через усю Вкраїну тоді йшов!

Томиленко

Тепер ти з ним через усю Вкраїну
на страту їдеш. І шабель нема.

Сахно Черняк

(на вухо йому, пощепки)

А може, все й обійтесья. А може,
іще Господь зласкавиться над нами,
і нас із ним помилують. Його ж
позаторік помилував король.
В останню мить помилував, в останню!
А кат уже ї сокиру був підняв.

Томиленко

Король залюбувався. Каже: лицар.
Хоч ворог, хоч і хлон, а таки лицар.
Такому шкода ґолову стипати,—
яка ж бо гарна ї горда голова!

Нехай відчує королівську милість.

Нехай іде до короля служити.
А віп — ца Січ, та ї знов зібраав голоту.
Гармату відібраав у реєстраторів
та як ударив знов із Запоріжжя!..
Тепер віжо не помилують.

Тікай.
Кажу тебе, тікай, поки не пізно.

Сахно Черняк

А вас оце отак і повезуть?!

Павлюк

Отак і повезуть. І привезуть. І стратить.
 Цим шляхом я вже їхав раз. Тоді
 мене везли з Іваном Сулимою.
 Іван усю дорогу жартував.
 Ми їм тоді фортецю зруйнували,
 вертаючи з турецького походу,—
 отої Kodak, па скелі, неприступний,
 камінний кліщ, що вп'явся в нашу землю,
 а ми його шаблями узяли!
 То він як пригадає тих драгунів,
 котрі од час уроціч дременули,
 та що як скаже! — двиготять кайдани
 од регсту. Па ешафоті кат
 його боявся. Турки полотпіли,
 коли він тяжке піднімав брову.
 Ти знаєш, що сказав він перед смертю?
 Нічого, каже, і па тому світі
 душа козацьким сміхом засміється,
 а вороги хай думають, що грім!
 Але одного разу й він заплакав...
 Адже ѿ тоді нас видали свої.

Томиленко

Ну, він як ти, він — гетьман самовільний.
 А ті були, напевно, реєстровці.
 Служили, то ѿ вислужувались.

Павлюк

Страшно,
 що і па цей раз видали свої!

Томиленко

Про тих не думай. Думай ось про цього.
 Цей нас не видав. Це вартиш за все.

Павлюк

Умов його, цехай він нас облишить.
 Він теж мені — як камінь на душі.
 Ось верховий проскаче — і прощайтесь,
 поки ще їдем по своїй землі.

Томиленко

Не слухає. Уперся, мов не чує.
 Учора покрай лісу зупинились,

кажу: тікай! Тут сосни, тут яри.
 А він сміється: що я тобі, заєць?

Сахно Черняк

(ногою б'є об погу, щоб зігрітись)
 Гей, тупцю-роступцю!

Павлюк

В таких взуваочках тільки й танцювати.
 Уже, мабуть, і зашпори зайшли?

Томиленко

Весна предивна. Як не сніг, то хляпа.
 В таку погоду страшило журавлю.
 Оце ж летять — і в небі обмерзають,
 і падають, і все-таки летять!

Сахно Черняк

Я попліч вас зігріюся, дарма що
 подерлись ваші сукна й адамашки
 і кулями спробивали кожух.
 Усе ж таки — людина при людині.
 А що погода — може, воно й краще.
 Який хосен тепер нам поспішати?
 Ми ж їдем не па ярмарок в Прилуки.

Павлюк (тихо до *Томиленка*)

У нього ж губи, глянь, посіверіли.
 На йому опапчина рогозова.
 Він не дойде, змерзне, пропаде.

Томиленко (до *Сахна*)

Диви, димок за пагорбом! Напевно,
 отам уже і є твоє село?

Сахно Черняк

Еге ж, отам. Вечерю люди варят.
 У мене хата па краю села.
 Так що простіть, панове-товариство,
 не можу вас в гостину запросити.

Томиленко

А що, пішли б, погрілися з дороги.

Сахно Черняк

Це б пам із клуні сіна упесли,
 ряденця ткани рівно постелили.

Томиленко

Чогось би, може, й випити дали.

Сахно Черняк

А не без того. Гетьмана — на покуті.
Такеша миска страви на столі.
І риба, й мед. Усе своє, напохваті.
У нас гостиині люди у селі.
Хоч нині ї скрутно на харчі ї одежу,—
вороже військо ласе до добра.
Ото як ырийде на зимову лежу,
геть-чисто все в людей поодбира!

А то ж було — ну раї тобі, та ї годі.
Пшениця в полі, маки на городі.
Було, як мати хліба папечуть,—
на лаві покладуть під образами,
ще ї рушником вишиваним прикриють.
А я все цілюсь одломить шкоринку.

Томиленко

А знаєш, що що добре? Пироги —
із гарбузом печеним і пасльоном.
Ото в печі як висмажать гарбуз,
вже аж червоний, перемнущ з пасльоном...

Сахно Черняк

У нас печуть з квасолею і з маком.
І креплики з капустою. Й коржі.

Томиленко

А диню сушат?

Сахно Черняк

Ні, ти ж степовик.
У нас гриби і яблука сушені.

Томиленко

А галушки, ото ще царська їжа!
У нас гречані, а у вас які?

(Віз їде, проминаючи тополю,
високу й почорнілу на вітрах).

Сахно Черняк

Оцю тополю батько посадили.
Крізь неї небо світиться. Прощай.

Павлюк

Присунься близче. Я тобі зубами
твої ремінні пута розгризу.
Бо пам із ним додому вже не світить.

А ти, гобі за віцо пропадати?
Ти молодий, ти вдатний до роботи.
У тебе ї мати, певно, ще жива.

(І проминає мати край дороги, сумна і чорна,—
теж, як та тополя. Услід їм дивиться і тихо проминає.
Сахно Черняк похнюпився, мовчить).

Павлюк Якби жонатий, може б, ще ї подумав.

(І жінка проминає, прихистивши
до себе двійко діточок руками).

Павлюк

Що?! Ти якоцатий? В тебе ї діти є?
Ану злізай, щоб я тебе не бачив!
Злізай, каюк!

(У люті, до *Томиленка*)

Штовхни його, ти близче.
Бо я його кайданами вперішу!
(Силкується підпяти скуті руки).

Очуняєш — додому доповзеш!

Сахно Черняк

Ти не кричи. Ти вже ж мені не гетьман.
Чи я у тебе воза пересидів,—
яким же правом ти мене згanyaеш?

Павлюк

І правом старшого. І волею стратенця.
Ти мусиш вволити передсмертну волю.
Це мій паказ. Кажу тобі: іди!

Сахно Черняк

А я кажу, що ти уже не гетьман,
і я тобі тепер не підлягаю.
Схотів і їду.

Павлюк

Знову за своє.
Та зрозумій же, пептиюху упертий,—
ми тут по ділу, нас везуть на страту.
А ти тут хто? Приший кобилі хвіст.
Тобі он павіть ноги не зв'язали.
Тебе не дуже ї кинуться щукати.
Я — гетьман. Він — Томиленко. А ти?
Ніхто про тебе ї словом не згадає.

Сахно Черняк

Я їду з вами пе по честь і славу.
Я їду з вами, бо мені так легше.

Павлюк

Мені не треба милості твосї.
Я сам багатий, я живу вже вдруге.
Я вже один раз був на ешафоті.
Мені тоді життя подарували,
так що воло дароване — пе жаль!

Сахно Черняк

Ти дуже гордий. Ти кричиш від люті.

Томиленко

Нестершио бути зрадженім. Болить.

Сахно Черняк

А стершио бути заодно із тими,
хто перемовчав, коли вас в'язали?
Та все життя отак про себе ѹ знаєш,
що ти пе зрадник, що, ти пе відступник,
ти, Боже збав, пе видавав нікого,
ти просто вчасно очі опустив!
І після цього зватися людиною...
Не через вас я їду, а для себе.

Павлюк

Послухай, брате, думаш, це легко —
прийняти, що хтось за тебе погибє?
В мені болить і шабрякає совість
слізми дітей і матері твосї!

(Минають при дорозі драбиняк
і двох дядьків, у сіряку й кожусі.
Один тримає воза, як домкрат, а другий
дьогтем змащує колеса).

У сіряку

(зняв шапку й поклонився)

Яким же треба бути чоловіком,
щоб так па страту за своїх піти!

З мазницею

(показує квачем)

Та чи не тю? Мабуть, він просто дурень.
Щоб так за когось голову покласти?!

Мав поля шмат, і хату, і корову,
і жінку гарну,— що йому їще?

(*Вітряк* проплив. Не копче він реальний,—
це може бути ѹ силует з фанери. Проткнувши списом
латане крило, застряв у п'ому *Дон Кіхот*
Ламанчський).

I відчайдушний голос *Дон Кіхота*:

Собрать мій! Дай знати Дульсінеї,
що я погиб у вашім вітряку!

В поривах вітру чути дзвін *бандури*.
Він досі часом був як лейтмотив. Тепер посилився —
до впізнавання слова. Це — старовинна ДУМА
ПРО БРАТИВ, КОТРИ ТІКАЛИ З ГОРОДА АЗОВА.

«Із города Азова не вслиж тумани вставали,
Три брати рідніші із города Азова,

із тяжкої неволі утікали.

Два брати кінних, третій пішій-пішаниця,
За кінними братами поспішає,
За стременечка хватас,

Словами промовляє:

— Братики мої ріднеські,
Як голубоньки сивеснькі!

Станьте ви, копей попасіте,
Мене, пайменшого брата, пішого-пішаницю,

підождіте,

Да хоч між копей візьміте,
Та до отця-матері підвезіте!»

Стратенці проминають кобзаря.

А може, це кобзар їх проминає.

Конвейер часу — тільки вріз побіч —

один в минулі, другий у майбутнє.
Отак всі ѹ розминаються навік.

Кобзар співає. Може, він такий — як Перебендя
пензля Іжакевича. Або живий, з капели бандуристів,
котрий співає саме в цю хвилину. Чи кам'яний,
що вже співає вічно.

«Старший брат тес зачуває,

До пайменшого брата словами промовляє:
— Раді б ми тебе між коні узяти,—

Буде озовська орда доганяти,
Буде упень сікти-рубати,
Назад у Озов-город завертати,
Ніяк нам буде утікати.
Ми ж і самі не втечєм, і тебе, брате, не вивезем.
А як ти жив-здоров будеш,
Ти і сам у землю християнську дійдеш!»

На місці їде віз. *Кобзар* співає *думу*.
Аж паче перестали розминатись. І кожен *думу* слухає
по-своєму. *Павлюк* — обличчям вгору просто неба.
Томиленко — утупившися в землю.
Сахно Черняк — увесь до кобзаря.

«То пайменший брат тес зачуває,
Він білим лицем до сирої землі упадає,
Та до своїх братів ріднецьких словами промовляє:
— Браття любе, браття міле,
Хоч один же ви милосердіс майте,
Назад копей завертайте,
З шіхов шаблі виймайте,
Мені, пішому-пішапці, з пліч голову здіймайте,
У чистому полі поховайте,
Звіру-шици па поталу пе дайте!»

Сахно Черняк
(вкахнувшись, до *Томиленка*)
Ну, а вони, невже так і зробили?!

Томиленко
У вас хіба цю думу не співають?

Старечий голос кобзаря
(у сильному пориві вітру)
«То середульний брат тес зачуває
Та до пайменшого брата словами промовляє:
— Сього, брате, зроду піде не чували,
І щоб рідною кров'ю шаблі обмивали!
І рука не воздойметься,
І серце не осмілиться,
І душа гріха до смерті не скуниться!
А старший брат ріднесенький,
Сокіл яснесенький,
Тес зачуває,
Кояня свого молодецького пагайкою поганяє,
Од брата меншого, пішого-пішапці, утікає!»

Сахно Черняк
Невже таке було?

Томиленко

Та паче не повинно.
Однак співають. То, мабуть, було.

Павлюк

Мабуть, таки було. Бо дума — це не казка.
Хтось бачив, хтось почув, а хтось і думу склав.

Сахно Черняк

І пашо про таке було складати думу?

Павлюк

Щоб люди знали.

Сахно Черняк

Е, щоб люди знали!
Оп як про тебе і про Сулиму,
як ви Кодак-фортецю зруйнували,
а потім як на страту вас везли,
і як ти чудом жив-здоров лишився,
та й знов на Січ подався Низову,—
от про таке у нас в селі співали!
І люди плакали. Але ж то ѹ слізози інші.
Я по таких слузах — за шаблю та ѹ до тебе!
А тут... щоб так тікати... щоб аж покинут брата?!

(Жачиться порубана тернина. Тріпоче шмат
червоної китайки. Ще далі пімат, і далі, і далі,
її далі...)

І далепіс голос кобзаря

«То середульний брат милосердіс має,
Терновій віття верхи істишає,
Меншому брату приміту покидає.
А як стали на Муравський шлях виїжджати,
Не стало тернів та байраків рубати,
То він червону китайку із свого жупана видирає,
Меншому брату па прикмету покидає...»

Сахно Черняк
А старший?

Томиленко

Старший покалів жупана.

Павлюк

Мабуть, в жупані мав себе за пана.

Томиленко

Так і сказав, співається у думі:
«Щоб я своє добро дороге
марно по шляхах розкидав?
Буду я до отця-матері приїжджати,
Будуть мене близкі почитати, поважати,
Будуть проти мене шапки знімати».

А ще сказав падлюка, не повіриш:
«Як будуть батько-мати помирати,
Будем групта-худобу на дві часті паювати.
Ніхто третій нам не буде мішати».

Сахно Черняк

Оце такі і Наливайка видали.
І вас під Боровицею воли ж.
Ще, певно, там когось і підкупили —
у табір кілька бочок укотив,
щоб всі попапивалися і спали.
Я непитущий, дак ото й почув.

Томиленко

В песлушний час прибіг, як оглашений.
Воли тебе ж не думали в'язати,
так ти ж на них із шаблею свою.
Ну, то вже що ж, зв'язали, повезли...

(На місці їде віз із в'язнями в кайданах.
І прошилає, на старій могилі, триціг з дашком —
сторожова фігура. Осунувсь очеретяний
дашок. Смолисті бочки в землю повмерзали.
І тільки кінь у пам'яті заржав).

Павлюк

Нема сторожі. Не дай Бог орда —
уже ніхто ті бочки не підпалить
і про біду людей не сповістить.

Томиленко

Та вже кого ж про що тут сповіщати?

(Порожній хутір... Обгоріла хата... З віконця хати
виглянула смерть.

Все паче памальоване вуглиною з уже давно
схололих попелищ).

Павлюк

Заглада, пустка... ї ми не обороним
вже цих людей, ці села, цей народ...

(Капличка... Хрест... Рушник, уже аж сірий
і вицвілий, на вітрі лопотить).

Сахно Черняк

Уже ж села нема, а цвинтар залишився.
І хто живий, той прийде на гробки.
І пом'яне, і насочку розкринить,
щоб на могилі птиці розклювали.
Все як годиться між людей. А пас
зі світу згладять, і гробків не буде.

Павлюк

Чого ж ти їдеш на одчай душі?

Сахно Черняк

Як не поїду, буду їхати вічно.
Нічим не відпокутуюсь, нічим!

Павлюк

Це ж гріх не твій, чого ж твоя покута?

Сахно Черняк

А ти ж за всіх був. А за тебе хто?

(Павлюк, як завжди, дивиться у небо.
Томиленко утупився у землю. Віз двиготить
на крижаних вибоях).

Томиленко

Біда цей шлях наповесні. Калюжі.
Хрумтить льодок. Пропизливі вітри.
А то як вдарить ожеледь, ще гірше.
У нас в степах я так ловив дрохву.
Вона ж, дрохва, як гуска. Щоб злетіти,
їй ще ж розбігтись треба, бо важка.
А голий лід — піяк не розбіжиться.
Ковзь-ковзь... Руками брали дичину.

Павлюк

Назавтра буде ожеледь. Пришерхло.

Томиленко

Що ж, довше будем їхати у смерть.

(Над ними піч. І чорна сфера неба —
зірки... Волосожар... Великий Віз...)

Павлюк

А зорі які, Господи! Отак
дивився б і дивився.

Томиленко

Я не дивлюсь. Моя вже зірка згасла.

Сахно Черняк

Великий Віз... А там опо Малий...
Он срібний шлях чумацької гризоти...
І що воно,— коли ще нас взяли,
давно везуть, вже тижнів, певно, зб'є три,
все їдем, їдем, їдем по землі,
а мов на місці — під тим самим Возом.

Павлюк

Велике небо.

Томиленко

Або ми малі.

Сахно Черняк

Вночі везуть. І не стають обозом.

Томиленко

Щоб люди не виходили на шлях.
По селах щоб жінки не голосили.

Сахно Черняк

Та, може, воно й краще... кому як...
бо от мені не вистачило б сили.
У мене жінка... я її жалів...
Нехай таке їй і вві спі не сниться.

Павлюк

(піддав плечем, спихас його з воза)
Я що сказав? Ану тікай у піч!

Сахно Черняк (мов не почувши)

А далі ж як той піший-пішаниця?

Томиленко

Та як, ішов. Як сказано у думі:
«І побило його в полі три недолі.
Одно — безвіддя,
Друге — безхліб'я,
Третє — бездоріжня».

Бийшов він на Савур-могилу,
Думав, хоч курячу за братами побачить.
А їх уже й сліду нема!
Ліг віп на Савур-могилі —
«І па очі не гляне,
І па ноги не встане,
І головка на плач знемагала».

Сахно Черняк

«І головка на плач знемагала»...
Молоденький, видно, був.

(І долинають десь відалеки липче уривки
того стогону, що зветься
ДУМОЮ ПРО ТРЬОХ БРАТІВ АЗОВСЬКИХ).

«А вже орли-чорцокрильці налітають,
У головах козацьких сідають,
На чорпі кучері настувають...»
«Ta віп їх забачає,
Ta словами промовляє:
— Гей, вовки-сіромапці та орли-чорнокрильці,
Ta vi хоч трохи підождіте,
Temпій похорон не справляйте,
Поки душа козацька з тілом розлучиться!»

«Вовки-сіромапці пабігали,
Tіло козацьке рвали,
По терпах, по байраках жовту кость жвакували.
Сива зозуленька прилітала,
Жалібіненько закувала...»

Сахно Черняк

А ті ж то двос все-таки добрались?
І що ж вони сказали батьку-матері?

Томиленко

Збрехали, звіспо. Що були не разом,
що тільки вдвох тікали із цеволі,
а меншого й у вічі не видали.
Чи що вночі тікали та будили,
а віп, мовляв, не захотів вставати,
то так там і залишився в Азові.
Це — старший брат. Однаке середульний
не видержав, покаявся, призвався.

Ну, то ѹому старі батьки простили.
А старшого прогнали й прокляли.

Під дзвін баандурлі голос кобзаря
(врочистим і підпесеним акордом)
«А слава не вмре, не поляже
Одиній й довіку!»

(Павлюк розреготався песяподівано
гірким і моторошим сміхом).

Сахно Черняк
(тихієнько до Томиленка)

Але яка ж це слава, як вони
в такій біді од брата відступилися?

Томиленко (теж пошепки)

Отож він і сміється, аж поблід.
Либопъ, що слава з іншої десь думи
до цих братів азовських заблудилася.

Сахно Черняк

Це ось його — не вмре і не поляже
козацька слава. І твоя. Дарма,
що вас розбито і узято зрадою.
І тих шість тисяч, що в бою лягло,—
це їхня слава справді не поляже!

Томиленко

Поки й світ сонця, пе розбили б нас,
якби ж хоч трохи краще ми узброені.

Сахно Черняк

Або хоч вітер був не у нашій бік!
А то ж вони ще й порох підпалили,
а сію на возах і зайнялося,—
весь дим на нас. Ми тричі їх відбили.
Вони ж усі у панцирах, ми — в свитах.
Вони — з гармат, а ми у кого що.

Томиленко

Ти думав, що тебе я не примітив?
А я тебе давніо уже примітив,
як ти тоді у тому димовиці
на ціле військо з шаблею ішов!

Сахно Черняк

А він мене ѹще й спихас з воза!

Я що, за вами пішки буду бігти
по цій дорозі, як той менший брат?

Томиленко

(тепер уже і він розреготався)

Оце сказав! Ми ж не брати азовські.
Якби ми із неволі утікали,
то я тебе на плечах би поніс!
А ми ж не із неволі, ми — у смерть.
То ми й не хочем брати тебе з собою.

Розвиднюється. Тихо проминає
у паморозі маковичка церкви.

Далеко десь, у сірому ще небі, курликають
промерзлі журавлі.

І проминає давній літописець —
нахиленим при свічці силуетом — і пише, ї цише гуся-
чим пером, і стиха падиктовує собі:

«Року 1638... о середопостю... потратили козаків старших,
що їх козаки видали, того то Павлюка, і Василя Тома-
ника, і Сахно Черняка, который ся, їх ужаловавши, сам
ноїхав з ними добровольне».

І свічка гасне па вітрах історії.

І пропливають вишки й терикони,
ковші і краны, труби і лебідки.

Ряхтить вогнями промислове місто.

Гніздо лелека мостить на стовпі.

Сучасна жінка, в скверику па лаві, похитує
поляски па ресорах, щось конспектує з книжки, мимоволі
шептолосом повторює слова:

ЛІТОПІС ЛЬВІВСЬКИЙ... «НАУКОВА ДУМКА»...

САХНО ЧЕРНЯК... ПОЇХАВ ДОБРОВІЛЬНО...

І, вражено провівші віз очима:

ПОЇХАВ З НИМИ... ДОБРОВІЛЬНО... САМ!

І вже комп'ютер електронним голосом

повторює закладену програму: САХНО ЧЕРНЯК...

ПРОЕКЦІЯ В МИNUЛІE... ПОЇХАВ З НИМИ...

ДОБРОВІЛЬНО САМ...

Перший програміст

(людина вже наступного століття,
при пульті регулюючи реле)

Не може бути. Чому ж в такому разі він залишився зовсім невідомою постаттю в історії? Якась побіжна загадка у «Львівському літописі» — і все. Виходячи з художнього потенціалу народу, саме його мав би оспівати народ. Про братів азовських складено думу, а про чого ні?!

(Світлові імпульси переміщуються, від чого в темряві зникає віз).

Другий програміст

Можливо, у старовину поодинокі випадки порушення суспільної етики давали більший коефіцієнт громадського резонансу, а гіперфункція герояму набувала характеру ширіших епічних упіфікацій.

Перший програміст

Але як поети могли проглядіти таку постать у віках? Подиву гідна велич піким не оціпеного подвигу могла б стати об'єктом соціально-психологічного дослідження цілого комплексу езотерично закодованих рис нації.

Другий програміст

Це навіть не подвиг, це швидше відноситься до категорії подвижництва. Момент жертвості як катарсис спокути, моральна підзвітність самому собі.

Перший програміст

Слово «підзвітність» в даному контексті вимагає коректив чисто термінологічних і свідчить про сугестивну інерційність стереотипізації мислення. Можливо, не просто генетично усвідомлена потреба утримати духовний баланс в життєво перспективній позиції. Один тепер уже невідомий філософ колись висунув своєрідну гіпотезу морально-психологічної компенсації за умов фізичної анігіляції як іманентного стимулу екстремально неординарних людських вчинків, неадекватного для різного типу індивідуальностей.

(Все поринає в п'ятьму).

Другий програміст

(в суцільній темряві лиш голос)

Трансформатор перегорів. Порушені когерентність.
Узгоджене протікання в часі кількох процесів
не допускає різкої зміни фаз.

Перший програміст

Але пічого. Стежк за індикатором. Увага! Тиша. Натискаю. Е!

І знову з п'ятьми проявився віз. На п'яту троє, зв'язані, закуті.

Павлюк — обличчя звернуте до неба.

Томиленко — утупивши в землю. Сахно Черняк, той навіть і дрімає, похитуючись звичко па вибоях.

Сахно Черняк (ні з того і ні з цього)

Тъху, гидомире!

Томиленко

Ти чого?

Сахно Черняк

Сказитись!
Приснівсь Іуда. Ходить, придвигляється, кого б поцілувати, щоб не схопувся.
Я ж, каже, зрадив тільки раз, однієїнський, — і щоб ото бути проклятим навікі?!
Людської ласки хочу. Одроблю.
Та цмок мсце отут десь коло вуха.
Тъху, гидомире! Як жалом лизнув.

Павлюк

Таке і на печі не привертається.

(На місці їде віз. Поблизується на пульті сигнальні індикатори. Табло).

Томиленко

Диви, на землю скільки птиці впало.
Така холода провесінь. З полів спіл не зйшов. А вчора пакрапало.

Саме бкідь на журавлів.
Оце ж летять іздалеку ключами.
Ти чув учора, як вони кричали?
Ой, скільки ж їх, обмерзлих журавлів!

Сахно Черняк

А я колись такого одігрів.

(Ногою б'є об ногу і, вибиваючи зубами третяка, паспівує).

«Ой, ту-дду-ду-ду!

Як я буд-ду

Дівчину любити!..»

Перший програміст

Звичайна інтерференція при збуренні когерентних хвиль. Заклади програму в комп'ютер, хай створить думу про Сахно Черняка.

Роблять якісь записи, підрахунки, закладають в комп'ютер. У комп'ютері щось гарчить, кашляє, чутно камертональний звук настроюваного апарату.

Сахно Черняк дивиться на цих людей, воїн на нього,— і так вони розминаються у віках.

Павлюк (лuto кричить)

Негайшо злазь! Кажу тобі, пегайпо!

Ну, хай вже ми. А ти куди, а ти?!

Ніхто про тебе й словом не згадає,

аші в піснях про тебе заридас!

(Руками задубілими в кайданах напружився і все-таки зіпхнув).

Сахно Черняк спіtkувся, догаляє...

Мигтять на пульті електропні зорі.

З комп'ютера чутно якесь потріскування.

Крізь технічні шуми і потік інформації проривається трагічний речитатив думи:

«Із города Боровиці (Черкаська область) то не тумани великі вставали,
то Павлюка (гетьман нересстрого козацтва)
із Томиленком (початок XVII століття)
уночі безоружних ізв'язах...»

Два брати кінних, а третій піший-пішаниця,

За кінними братами поспішає,

За стременечка хватасе...»

Сахно Черняк, задихаючись, біжить на місці, спотикається об крижані вибої дороги. Йому тим тяжче, що руки скручені за спиною.

Сахно Черняк
(кричить навздогін Павлюку і Томиленку)

Я все одно вас дожену... Це ж вам не у степу верхи...

Так той же тих... за стремена хапав...

А мені вас що... за кайдани хапати?..

Що ж ви мене... покинули... як обмерзлого журавля
на дорозі...

Мепі ж там... з вами... тепліше...

Повз нього пролітають стовпи високовольтної мережі — як скелети зачаклованих лицарів.

ІНКРУСТАЦІЇ

Не треба заздрити Шекспіру,
він жив у дуже темний час.

Кров з ешафотів бризкала на сцену.

Вони писали кожен свою п'ссу,
Шекспір — свою, а королева — іншу.

Протистояння генія і влади.

Слух королівський ласий па рулади.

Душа вертає па свої руїни.
Тим часом там уже виросла квітка.

Я слухаю почути голоси
серед німої музини мозаїк.

Усе було па світі позавчора.

В зіницях Часу предковічний лід.

Людино, людино, людино, людино!
Збери себе всю у собі восдино.

Я втомлена, як квіти восени,
котрі пже часом хочуть залишитись
лише в далекій пам'яті дощів...

Стихії смутку і любові.

Великий сон душі, не втілений у слові.

Гіркий міраж ілюзій і оман.

Силуети лицарів крізь туман...

Мене сьогодні голуб розбудив.
Він прилетів і плакав на балконі.

Я не прошу поблажливості Долі
Хіба це мало — пезабуття мить?

Художнику, ти пілігрим віків.

Йдеш по святих місцях людського духу.

Уздовж твоєї смертної дороги
зелені очі заздрості горять.

Непереможна безборонність —
твій меч єдиний і єдиний щит.

Ішов почей повільний караван.

Мигтіли дні, як п'яти марафонця.

Слова уже не вірили словам
і мружились од правди, як од сопця.

Не переможе істина без пас.

Ой, скільки люду збіглось на Парнас!

Таке розвели тирло,
мені з моїм коником ніяк і підступитися.

Доведеться шукати гірське озеро.

Не люблю каламутного слова.

Ох, не повчайте молодих! Нехай побудуть молодими.
Кожне покоління відкоркує своє шампанське.
Кожне покоління вип'є свою чашу.
Але чому вони повинні пити ще й напушу?!

Причому вона ж і не паша,
де ж нам залишена чаша,

Як сірпичок, припалений від сопця,
десь спалахнув, обвуглився, погас.

Верба — мов чорний покруч іжебани.

Минає день. Ну, от ми й піднялисъ
ще на одну щаблиночку страждання.

Як чорно тіні впали від тополь
на добрий сум озимої пшеници!

Останні вже дукатики береза
на пальцях лічить, літу віддає.

Пробач мені, життя, дароване так щедро!

Обов'язком загпуздана свобода
не визнає піяких виправдань.

Утопленість в морі ілебейства
то ще не є демократія.

Хоч підпімай його домікратом,
а хам не стане демократом.

Ненавидить простота простоту.
Тримай від себе хама па версту.

Негр купує разок бурштину.
Переломим навпіл гіркий хліб мислі.
Хай Марі Андерсон ридає свої спірічес.
У людини з фашизмом генетична пнесумісність.
Скажіть, будь ласка, фантасте Уеллс,
чи буває фантазія похмуріша, ніж дійсність?

Я вам цей борг піколи не залишу.

Ви й так уже, як прокляті, в боргах.

Віддайте мені дога. Віддайте мені типу.
Віддайте мені ліс і річечку в лугах.

Віддайте мені сад і зірку вечорову.
І в полі сіяча, і вдячну щедрість нив.

Віддайте мені все. Віддайте мені мову,
якою мій народ мене благословив.

Атомний Вій опустив бегопні повіки.

Коло окреслив навколо себе страшне.

Чому Звізда-Полин упала в напі ріки?!

Хто сіяв цю біду і хто її пожне?

Хто нас образив, зпівечив, обжер?

Яка орда пам гідність притоптала?

Якщо наука потребує жертв,—
чому ж не вас вона перековта?

Загидили ліси і землю запедбали.

Поставили АЕС в верхів'ї трьох річок.

То хто ж ви є, злочинці, канібали?!

Ударив чорний дзвін. І досить балачок.

В яких лісах іще ви забарложені?

Що яничари ще запанастять?

І мертві, і живі, і ненароджені
нікого з вас довіку не простята!

Страшний скрипаль підняв уже смичок.
Він буде грати реквієм річок.

Хто вдарив землю в сочічне сплетіння
і спричинив копнульсій стихії?

Я чую увертуру апокаліпсису.

Вчора на базарі дядько
продажав хрест з двома ангелами.

Бувають збіги дивні і страшні.

Не вірте збігам, збіги винадкові.

Діапазон мети і метушні
поету мстить в неправедному слові.

Той чоловік з-під темної зорі.

Він вам сказав і потирає руки.

Бувають душі — наче пні старі,
що пинуть стежку почерком гадюки.

Вночі літак гуде у небі сумно.

Маленький джміль у просторі. Летить.

Зівсюди землю зорі обступили.

І Всесвіт в лупу дивиться на нас.

Хто ми йому? І що він бачить звідти?
Чумацький Шлях чи зоряну чалму?

Земля, що крутить хула-хун орбіти,
мабуть, ще зовсім дівчишка йому.

Колись були Орфей, а тепер корифей.

А як же він став корифеєм, як не був Орфесом?

Сам Орфей не був корифеєм.

Він павіть не бував у Спілці.

Сидів собі і грав па сопілці.

І його розтерзали менади,
бо не піддався на їхні припади.

Цитринове сонце, смарагдовий ліс!

Заломлене літо крізь тисячі лінз.

Моя душа у цьому літі —
як скалка сонця в хризоліті.

— Чи ти питала свою Долю, жінко,
коли ти перестанеш бути гарною?

— Коли перестану любити,—
казала Доля.

— А коли ти перестанеш любити?
— Коли перестану бути гарною.

Мені здається, музика — космічна.
Найбільш космічна із усіх мистецтв.

Я часом думаю, що музика походить
ще з позивних із космосу крізь хаос.

А особливо — скрипка і орган.
В його акордах чутно кроки Бога.

Мене дивувє, що в дитинстві
мене нічого не дивувало.

Ходив гарбуз по городу.
На яблуні сиділа Жар-птиця.
Під вікном у нас на травичці
жабка, мишка і півник жили в рукавичці.
А тепер — якийсь листочок осінній,
і вже стоїш в потрясенні.

Мені спіллась бабуся. Що вона ще жива.
Підійшла як у церкві. Засвітила слова.
І свят-вечір у хаті, і з медом кутя.
Всі зайці ще вухаті, і я ще дитя.
Стіни білі-пребілі, і патоплена піч.
Інкрустований місяць в заворожену ціч.

Всі ми про щось мріяли у дитинстві.
Хто про іграшку, хто про казкові пригоди.
А я — щоб мати до рашку не збожеволіла.
Вперше казку про Пепелюшку
я почула на попелюці.

Ожипово-пташиний ліс. Озера всі в лататті.

Удпу сосонку вишиває
сріблястим шовком павучок.

Із цих озер пили що дипозаври.
І плив туман велиcodів русальних.

Але ж біда пароду, де на завтра
уже не залишається казок!

Тепер Жар-птиці не буває.

Жар-птицю будень убиває.

Людина зпівсьлована юрбою.

Заспути. Все забути. Прокинутись собою.

Як давить світ, як обступає,
як приголомшує, як мнє!

Як зберегти в собі це серце,
коли воно не кам'яне?

Як зберегти в собі цю душу
в глобальнім клекоті біди?

Кити хоч викидаються на сушу.

А людству викидатися куди?!

Ми поранені люди, ми дуже поранені люди.

Але хто напів вбивці? — не цей, не цей і не ця.
Іх нема, вони є, і все це ще тільки прелюди.

Ти, що нас убивали, змінили вираз лица.
Древо мислі вродило — цитати, цитати, цитати.
Як втомилася душа у сусільній своїй пімоті!
Хто віддасть нам життя?
Л немає ж у кого спітати.

Ти, що нас убивали, іще раз уже не ті.

Те, що принижує,— пронизує.
Душа обрás не забува.
Все, чим образили поєга,
акумулюється в слова.
А слово — струм. А слово — зброя.
А віце слово — вічове.
Душа, зруйнована, як Троя,
своїх убивць переживе.

Поет не може бути власністю.
Це так йому вже па роду.
Не спокушайте мене гласністю.
Я вдруге в пастку не піду.
Працюю в кратерах вулканів.
Я завелика для капканів.

Вириваюсь, як Лаокоон.
Змії тепер метиковані.
То душили,
тепер обшімають.

У Люксембурзі або десь в Монако,
мабуть, немає мислячих інако.
Бо де бувають мислячі інако?
Мабуть, лише там, де мислять всі однако.
Але ж навіщо мислити однако,
та ще в країні, більшій за Монако?

Не живемо, а вибачасмось.
Хтось зáвжди зазирає у вікно.
Хтось потайки обнишпорює душу.
Хтось па людей пацьковує юрму.
Я все щось мушу, мушу, мушу, мушу!
А, власне, що я винна і кому?!

Поезія і популярність —
у цьому завжди є якась полярність.
Це — шлях од гідності до принагідності.
Це — учта слави при духовній бідності.
Мені довелося бачити
пайвидатніших поетів світу —
всі вони були не естрадники, а страдники.

Не треба все валити на Прокруста,
коли не маєш дару Златоуста.
Гріх сіяти недобре зéрно.
Дешевий успіх — це мана.
Самозаслуханого бевзя
шляхетна муза обміна.

Все важче знаходити квіти,
мед яких обіцяє бути цілющим.

Недаром європейська бджола
брала пектар з квіток Андалузії.

І космічний пилок носила в свій древній вулик.
Також пил архаїчний зі всіх книгозбірень світу.

Мед новітній гіркий,
стільники уже синтетичні.

На телеграфних дротах не зіграєш
свій плач гітари.

Стоять озера в пригородах долин.

Луги цвітуть у придорожній смузі.

І царствений цибатий чорногуз
поважно ходить в ранній кукурудзі.

Дівча козу на вигоні пасе.

Машини мчать, баранки крутьять аси.

Малина спіє... І на все, на все
лягає пил чорнобильської траси.

Жоржини на чорнобильській дорозі
вже другий рік як струшують біду.

Прозорий жах обманус ворота —
чи можна людям в хату увійти?

Роса — як смертний піт на травах,
на горіхах.

Але пайбільше стронцію — у стріках.

Хто це казав, що стріхи — традиційні?
У нас і стріхи вже радіаційні.

Летючі крони голубих дерев.

Із року в рік дожити до неділі.

Ріка. Палатка. Озеро. Курінь.

Аборигени Острова Надії.

Босоніж дітки бігають малі.

Пройшла гроза і не була озонпою.

А де тепер не зона па землі?

І де межа між зоною й не зоною?!

Перегнали конку експресом.

Одвінчали геніїв лавром.

Те, що вчора було прогресом,
завтра стане іктіозакром.

Але чи так уже й по висхідній
іде фантазія людства?

Від крилатого коня до крилатої ракети.

Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть.

Не бий на сполох в невідлітній давнін.

В дитинстві я літала над жоржинами.

Та й виросла, літаючи — літā.—

Тепер ходжу стежками і стежинами
і прокладаю шлях крізь болота.

Втомилось мое серце калатати.
Терплю і мовчки прокладаю шлях.
Я, що у снах навчилася літати...
Я, що могла б ходити по шпилях...

Болото цмокає губами.
Болотяні класики кумкають на купині.
Я знаю тут свою безвихідь.
Але куди подітися мені?
Податись можна, а подітись — ні.

Дев'ятнадцятий вал болотяних емоцій.
Мистецтво подивитися ве в суть.
І женщины, схильовані собою,
у тривіальність бюсти понесуть.
Чутки, плітки, патетика, промови.
Апофеоз дрімучої гризня.
Колись напішуть спогади про море
ті, що тепер сидять на купині.

Сліпучо усміхнулася гроза.
Всесвітнє дерево сгрусилося дощами.
Що має почувати горобець у горобину піч?

Чи страх пропорційний до маси тіла?
На цьому дереві і людство — горобець.
Але ми знаємо виміри легенди.

Од звичайного погляду скрите
відкривається лиш дивакам.
Прочитай золоті манускрипти,
подивися у вічі вікам.
Чуєш гул космодромів прадавніх?
Ошелешений розум притих.
...Нетутешні обриси храмів.
...Нерозгадані пімби святих.

Такий туман, аж піЮТЬ сірі півші.
Людина йде з туману у туман.
Ми всі, по суті, живемо
якоюсь мірою в тумані.
Прозріння нам уже не притаманні.
Нема прозрінь в тумані підозрінь.
Потрібна філософія. Натомість —
всі форми напливання на свідомість.
Імо плоди із дерева незнання.

Мучено. Мічене. В душу пасмічене.
Долю окрадено й плівку засвічене.
Втомилася я від філіалів пекла.

Що, крім страждання? Крім страждання, що?!

Оптимістичні пасторалі.

А головне, що — по спіралі.

Фенікс вилітає з попелу.

Зі сміття він ще ніколи не вилітав.

Ескіз до портрета епохи.
Секс-бомба. Приміряє атомні сережки.

На скронях вінок з колючого дроту.

Крок — рок. Починала з фокстроту.

Літас в космос. Усміхається в телекамери.
Грас близкавичкі пасажі
на клавішах електронної апаратури

На маскараді ідей.— Хто ви, маско?

Тулить до обличча респіратор.

Плаче кислотними дощами.

Ми — спадкосмі спадків розграбованих.

Ми — власники сплюндрованих святынь.

Ми вже як тіні на своїй землі.

Хто зрозуміє нашу ностальгію?

Ми любимо тих, що знали нас молодими.

Їхня пам'ять — музей коштовностей,
які ми колись розгубили.

Хто дивиться нам вслід,
той плаче за собою.

Віддай людині крихітку себе.

За це душа поповнюється світлом.

Які слова страхітливі — дволікість,
дворушництво, двозначність, двоедущість!

Двомовність — як роздвоєне жало.

Віки духовної руйнації.

Змія вжалила серце нації.

О мово, ти іще жива. Тяжкі твої тортури.

Колись творилися слова,
тепер — абревіатури.

Читаєш: «СНІД», і давишся спіданком.

В чім порятунок? Гумор — не Гомер.

Як тій дитині зватися Богданком,
коли епоха звуться ІТР?!

Усі усіх не люблять. Це біда.

Це чорний дим невидимого пекла.

Ми вчаділи за декілька століть.

В цій п'ссі диригус сам диявол.

Проспітесь, люди! Це погані сні.

Нове століття в шибку заглядає.

Той самий чад, ті ж самі казани,
лиш інший диявол дрова підкидає.

А спробуй подивитися на все
очима соціального прозріння.

Це місто — монстр. Воно себе пасе.
Воно не знає, де його коріння.

Не стукне в браму лицар Ланселот.

Козак Мамай прибути погордус.

Зневажені тут мова і народ,
який міщан століттями годув.

Історія проситься в спи нащадків.

Поет — це медіум історії.

На спіритичних сеансах пам'яті
пайголосніше говорять мертві.

Чудовисько розтило іцелепи.
Першими випали інтелігенти.

Деякі ще живі,
інші частково.

Випали з його паці, а впали до його ж барлогу.

Між гіантськими кіттями
навпомацки шукаєм дорогу.

Нове століття, ба, тисячоліття!

Тривожний історичний Рубікон.

Такий рубіж — це завжди катаклізми.

Держави, пе махайте кулаком!

Політики, позбудьтеся апломбу.

І не ведіть до світлої мети.

Щоб якось, ве спіtkнувшись об бомбу,
поріг тисячоліття перейти.

Не любить слово стимулів плециніх,
бо п'є патхнення тільки з рік пречистих.

Народ шукає в геніях себе.

ЗМІСТ

КРІЗЬ РОКИ І НЕЧАЛІ

«І засміялась провесінь: — Пора!..»	4
«Ой ці, ще рано думати про все»	5
«Страшний калейдоскоп...»	7
«Відмікаю світанок скрипичним ключем»	8
«Вечірнє сонце, дякую за день!»	9
«Послухаю цей дощ. Підкрався і шумить»	10
«Криши, ламай, трощи стереотипи!»	11
«Шукайте цензора в собі»	12
Пісенька в варіаціями	13
«Очима ти сказав мені: люблю»	14
«Затінок, сутінок, день золотий»	15
Повернення Шевченка	16
«Я вранці голос горлиці люблю»	17
«Гроза проходила десь поруч»	18
Старий годинникар	19
«І дощ, і сніг, і віхола, і вітер»	21
«Я хочу на озеро Світязь...»	22
Ціает тапет!	23
Казочка про трьох велетів	25
«В маєтку гетьмана Івана Сулими...»	26
«Шалені темпи»	27
«Стой у ружах золота колиска»	28
Три принцеси	29
«Мені завжди здавалось, що у Греції...»	30
«Мій перший вірш написаний в окопі...»	31
Пастораль ХХ сторіччя	32
«Юдоль плачу, земля моя, планета...»	33
Доля	34
«Ті, що народжуються раз на століття...»	36
Незнятий кадр позіграної ролі	37
«Не треба думати мізерно»	38
Українське альфresco	39
На спілляному осокорі	40
«Давенячий у відрах прижаї кружальця»	41
«Стояла груша, зеленів лісочок»	42
«На конвертики хат...»	43
«Щасливиця, я маю трохи неба...»	44
Акварелі дитинства	45
Пелюстки старовинного романсу	46
Музикі	47
Сувід	48
«Мене ізмалку люблять всі дерева...»	50
«Цей ліс живий»	51
«О, не візьмій гіркого меду слави!»	52
«Ще назва є, а річки вже немає»	53

«Ластівки тікають із Європи»	54
«Прощай, морська корово...»	55
«Чоловіче мій, запрягай коня!»	56
«Чомуся нам'ятаю, що річка звалася Леглич»	57
«Коли вже люди обляглися спати...»	58
«Ще вчора була я висока, як вежа»	59
«Стоять жоржици мокрі-мокрі»	60
«Пишіть листи і надсилайте вчасно...»	61
«Погитні смереки падають буків...»	62
«Ой, із загиря сопечко, із загиря...»	63
«Мабуть, ще людство дуже молоде»	64
«Пливли ми ввечері лимадом»	65
«Вже почалось, мабуть, майбутнє»	66
«Іду в полях. Нікого і піде»	67
Слайди	68
«Навіщо ж декламація? Все значно...»	69
Львівські голуби	70
«Я виросла у Кіївській Венеції»	71
«У Кортуватому, під Клевом...»	72
«Колись давно, в суміших біженських мандрах...»	73
Смертельний падеграс	74
«Однак'яйшай, стагуй античні...»	75
«Мені відкрилася істтипа печальна...»	77
«Ти знов прийшла, моя печальнна музоз»	78
«Чи й справді необхідно, щоб жінка була мужпя?»	79
Апологія лицарства	80
«Будь щедрою, хай плаче твое листя...»	81
«Не треба класти руку па плече»	82
«Отак, як зроду, потаємо, в тылу...»	83
Причмелені гномики	84
«Настане день, обтіженний плодами»	85
«І місячну сонату уже створив Бетховен»	86
Маркова скрипка	87
«Що доля пелегка,— в цім користь і своя»	88
«Ми виїхали в ніч. І це було щаленство»	89
«Буває мить якогось потрясіння...»	90
«Поетів ніколи не був мільйон»	91
«Дощ полив, і день такий полив'яний»	92
«Яка різниця — хто куди пішов?»	93
Зоїка	94
Мати	96
«Заворожили ворохи світанок...»	98
«Коли у тузи вічкої розлуки...»	99
«Кобзарю...»	100
22	101
«Ми прилетіли вранці у Сврону»	102
«Бліскоче піч перлинною Растреллі»	103
Шиль туги	104
Ота сама Івга	105
Підмосковний етюд	106
«Умирають майстри...»	107
«Сословний ліс перебирає струни»	108
«У селі одному на Поділлі...»	109
«Майбутні злочинці іще в личині»	110
«Здається, часу і не гаю...»	111

«Летять на землю груші, як з рогаток»	112
«Після дощів смарагдова діброва...»	113
Іспанка Карменіста	114
«Старої казки пісня лебедяна...»	115
«Велосипед почує на балконі...»	116
Досвід. Акація	117
«Носмішки...»	118
Розгніна вдовиня /Фрагмент із поеми «Мандрівки серця»/	119
«Люблю чернігівську дорогу...»	123
Ліс	124
«В пустелі сизих вечорів...»	125
Біла симфонія	126
«Боюю екзальтованих подруг...»	128
Відозва до балакуного гостя	129
Щаноть	130
Гранітні риби	131
Хуртовина	132
«В лісі, прожиті печально і просто...»	133
«Синююся я...»	134
Лист	135
Сміх	136
«Якщо не можна вітер змалювати...»	137
«Страшні слова, коли вони мовчать...»	138
«Я в людей не просятиму сили...»	139

АЛЬТЕРНАТИВА БАРИКАД

«Варточе сонце...»*	142
«Біле бле-бліле поле»*	144
Альтернатива барикад	145
«С вірші — квіти»	146
Mis істина*	147
«Життя — як вокзал»*	148
Голуба дистанція	149
Коректна ода ворогам	150
«І скаже світ...»	151
Зоряний інтеграл /Уривки із поеми/*	152
Жито 1963-го року*	158
Мимовільний парадіфраз*	160
Біль одної зброй*	161
«Заворожи мені, волхве!»*	163
«Що ж, авторучка це не шабля з піхов»*	165
«Снівучі обриси роденівської Музи...»*	166
«О мастаки пристосувати крок!»*	167
«Десь-недесь, в якомусь царстві...»*	168
Червоні краплі груду*	169
Райська елегія*	170
«День за днем, вони вже звуться — дати»*	172
«Поезія згубила камертон»*	173
«Картапинський лимая...»*	174
«Великі поети не вміють писати віршів»*	175
Балада моїх почечей*	176
«У драмі людській вебагато дій...»*	178
«Затишно дітам в пазусі казок»*	179

Тінь Сізіфа*	180
«Син біллявого дня і чорнілої почі...»*	181
«Природа мудра. Все створила мончики»	182
«Обстуши мене, ліс...»*	183
«Не знав, не зінав звіздар гостробородий...»*	184
«Старесенька, іде по тій дорозі»*	185
Дощі	186
«Марцюю день на пошуки пеprвої...»*	187
Хутір Вишневий*	188
I*	190
Балада про здоровий цинізм*	191
Між іншим*	193
«Душа моя, знайдібіда!»*	194
Дума про шлях*	195
«Під горою Машук...»*	196
«Одгородила доля шматочок поля...»*	197
«Я пішах як па цю»*	198
«Було нам важко і було нам зле»*	199
«Та нічого. Тільки от що»*	200
«За чорно-синьою горою...»*	201
«Ведмеже вухо»*	202
Майже переклад в провансальської*	204
«Л загішок спінає, мов спреня»*	205
«Ну, мідь, ну, золото»*	206
«Усі вже зникли: геніїв немає»*	207
«Покремали життя мое на частини...»*	208
«І тільки аліст бувас гепіальна»*	209
«Я, що прийшла у світ не для корид...»*	210
«Ми мовчимо — поезія і я»*	211
«Так часом вижко, що мені здається...»*	212
«Всі ми — іблуді, обліті куторосом»*	213
«Десь, какутъ, в гора, де не співають птиці»*	214
«Виходжу в ніч. Іду палустріт долі»*	215
Давидові псалми	
Псалом 1*	216
Псалом 16*	217
Псалом 22*	217

СИЛУЕТИ

Художник	220
Лідія Койдула на чужині	222
Ван-Гог	223
«Під вечір виходить па вулицю він»	224
«Чекаю днія, коли собі скажу...»	225
«Чи зрікся Галілео Галілей?»	227
«Хлончинчик прийшев із Шарлевілю»*	228
Діалог у паризькому Салоні*	229
Концерт Ліста	231
Тінь Марії	233
Дотик печалі	235
Астральний зойк	236
Княжа гора	237
«Кобзар сівав в пустелі Косаралу...»	239
Пам'ятниця І. М. Сошенку	240
Іма Сумак	242

Алея тиші	243
Гілочка печалі на могилу Пастернака*	244
Балада про дим	246
Скрипка Страдіварі	248
«Учора в дош зайшов до мене Блок»	249
Fifita la tragedia	250
Любов Нансена	251
«Високий норвежець, фіорди чистого розуму...»*	253
Руан	255
«...І патовим розтерзана Гінатія...»*	256
Клименса	257
«Вітри гули віолончеллю...»	258

ЛЕТОЧІ КАТРЕНИ*

БЕЗСМЕРТНИМ РУХОМ СКРИПАЛЯ

«Такий чужий і раптом — неминучий»	270
«Напитись голосу твого...»	271
«Ти половець, ти правнук печешіга...»*	272
«Сахається розгублена душа...»	273
«У світі злому і холодному...»	274
«Пекучий день... лісів солодкі млява...»	275
«Не говори печальними очима...»	276
Пінг-понг	277
«Я дуже тяжко Вам рідно відволіла»	278
«Хай буде легко. Дотиком пера»	279
Сумна Колумбіана	280
«Не знаю, чи побачу Вас, чи ні»	281
«Нічого такого не сталося»	282
«І як тепер тебе забути?»	283
«Ти — Шіва. Ти — індуське божество»	284
«І не минає, не минає!»	285
«Ти дивишся. А я вже — як на трапі»	286
«Я кину все. Я вірю в кілометри...»	287
«Отак прийду хріз твій великий подів...»	288
«Недумано, негадаво...»	289
«Вже третій день живу у лісі...»	290
«Які щасливі очі у казок!»	291
«Я не скажу і в пам'яті — коханий»	292
«Гуде вогонь — веселій сатана...»	293
«І я не я, і ти мені не ти»	294
«А що? І я спочину на хвилинку»	295
«Я хочу внати, любиш ти мене...»*	296
«Весна. А вітер — паче осені»*	297
«Дорогий мій, сопячний, озвися!»*	298
«У присмеркові доброї дібровості...»	299
«...І не дивуй, що я прийду вспівашка»*	300
«Спини мене, отямся і отям...»	301
«І день, і піч, і мить, і вічність...»	302
«Божевілля мое, божемилля...»	303
Екзотика	304
«Ти пам'ятасяш, ти прийшов із пристані»	305
«Знічайна собі мить. Звичайна хата з коминком»	306
«Біла білої вежі чорне дерево. Спій»	307
Чуже весілля	308
«Ти вчора поїхав, ти ж тільки поїхав учора...»	309

«Що в нас було? Любов і літо»	310
Лейтмотив щастя	311
«Я цікіли не звінку»	312
Епілог *	313
І знову пролог	314
«Моя любове! Я перед тобою»	315
«Це не чудо, що чад, мені страшно такого кохання»	316
«Місто, премісто, прямісто мое!»	317

ОСІННІЙ КАРНАВАЛИ

«Ставить осінь па землю свою золоту жирандолю» *	320
«Осінній день, осінній день, осінній!»	321
«Самі на себе дивляться ліси...» *	322
«Красива осінь вишивав клени...» *	323
«Двори стоять у хуртовині айстр»	324
«Ті журавлі, і їх прощальні сурми...»	325
«На цимру монастирської крипички...»	326
«Марнували літечко, марнували»	327
«Несе Полісся в копиках гриби»	328
«Вдень ще літо, а падвечір — осінь» *	329
«Розвидцілось траві — упали такі роси!»	330
Листопад	331
Осінь дикунська *	332
Осінь жагутча *	333
Осінь убога	334
«Рожеві сосни... Арфа вечорова...»	335
«Шипшища важко віддає плоди» *	336
«Вже в стільниках стерні немає меду сонця»	337
«Фанерні журавлі не полетять у впій»	338
«Стрінгизи осені...»	339
«Осінній сад ще яблучка глядить...»	340
«На оболонях верби у болоцях...»	341
«Виходжу в сад, він чорний і худий...»	342
«Чатує вітер па останнє листя...»	343
«Осінній день березами почався»	344
«Біднесський мій ліс, він зовсім задубів!»	345
«Старі дуби, спасибі вам за осінь...»	346

ДУША ТИСЯЧОЛІТЬ ШУКАЄ СЕБЕ В СЛОВІ

Праця	348
«Погасли кострища стояють»	349
Рана ведмедиця	350
«Біля стоянки первісних людей...»	351
Скіфська баба	352
«...І вийшов Колумб па берег Америки вранці»	353
По-Лицю-Дощ	354
Притча про рікіу	355
Туйгуський бог *	356
Ображений Торквемада *	357
Царівна Астіль	358
Місто Ур *	360
Кінь Калігули *	362
«Був Ірод, і була Іродіада»	363
Брейтель. «Шлях па Голгофу»	364
«Ісус Христос розп'ятый був не раз» *	366

Перш, піж півень запіє... *	367
Плем'я Тόда *	368
Нам'яті перших румунських художників *	370
Скрипаль з Марамореша *	372
Тінь королеви Ядвіги	374
Лютіж	375
Чадра Марусі Богуславки	376
Князь Василько	377
Горислава-Рогіяда	379
Чумацький Віз	380
Любов Потьомкіна *	381
Кользорові миші	382
Стара церковця в Лемешах	384
Храми	386
«Люблю легенди нашої родини...»	387
Веселий привид і рабаби	388
Чигиринський колодязь	390
«Стара фортеця з косими бійницями...»	391
«На старих фотографіях всі молоді»	392
Фото у далекій вірії	393
Пансіонат «Форель»	399
Циганська музка	402
Древній трантих	411
 СІКІФСЬКА ОДІССЕЯ	
(<i>Поема-балада</i>)	417
 СНІГ У ФЛОРЕНЦІІ	
(<i>Драматична поема</i>)	465
 ЛУМА ПРО БРАТІВ НЕАЗОВСЬКИХ	
(<i>Драматична поема</i>)	511
 ІНКРУСТАЦІЇ	
«Мене сьогодні голуб розбудив» *	534
«Художнику, ти пілігрим віків!» *	534
«Ішов почай повільний караван» *	534
«Не гроба газдрити Шекспіру...» *	535
«Душа вертає па свої руїни» *	535
«Людиню, людину, людину, людину!» *	535
«Стихії смутку і любові» *	535
«Ох, не повчайте молодих!» *	536
«Як сірничок, припалений від сонця...» *	536
«Як чорно тіні впадли від тошоль...» *	536
«Утопленість в морі плебейства...» *	536
«Негр купує разок бурштину» *	537
«Я вам пей борг піколи не замішу» *	537
«Атомний Вій опустив бетонні повіки» *	537
«Загидали ліс і землю занедбалі» *	538
«Страшний скрипаль підивив уже смічко» *	538
«Бувають збіги дивні і страшні» *	538
«Вночі літак гуде у небі сумно» *	539
«Колосись були Орфей, а тепер корифеї!» *	539
«Цитризове сонце, смарagдовий ліс!» *	539
«— Чи ти питала свою Долю, жинко...» *	539
«Мені здається, музика — космічна» *	540

«Мене дивує, що в дитинстві...» *	540
«Меші снідалась бабуся. Що вона що жила» *	540
«Всі ми про щось мріяли у дитинстві» *	540
«Ожиново-іташній ліс» *	541
«Тепер Жар-птиці не буває» *	541
«Як давній світ, як обстуває...» *	541
«Ми порапені людь...» *	541
«Те, що притяжує,— пронизує» *	542
«Поет не може бути власністю» *	542
«Вириваєсь, як Даокон» *	542
«У Люксембурзі або десь в Монако...» *	543
«Не живемо, а вибачаємося» *	543
«Поезія і популярність...» *	543
«Не треба все валити на Прокруста...» *	543
«Все важче знаходити квіті...» *	544
«Стоять озера в приортах долин» *	544
«Жоржини на чорнобильській дорозі...» *	544
«Летючі крошки голубих дерев» *	545
«Перегинали копку експресом» *	545
«Лиш храм збудуй, а люди в цього прийдуть» *	545
«В дитинстві я літала над жоржинами» *	545
«Болото цмокас тубами» *	546
«Дев'ятий вал болотяних емоцій» *	546
«Сліпучо усміхнулася гроза» *	546
«Од звітайног огляду скрите...» *	547
«Такий туман, аж плють сірі півні» *	547
«Мучено. Мічено. В душу часмічене» *	547
«Фенікс вилітає з посілу» *	548
«Ескіз до портрета снохи» *	548
«Ми — спадьосмі спадків розграбованих» *	548
«Ми любимо тих, що знали нас молодими» *	548
«Які слова страхітливі — дволикість...» *	549
«О мово, ти іще жива» *	549
«Усі усіх це люблять. Це біда» *	549
«А спробуй подивитися на все...» *	550
«Історія проється в сині плацадків» *	550
«Чудовисько розтисло щелені» *	550
«Нове століття, ба, тисячоліття!» *	551
«Не любить слово стимулів плачистих...» *	551